

Kavayitri Bahinabai Chaudhari
NORTH MAHARASHTRA UNIVERSITY,
JALGAON
Syllabus for S.Y.B.A.(CBCS)

SEMESTER PATTERN

ENGLISH
(Special and Compulsory)

(with effect from 2019-20)

Learning Outcome of SYBA Special English Syllabus

(w.e.f 2019-20)

1. The papers framed for this course are in accordance with the norms of CBCS pattern
2. Discipline specific papers will acquaint the students with the rich legacy of English Literature and the contribution of legendary writers to the development of English Literature.
3. The papers of skill and ability enhancement are framed not only to orient the students the use of language but how to use the language creatively and professionally.
4. The paper of Project writing will inculcate the skills of explanation, interpretation and visualization in the students.
5. The Paper of Compulsory English is specifically framed from the viewpoint of value education which is the basis of quality life.
6. Selection of contents in all the courses will help the students to comprehend the worldly wisdom and commercial perception which will ultimately lead them to be successful and enjoy quality life.
7. The special papers will open up traditional job opportunities for the students but the papers of skill and ability enhancement will open up corporate, govt. and private sectors for the students of English literature.

List of Equivalences-

Sem. III

Sem.	Old structure	New Structure (CBCS)
III	Compulsory English	Compulsory English
	Special Paper S-1	DSE 1 A
	Special Paper S-2	DSE 2 A
	General Paper G- 2	DSC 1 C (General paper of Special English)
	Optional subjects	SEC 1 – Skill based paper
	Optional subjects	

Sem. IV

Sem.	Old structure	New Structure (CBCS)
IV	Compulsory English	Compulsory English
	Special Paper S- 1	DSE 1 B
	Special paper S-2	DSE 2 B
	General Paper G-2	DSC 1 D (General Paper of Special English)
	Optional	DSC 3 D (Minor study Project of Subject opted in DSE 1&2 papers of special subject)
		SEC 2 Skill based paper

S.Y.B.A. Compulsory English

Text- English for Humanities

External – 60 marks

Internal- 40 marks

Semester-III-

Credits -03 (45 clock hours)

Unit 1 – Literature

1) Short Stories:

1. The Lady or a Tiger?: Frank R. Stockton
2. Kabuliwala: Rabindranath Tagore

II) Essays:

1. Spoken English, Broken English: G. B. Shaw
2. Modern Improvements: John Ruskin

III) Poems:

1. A Red Red Rose: Robert Burns
2. All the world's a Stage: William Shakespeare

Unit 2 - Word Formation

1. Affixation
2. Compound Words

Unit 3 - Skills in writing

1. SMS
2. E-Mail
3. Net Lingo

Unit 1 - Literature

I) Short Stories:

1. Salt Inspector: Premchand
2. All About a Dog: A. G. Gardiner

II) Essays:

1. The Power of Prayer: A. P. J. Abdul Kalam
2. Values in Life: Rudyard Kipling

III) Poems:

1. Stopping by Woods On a Snowy Evening: Robert Frost
2. Ozymandias: P. B. Shelley

Unit 2 - Grammar

1. Sentences: Kinds and Functions
2. Clauses (Noun Clause, Adverbial Clause)

Unit 3 - Communication Skills

1. Situational Dialogues
2. Small News Writing
3. Information Transfer: Non-verbal, Verbal

SYBA Compulsory English

(w.e.f. 2019-20)

Question Paper Format Sem. III and IV

Time- 02 Hrs.

Total marks- 60

Q1. MCQs (On Unit 1)
(Any 12 out of 15)	12 marks
Q2. One sentence answer questions (On all Units)
(Any 12 out of 15)	12 marks
Q.3 Write answers in 50-60 words (On Unit1)
(Any 03 out of 05)	12 marks
Q 4. Do as Directed (On Unit 2)	12 marks
Q 5. Attempt the following as directed (On Unit 3)	12 marks

Inter assessment-

20 marks for internal test

10 marks for tutorial

10 marks for attendance and behaviour

S.Y.B.A.

DSE 1 A and B (Equivalent to S-I)

Title: 16th and 17th Century English Literature

External- 60 marks

Internal- 40 marks

Credit Points- 03 (45 clock hours)

OBJECTIVES:

1. To acquaint the students with the major literary trends and tendencies and prominent writers of the 16th and 17th Century English Literature.
2. To make the students aware about the literary history, salient features and socio-cultural background of the period.
3. To help the students to grasp the content and critically appreciate the prescribed texts.
4. To inculcate amongst students a liking for the Elizabethan and Post-Shakespearean literature.

Semester – III- DSE 1 A- 16th Century Literature

Prescribed Units

(i) Growth and development of Drama and Poetry in the 16th century.

(ii) Poetry:

A) John Donne: a) Good Morrow, b) The Dream

B) Edmund Spenser: a) Ice and Fire, b) Mutability

C) Philip Sidney: a) Sleep, b) Reason

(iii) Drama:

***The Merchant of Venice* by William Shakespeare**

Semester - IV – DSE 1 B- 17th Century Literature-

Credits- 03 (45 clock hours)

Prescribed Units

(i) Growth and development of Novel and Essay in the 17th century.

(ii) Essays:

A) Francis Bacon: a) Of Studies,

b) Of Anger,

c) Of Unity In Religion

B) Jonathan Swift: a) A Treatise on Good Manners and Good Breeding

b) Hints Towards an Essay on Conversation

c) Of the Education of Ladies

(iii) Novel:

***Pilgrim's Progress* by John Bunyan**

Recommended Reading:

1. B. K. Mullik: (1964) *English Poetry (Its Background and Development)*: S. Chand & Co.

2. H. M. Williams & George Allen, (1972): *Six Ages of English Poetry*

3. Helen Gardner: (1973) *The Metaphysical Poets*: Penguin Books Ltd.

4. David Greene: *The Winged World: An Anthology of Poems for Degree Course*: The Macmillan Co. of India Ltd.

6. Mayhead Robin: (1965) *Understanding Literature*: Cambridge Univ. Press.
7. W. R. Goodman: (2006) *A History of English Literature*: V-I, V-II, Doaba House Delhi
- Shakespeare William. *The Merchant of Venice*. Orient Blackswan (Paperback), 2009
- 8 John Pitcher (Ed.). *The Essays* (1985)-by Francis Bacon, Penguin.
9. Kiernan, Michael (2000/1985) *The Essays or Counsels Civil and Moral*. New York: Oxford Univ. Press.
10. Whately R & Franklin Heard (2012) *Bacon's Essays* (1561-1625) Oxford: Oxford Univ. Press.
11. Emile Legouis (2007) *A Short History of English Literature*, Oxford Univ. Press.
12. John Hayward ED.(1964) *The Penguin Book of English Verse* Penguin Books Ltd.

Sem. III

Format of the Question Paper for DSE 1 A

Time: Two Hours	Max. Marks: 60
Que.1. Multiple Choice Questions on texts prescribed. (12/15)	12 Marks
Que.2. Background question on drama and poetry in the 16th Century. (1/2)	12
Que.3. Long answer question on Poetry. (1/2)	12 Marks
Que.4. Long answer question on drama. (1/2)	12 Marks
Que.5. Short notes on drama and poetry. (3/5)	12 Marks

Semester – IV Question Paper format for DSE 1 B

Time: Two Hours

Max. Marks 60

Que.1. Multiple Choice Questions on texts prescribed. (12/15) 12 Marks

Que.2. Background question on novel and essays in the 17th Century (1/2) 12

Que.3. Long answer question on essays. (1/2) 12 Marks

Que.4. Long answer question on novel. (1/2) 12 Marks

Que.5. Short notes on novel and essays. (3/5) 12 Marks

Inter assessment-

20 marks for internal test

10 marks for tutorial

10 marks for attendance and behaviour

SYBA

DSE 2A and B (equivalent to Special Paper-II)

Title: 18th and 19th Century English Literature

External – 60 marks

Internal – 40 marks

Credit Points- 03 (45 clock hours)

(I) OBJECTIVES:

1. To impart basic ideas about the 18th and 19th Century English Literature with special reference to Poetry and Novel.
2. To make the students aware about the literary history, salient features, socio-political and cultural background of the Romantic and Victorian age.
3. To help the students to grasp the content and critically appreciate the prescribed Texts.
4. To inculcate amongst students a liking for the Romantic and Victorian literature.

Semester – III DSE 2 A- 18th Century Literature

Prescribed Units

- i) **Background study of poetry and novel in the 18th Century Literature.**
- ii) **William Wordsworth:** Lines Composed a Few Miles above Tintern Abbey
- iii) **S. T. Coleridge:** Rhyme to an Ancient Mariner
- iv) **John Keats:** Ode on a Grecian Urn.
- v) **P B Shelley:** One Word is too often Profaned
- vi) **Lord Byron:** She Walks in Beauty.
- (vii) **Jane Austen:** *Sense and Sensibility*. (Novel)

Semester – IV DSE 2 B- (19th Century Literature)- Credits- 03 (45 clock hours)

Prescribed Units

- (i) **Background study of Poetry and Novel of the 19th Century literature.**
- (ii) **Alfred Lord Tennyson: The Lotus Eaters**
- (iii) **Robert Browning: Rabbi Ben Ezra**
- (iv) **Matthew Arnold: Dover Beach**
- (v) **D G Rossetti: The Blessed Damozel**
- (vi) **G M Hopkins: Pied Beauty**
- (vii) **Thomas Hardy: *Tess of the d'Urbervilles*.(Novel)**

Recommended Reading:

1. H. M. Williams & George Allen, (1972): *Six Ages of English Poetry*
2. David Greene: *The Winged World: An Anthology of Poems for Degree Course*.
The Macmillan Co. of India Ltd.
3. Mayhead Robin: (1965) *Understanding Literature*. Cambridge Univ. Press.
4. W.R. Goodman: (2006) *History of English Literature*. Doaba House Delhi
5. Victorian Poetry: (1988) *A Selection, Macmillan's Annotated Classics- V S*
Seturaman
6. E Albert: (1997) *History of English Literature*. Oxford Univ. Press.
7. *Fifteen Poets*: (1994) Oxford University Press, Delhi.
- 8 Jane Austen: (2008) *Sense and Sensibility*, Oxford Uni. Press, 2008.
9. Thomas Hardy:() *Tess of the d'Urbervilles*. Orient Blackswan, 2014.

Question Paper Format

Sem. III DSE 2A -18th Century Literature

Time-Two Hrs

Marks: 60

Que.1. Multiple choice questions on texts prescribed (any 12 out of 15) 12 Marks

Que.2. Background question on the 18th century English literature with reference to poetry and novel (1/2) 12 Marks

Que.3. Long answer question on poems prescribed (1/2) 12 Marks

Que.4. Long answer question on novel. (1/2) 12 Marks

Que.5. Short notes on prescribed poems and novel (any 3 out of 5) 12 Marks

Sem. IV DSE 2 B- 19th Century Literature Time-Two Hrs

Marks: 60

Que.1. Multiple choice questions on texts prescribed (any 12 out of 15) 12 Marks

Que.2. Background question on the 19th century English literature with reference to poetry and novel. (1/2) 12 Marks.

Que.3. Long answer question on poetry section (1/2) 12 Marks

Que.4. Long answer question on novel. (1/2) 12 Marks

Que.5. Short notes on poetry and novel (any 3 out of 5) 12 Marks

Inter assessment-

20 marks for internal test

10 marks for tutorial

10 marks for attendance and behaviour

DSC 1 C (equivalent to Sp. English -General Paper II)

The Study of Novel and Drama

External- 60 marks

Internal- 40 marks (practical)

Total credits- 02- Theory- 01 credit (15 clock hours).

Practical – 01 credit is equal to 02 (30 clock hours)

SEM: III- DSC 1 C The Study of Novel

Objectives:

1. To develop the interest of students in reading/understanding novel and drama.
2. To acquaint students with Novel and Drama as genres of literature.
3. To develop students' competence to study, understand, analyse and interpret novel and drama.
4. To introduce students with the key terms useful in the study of novel and drama.
5. To orient students with major types of novel and drama.

Unit 1 A) Definitions of Novel

B) Aspects of Novel (only Introduction):

Plot, Characters (Flat, Round, Hero, Anti-hero), Theme, Setting, Point of view and Narration.

C) Types of Novel: Social, Historical, Picaresque, Psychological

D) Novel- *Passage to India*- E. M. Forster

SEM: IV – DSC 1 D- The Study of Drama

Total credits- 02- Theory- 01 credit (15 clock hours).

Practical – 01 credit is equal to 02 (30 clock hours)

Unit 1 A) Definitions of Drama

B) Elements of Drama (only Introduction):

Plot, characters (protagonist, Antagonist), setting, dramatic devices (music, symbolism, parallelism and contrast, Irony)

C) Types of Drama: Tragedy, Comedy, Problem Play, Absurd Drama

D) Drama- *Arms and The Man*- G. B. Shaw

Recommended Reading:

1. Abrahms, M. H. *A Glossary of Literary Terms*. Banglore: Prism Books Pvt. Ltd.1993.
2. Bonn, Julien D. ed. *A Comprehensive Dictionary of Literature*. Chandigarh: Abhishek Publications, 2004.
3. Boulton, M. *The Anatomy of Novel*. London: Routledge and Kegan Paul Ltd. 1975.
4. Cuddon, J. A. *A Dictionary of Literary Terms and Literary Theory* (IVth edition). Delhi: Doaba House, 1998.
5. Davies Tony & Nigel Wooded., *A Passage to India: Theory in Practice*, Philadelphia, Open University Press, 1994.
6. Evans. T. F. *George Bernard Shaw*. Routledge, 2013.
7. Forster E. M. *Aspects of Novel*. New York: Hartcourt Brace, 1927.
8. Hoy, Cyrus. *Forster's Metaphysical Novel*. New Delhi: Creative Books, 2001.
9. Innes, Christopher. *The Cambridge Companion to George Bernard Shaw*. CUP, 2000.
10. Judy, Pearsall (Ed). *The Concise Oxford Dictionary*, 10th Edition. New Delhi: Oxford University Press. 1999.
11. Luckhurst, Mary. *A Companion to Modern British and Irish Drama (1880-2005)*, Blackwell Publishing, 2006.
12. Rees, R. J. *English Literature: An Introduction for Foreign Students*. Delhi: Macmillan, 2000

13. X. J. Kennedy and Dana Gioia. *Literature: An Introduction to Fiction, Poetry, and Drama*. New York: Longman Publishers, 2007.
14. Yanni, Robert D. *Literature: Reading Fiction, Poetry, Drama and Essay*. New York: McGraw-Hill Inc., 1990.

Sem. III DSC 1 C
The Study of Novel and Drama
Format of Question Paper

Time-Two Hrs	Marks: 60
Q.1. Multiple choice questions on Complete Unit . (12/15)	12 Marks
Q.2 Short notes on Unit No. I A and B . (3/5)	12 Marks
Q.3 Short notes on Unit No. I C . (3/5)	12 Marks
Q.4 Long answer question on the novel prescribed.(1/2).	12 Marks
Q.5 Short Notes (3/5) on All Units .	12Marks

Format of Question Paper
SEM-IV- DSC 1 D

Time-Two Hrs	Marks: 60
Q.1. Multiple choice questions on Complete Unit . (12/15)	12 Marks
Q.2 Short notes on Unit No. I A and B . (3/5)	12 Marks
Q.3 Short notes on Unit No. I C . (3/5)	12 Marks
Q.4 Long answer question on the drama prescribed.(1/2).	12 Marks
Q.5 Short Notes (3/5) on All Units .	12Marks

List of Practical for the paper DSC 1 C and D (for internal assessment)

Note for Teachers-

- 1) The teachers should ask the students to maintain a practical book for the convenience of maintaining records.
- 2) The following list is for the sake of examples. The teachers can give topics as per their visualization and concerned subject.
- 3) For each semester the BOS (English) has suggested 15 topics but the teachers can conduct the practical in the context of their domain.
- 4) The students must complete 04 practical (each sem.) in their practical book and should get certified from the concerned teacher and the Principal.
- 5) The subject teacher should submit all the checked and signed practical books to the Principal after the completion of practical exam.
- 6) The oral exam of Practical will be conducted by the concerned subject teacher during regular teaching hours, 15 days before the commencement of theory examination and submit the mark list to the Principal of the college.

Nature of Practical Examination-

Practical exam is of total 40 marks (each Sem.). The division of 40 marks is as follows-

For practical book (4X5= 20 marks)	20 marks
Semester End Oral Exam.	15 marks
Student's attendance and behaviour	05 marks

Objectives of the Practical-

1. To acquaint the students with notion of applied perception
2. To develop scientific attitude of understanding their subject
3. To put on record their own observations and hone their skill of explanation
4. To observe the local investigation topics and suggest remedies.

Topics for IIIrd Semester-

1. Development of English Novel
2. Growth of English Poetry
3. Contribution of G.B. Shaw to English Drama
4. Development of English Tragedy by William Shakespeare
5. Reasons for the development of Romantic School of poetry
6. Victorian school of poetry and its features
7. Development of novel in English
8. Role of university wits in developing English drama
9. Elements of drama
10. Elements of poetry
11. Elements of novels
12. Reasons for the decline of drama
13. Reasons for the rise of novel form
14. Features of Elizabethan literature
15. Socio-political features of 17th century

Topics for IVth Semester

1. Development of essay form in English
2. Major types of drama
3. Use of Soliloquies in Shakespearean plays
4. Features of problem play
5. Development of absurd drama
6. Major practitioners of absurd drama
7. Major types of poetry
8. Pre-Raphaelite Poetry
9. Metaphysical Poetry
10. Victorian Compromise
11. Socio-political background of 17th Century
12. Use of literature for learning English
13. Socio-political background of 18th Century
14. Regional Novel
15. Compare Melodrama and Farce

Skill Enhancement Course (SEC)

SEC-I: English for Competitive Examinations

Credits: 02 (30 clock hours)

External- 60 marks

Internal- 40 marks

Objectives of the Course:

1. To enable students to prepare for the competitive exams of various kinds especially meant for testing ability in English language.
2. To introduce students with the common question types asked in competitive examinations concerning English- grammar, vocabulary, comprehension, and other significant topics.
3. To encourage students to appear and prepare for the competitive exams.
4. To help the students to overcome the fear about English as a compulsory subject in various competitive exams.

Sem. III - SEC -1

Credits- 02 (30 clock hours)

A) Grammar:

- a) Parts of Speech
- b) Sentence correction/ Spotting the error
- c) Articles
- d) Sentence or Phrase Improvement
- e) Clauses
- f) Active-Passive Voice
- g) Direct-Indirect Speech

B) Comprehension :

Reading Comprehension (Comprehension of given passages)

Semester-IV- SEC- 2 (2 Credits) (30 clock hours)

A) Vocabulary:

- a) Synonyms-Antonyms, Paronyms-Homononyms, One-word substitution
- b) Fill in the blanks
- c) Cloze Test
- d) Double Fillers
- e) Spelling Test
- f) Idioms and Phrases
- g) Foreign Words and Phrases
- h) Sentence or Phrase Improvement

B) Sentence Rearrangement:

- a) Para-jumbles
- b) Jumbled Sentence

Recommended Reading:

1. Agarwal R.S.&Vikas Agrawal. *Quick Learning Objective General English*. S.Chand Publishing. 2017
2. Agarwal,R.S. &S.Chand. *Objective General English*. S. Chand Publishing. 2017
3. Bakshi, S.P. *Objective General English*. Meerut: Arihant Publications,2018
4. UPSC Portal :*English Language Comprehension Skills* (CSAT)Series Book-KalinjarPublications,2011.
5. Gupta , S.C. *Comprehensive English Grammar & Composition*. Meerut: Arihant Publications Pvt. Ltd. 2018
6. Gupta, S.C. *General English for All Competitive Examinations* (English) 1st Edition Meerut: Arihant Publications (I) Pvt.Ltd, 2016.
7. Gupta, S.C. *English Grammar & Composition* Second edition. Arihant Publications. 2014.
8. Jha, Sachchidanand. *English Language Comprehension Skills*. UPSC Portal. 2015.
9. Lewis,Norman. *Word Power Made Easy* (English Vocabulary). Goyal Publishers.2014.

10. Prasad, Hari Mohan and Uma Rani Sinha. *Objective English for Competitive Examinations* (English) 4th Edition. Tata McGraw - Hill Education. 2014.
11. R. Vidya & Kalpana Rajaram. *Objective English for All Competitive Examinations*. Spectrum Books, 2013.
12. Sharma, Richa and S.P. Bakshi. *Descriptive General English*. Arihant Publishers. 2012.
13. Solomon, Philip Sunil. *English for Success in Competitive Exams*. OUP, 2015.
14. Thankur K.P. *A Practical Guide to English Grammar*. Bharati Bhawan Publishers & Distributors. 2017.
15. Wren and Martin. *High School English Grammar and Composition*. S. Chand Publications, 1995.

English for Competitive Examinations

Question Paper Format

(Semester-III) SEC-1

Time: 2hrs

Marks:60

- Q.1 A) Read the following passage and answer the questions given below. (6)
- B) Do as directed (Parts of speech) (6/9)
- Q.2. A) Read the following passage and answer the questions given below. (6)
- B) Correct the following sentences (6/9) (6)
- Q.3. A) Spot the errors in the given sentences (6/9) (6)
- B) Do as directed (Sentence/ Phrase Improvement) (6/9) (6)
- Q.4. A) Identify the following (Clauses) (6/9) (6)
- B) Attempt the following (Active-Passive voice) (6/9) (6)
- Q.5 A) Attempt the following (Direct-Indirect Speech) (6/9) (6)
- B) Fill in the Blanks (Articles) (6/9) (6)

(Semester-IV) SEC-2

Time: 2hrs

Marks: 60

- Q.1 A) Do as directed (synonyms/antonyms/paronyms/homonyms) (6/9) (6)
B) Attempt the following (One-word substitute) (6/9) (6)
- Q.2. A) Fill in the blanks/Double Fillers (6/9) (6)
B) Attempt the following (Idiom and Phrases) (6/9) (6)
- Q.3. A) Attempt any six of the following (Spelling test/foreign words/phrases) (6/9) (6)
B) Complete the cloze passage by selecting appropriate words for the blanks provided (6)
- Q.4. A) Attempt the following (Sentence improvement). (6/9) (6)
B) Attempt the following (Phrase improvement) (6/9) (6)
- Q.5. A) Do as directed (Para-jumbles) (6/9) (6)
B) Attempt any six of the following. (Jumbled Sentences) (6/9) (6)

Inter assessment-

20 marks for internal test

10 marks for tutorial

10 marks for attendance and behaviour

SYBA English Sem. IV

DSC 3 D Minor Study Project

Marks- 60 + 40

Credits- 02 (30 Clock hours)

Nature of the Course-

This is compulsory paper for the students opting English as a Special subject

Role of Teachers-

The teachers are expected to motivate students by acquainting them with what is research, how to select the research topic, how to form the objectives, assumptions of research, how to prepare the questionnaire, how to interview, how to compile the data, and how to analyse the data and present conclusion, so that the students can participate in research oriented conventions like *Avishkar*, *Indradhanushya*.

Objectives of the Papers-

1. To motivate students for research
2. To inspire them to participate research oriented activities like *Avishkar*, *Indradhanushy*, *Anweshan* etc.
3. To orient them for grasping the concept and features of research
4. To inculcate in them skills like analysis, interpret and visualize

Project writing method:

The project writing should comply with the research methodology of the subject. It should be handwritten, 30-40 pages. It should include the points like introduction, objectives, scope of research, data analysis and conclusion which will be followed by bibliography divided into primary sources and secondary sources.

If the students are selecting survey topic, they are expected to mention field research, questionnaire, survey, case study, as applicable to their topic.

Selection of research topic- (selection of topics may depend on the special papers)

1. Respective course teachers are suggested to help the students for selecting the topic of their choice considering their interest in the subject and discussion for the same should begin at IIIrd Sem.
2. The respective teacher will introduce the student with terms like data compilation, table work, field work, questionnaire, case study etc.

Marking System-

This is the paper of 60 +40 pattern. Out of which 60 marks will be for Project writing. The respective course teacher will assess the project and will submit the projects as well as mark list to the College Principal. 40 marks are allotted for internal assessment and will be divided as follows

Attendance and behaviour of the student- 10 marks
Power point presentation and viva - 30 marks

॥ अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत ॥

Grade - A
NAAC Re - Accredited

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

मानव्यविज्ञान विद्याशाखा

Choice Based Credit System

द्वितीय वर्ष कला

मराठी

सत्र तिसरे व चौथे

(जून २०१९ पासून लागू)

DSC: वाङ्मयीन मराठी

विशिष्ट वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास

सत्र तिसरे

MAR २३१A

DSC मराठी C: वैचारिक गद्यलेखनाचा अभ्यास

सत्र चौथे

MAR २४१A

DSC मराठी D: चरित्र-आत्मचरित्रपर लेखनाचा अभ्यास

किंवा

पर्यायी अभ्यासपत्रिका

DSC: उपयोजित मराठी

स्पर्धा परीक्षांसाठी मराठी

सत्र तिसरे

MAR २३१B

DSC मराठी C: स्पर्धा परीक्षांसाठी मराठी (व्याकरण विभाग)

सत्र चौथे

MAR २४१B

DSC मराठी D: स्पर्धा परीक्षांसाठी मराठी (लेखन विभाग)

DSC ३: मराठी

सत्र चौथे

MAR २४५

लघुअभ्यासप्रकल्प

DSE मराठी १: आधुनिक वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास

सत्र तिसरे

MAR २३२

DSE मराठी १ A: आधुनिक वाङ्मयप्रकार: कादंबरी

सत्र चौथे

MAR २४२

DSE मराठी १ B: आधुनिक वाङ्मयप्रकार: कविता

DSE मराठी २: साहित्यविचार (भारतीय आणि पाश्चात्य)

सत्र तिसरे

MAR २३३

DSE मराठी २ A: भारतीय आणि पाश्चात्य साहित्यविचार

सत्र चौथे

MAR २४३

DSE मराठी २ B: भारतीय आणि पाश्चात्य साहित्यविचार

SEC मराठी: लेखनकौशल्ये

सत्र तिसरे

MAR २३४

SEC मराठी १: लेखनकौशल्य - मुद्रितशोधन

सत्र चौथे

MAR २४४

SEC मराठी २: लेखनकौशल्य - सर्जनशील लेखन

MIL: मराठी

माध्यमांसाठी लेखन व संवाद

सत्र तिसरे

MAR २३६

MIL मराठी १: मुद्रित माध्यमासाठी लेखन

सत्र चौथे

MAR २४६

MIL मराठी २: श्राव्य माध्यमासाठी लेखन व संवाद

**Kavayitri Bahinabai Chaudhari
North Maharashtra University, Jalgaon**

**Structure of S. Y. B. A.(Faculty of Humanities)
Under CBCS Pattern (२०१९ - २०२०)**

Semester	Discipline Specific Core Course DSC	Ability Enhancement Compulsory Courses AEC	Skill Enhancement Course SEC	Discipline Specific Elective Courses DSE	Generic Elective GE
III Credits: १८ (०७ Papers)	Compulsory English (०३) MIL १ (०३) DSC १ C (०२) DSC २ C (०२)	-----	SEC १ (०२)	DSE १ A (०३) DSE २ A (०३)	-----
IV Credits: २० (०८ Papers)	Compulsory English (०३) MIL २ (०३) DSC १ D (०२) DSC २ D (०२) DSC ३ D (०२)	General Knowledge (Non Credit)	SEC २ (०२)	DSE १ B (०३) DSE २ B (०३)	-----

महत्त्वाच्या टिपा:

१. MIL ही अनिवार्य अभ्यासपत्रिका आहे. द्वितीय वर्षास प्रवेशित प्रत्येक विद्यार्थ्यांने मराठी, हिंदी, उर्दू, संस्कृत, पाली, अर्धमागधी यांपैकी महाविद्यालयात शिकवल्या जाणाऱ्या इंग्रजी व्यतिरिक्त कोणत्याही एका भाषा विषयाच्या MIL मधील अभ्यासपत्रिकेची निवड करणे अनिवार्य आहे.
२. तिसऱ्या व चौथ्या सत्रासाठी DSE १, २ मध्ये एकाच विषयाच्या दोन अभ्यासपत्रिकांची निवड करणे अनिवार्य आहे. (उदाहरणार्थ, मराठी विषयाच्या DSE १, २ मधील अभ्यासपत्रिका)
३. DSC मधील दोन अभ्यासपत्रिकांची निवड विद्यार्थ्यांने करावयाची आहे. पहिल्या DSC साठी DSE १, २ मध्ये ज्या विषयाची निवड केलेली आहे त्याच विषयाच्या DSC अभ्यासपत्रिकेची निवड करणे अनिवार्य आहे. तर दुसऱ्या DSC साठी महाविद्यालयात उपलब्ध अन्य कोणत्याही विषयाच्या अभ्यासपत्रिकेची निवड करता येईल. (उदाहरणार्थ, DSE १, २ मध्ये मराठी या विषयाच्या अभ्यासपत्रिकांची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी DSC मधील मराठी विषयाच्या कोणत्याही एका उपलब्ध (वाड्मयीन वा उपयोजित मराठी यांपैकी) अभ्यासपत्रिकेची निवड करणे अनिवार्य आहे. दुसऱ्या DSC साठी महाविद्यालयात उपलब्ध अन्य कोणत्याही विषयाच्या अभ्यासपत्रिकेची निवड करता येईल.)
४. DSE १, २ मध्ये ज्या विषयाच्या अभ्यासपत्रिकांची निवड विद्यार्थ्यांनी तिसऱ्या व चौथ्या सत्रात केलेली आहे त्याच विषयासाठी चौथ्या सत्रात DSC ३ मधील लघुअभ्यास प्रकल्प या

अभ्यासपत्रिकेची निवड करणे अनिवार्य आहे. (उदाहरणार्थ, DSE १, २ मध्ये मराठी या विषयाच्या अभ्यासपत्रिकांची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी चौथ्या सत्रात DSC ३ मध्ये मराठी विषयाच्याच लघुअभ्यासप्रकल्प या अभ्यासपत्रिकेची निवड करणे अनिवार्य आहे.)

५. SEC च्या सत्र तीन व चार यांमधील अभ्यासपत्रिकांसाठी विद्यार्थी महाविद्यालयात उपलब्ध विषयांपैकी कोणत्याही विषयाच्या SEC मधील अभ्यासपत्रिकांची निवड करू शकतील.
६. सर्व अभ्यासपत्रिकांसाठी साठ गुणांची विद्यापीठ परीक्षा आणि चाळीस गुणांची अंतर्गत परीक्षा होईल. प्रत्येक अभ्यासपत्रिकेच्या विद्यापीठ परीक्षेचे स्वरूप आणि अंतर्गत मूल्यमापनाची पध्दत प्रत्येक अभ्यासपत्रिकेच्या अभ्यासक्रमाच्या अखेरीस नमूद केलेली आहे.
७. सामान्य ज्ञान (जनरल नॉलेज) ही अभ्यासपत्रिका द्वितीय वर्षास प्रवेश घेणाऱ्या प्रत्येक विद्यार्थ्यांस अनिवार्य आहे. ह्या अभ्यासपत्रिकेसाठी कोणत्याही प्रकारचे श्रेयांक नसतील.

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
मानव्यविज्ञान विद्याशाखा
Choice Based Credit System
द्वितीय वर्ष कला
मराठी
सत्र तिसरे व चौथे
(जून २०१९ पासून लागू)

Semester	Discipline Specific Core Course DSC	Ability Enhancement Compulsory Courses AEC	Skill Enhancement Course SEC	Discipline Specific Elective Courses DSE	Generic Elective GE
III Credits: १८ (०७ Papers)	Compulsory English (०३) MIL मराठी १ (०३) DSC मराठी १ C (०२) DSC अन्य विषय २ C (०२)	-----	SEC मराठी / अन्य विषय १ (०२)	DSE मराठी १ A (०३) DSE मराठी २ A (०३)	-----
IV Credits: २० (०८ Papers)	Compulsory English (०३) MIL मराठी २ (०३) DSC मराठी १ D (०२) DSC अन्य विषय २ D (०२) DSC मराठी ३ D (०२)	General Knolwde (Non Credit)	SEC मराठी / अन्य विषय २ (०२)	DSE मराठी १ B (०३) DSE मराठी २ B (०३)	-----

अभ्यासपत्रिका	अभ्यासपत्रिकेचे शीर्षक	सत्र	सत्रानुसार शीर्षक	श्रेयांक
DSC मराठी वाङ्मयीन मराठी	विशिष्ट वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास	तिसरे MAR २३१ A DSC मराठी C	वैचारिक गद्यलेखनाचा अभ्यास	०२
		चौथे MAR २४१ A DSC मराठी D	चरित्र-आत्मचरित्रपर लेखनाचा अभ्यास	०२
पर्यायी अभ्यासपत्रिका				
DSC मराठी उपयोजित मराठी	स्पर्धा परीक्षांसाठी मराठी	तिसरे MAR २३१ B DSC मराठी C	स्पर्धा परीक्षांसाठी मराठी (व्याकरण विभाग)	०२
		चौथे MAR २४१ B DSC मराठी D	स्पर्धा परीक्षांसाठी मराठी (लेखन विभाग)	०२

DSC मराठी ३	लघुअभ्यास प्रकल्प	चौथे MAR २४५ DSC मराठी ३	लघुअभ्यास प्रकल्प	०२
DSE मराठी १	आधुनिक वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास	तिसरे MAR २३२ DSE मराठी १ A	आधुनिक वाङ्मयप्रकार: कादंबरी	०३
		चौथे MAR २४२ DSE मराठी १ B	आधुनिक वाङ्मयप्रकार: कविता	०३
DSE मराठी २	साहित्यविचार (भारतीय आणि पाश्चात्य)	तिसरे MAR २३३ DSE मराठी २ A	भारतीय आणि पाश्चात्य साहित्यविचार	०३
		चौथे MAR २४३ DSE मराठी २ B	भारतीय आणि पाश्चात्य साहित्यविचार	०३
SEC मराठी	लेखनकौशल्ये	तिसरे MAR २३४ SEC मराठी १	लेखनकौशल्य - मुद्रितशोधन	०२
		चौथे MAR २४४ SEC मराठी २	लेखनकौशल्य - सर्जनशील लेखन	०२
MIL मराठी	माध्यमांसाठी लेखन व संवाद	तिसरे MAR २३६ MIL मराठी १	मुद्रित माध्यमासाठी लेखन	०३
		चौथे MAR २४६ MIL मराठी २	श्राव्य माध्यमासाठी लेखन व संवाद	०३

Equivalence

S. Y. B. A.	Existing Pattern	CBCS Pattern (Since २०११-२०२०)
Sem. III	Compulsory English	Compulsory English
	-----	MIL १ (Compulsory Course) (Marathi/Hindi/Sanskrit/Urdu/Pali/Aradhamagadhi)
	Special Paper S-१	DSE १ A
	Special Paper S-२	DSE २ A
	General Paper G-२ (Vangmayin or Upyojit)	DSC १ C (General Paper of Special subject- DSE १ A & २ A -Vangmayin or Upyojit)
	Optional	DSC २ C (General Paper of any subject)
	-----	SEC-१ (Skill based course of any subject)
Sem. IV	Compulsory English	Compulsory English
	-----	MIL २ (Compulsory Course) (Marathi/Hindi/Sanskrit/Urdu/Pali/Aradhamagadhi)
	Special Paper S-१	DSE १ B
	Special Paper S-२	DSE २ B
	General Paper G-२ (Vangmayin or Upyojit)	DSC १ D (General Paper of Special subject- DSE १ B & २ B -Vangmayin or Upyojit)
	Optional	DSC २ D (General Paper of any subject)
	-----	DSC ३ D (Minor Study Project of subject opted for DSE १ B & २ B - Papers of Special subject)
	-----	SEC-२ (Skill based course of any subject)
General Knolwegde	General Knolwegde	

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
मानव्यविज्ञान विद्याशाखा

Choice Based Credit System

द्वितीय वर्ष कला

मराठी

सत्र तिसरे व चौथे

(जून २०१९ पासून लागू)

अभ्यासक्रमामागील भूमिका

१. मराठी विषय विशेष स्तरावर अभ्यासणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या मनात विशिष्ट आधुनिक वाङ्मयप्रकारांविषयी आणि त्यांचा विशेष अभ्यास करण्याबाबत रुची निर्माण करणे.
२. मराठी विषयाचे विशेष स्तरावर अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना साहित्यविषयक भारतीय आणि पाश्चात्य अभ्यासकांनी केलेल्या सैध्दांतिक मांडणीबाबत अवगत करणे.
३. साहित्याचे स्वरूप, प्रयोजने, साहित्यनिर्मितीप्रक्रिया आदी साहित्यविचाराबाबत विशेष स्तरावर मराठी विषय अभ्यासणाऱ्या विद्यार्थ्यांना अवगत करणे.
४. सामान्य स्तरावरवाङ्मयीन मराठीचे अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना वैचारिक गद्य आणि चरित्र-आत्मचरित्र या दोन वाङ्मयप्रकारांतील निवडक लेखनाचे आकलन करून घेण्यास शिकविणे.
५. सामान्य स्तरावर उपयोजित मराठीचे अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना प्रशासकीय सेवांसाठी अनिवार्य मराठी या विषयाचे मूलभूत ज्ञान देणे.
६. विद्यार्थ्यांना मुद्रित व श्राव्य माध्यमांसाठी आवश्यक लेखन व संवाद कौशल्ये आत्मसात करण्यासाठी उपयुक्त ठरणे.
७. मराठी विषयाच्या विद्यार्थ्यांची सर्जनशील व उपयोजित लेखन कौशल्ये विकसित करण्यास पूरक ठरणे.
८. कौशल्य विकसन अभ्यासपत्रिकांच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांची लेखनकौशल्ये (मुद्रितशोधन आणि सर्जनशील लेखन) विकसित करण्यासाठी प्रयत्नशील राहणे.

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
मानव्यविज्ञान विद्याशाखा

Choice Based Credit System

द्वितीय वर्ष कला

मराठी

सत्र तिसरे व चौथे

(जून २०१९ पासून लागू)

DSC मराठी : वाङ्मयीन मराठी
विशिष्ट वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास
(श्रेयांक: दोन)

सत्र तिसरे

MAR २३१ A

DSC मराठी C: वैचारिक गद्यलेखनाचा अभ्यास

नेमलेली साहित्यकृती: 'शेतकऱ्याचा असूड'- महात्मा जोतीराव फुले
संपादन व प्रस्तावना: नागनाथ कोत्तापल्ले, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे.

● **अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे -**

१. मराठीतील वैचारिक गद्यलेखनाच्या परंपरेचा परिचय करून घेणे.
२. महात्मा जोतीराव फुले यांचे जीवन, कार्य व त्यांची वैचारिक जडणघडण यांबाबत जाणून घेणे.
३. महात्मा जोतीराव फुले यांच्या लेखनसंपदेबाबत माहिती घेणे.
४. 'शेतकऱ्याचा असूड'मधील वैचारिक आशयाची स्वरूपवैशिष्ट्ये समजावून घेणे.
५. 'शेतकऱ्याचा असूड' या वैचारिक गद्यलेखनाच्या वाङ्मयीन गुणवैशिष्ट्यांचा शोध घेणे.
६. 'शेतकऱ्याचा असूड'मधून आलेल्या वैचारिक मांडणीची समकालीन अर्थपूर्णता प्रात्यक्षिकांच्या माध्यमातून जाणून घेणे.

● **घटक विश्लेषण -**

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
१.	'शेतकऱ्याचा असूड' या वैचारिक गद्यलेखनाचा अभ्यास	०१	१५
	१.१ वैचारिक गद्य: स्वरूप व वैशिष्ट्ये		
	१.२ मराठीतील वैचारिक गद्यलेखनाचा परामर्श		
	१.३ महात्मा जोतीराव फुले: व्यक्तित्व, कार्य आणि लेखन		

	(फुले यांची वैचारिक जडणघडण, त्यांचे कार्य आणि लेखन यांचा परामर्श)		
	१.४ 'शेतकऱ्याचा असूड': स्वरूप व वैशिष्ट्ये १. या ग्रंथातील वैचारिक आशयाचे स्वरूप, वैशिष्ट्ये (शेती, शेतकरी आणि कृषीव्यवस्था यांबाबत मांडलेल्या विचारांचे स्वरूप) २. या ग्रंथातील वैचारिक मांडणीची वाङ्मयीन गुणवैशिष्ट्ये (विचारांची मांडणी करण्याचे तंत्र, विश्लेषणात्मकता, तार्किकता, साधार व ससंदर्भ मांडणी, भाषा व शैली विशेष आदी)		
२.	प्रात्यक्षिके (कोणतीही चार)	०१	१५
	१. महात्मा जोतीराव फुले यांच्या अन्य एका वैचारिकग्रंथाचे वाचन करून त्यात मांडलेल्या विचारांबाबत लिहा.	०१ Credit of Practical = ०२ Credits	३०
	२. शेतकरी जीवनावरील पाच कवितांचे संकलन करून त्यांबाबत लिहा.		
	३. शेतीच्या प्रश्नासंबंधी जाणून घेण्यासाठी तुमच्या गावातील एका शेतकऱ्याची मुलाखत घ्या.		
	४. शेतकरी कुटुंबाची आर्थिक व सामाजिक स्थितिगती जाणून घेण्यासाठी शेतकरी कुटुंबाशी संवाद साधा.		
	५. महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांच्या प्रश्नांवरील एखाद्या चळवळीबाबत माहिती लिहा.		
	६. तुमच्या परिसरातील शेतीमध्ये येणाऱ्या पिकांबाबतची माहिती गोळा करून त्याबाबत लिहा.		
	७. शेतकरी जीवनावरील मराठीतील कोणत्याही दोन कादंबऱ्या वाचून त्यांची वैशिष्ट्ये नमूद करा.		
	८. शेतीची कामे, अवजारे आणि अन्य बाबी यांच्याशी संबंधित वैशिष्ट्यपूर्ण शब्दांची सूची तयार करा.		
	९. शेतीमध्ये केल्या जाणाऱ्या विविध कामांबाबत नोंदीच्या स्वरूपात लेखन करा.		
	१०. शेती आणि शेतकरी यांबाबत चर्चा करणारा वैचारिक लेख लिहा.		
	एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका	०२ (०३)	३० (४५)

● **संदर्भसाहित्य:**

१. महात्मा जोतिराव फुले लिखित 'शेतकऱ्याचा असूड' - संपादन व प्रस्तावना: वासुदेव मुलाटे, स्वरूप, औरंगाबाद.
२. समग्र महात्मा फुले वाङ्मय - संपा. य. दि. फडके.
३. मराठी साहित्यातील उपेक्षित मानकरी - चिं. ग. कर्वे, व्हीनस, पुणे.
४. अर्वाचीन मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी - सदा कऱ्हाडे, लोकवाङ्मय, मुंबई.
५. मराठी निबंध - म. मा. अळतेकर, सुविचार प्रकाशन मंडळ, नागपूर.
६. १९व्या शतकातील महाराष्ट्र - ग. दे. खानोलकर, साहित्य सहकार, मुंबई.
७. आधुनिक भारत - आचार्य शं. द. जावडेकर, सुलभ राष्ट्रीय ग्रंथमाला, पुणे.
८. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड चौथा - संपा. रा. श्री. जोग, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे.
९. महात्मा फुले - प्र. के. अत्रे
१०. लोकल्याणकारी राज्याचे द्रष्टे महात्मा फुले - ल. भा. कुरकुरे
११. महात्मा फुले आणि शेतकरी चळवळ - अशोक चौसाळकर
१२. महात्मा जोतीराव फुले: आजच्या समाजक्रांतीचे जनक - धनंजय कीर
१३. शंभर वर्षांपूर्वी जोतिबांनी शेतकऱ्यांच्या वतीने उगारलेला असूड, वसंत पळशीकर, आजचा चार्वाक, मुंबई, दिवाळी अंक १९९०.
१४. जोतिरावांची समता संकल्पना - भा. ल. भोळे
१५. महात्मा फुले - व्यक्तित्व आणि विचार - गं. बा. सरदार
१६. महात्मा फुले आणि धर्म - आ. ह. साळुंखे
१७. महात्मा फुले यांची धर्म कल्पना - नलिनी पंडित

सत्र चौथे

MAR २४१ A

DSC मराठी D: चरित्र-आत्मचरित्रपर लेखनाचा अभ्यास

नेमलेली साहित्यकृती: 'जीवनरंग'(निवडक चरित्र व आत्मचरित्रपर लेख)
संपादन: मराठी अभ्यासमंडळ, कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव.
(सदर पुस्तकात चार चरित्रपर आणि चार आत्मचरित्रपर लेखांचा समावेश असेल.)

● **अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे -**

१. चरित्र व आत्मचरित्र लेखनाचे सामाजिक व वाङ्मयीन दृष्ट्या महत्त्व जाणून घेणे.
२. मराठीतील चरित्र लेखनाच्या परंपरेचा परिचय करून घेणे.
३. मराठीतील आत्मचरित्र लेखनाच्या परंपरेचा परिचय करून घेणे.
४. 'जीवनरंग' या पुस्तकातील निवडक चरित्रपर लेखांचे स्वरूप जाणून घेणे.
५. 'जीवनरंग' या पुस्तकातील निवडक आत्मचरित्रपर लेखांचे स्वरूप जाणून घेणे.

६. 'जीवनरंग' या पुस्तकातील निवडक चरित्रपर लेखांची वाङ्मयीन गुणवैशिष्ट्ये लक्षात घेणे.
७. 'जीवनरंग' या पुस्तकातील निवडक आत्मचरित्रपर लेखांची वाङ्मयीन गुणवैशिष्ट्ये लक्षात घेणे.
८. चरित्र-आत्मचरित्रपर लेखनाचीसामाजिक वैशिष्ट्यपूर्णता आणि लेखनपध्दती यांबाबत प्रात्यक्षिकांच्या माध्यमातून जाणून घेणे.

● घटक विश्लेषण -

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
१.	'जीवनरंग'मधील चरित्र-आत्मचरित्रपर लेखांचा अभ्यास	०१	१५
	१.१ चरित्र व आत्मचरित्र: स्वरूप व वैशिष्ट्ये		
	१.२ मराठीतील चरित्र व आत्मचरित्र लेखनाचा परामर्श		
	१.३ 'जीवनरंग'मधील चरित्र-आत्मचरित्रपर लेख: स्वरूप व वैशिष्ट्ये १. चरित्र व आत्मचरित्रपर लेखांच्या आशयाचे स्वरूप, वैशिष्ट्ये (चरित्रनायक / 'मी'चे घडणारे दर्शन, व्यक्तिचित्रण, प्रसंगवर्णन) २. चरित्र व आत्मचरित्रपर लेखांची वाङ्मयीन गुणवैशिष्ट्ये (वस्तुनिष्ठा, सत्यदर्शन, अनुभवाची मांडणी, लेखनशैली, भाषिक वैशिष्ट्ये)		
२.	प्रात्यक्षिके (कोणतीही चार)	०१	१५
	१. स्वतःच्या आयुष्यातील एखाद्या प्रसंगाबाबत लेखन करा.	०१ Credit of Practical =	३०
	२. आवडलेल्या एखाद्या चरित्रग्रंथाचे परीक्षण करा.	०२ Credits	
	३. आवडलेल्या एखाद्या आत्मचरित्राचे परीक्षण करा.		
	४. तुमच्या कुटुंबातील व्यक्तींची स्वभाववैशिष्ट्ये लिहा.		
	५. एका आठवड्याची वैयक्तिक रोजनिशी लिहा.		
	६. तुमच्या परिसरातील सामाजिक कार्य करणाऱ्या एखाद्या हयात वा मृत व्यक्तीच्या चरित्राविषयी माहिती संकलित करून लिहा.		
	७. शिक्षणक्षेत्रात मौलिक कामगिरी करणाऱ्या		

	तुमच्या परिसरातील एखाद्या हयात वा मृत व्यक्तीच्या चरित्राविषयी माहिती संकलित करून लिहा.		
	८. तुमच्या परिसरातील एखाद्या नाट्यकलावंताची वा क्रीडापटूची मुलाखत घेऊन त्यांच्या जीवनपटाची ठळक वैशिष्ट्ये नोंदवा.		
	९. तुमच्या महाविद्यालयाच्या ग्रंथालयातील चरित्रग्रंथांची अकारविल्हे सूची तयार करा.		
	१०. तुमच्या महाविद्यालयाच्या ग्रंथालयातील आत्मचरित्र ग्रंथांची अकारविल्हे सूची तयार करा.		
	एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका	०२ (०३)	३० (४५)

● **संदर्भसाहित्य:**

१. चरित्र आणि आत्मचरित्र: तंत्र आणि विकास - अ. म. जोशी
२. चरित्र आणि आत्मचरित्र (लेख), साहित्यरूप - सदा कऱ्हाडे
३. मराठी चरित्र: रूप आणि इतिहास - जयंत वषट
४. मराठी चरित्र: मूलतत्त्वे आणि समीक्षा - ग. का. रावते
५. साहित्य: अध्यापन आणि प्रकार (वा. ल. कुळकर्णी गौरवग्रंथ) - संपा. श्री. पु. भागवत आणि इतर
६. अर्वाचीन मराठी साहित्य - संपा. वि. पां. नेने
७. आधुनिक मराठी साहित्याचा इतिहास भाग दोन - अ. ना. देशपांडे
८. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड तिसरा, चौथा, पाचवा - संपा. रा. श्री. जोग
९. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड सात - संपा. रा. ग. जाधव
१०. प्रदक्षिणा खंड एक - संपा. अनिरुध्द कुलकर्णी
११. एका चरित्राचे चिंतन - द. न. गोखले
१२. चरित्र चिंतन - द. न. गोखले
१३. ग्रंथवेध - वि. रा. करंदीकर
१४. अनुभव आणि आकार - प्रल्हाद वडेर
१५. आवड-निवड - स. गं. मालशे
१६. चरित्र-आत्मचरित्रे विशेषांक, ललित, जून-जुलै २०१३.

अत्यंत महत्त्वाचे: प्रात्यक्षिक परीक्षेबाबत (अंतर्गत परीक्षा)

सदर अभ्यासपत्रिकेतील पहिल्या घटकावर साठ गुणांची लेखी विद्यापीठाची परीक्षा प्रत्येक सत्राला होईल. प्रत्येक सत्राची चाळीस गुणांची अंतर्गत परीक्षा ही प्रात्यक्षिकांची असेल. अभ्यासक्रमात नमूद केलेल्या प्रात्यक्षिकांपैकी कोणतीही चार प्रात्यक्षिके विद्यार्थ्यांने प्रात्यक्षिक वही / फाईल यामध्ये लिहावयाची आहेत. त्यात पहिले पान विद्यार्थ्यांचे नाव, वर्ग, हजेरी क्र., विषयाचे नाव याचे असेल. पहिल्या पानावरच विषयशिक्षक व प्राचार्य यांची स्वाक्षरी असणे अनिवार्य आहे.

सदर परीक्षेचे मूल्यमापन संबंधित विषयशिक्षकानेच करावयाचे आहे. सत्र संपण्याआधी सदर अभ्यासपत्रिकेच्या नियमित तासिकांना प्रात्यक्षिक परीक्षेचे आयोजन

विषयशिक्षकाने करावयाचे आहे. अंतर्गत गुणयाद्या विद्यापीठाकडे पाठविण्याच्या प्रचलित पध्दतीनुसारच प्रात्यक्षिक परीक्षेचे गुणही विद्यापीठास कळवावेत. मूल्यमापनानंतर सर्व विद्यार्थ्यांच्या प्रात्यक्षिक वहा / फाईली विषयशिक्षकाने महाविद्यालयाच्या प्राचार्यांकडे जमा कराव्यात.

प्रात्यक्षिक परीक्षेच्या चाळीस गुणांची विभागणी खालीलप्रमाणे असेल.

अंतर्गत परीक्षा (प्रात्यक्षिके)	प्रात्यक्षिक वही / फाईल	२० गुण
	मौखिक परीक्षा	१५ गुण
	वर्गातील उपस्थिती व वर्तन	०५ गुण
	एकूण	४० गुण

विद्यापीठ परीक्षेसाठी प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप (एकूण गुण साठ)

प्रश्न क्र.	प्रश्नांचे स्वरूप	गुण
प्रश्न क्र. १ अ)	योग्य पर्याय निवडा. (आठपैकी सहा)	०६
प्रश्न क्र. १ ब)	एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (आठपैकी सहा)	०६
प्रश्न क्र. २	थोडक्यात उत्तरे लिहा. (चारपैकी तीन)	१२
प्रश्न क्र. ३	थोडक्यात उत्तरे लिहा. (पाचपैकी चार)	१२
प्रश्न क्र. ४	दीर्घोत्तरी प्रश्न (दोनपैकी एक)	१२
प्रश्न क्र. ५	टीपा लिहा. (तीनपैकी दोन)	१२

पर्यायी अभ्यासपत्रिका

DSC मराठी: उपयोजित मराठी स्पर्धा परीक्षांसाठी मराठी (श्रेयांक: दोन)

● अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे -

१. विविध स्पर्धा परीक्षांसाठी आवश्यक मराठी भाषेच्या अभ्यासाची तयारी करून घेणे.
२. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील महत्त्वपूर्ण संकल्पना समजून घेणे.
३. मराठी भाषेच्या व्याकरणातील संकल्पनांच्या उपयोजनाचे कौशल्य आत्मसात करणे.
४. स्पर्धा परीक्षांच्या दृष्टीने आवश्यक मराठी भाषेच्या लेखनाचे स्वरूप जाणून घेणे.
५. मराठी भाषेतील लेखनासाठी उपयुक्त ठरतील अशी कौशल्ये आत्मसात करणे.
६. मराठी भाषेतील लेखनाचा सराव करणे.

सत्र तिसरे

MAR २३१ B

DSC मराठी C: स्पर्धा परीक्षांसाठी मराठी (व्याकरण विभाग)

● घटक विश्लेषण -

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
१.	१.१ शब्दांच्या जाती (विकारी शब्दजाती आणि अविकारी शब्दजाती: व्याख्या, स्वरूप व प्रमुख प्रकार)	०१	१५
	१.२ विभक्तीविचार (विभक्तीचे कारकार्थ, विभक्तीचे प्रत्यय)		
	१.३ लिंगविचार व वचनविचार (लिंग: स्वरूप व प्रकार, वचन: स्वरूप व प्रकार)		
	१.४ प्रयोगविचार (प्रयोग म्हणजे काय?, कर्तरी, कर्मणी व भावे प्रयोग: स्वरूप व लक्षणे)		
	१.५ वाक्याचे प्रकार (केवल, विधानार्थी, विध्यर्थी, आज्ञार्थी वाक्य, मिश्र, संयुक्त, होकारार्थी, नकारार्थी, उद्गारार्थी वाक्य) व वाक्यरूपांतर		
२.	प्रात्यक्षिके (कोणतीही चार)	०१	१५
	१. एक गद्यउतारा निवडून त्यातील नामे व सर्वनामे शोधा आणि त्यांच्या प्रकारासह त्यांची यादी करा.	०१ Credit of Practical = ०२ Credits	३०
	२. एखाद्या गद्य उतारा निवडून त्यातील विशेषणे शोधा आणि त्यांच्या प्रकारांसह त्यांची यादी करा.		

३. सर्वनामाच्या उपप्रकारांविषयी माहिती लिहून प्रत्येक प्रकारांतील एका सर्वनामाचा वाक्यात उपयोग करून दहा वाक्ये तयार करून लिहा.		
४. कोणत्याही पाच विशेषणांचा वाक्यात उपयोग करून प्रत्येकी दहा वाक्ये तयार करून लिहा.		
५. एखादा गद्य उतारा निवडून त्यातील अव्यये शोधा आणि त्यांच्या प्रकारांसह त्यांची यादी करा.		
६. कोणत्याही पाच क्रियाविशेषण / शब्दयोगी / उभयान्वयी / केवलप्रयोगी अव्ययांचा वाक्यात उपयोग करून प्रत्येकी दहा वाक्ये तयार करून लिहा.		
७. एखादा गद्य उतारा निवडून त्यातील विभक्तीप्रत्यय शोधा आणि त्यांची प्रकारांनुसार यादी तयार करा.		
८. कोणतेही दहा शब्द निवडून त्यांची तिन्ही लिंगांमधील आणि दोन्ही वचनांमधील रूपे दर्शविणारा तक्ता तयार करा.		
९. कोणतेही दहा वाक्ये निवडून त्यांची तिन्ही प्रयोगांमधील रूपे तयार करा.		
१०. कोणतेही दहा वाक्ये निवडून त्यांचे आज्ञार्थी, होकारार्थी, नकारार्थी, मिश्र, संयुक्त वाक्ये असे रूपांतर करून वाक्ये लिहा.		
एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका	०२ (०३)	३० (४५)

सत्र चौथे

MAR २४१ B

DSC मराठी D: स्पर्धा परीक्षांसाठी मराठी (लेखन विभाग)

● घटक विश्लेषण -

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
१.	१.१ संधी व समास (संधी म्हणजे काय ?, संधीचे प्रकार: स्वरसंधी, व्यंजनसंधी, विसर्गसंधी, समास म्हणजे काय ?, समासाचे प्रकार: अव्ययीभाव, तत्पुरुष, द्वंद्व, बहुव्रीही)	०१	१५
	१.२ शब्दसिध्दी (तत्सम, तद्भव, साधित, उपसर्गघटित, प्रत्ययघटित, सामासिक शब्द, समानार्थी, विरुद्धार्थी, अनेकार्थी, शब्दसमूहासाठी एक शब्द)		
	१.३ अलंकार (शब्दालंकार - अनुप्रास, यमक, श्लेष आणि अर्थालंकार - उपमा, उत्प्रेक्षा, रूपक)		

	१.४ म्हणी व वाक्प्रचार यांचा वाक्यात उपयोग		
	१.५ कल्पनाविस्तार लेखन (कल्पनाविस्ताराचे स्वरूप व तंत्र)		
२.	प्रात्यक्षिके (कोणतीही चार)	०१	१५
	१. संधी म्हणजे काय ते सांगून संधीच्या प्रत्येक प्रकाराची दहा उदाहरणे देऊन त्यातील संधीचे स्पष्टीकरण करा.	०१ Credit of Practical = ०२ Credits	३०
	२. दहा सामासिक शब्द निवडून त्यांतील समासाचा प्रकार ओळखा आणि त्या शब्दांचा वाक्यात उपयोग करून प्रत्येकी किमान पाच वाक्ये तयार करा.		
	३. पंचवीस शब्द निवडून त्यांच्या समानार्थी शब्दांची यादी तयार करा.		
	४. पंचवीस शब्द निवडून त्यांच्या विरुद्धार्थी शब्दांची यादी तयार करा.		
	५. शब्दसमूहासाठी एक शब्द या प्रकारातील पंचवीस शब्द निवडून त्यांचा वाक्यात उपयोग करून प्रत्येकी एक वाक्य तयार करा.		
	६. कोणत्याही पाच कविता निवडून त्यातील अलंकार ओळखून त्यांचे स्पष्टीकरण करा.		
	७. एखादा गद्य उतारा निवडून त्यातील उपमा अलंकाराची उदाहरणे शोधा आणि त्यांचे स्पष्टीकरण करा.		
	८. कोणतेही दहा वाक्प्रचार निवडून त्यांचा वाक्यात उपयोग करून प्रत्येकी पाच वाक्ये तयार करा.		
	९. कोणत्याही दहा म्हणी निवडून त्यांचा वाक्यात उपयोग करून प्रत्येकी पाच वाक्ये तयार करा.		
	१०. एखादी कल्पना वा काही मुद्दे घेऊन त्यावर आधारित कथा / कविता / लेख / संवाद अशा स्वरूपाचे लेखन करा.		
	एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका	०२ (०३)	३० (४५)

● **संदर्भसाहित्य:**

१. व्यावहारिक मराठी - ल. रा. नसिराबादकर, फडके, कोल्हापूर.
२. मराठीचे व्याकरण - लीला गोविलकर, शब्दालय, श्रीरामपूर.
३. उपयोजित मराठी भाग १, २, ३ - प्रभाकर जोशी, किशोर पाटील.
४. सुगम मराठी व्याकरण व लेखन- मो. रा. वाळंबे, नितीन, पुणे.
५. व्यावहारिक मराठी - संपा. स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन, पुणे.
६. उपयोजित मराठी - संपा. रमेश वरखेडे, महाराष्ट्र विद्यापीठ ग्रंथनिर्मिती, नागपूर.
७. व्यावहारिक मराठी - प्रकाश परब, मिथुन, मुंबई.
८. कार्यालयीन कौशल्ये - अक्षय घोरपडे, अथर्व, जळगाव.

९. सुलभ मराठी व्याकरण व लेखन - पद्मिनी बिनीवाले, नवनीत, मुंबई.
१०. व्यावहारिक मराठी - संपा. सयाजीराव मोकाशी, रंजना नेमाडे.
११. उपयोजित मराठी लेखन - संपा. सत्यजित साळवे, दीपक पवार.
१२. मराठी व्याकरण परिचय - राजशेखर हिरेमठ
१३. सुलभ भाषाविज्ञान व मराठी व्याकरण - व्ही. एन. पाटील.
१४. मराठी भाषा: उपयोजन आणि सर्जन - संपा. अनिल गवळी.
१५. प्रशासन वाक्प्रयोग - भाषा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन.
१६. पर्यायी शब्दकोश - वि. शं. ठकार, राजहंस, पुणे.
१७. मराठी लेखन-कोश - अरुण फडके, केशव भिकाजी ढवळे, मुंबई.
१८. मराठी लेखन कोश - याक्स्मन शेख, मनोविकास, पुणे.
१९. लेखनमित्र - र. य. साने, विद्या विकास पब्लिशर्स, नागपूर.
२०. लेखनमित्र प्रत्येक लिहित्या हाताचा - संकलक-संपादक: संतोष शिंत्रे, लौकिका रास्ते-गोखले, ग्रे सेल्स, पुणे.

अत्यंत महत्त्वाचे: प्रात्यक्षिक परीक्षेबाबत (अंतर्गत परीक्षा)

सदर अभ्यासपत्रिकेतील पहिल्या घटकावर साठ गुणांची लेखी विद्यापीठाची परीक्षा प्रत्येक सत्राला होईल. प्रत्येक सत्राची चाळीस गुणांची अंतर्गत परीक्षा ही प्रात्यक्षिकांची असेल. अभ्यासक्रमात नमूद केलेल्या प्रात्यक्षिकांपैकी कोणतीही चार प्रात्यक्षिके विद्यार्थ्यांने प्रात्यक्षिक वही / फाईल यामध्ये लिहावयाची आहेत. त्यात पहिले पान विद्यार्थ्यांचे नाव, वर्ग, हजेरी क्र., विषयाचे नाव याचे असेल. पहिल्या पानावरच विषयशिक्षक व प्राचार्य यांची स्वाक्षरी असणे अनिवार्य आहे.

सदर परीक्षेचे मूल्यमापन संबंधित विषयशिक्षकानेच करावयाचे आहे. सत्र संपण्याआधी सदर अभ्यासपत्रिकेच्या नियमित तासिकांना प्रात्यक्षिक परीक्षेचे आयोजन विषयशिक्षकाने करावयाचे आहे. अंतर्गत गुणयाद्या विद्यापीठाकडे पाठविण्याच्या प्रचलित पध्दतीनुसारच प्रात्यक्षिक परीक्षेचे गुणही विद्यापीठास कळवावेत. मूल्यमापनानंतर सर्व विद्यार्थ्यांच्या प्रात्यक्षिक वह्या / फाईली विषयशिक्षकाने महाविद्यालयाच्या प्राचार्याकडे जमा कराव्यात.

प्रात्यक्षिक परीक्षेच्या चाळीस गुणांची विभागणी खालीलप्रमाणे असेल.

अंतर्गत परीक्षा (प्रात्यक्षिके)	प्रात्यक्षिक वही / फाईल	२० गुण
	मौखिक परीक्षा	१५ गुण
	वर्गातील उपस्थिती व वर्तन	०५ गुण
	एकूण	४० गुण

विद्यापीठ परीक्षेसाठी प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप (एकूण गुण साठ)

प्रश्न क्र.	प्रश्नांचे स्वरूप	गुण
प्रश्न क्र. १ अ)	योग्य पर्याय निवडा. (आठपैकी सहा)	०६
प्रश्न क्र. १ ब)	एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (आठपैकी सहा)	०६
प्रश्न क्र. २	थोडक्यात उत्तरे लिहा. (चारपैकी तीन)	१२
प्रश्न क्र. ३	थोडक्यात उत्तरे लिहा. (पाचपैकी चार)	१२
प्रश्न क्र. ४	दीर्घोत्तरी प्रश्न (दोनपैकी एक)	१२
प्रश्न क्र. ५	टीपा लिहा. (तीनपैकी दोन)	१२

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
मानव्यविज्ञान विद्याशाखा

Choice Based Credit System

द्वितीय वर्ष कला

मराठी

सत्र तिसरे व चौथे

(जून २०१९ पासून लागू)

DSC ३: मराठी

(श्रेयांक: दोन)

सत्र चौथे

MAR २४५

लघुअभ्यास प्रकल्प

● विशेष सूचना-

DSE १ आणि DSE २ मध्ये मराठी या विषयाची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना चौथ्या सत्रात लघुअभ्यास प्रकल्प ही अभ्यासपत्रिका अनिवार्य आहे.

● अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे -

१. विद्यार्थ्यांच्या संशोधन वृत्तीस चालना देणे.
२. संशोधनासाठी विषयाची निवड, आवश्यक संदर्भसाधनांचे संकलन कसे करावयाचे याबाबत विद्यार्थ्यांना अवगत करणे.
३. संशोधनाच्या प्रक्रियेचे स्वरूप विद्यार्थ्यांना समजावून देणे.
४. संशोधनातील मांडणी, संदर्भांचे उपयोजन, मुद्द्यांचे विश्लेषण यांचे तंत्र विद्यार्थ्यांना शिकवणे.
५. वाङ्मयाच्या सामाजिक, सांस्कृतिक अभ्यासाबरोबरच वाङ्मयीन अभ्यासाची दृष्टी वाढीस लावणे.

● घटक विश्लेषण -

घटक (पुढील मुद्द्यांच्या अनुषंगाने विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करावे.)
१. संशोधन म्हणजे काय ?
२. संशोधनासाठी विषयाची निवड कशी करावी ?
३. संशोधनाची उद्दिष्टे, गृहितक, व्याप्ती, मर्यादा कशी निश्चित करावी ?
४. संशोधनासाठी आवश्यक माहितीचे संकलन कसे करावे ? (संदर्भग्रंथ,

नियतकालिके, प्रश्नावली, सर्वेक्षण, मुलाखत)
५. संकलित माहितीची मांडणी, विश्लेषण कसे करावे ?
६. संदर्भ कशाप्रकारे नोंदवावेत ?संदर्भसूची कशी तयार करावी ?
७. प्रकल्पलेखनाची भाषा कशी असावी ?
८. लघुअभ्यास प्रकल्पाची मांडणी कशी असावी ?
एकूण श्रेयांक ०२ व घड्याळी तासिका ३०

● महत्त्वाचे-

१. लघुअभ्यास प्रकल्पाची पृष्ठसंख्या किमान ३०-४० पृष्ठे असणे अनिवार्य आहे.
२. लघुअभ्यास प्रकल्पासाठी विषयाची निवड करताना महाविद्यालयाच्या परिसरातील, संबंधित तालुका-जिल्ह्यातील महत्त्वाच्या अभ्यासविषयाच्या निवडीला प्राधान्य द्यावे.
३. लघुअभ्यास प्रकल्प हस्तलिखित स्वरूपातच असावा.
४. लघुअभ्यास प्रकल्पाच्या पहिल्या पानावर विषयशिक्षक, विभागप्रमुख आणि प्राचार्य यांच्या स्वाक्षरी असणे अनिवार्य आहे.
५. सत्र संपण्याआधी विद्यार्थ्यांनी अभ्यासप्रकल्प संबंधित विषयशिक्षकांकडे जमा करावेत.

सदर अभ्यासपत्रिकेच्या शंभर गुणांच्या परीक्षेचे स्वरूप पुढीलप्रमाणे असेल.

सदर अभ्यासपत्रिकेचे मूल्यमापन संबंधित विषयशिक्षकानेच करावयाचे आहे. विद्यार्थ्यांने जमा केलेल्या लघुअभ्यास प्रकल्पाला साठ गुण असतील आणि त्यावर आधारित अंतर्गत परीक्षेला चाळीस गुण असतील. दोन्ही प्रकारच्या मूल्यमापनाच्या स्वतंत्र याद्या तयार करून प्रचलित पध्दतीनुसार त्या गुणयाद्या विद्यापीठाकडे पाठवाव्यात.

गुणांची विभागणी खालीलप्रमाणे असेल.

अंतर्गत गुण (४० गुण)	सादरीकरण (Presentation) - PPT / Seminar	३० गुण
	वर्गातील उपस्थिती व वर्तन	१० गुण
विद्यापीठ परीक्षा गुण (६० गुण)	लघुअभ्यास प्रकल्प	६० गुण
	एकूण गुण	१०० गुण

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
मानव्यविज्ञान विद्याशाखा
Choice Based Credit System
द्वितीय वर्ष कला
मराठी
सत्र तिसरे व चौथे
(जून २०१९ पासून लागू)

DSE मराठी १: आधुनिक वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास
(श्रेयांक: तीन)

सत्र तिसरे

MAR २३२

DSE मराठी १ A: आधुनिक वाङ्मयप्रकार: कादंबरी

- कादंबरी: 'अवकाळी पावसाच्या दरम्यानची गोष्ट' - आनंद विंगकर, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई.
- अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे -
 १. कादंबरी या वाङ्मयप्रकाराचे स्वरूप व त्याची वैशिष्ट्ये जाणून घेणे.
 २. आधुनिक मराठी कादंबरीच्या वाटचालीचा परामर्श घेणे.
 ३. 'अवकाळी पावसाच्या दरम्यानची गोष्ट' या कादंबरीतील ग्रामीण जीवनवास्तवाचे स्वरूप लक्षात घेणे.
 ४. 'अवकाळी पावसाच्या दरम्यानची गोष्ट' या कादंबरीचे वाङ्मयीन मूल्यमापन करणे.
 ५. कादंबरीचे वाङ्मयीन आकलन व मूल्यमापन करून घेण्याची दृष्टी विकसित करणे.
- घटक विश्लेषण -

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
१.	पार्श्वभूमी	०१	१५
	१.१ कादंबरी: स्वरूप व वैशिष्ट्ये		
	१.२ आधुनिक मराठी कादंबरीची वाटचाल (स्वातंत्र्यपूर्व काळातील कादंबरी आणि स्वातंत्र्योत्तर काळातील कादंबरी - ठळक टप्प्यांच्या अनुषंगाने परामर्श)		

२.	'अवकाळी पावसाच्या दरम्यानची गोष्ट': स्वरूप व वैशिष्ट्ये	०१	१५
	२.१ 'अवकाळी पावसाच्या दरम्यानची गोष्ट' या कादंबरीचे कथानक व त्यातील व्यक्तिरेखाचित्रण		
	२.२ 'अवकाळी पावसाच्या दरम्यानची गोष्ट' या कादंबरीतील प्रसंगचित्रण व वातावरणनिर्मिती		
३.	'अवकाळी पावसाच्या दरम्यानची गोष्ट': स्वरूप व वैशिष्ट्ये	०१	१५
	३.१ 'अवकाळी पावसाच्या दरम्यानची गोष्ट' या कादंबरीची निवेदनपध्दती व भाषाशैली		
	३.२ 'अवकाळी पावसाच्या दरम्यानची गोष्ट' या कादंबरीतून घडणारे ग्रामीण जीवनवास्तवाचे दर्शन व चित्रित संघर्ष		
एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका		०३	४५

● **संदर्भसाहित्य:**

१. कादंबरी हा वि. का. राजवाडे यांचा निबंध, समाविष्ट - राजवाडे लेखसंग्रह, साहित्य अकादेमी, नवी दिल्ली.
२. मराठी कादंबरी पहिले शतक - कुसुमावती देशपांडे, मुंबई मराठी साहित्य संघ, मुंबई.
३. टीकास्वयंवर - भालचंद्र नेमाडे, साकेत, औरंगाबाद.
४. गेल्या अर्धशतकातील मराठी कादंबरी - संपा. विलास खोले, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई.
५. 'कादंबरी', उषा हस्तक, साहित्य:अध्यापन आणि प्रकार, संपा. श्री. पु. भागवत व इतर, पॉप्युलर व मौज, मुंबई.
६. 'अवकाळी पावसाच्या' निमित्ताने - संपा. सतीश कामत, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई.
७. 'अवकाळी पावसाच्या दरम्यानची गोष्ट', द. तु. पाटील, शब्दरुची, डिसेंबर २०१५, पृ. ४४ - ४६.
८. साहित्याचा अवकाश - नागनाथ कोत्तापल्ले, प्रतिमा, पुणे.
९. कादंबरी संवाद - पंडित टापरे, पद्मगंधा, पुणे.
१०. मराठी कादंबरी: समाजशास्त्रीय समीक्षा - रवींद्र ठाकूर, दिलीपराज, पुणे
११. मराठी ग्रामीण कादंबरी - रवींद्र ठाकूर, मेहता, पुणे.
१२. कादंबरी: एक साहित्यप्रकार - हरिश्चंद्र थोरात, शब्द पब्लिकेशन, मुंबई.
१३. कादंबरीविषयी - हरिश्चंद्र थोरात, पद्मगंधा, पुणे.
१४. साहित्याचे मर्म-शोध आणि बोध - चंद्रकांत बांदिवडेकर, पद्मगंधा, पुणे.
१५. समकालीन मराठी कादंबरी - गणेश मोहिते, जनशक्ती वाचक चळवळ, औरंगाबाद.
१६. कादंबरीची संकल्पना - रंगनाथ पठारे, वाङ्मयप्रकार:संकल्पना व स्वरूप, संपा. आनंद वास्कर, अन्वया प्रकाशन, पुणे.
१७. मराठी कादंबरी: आशय आणि आविष्कार - दत्ता घोलप, अक्षरवाङ्मय, पुणे.
१८. जागतिकीकरण आणि शेतकऱ्यांचे प्रश्न - गोविंद पानसरे, महाराष्ट्र राज्य किसान सभा.

१९. जागतिकीकरण आणि शेतीचे प्रश्न, रघुनाथदादा पाटील, समाविष्ट - जागतिकीकरण आणि वर्तमान आव्हाने, संपा. एकनाथ पाटील, नाग-नालंदा प्रकाशन, इस्लामपूर, पृ. ४६-४८.
२०. भारतीय शेतीतलं अरिष्ट, अच्युत गोडबोले, समाविष्ट - जागतिकीकरण आणि वर्तमान आव्हाने, संपा. एकनाथ पाटील, नाग-नालंदा प्रकाशन, इस्लामपूर, पृ. ४९-५७.

सत्र चौथे

MAR २४२

DSE मराठी १ B: आधुनिक वाङ्मयप्रकार: कविता

● कवितासंग्रह :

'माझे विद्यापीठ' - नारायण सुर्वे, पॉप्युलर प्रकाशन प्रा. लि., मुंबई

● अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे -

१. कविता या वाङ्मयप्रकाराचे स्वरूप व त्याची वैशिष्ट्ये जाणून घेणे.
२. आधुनिक मराठी कवितेच्या वाटचालीचा परामर्श घेणे.
३. 'माझे विद्यापीठ' या कवितासंग्रहातील विविध जीवनजाणिवांचा शोध घेणे.
४. 'माझे विद्यापीठ' या कवितासंग्रहाचे वाङ्मयीन मूल्यमापन करणे.
५. कवितेचे वाङ्मयीन आकलन व मूल्यमापन करण्याची दृष्टी विकसित करणे.

● घटक विश्लेषण -

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
१.	पार्श्वभूमी	०१	१५
	१.१ कविता: स्वरूप व वैशिष्ट्ये		
	१.२ आधुनिक मराठी कवितेची वाटचाल (स्वातंत्र्यपूर्व काळातील कविता आणि स्वातंत्र्योत्तर काळातील कविता यांचा परामर्श)		
२.	'माझे विद्यापीठ': स्वरूप व वैशिष्ट्ये	०१	१५
	२.१ 'माझे विद्यापीठ' या संग्रहातील कवितेतून घडणारे कामगारविश्वाचे दर्शन		
	२.२ 'माझे विद्यापीठ' या संग्रहातील कवितेतून व्यक्त झालेली मार्क्सवादी जाणीव		
	२.३ 'माझे विद्यापीठ' या संग्रहातील कवितेतून व्यक्त झालेली महानगरीय जाणीव		
३.	'माझे विद्यापीठ': स्वरूप व वैशिष्ट्ये	०१	१५
	३.१ 'माझे विद्यापीठ' या संग्रहातील कवितेतून घडणारे स्त्रीदर्शन		
	३.२ 'माझे विद्यापीठ' या संग्रहातील कवितेची भाषा व काव्यरचनाविशेष		
	एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका	०३	४५

● **संदर्भसाहित्य:**

१. कविता: संकल्पना, निर्मिती आणि समीक्षा - वसंत पाटणकर, मराठी विभाग, मुंबई विद्यापीठ व अनुभव, मुंबई.
२. कवितेचा शोध - वसंत पाटणकर, मौज, मुंबई.
३. स्वातंत्र्योत्तर मराठी कविता (१९४५ - ६०) - वसंत पाटणकर, साहित्य अकादेमी, दिल्ली.
४. खडक आणि पाणी - गंगाधर गाडगीळ, पॉप्युलर, मुंबई.
५. मराठी कविता: १९४५-१९६५ - रा. श्री. जोग, मुंबई मराठी साहित्य संघ, मुंबई.
६. कवितेविषयी - वसंत आबाजी डहाके, स्वरूप, औरंगाबाद.
७. कविता, रमेश तेंडुलकर, समाविष्ट- साहित्य: अध्यापन आणि प्रकार, संपा. श्री. पु. भागवत व इतर, पॉप्युलर व मौज, मुंबई.
८. कविता आणि रसिकता - रा. ग. जाधव, परिमल, औरंगाबाद.
९. साहित्याची भाषा - भालचंद्र नेमाडे, साकेत, औरंगाबाद.
१०. कवितेचा रुपशोध - म. सु. पाटील, शब्दालय, श्रीरामपूर.
११. कविता आणि प्रतिमा - सुधीर रसाळ, मौज, मुंबई.
१२. काही मराठी कवी: जाणवा आणि शैली - सुधीर रसाळ, प्रतिमा, पुणे.
१३. सुर्वे-नारायण सुर्वे यांच्या समग्र कविता, प्रस्तावना: दिगंबर पाध्ये, पॉप्युलर, मुंबई.
१४. निवडक नारायण सुर्वे - कुसुमाग्रज, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई.
१५. नारायण सुर्वे यांची कविता आणि काव्यदृष्टी - मनोज तायडे, सुगावा, पुणे.
१६. लोककवी नारायण सुर्वे - संपा. बाळ देसाई, शलाका, मुंबई.
१७. नारायण सुर्वे यांची कविता - दिगंबर पाध्ये, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई.
१८. सूर्ययुगाची सुरुवात - एस. एस. भोसले, अभिनव, पुणे.
१९. सुर्वे यांचे विद्यापीठ - संपा. पुष्पा राजापुणे, संदर्भ, ठाणे.
२०. सर्व सुर्वे - वसंत शिववाडकर, डिंपल, ठाणे.
२१. कवितेची शैली - महेंद्र कदम, अक्षरवाङ्मय, पुणे.
२२. नारायण सुर्वे यांच्यावरील चित्रपटनिर्मिती -
 १. 'नारायण गंगाराम सुर्वे' - दिग्दर्शन: अरुण खोपकर, खयाल ट्रस्ट, मुंबई
 २. 'साचा', टाटा समाजविज्ञान संस्था, मुंबई.
 ३. लघुचित्रपट - दिग्दर्शक: दिलीप चित्रे, साहित्य अकादमी.
 ४. लघुचित्रपट - दिग्दर्शक: माधवी वैद्य.
 ५. लघुचित्रपट - यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.

विद्यापीठ परीक्षेसाठी प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप (एकूण गुण साठ)

प्रश्न क्र.	प्रश्नांचे स्वरूप	गुण
प्रश्न क्र. १ अ)	योग्य पर्याय निवडा. (आठपैकी सहा)	०६
प्रश्न क्र. १ ब)	एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (आठपैकी सहा)	०६
प्रश्न क्र. २	थोडक्यात उत्तरे लिहा. (चारपैकी तीन)	१२
प्रश्न क्र. ३	थोडक्यात उत्तरे लिहा. (पाचपैकी चार)	१२
प्रश्न क्र. ४	दीर्घोत्तरी प्रश्न (दोनपैकी एक)	१२
प्रश्न क्र. ५	टीपा लिहा. (तीनपैकी दोन)	१२

- टीप- सदर अभ्यासपत्रिकेसाठी चाळीस गुणांची अंतर्गत परीक्षा प्रचलित परीक्षा पध्दतीनुसार होईल.

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
मानव्यविज्ञान विद्याशाखा

Choice Based Credit System

द्वितीय वर्ष कला

मराठी

सत्र तिसरे व चौथे

(जून २०१९ पासून लागू)

DSE मराठी २: साहित्यविचार (भारतीय आणि पाश्चात्य)

(श्रेयांक: तीन)

● अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे -

१. भारतीय आणि पाश्चात्य साहित्यविचाराचा परिचय करून घेणे.
२. साहित्याचे स्वरूप समजून घेणे.
३. प्रमुख संस्कृत व पाश्चात्य साहित्यमीमांसकांनी साहित्याच्या स्वरूपाविषयी मांडलेल्या विचारांचा परिचय करून घेणे.
४. साहित्याच्या निर्मितीची विविध प्रयोजने जाणून घेणे.
५. प्रमुख संस्कृत व पाश्चात्य साहित्यमीमांसकांनी साहित्याच्या प्रयोजनाविषयी मांडलेल्या विचारांचा परिचय करून घेणे.
६. साहित्यनिर्मितीच्या प्रधान व गौण कारणांची ओळख करून घेणे.

सत्र तिसरे

MAR २३३

DSE मराठी २ A: साहित्यविचार (भारतीय आणि पाश्चात्य)

● घटक विश्लेषण -

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
१.	साहित्याचे स्वरूप	०१	१५
	१.१ भारतीय काव्यलक्षणांचा परिचय (भामह, दण्डी, वामन, रुद्रट, आनंदवर्धन, कुंतक, क्षेमेंद्र, मम्मट, विश्वनाथ, जगनाथ यांनी नमूद केलेली काव्यलक्षणे)		
	१.२ पाश्चात्य साहित्यव्याख्यांचा परिचय (वर्डस्वर्थ, कार्लोईल, कोलरिज, एडगर अँलन पो, मॅथ्यू अँनॉल्ड यांनी केलेल्या साहित्याच्या व्याख्या)		
१.३ अनुकृति सिध्दांत (प्लेटो व अँरिस्टॉटल)			
२.	साहित्याची प्रयोजने	०१	१५
	२.१ मम्मटांची प्रयोजने (यश, अर्थ, व्यवहारज्ञान, अशुभतानिवारण,		

	आनंद, कांतासंमित उपदेश)		
	२.२ पाश्चात्यांची प्रयोजने (पलायनवाद, इच्छापूती वा स्वप्नरंजन, जिज्ञासापूती, उद्बोधन, आत्माविष्कार, जीवनभाष्य, सामाजिक बांधिलकी, कल्पनाशक्ती)		
३.	साहित्यनिर्मितीची कारणे	०१	१५
	३.१ प्रधान कारणे - प्रतिभा (रुद्रट, मम्मट, अभिनवगुप्त यांच्या व्याख्या), व्युत्पत्ती, अभ्यास, भावनात्मकता, बहुश्रुतता		
	३.२ गौण कारणे - मानसिक व शारीरिक स्वास्थ्य, परिस्थिती, स्मृतिदृढता, भक्ती व अन्य		
	एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका	०३	४५

सत्र चौथे

MAR २४३

DSE मराठी २ B: साहित्यविचार (भारतीय आणि पाश्चात्य)

● अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे -

१. भारतीय आणि पाश्चात्य साहित्यविचाराचा परिचय करून घेणे.
२. साहित्याच्या भाषेचे स्वरूप जाणून घेताना शब्दशक्तीचे स्वरूप व प्रकार समजून घेणे.
३. साहित्याच्या भाषेचे स्वरूप जाणून घेताना पाश्चात्य साहित्यमीमांसकांनी त्याबाबत मांडलेल्या विविध संकल्पनांचा परिचय करून घेणे.
४. साहित्यातील रसप्रक्रिया संस्कृत साहित्यमीमांसकांनी मांडलेल्या रसविचाराच्या आधारे जाणून घेणे.
५. साहित्यातून प्राप्त होणाऱ्या आनंदाचे स्वरूप जाणून घेणे.
६. साहित्याची आस्वादप्रक्रिया समजून घेणे.

● घटक विश्लेषण -

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
१.	साहित्याची भाषा	०१	१५
	१.१ शब्दशक्ती: स्वरूप व प्रकार (अभिधा, लक्षणा, व्यंजना)		
	१.२ अलंकारविचार व वक्रोक्तीविचार		
	१.३ रूपक, प्रतीक, प्रतिमा, अनेकार्थता, अपरिचित्तीकरण, नियमोल्लंघन		
२.	साहित्यातील रस	०१	१५
	२.१ भरतमुनीचे रससूत्र - आठ स्थायीभाव व रस		
	२.२ भट्टलोलट, श्रीशंकुक, भट्टनायक, अभिनवगुप्त यांचा रसविचार		

३.	साहित्य: आनंद आणि आस्वाद	०१	१५
	३.१ काव्यानंदमीमांसा - कवीचा आनंद व रसिकाचा आनंद		
	३.२ अरिस्टॉटलचा कॅथार्सिसचा सिध्दांत आकण रिचर्डस्चा प्रेरणासंतुलनाचा सिध्दांत		
	एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका	०३	४५

● **संदर्भसाहित्य:**

१. अभिनव काव्यप्रकाश - रा. श्री. जोग
२. भारतीय साहित्यशास्त्र - ग. त्र्यं. देशपांडे
३. काव्यशास्त्रप्रदीप - स. रा. गाडगीळ
४. प्राचीन काव्यशास्त्र - र. पं. कंगले
५. पाश्चात्य साहित्यशास्त्र: सिध्दांत आणि संकल्पना - सुरेश धायगुडे
६. पाश्चात्य साहित्यविचार - भालचंद्र फडके, लीला गोविलकर
७. सुलभ काव्यशास्त्र - पं. महादेवशास्त्री जोशी
८. वाङ्मयीन संज्ञा संकल्पना कोश - संपा. प्रभा गणोरकर व इतर
९. काव्यविभ्रम - रा. श्री. जोग
१०. संस्कृत साहित्यशास्त्राची तोंडओळख - सरोज देशपांडे
११. साहित्यविचार - अरविंद वामन कुलकर्णी
१२. साहित्य: काही संप्रदाय, काही सिध्दांत - अरविंद वामन कुलकर्णी
१३. भारतीय काव्यशास्त्राची उत्क्रांती - वा. के. लेले
१४. पाश्चात्य साहित्यविचार - बालशंकर देशपांडे
१५. रसविमर्श - के. ना. वाटवे
१६. रससूत्र - नरहर कुरुंदकर
१७. साहित्यविचार - संपा. द. दि. पुंडे, स्नेहल तावरे
१८. काव्याची भूषणे - म. वा. धोंड
१९. साहित्यशास्त्र: स्वरूप व समस्या - वसंत पाटणकर
२०. साहित्याची भाषा - भालचंद्र नेमाडे
२१. प्राचीन भारतीय साहित्यमीमांसा: एक आकलन - अशोक रा. केळकर

विद्यापीठ परीक्षेसाठी प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप (एकूण गुण साठ)

प्रश्न क्र.	प्रश्नांचे स्वरूप	गुण
प्रश्न क्र. १ अ)	योग्य पर्याय निवडा. (आठपैकी सहा)	०६
प्रश्न क्र. १ ब)	एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (आठपैकी सहा)	०६
प्रश्न क्र. २	थोडक्यात उत्तरे लिहा. (चारपैकी तीन)	१२
प्रश्न क्र. ३	थोडक्यात उत्तरे लिहा. (पाचपैकी चार)	१२
प्रश्न क्र. ४	दीर्घोत्तरी प्रश्न (दोनपैकी एक)	१२
प्रश्न क्र. ५	टीपा लिहा. (तीनपैकी दोन)	१२

- **टीप-** सदर अभ्यासपत्रिकेसाठी चाळीस गुणांची अंतर्गत परीक्षा प्रचलित परीक्षा पध्दतीनुसार होईल.

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
मानव्यविज्ञान विद्याशाखा

Choice Based Credit System

द्वितीय वर्ष कला

मराठी

सत्र तिसरे व चौथे

(जून २०१९ पासून लागू)

SEC मराठी: लेखनकौशल्ये

(श्रेयांक: दोन)

सत्र तिसरे

MAR २३४

SEC मराठी १: लेखनकौशल्ये - मुद्रितशोधन

● अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे -

१. मुद्रितशोधनाचे स्वरूप आणि आवश्यकता जाणून घेणे.
२. मुद्रितशोधनाचे कौशल्य आत्मसात करणे.
३. मुद्रितशोधनाच्या खुणा, अर्थ आणि उपयोजन यांबाबत जाणून घेणे.
४. विरामचिन्हे आणि लेखनविषयक नियम यांचे स्वरूप जाणून घेणे.
५. मुद्रितशोधनाचा सराव करणे.

● घटक विश्लेषण -

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
१.	मुद्रितशोधन: स्वरूप आणि प्रक्रिया	०१	१५
	१.१ मुद्रितशोधन म्हणजे काय ?		
	१.२ मुद्रितशोधनाची उपयोजनाची क्षेत्रे आणि या कौशल्याची आवश्यकता (मुद्रित व दृक्-श्राव्य माध्यमे, ग्रंथनिर्मिती, नियतकालिक संपादन इ. क्षेत्रांमधील मुद्रितशोधनाची आवश्यकता)		
	१.३ मुद्रितशोधनाच्या खुणा, त्यांचा आणि त्यांचे उपयोजन		
	१.४ मराठी विरामचिन्हे आणि लेखनविषयक नियम यांचे मुद्रितशोधनातील महत्त्व		
२.	मुद्रितशोधन: उपयोजन	०१	१५
	२.१ तुमच्या परिसरातील एखादी प्रकाशन संस्था / प्रकाशक /		

	वृत्तपत्र / नियतकालिक / लेखक यांची भेट घेऊन त्यांच्या क्षेत्रातील मुद्रितशोधनाचे स्वरूप, आवश्यकता आणि समस्या यांबाबत जाणून घेऊन त्याबाबत लिहा.		
	२.२ किमान पाचशे शब्दांचे दोन गद्य उतारे निवडून त्यातील विरामचिन्हे ओळखून त्यांची प्रकारांनुसार यादी तयार करा.		
	२.३ वर्गातील पाच विद्यार्थ्यांचा एक गट असे गट तयार करून प्रत्येक गटातील विद्यार्थ्यांनी स्वतःच्या अक्षरात लिहिलेल्या गद्य उताऱ्यांचे अन्य गटांतील विद्यार्थ्यांकडून मुद्रितशोधन करून घ्या.		
	एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका	०२	३०

● **संदर्भसाहित्य:**

१. मुद्रितशोधन भाग १ - य. ए. धायगुडे
२. व्यावहारिक मराठी - ल. रा. नशिराबादकर
३. सुगम मराठी व्याकरण व लेखन - मो. रा. वाळंबे
४. माध्यमांची भाषा आणि लेखन कौशल्य - केशव तुपे
५. कार्यालयीन कौशल्ये - अक्षय घोरपडे
६. उपयोजित मराठी - प्रभाकर जोशी, किशोर पाटील
७. उपयोजित मराठी - लेखन व संवाद कौशल्यांचा परिचय - सत्यजित साळवे, दीपक पवार
८. व्यावहारिक मराठी - यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
९. भाषाविवेक - मं. वि. राजाध्यक्ष
१०. अनिवार्य मराठी - संपा. जॉन्सन बोजर्स

सत्र चौथे

MAR २४४

SEC मराठी २: लेखनकौशल्य - सर्जनशील लेखन

● **अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे -**

१. सर्जनशील लेखनाचे स्वरूप आणि त्याची वैशिष्ट्ये जाणून घेणे.
२. कथालेखनाची निर्मितीप्रक्रिया समजून घेणे.
३. नाट्यात्म लेखनाची निर्मितीप्रक्रिया समजून घेणे.
४. कथालेखनाचा सराव करणे.
५. नाट्यात्म लेखनाचा सराव करणे.

● घटक विश्लेषण -

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
१.	सर्जनशील लेखन: स्वरूप आकण प्रक्रिया	०९	१५
	१.१ सर्जनशील लेखन व व्यावहारिक लेखन यातील फरक		
	१.२ कथालेखन: निर्मितीप्रक्रिया (कथाबीज, कथानक-घटना व प्रसंगांची गुंफण, व्यक्तिचित्रण, वातावरणनिर्मिती, निवेदन, संवाद आदी घटकांबाबत माहिती)		
	१.३ नाट्यलेखन: निर्मितीप्रक्रिया (विषयसूत्र, कथानक-प्रसंगांची गुंफण, पात्रनिर्मिती व चित्रण, स्थलकालाचे भान, नाट्य-संघर्ष, संवाद, प्रयोगक्षमता आदी घटकांबाबत माहिती)		
	१.४ सर्जनशील लेखन करताना येणाऱ्या समस्या व त्यांचे निराकरण		
२.	सर्जनशील लेखन: उपयोजन	०९	१५
	२.१ एखादी घटना / प्रसंग / अनुभव / भावना यांना केंद्रस्थानी ठेवून कथालेखन करा.		
	२.२ एखादा अनुभव स्वतःच्या शब्दांत कथन करा.		
	२.३ वर्गातील पाच विद्यार्थ्यांचा एक गट असे गट तयार करा आणि प्रत्येक गटासाठी एक विषयसूत्र निश्चित करून त्यावर आधारित संवादात्मक लेखन गटानुसार करा.		
	२.४ एखाद्या समकालीन विषयावर पथनाट्यात्मक / विडंबनात्मक / एकांकिका स्वरूपाचे लेखन करा.		
	एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका	०९	३०

● संदर्भसाहित्य:

१. साहित्य आणि इतर ललित कला - दु. का. संत
२. साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया - आनंद यादव
३. सर्जनशीलता आणि लिहिता लेखक - विलास सारंग
४. सृजनात्मक लेखन - आनंद पाटील
५. प्रतिभा आणि सर्जनशीलता - सुधाकर देशमुख
६. सर्जनशीलता - म. बा. मुंडले
७. भाषासंवाद - अनिल गवळी, नंदकुमार मोरे
८. साहित्याची भाषा - भालचंद्र नेमाडे
९. हे लेखकाला माहित हवेच - अ. अ. कुलकर्णी
१०. ललितलेखन व शैली - वा. के. लेले

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
मानव्यविज्ञान विद्याशाखा

Choice Based Credit System

द्वितीय वर्ष कला

मराठी

सत्र तिसरे व चौथे

(जून २०१९ पासून लागू)

MIL: मराठी

माध्यमांसाठी लेखन व संवाद

(श्रेयांक: तीन)

सत्र तिसरे

MAR २३६

MIL मराठी १: मुद्रित माध्यमासाठी लेखन

● अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे -

१. वृत्तपत्र या मुद्रित माध्यमाचा विशेष परिचय करून घेणे.
२. वृत्तपत्र या मुद्रित माध्यमाचे कार्य आणि त्याची उपयुक्तता जाणून घेणे.
३. वृत्तपत्र माध्यमासाठी करावयाच्या बातमी लेखनाचे स्वरूप व तंत्र अवगत करणे.
४. वृत्तपत्र माध्यमासाठी करावयाच्या जाहिरात लेखनाचे स्वरूप व तंत्र अवगत करणे.
५. वृत्तपत्र माध्यमासाठी करावयाच्या विविध वृत्तलेख लेखनाचे स्वरूप व तंत्र अवगत करणे.
६. वृत्तपत्र माध्यमासाठी करावयाच्या स्तंभ वा सदर लेखनाचे स्वरूप व तंत्र आत्मसात करणे.

● घटक विश्लेषण -

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
१.	मुद्रित माध्यमे: स्वरूप आणि परिचय	०१	१५
	१.१ वृत्तपत्र या मुद्रित माध्यमाचा विशेषपरिचय(वृत्तपत्र: उगम व विकास यांचा संक्षिप्तआढावा)		
	१.२ वृत्तपत्राच्या सर्वसाधारण स्वरूपाची माहिती (वृत्तपत्राचे दैनंदिन कार्य व ऑनलाईन दैनिकांचा परिचय)		
	१.३ वृत्तपत्रांचे कार्य, त्यांची उपयुक्तता आणि ठळक वैशिष्ट्ये		
२.	वृत्तपत्रासाठी लेखन	०१	१५
	२.१ बातमी लेखन: स्वरूप व तंत्र (बातमीचे स्वरूप, बातमीची रचना, बातमीची भाषा, बातमी लेखनाचे तंत्र)		

	२.२ जाहिरात लेखन: स्वरूप व तंत्र (जाहिरातीचे स्वरूप, जाहिरातीची प्रभावक्षमता, जाहिरातीची भाषा व जाहिरात लेखनाचे तंत्र)		
३.	वृत्तपत्रासाठी लेखन	०१	१५
	३.१ विविध विषयांवरील वृत्तलेख लेखन: स्वरूप व तंत्र		
	३.२ स्तंभ वा सदर लेखन: स्वरूप व तंत्र		
	एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका	०३	४५

सत्र चौथे

MAR २४६

MIL मराठी २: श्राव्य माध्यमासाठी लेखन व संवाद

● अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे -

१. नभोवाणी या श्राव्य माध्यमाचा विशेष परिचय करून घेणे.
२. नभोवाणी या श्राव्य माध्यमाचे कार्य आणि त्याची उपयुक्तता जाणून घेणे.
३. नभोवाणी माध्यमासाठी करावयाच्या भाषणाच्या लेखनाचे स्वरूप व तंत्र अवगत करणे.
४. नभोवाणी माध्यमासाठी करावयाच्या श्रुतिकालेखनाचे स्वरूप व तंत्र अवगत करणे.
५. नभोवाणी माध्यमासाठी करावयाच्या युवकांसाठीच्याकार्यक्रमाच्या लेखनाचे स्वरूप व तंत्र अवगत करणे.
६. सरकारी व खाजगी नभोवाणी माध्यमासाठी करावयाच्या निवेदनाचे स्वरूप व तंत्र आत्मसात करणे.

● घटक विश्लेषण -

घटक क्र.	घटक	श्रेयांक	घड्याळी तासिका
१.	श्राव्य माध्यमे: स्वरूप आणि परिचय	०१	१५
	१.१ नभोवाणी या श्राव्य माध्यमाचा विशेष परिचय (नभोवाणी: उगम व विकास यांचा संक्षिप्त आढावा)		
	१.२ नभोवाणीच्या कामकाजाच्या सर्वसाधारण स्वरूपाची माहिती (आकाशवाणीचे दैनंदिन कार्य व खाजगी एफ. एम्. वाहिन्यांच्या कामाचा परिचय)		
	१.३ नभोवाणीचे कार्य, नभोवाणीची उपयुक्तता आणि ठळक वैशिष्ट्ये		
२.	नभोवाणीसाठी लेखन	०१	१५
	२.१ भाषण लेखन: स्वरूप व तंत्र (भाषणाचे स्वरूप, भाषणाची रचना, भाषा, भाषण लेखनाचे तंत्र)		
	२.२ श्रुतिका लेखन: स्वरूप व तंत्र		

३.	नभोवाणीसाठी लेखन व संवाद	०१	१५
	३.१ युवकांसाठीच्या कार्यक्रमाचे लेखन: स्वरूप व तंत्र (अशा कार्यक्रमांचे विषय, मांडणी, भाषा वनिवेदन)		
	३.२ सरकारी व खाजगी नभोवाणी वाहिन्यांसाठी निवेदन कौशल्य: स्वरूप		
	एकूण श्रेयांक व घड्याळी तासिका	०३	४५

● **संदर्भसाहित्य:**

१. मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास - रा. के. लेले, कॉन्टनेन्टल, पुणे.
२. वृत्तपत्र लेखन: तंत्र आणि तंत्र - सुधीर राशिंगकर, उत्कर्ष, पुणे.
३. व्यावहारिक मराठी - ल. रा. नशिराबादकर, फडके, कोल्हापूर.
४. मुद्रित माध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये - अरुण खोरे, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
५. माध्यमांची भाषा आणि लेखन कौशल्य - केशव तुपे, चिन्मय, औरंगाबाद.
६. पत्रकारांसाठी मराठी - बा. गं. गुर्जर, ल. ना. गोखले, क्र. बाबासाहेब घोरपडे वृत्तपत्र प्रबोधिनी, पुणे.
७. सुगम मराठी व्याकरण व लेखन - मो. रा. वाळंबे, नितीन, पुणे.
८. व्यावहारिक मराठी - संपा. सयाजीराव मोकाशी, रंजना नेमाडे, शेतकरी साहित्य इर्जिक (परिषद), बारामती.
९. व्यावहारिक मराठी - स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन, पुणे.
१०. व्यावहारिक मराठी - संपा. द. दि. पुंडे, कल्याण काळे, निराली, पुणे.
११. उपयोजित मराठी - संपा. र. ना. वरखेडे, महाराष्ट्र विद्यापीठ ग्रंथनिर्मिती मंडळ, नागपूर.
१२. उपयोजित मराठी - प्रकाश मेदककर, विद्या बुक्स, औरंगाबाद.
१३. व्यावहारिक मराठी - लीला गोविलकर, स्नेहवर्धन, पुणे.
१४. मराठी भाषिक कौशल्ये - संपा. पृथ्वीराज तौर, अथर्व, जळगाव.
१५. उपयोजित मराठी - प्रभाकर जोशी, वासुदेव वले, प्रशांत, जळगाव.
१६. उपयोजित मराठी - प्रभाकर जोशी, किशोर पाटील, प्रशांत, जळगाव.
१७. उपयोजित मराठी: लेखन व संवाद कौशल्याचा परिचय - सत्यजित साळवे, दीपक पवार, अथर्व, जळगाव.
१८. दृक्-श्राव्य माध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये - यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
१९. नभोवाणी कार्यक्रम: तंत्र आणि मंत्र - पुष्पा काणे, इंडिया बुक कंपनी, पुणे.
२०. भाषासंवाद - अनिल गवळी, नंदकुमार मोरे, सायन, पुणे.

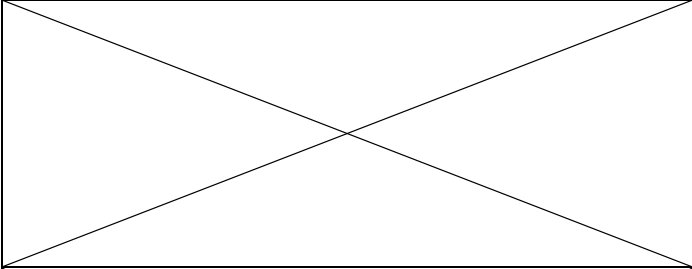
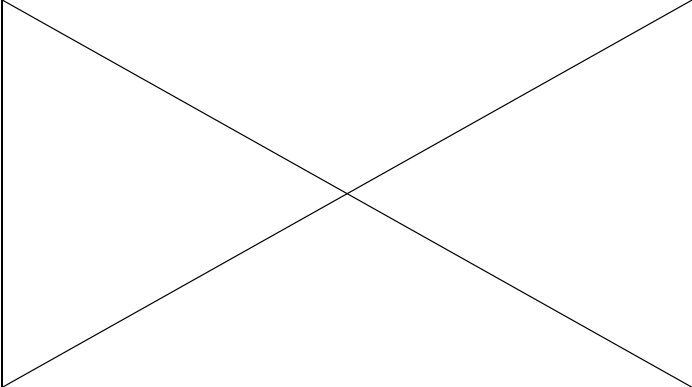
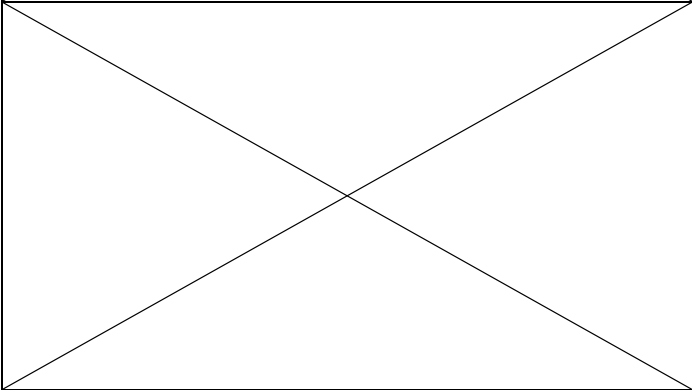
विद्यापीठ परीक्षेसाठी प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप (एकूण गुण साठ)

प्रश्न क्र.	प्रश्नांचे स्वरूप	गुण
प्रश्न क्र. १ अ)	योग्य पर्याय निवडा. (आठपैकी सहा)	०६
प्रश्न क्र. १ ब)	एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (आठपैकी सहा)	०६
प्रश्न क्र. २	थोडक्यात उत्तरे लिहा. (चारपैकी तीन)	१२
प्रश्न क्र. ३	थोडक्यात उत्तरे लिहा. (पाचपैकी चार)	१२
प्रश्न क्र. ४	दीर्घोत्तरी प्रश्न (दोनपैकी एक)	१२
प्रश्न क्र. ५	टीपा लिहा. (तीनपैकी दोन)	१२

- टीप- सदर अभ्यासपत्रिकेसाठी चाळीस गुणांची अंतर्गत परीक्षा प्रचलित परीक्षा पध्दतीनुसार होईल.

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
मानव्यविज्ञान विद्याशाखा
द्वितीय वर्ष कला

२०१४-२०१५	२०१९-२०२० (CBCS)
<p>सामान्य स्तर (जी - २) : वाङ्मयीन मराठी वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास</p> <p style="text-align: center;"><u>सत्र तिसरे</u> MAR २३१ A: कादंबरी: रारंगढांग - प्रभाकर पेंढारकर <u>सत्र चौथे</u> MAR २४१ A: आत्मकथन: माती, पंख आणि आकाश - ज्ञानेश्वर मुळे</p>	<p>DSC मराठी: वाङ्मयीन मराठी विशिष्ट वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास</p> <p style="text-align: center;"><u>सत्र तिसरे</u> MAR २३१A DSC मराठी C: वैचारिक गद्यलेखनाचा अभ्यास <u>सत्र चौथे</u> MAR २४१A DSC मराठी D: चरित्र-आत्मचरित्रपर लेखनाचा अभ्यास</p>
पर्यायी अभ्यासपत्रिका	पर्यायी अभ्यासपत्रिका
<p>सामान्य स्तर (जी - २): उपयोजित मराठी</p> <p style="text-align: center;"><u>सत्र तिसरे</u> MAR २३१ B: उपयोजित मराठी <u>सत्र चौथे</u> MAR २४१ B: उपयोजित मराठी</p>	<p>DSC मराठी: उपयोजित मराठी स्पर्धा परीक्षांसाठी मराठी</p> <p style="text-align: center;"><u>सत्र तिसरे</u> MAR २३१ B DSC मराठी C: स्पर्धा परीक्षांसाठी मराठी (व्याकरण विभाग) <u>सत्र चौथे</u> MAR २४१ B DSC मराठी D: स्पर्धा परीक्षांसाठी मराठी (लेखन विभाग)</p>
<p>विशेष स्तर - एक (एस - १) मध्ययुगीन गद्य व पद्य वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास</p> <p style="text-align: center;"><u>सत्र तिसरे</u> MAR २३२: आज्ञापत्र: रामचंद्रपंत अमात्य -संपा. रा. चिं. ढेरे <u>सत्र चौथे</u> MAR २४२: निवडक संत कवी-कवयित्री यांच्या अभंगरचना</p>	<p>DSE १: मराठी आधुनिक मराठी वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास</p> <p style="text-align: center;"><u>सत्र तिसरे</u> MAR २३२ DSE मराठी १ A: आधुनिक वाङ्मयप्रकार: कादंबरी <u>सत्र चौथे</u> MAR २४२ DSE मराठी १ B: आधुनिक वाङ्मयप्रकार: कविता</p>

<p>विशेष स्तर - दोन (एस - २) साहित्य स्वरूपविचार</p> <p>सत्र तिसरे MAR २३३: साहित्य स्वरूपविचार सत्र चौथे MAR २४३: साहित्य स्वरूपविचार</p>	<p>DSE २:मराठी साहित्यविचार (भारतीय आणि पाश्चात्य)</p> <p>सत्र तिसरे MAR २३३ DSE मराठी २ A: भारतीय आणि पाश्चात्य साहित्यविचार सत्र चौथे MAR २४३ DSE मराठी २ B: भारतीय आणि पाश्चात्य साहित्यविचार</p>
	<p>DSE ३: मराठी लघुअभ्यास प्रकल्प सत्र चौथे MAR २४५ लघुअभ्यास प्रकल्प</p>
	<p>SEC: मराठी लेखनकौशल्ये सत्र तिसरे MAR २३४ SEC मराठी १: लेखनकौशल्य - मुद्रितशोधन सत्र चौथे MAR २४४ SEC मराठी २: लेखनकौशल्य - सर्जनशील लेखन</p>
	<p>MIL: मराठी माध्यमांसाठी लेखन व संवाद सत्र तिसरे MAR २३६ MIL मराठी १: मुद्रित माध्यमांसाठी लेखन सत्र चौथे MAR २४६ MIL मराठी २: श्राव्य माध्यमांसाठी लेखन व संवाद</p>

॥ अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत ॥

KAVYITRI BAHINABAI CHAUDHARI
NORTH MAHARASHTRA UNIVERSITY

JALGAON

मानविकी विद्याशाखा

Choice Based Credit System (CBCS)

रुचि आधारित साख्र पद्धति पाठ्यक्रम

Syllabus For

S. Y. B. A.

HINDI

(IIIrd & IVth Semester)

w.e.f. June 2019

Choice Based Credit System (CBCS)

रूचि आधारित साख्र पद्धति पाठ्यक्रम

बी. ए. द्वितीय वर्ष : तृतीय/चतुर्थ सत्र

हिंदी पाठ्यक्रम तालिका

तृतीय सत्र

Sr. No.	Subject Code	Title of Paper	Credits (श्रेयांक)
1	MIL-I Hindi	लेखन कौशल : मीडिया एवं साहित्य (लघुकथा)	03
2	DSC-I (C)A Hindi	कथेत्तर गद्य विधाएँ	02
3	DSC-I (C)B Hindi	प्रयोजनमूलक हिंदी (वैकल्पिक)	02
4	SEC - I Hindi	भाषिक संप्रेषण	03
5	DSE -I (A) Hindi	काव्यशास्त्र	03
6	DSE -II (A) Hindi	उपन्यास विधा (समय सरगम)	03

चतुर्थ सत्र

Sr. No.	Subject Code	Title of Paper	Credits (श्रेयांक)
1	MIL -II Hindi	लेखन कौशल : मीडिया एवं साहित्य (गीत-नवगीत)	03
2	DSC-I (D) A Hindi	श्रेष्ठ हिंदी एकांकी	02
3	DSC-I (D)B Hindi	प्रयोजनमूलक हिंदी (वैकल्पिक)	02
4	DSC - III (D) Hindi	लघु अध्ययन परियोजना (Project)	03
5	SEC-II Hindi	अनुवाद विज्ञान	02
6	DSE - I (B) Hindi	काव्यशास्त्र	03
7	DSE -II (B) Hindi	नाटक विधा (धरती आबा)	03

- MIL : Media Information Literacy (सूचना एवं संचार माध्यम सजगता)
- DSC : Discipline Specific Core Course (मुख्यांश पाठ्यक्रम)
- SEC : Skill Enhancement Course (कौशल विकास संवर्धन पाठ्यक्रम)
- DSE : Discipline Specific Elective Course (अनुशासित विशेष वैकल्पिक पाठ्यक्रम)

महत्वपूर्ण सूचनाएँ :

1. MIL (सूचना एवं संचार माध्यम-ज्ञान) यह अनिवार्य पाठ्यक्रम है। द्वितीय वर्ष में प्रवेशित प्रत्येक छात्र को मराठी,हिंदी,संस्कृत,पाली,अर्धमागधी इनमें से महाविद्यालय में उपलब्ध अंग्रेजी विषय को छोड़कर किसी भी एक भाषा का MIL पाठ्यक्रम के रूप में चयन करना अनिवार्य है।
2. DSC-1 (C) A कथेत्तर गद्य विधाएँ और DSC-1 (C) B प्रयोजनमूलक हिंदी इन वैकल्पिक पाठ्यक्रमों में से किसी एक ही पाठ्यक्रम का चयन करना है।
3. DSE-I A और DSE-II A इन हिंदी अनुशासित विशेष स्तर पाठ्यक्रम का चयन करने वाले छात्रों को चतुर्थ सत्र में DSC -III (D) लघु अध्ययन परियोजना हेतु हिंदी विषय का पाठ्यक्रम DSC -III (D) Hindi का चयन करना अनिवार्य है। लघु अध्ययन परियोजना लेखन का यह पाठ्यक्रम केवल चतुर्थ सत्र के लिए ही है।
4. तृतीय एवं चतुर्थ सत्र के अंतर्गत रखा गया SEC-I और SEC-II इन कौशल विकास संवर्धन Skill Enhancement Course पाठ्यक्रम में छात्र महाविद्यालय में उपलब्ध किसी भी पाठ्यक्रम का चयन कर सकते हैं।
5. छात्रों को आगे स्नातकोत्तर कक्षा में जिस विषय का चयन करना है उस विषय में स्नातक स्तर की उपाधि लेते समय कम से कम 24 क्रेडिट होना अनिवार्य है।
6. प्रत्येक पाठ्यक्रम के अध्यापनार्थ 45 तासिकाएँ निर्धारित हैं।
7. प्रत्येक पाठ्यक्रम 100 अंकों का है जिसमें से 40 अंक अंतर्गत मूल्यांकन हेतु तथा 60 अंक सत्रांत परीक्षा हेतु निर्धारित है।

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विश्वविद्यालय, जलगाँव
मानविकी विद्याशाखा

Choice Based Credit System (CBCS)

रुचि आधारित साख्र पद्धति पाठ्यक्रम

द्वितीय वर्ष - तृतीय सत्र

MIL- HINDI

MIL-I Hindi लेखन कौशल : मीडिया एवं साहित्य (लघुकथा)

✦ पाठ्यक्रम का उद्देश्य :-

- 1) छात्रों को रचनात्मक लेखन के सैध्दांतिकी से अवगत कराना।
- 2) अभिव्यक्ति के विविध क्षेत्रों से छात्रों का परिचय करवाना।
- 3) रचनात्मक लेखन के विविध रूपों से छात्रों को परिचित कराना।
- 4) हिंदी लघुकथाओं के माध्यम से रचनात्मक लेखन की सर्जन प्रक्रिया को दर्शाना।
- 5) हिंदी लघुकथाओं के माध्यम से मानवीय मूल्यों का संवर्धन एवं संरक्षण करना।

पाठ्यक्रम का स्वरूप

इकाई - I मीडिया लेखन :

- 1) पत्रकारिता : स्वरूप, महत्त्व एवं आवश्यकता
- 2) पत्रकारिता के प्रकार : ग्रामीण पत्रकारिता, कृषी पत्रकारिता, दूरदर्शन पत्रकारिता, फिल्मी पत्रकारिता, वेब पत्रकारिता एवं खेल पत्रकारिता।
- 3) विज्ञापन : स्वरूप, महत्त्व एवं आवश्यकता, विज्ञापन के प्रकार

इकाई - II साहित्य लेखन : कहानी एवं लघुकथा

- 1) कहानी एवं लघुकथा का उद्भव एवं विकास
- 2) कहानी एवं लघुकथा के तत्त्वों का विवेचन
- 3) कहानी एवं लघुकथा में अंतर

इकाई III पाठ्यपुस्तक : हिंदी की प्रतिनिधि लघुकथाएँ (1875 - 2015)

संपादक : डॉ. रामकुमार घोटड़

प्रकाशक - नमन प्रकाशन

423/1, अंसारी रोड, दरियागंज, नई दिल्ली - 110002

संस्करण - 2007

- ✦ निर्धारित पाठ्यपुस्तक की निम्नलिखित लघुकथाएँ अध्ययन-अध्यापनार्थ रखी गई है :-

1.	एक टोकरी भर मिट्टी - माधवराव सप्रे	11	विश्वास - सतीशराज पुष्करणा
2	झलमला - पदुमलाल पुत्रालाल बख्शी	12	अपना-पराया - हरिशंकर परसाई
3	अधिकारी पाकर - माखनलाल चतुर्वेदी	13	समय समय की बात - ब्रजभूषण सिंह आदर्श

4	कलावती की शिक्षा - जयशंकर प्रसाद	14	आम आदमी - शंकर पुणतांबेकर
5	बड़ा क्या है ? - पं. हजारीप्रसाद द्विवेदी	15	इतिहास पुरूष - डॉ. श्यामसुंदर दास
6	सेठ जी - कन्हैयालाल मिश्र प्रभाकर	16	रिश्ता - चित्रा मुद्गल
7	राष्ट्र का सेवक - मुंशी प्रेमचंद	17	सुहाग-व्रत - डॉ. शंकुतला किरण
8	गिलट - उपेन्द्रनाथ 'अशक'	18	रक्षा - गोविंद शर्मा
9	शौचालय - विनोबा भावे	19	सफाई अभियान - अंजीव अंजुम
10	बीज बनने की राह - रामधारी सिंह दिनकर	20	अंतर - रतनकुमार सांभरिया

संदर्भ पुस्तकें :

१. भारत का हिंदी लघुकथा संसार : संपादक डॉ. रामकुमार घोटड़, साहित्य सागर प्रकाशन, चौड़ा रस्ता, जयपुर
२. प्रतिनिधि लघुकथा शतक - रत्नकुमार सांभरिया, अनामय प्रकाशन, जयपुर
३. लघुकथा संग्रह भाग दो - जयमन्त मिश्र, साहित्य अकादमी, नई दिल्ली
४. रचनात्मक लेखन - संपा. रमेश गौतम, भारतीय ज्ञानपीठ, नई दिल्ली
५. दृश्य-श्रव्य माध्यम लेखन - डॉ. राजेन्द्र मिश्र, तक्षशिला प्रकाशन, नई दिल्ली
६. हिंदी की समकालीन लघुकथाएँ - डॉ. रामकुमार घोटड़, वाङ्मय प्रकाशन, जयपुर
७. सामाजिक सरोकार की लघुकथाएँ - डॉ. रामकुमार घोटड़, वाङ्मय प्रकाशन, जयपुर
८. प्रयोजनमूलक हिंदी और पत्रकारिता - डॉ. दिनेश प्रसाद सिंह, वाणी प्रकाशन, नयी दिल्ली
९. प्रयोजनमूलक हिंदी - डॉ. दक्षा हिमावत-अभय प्रकाशन
१०. प्रयोजनमूलक हिंदी : अधुनातन आयाम-डॉ. अंबादास देशमुख, शैलजा प्रकाशन, कानपुर
११. प्रयोजनमूलक हिंदी चिन्तन-अनुचिन्तन संपादक डॉ. सुधाकर शेंडगे, विकास प्रकाशन, कानपुर
१२. जनसंचार का समाजशास्त्र लक्ष्मिंद्र चोपडा, आधार प्रकाशन, पंचकुला हरियाणा
१३. जनसंचार माध्यमों में हिंदी-चन्द्र कुमार, क्लासिकल पब्लिशिंग कम्पनी, नयी दिल्ली
१४. ईलेक्ट्रॉनिक मीडिया और चुनौतियाँ सम्पादक -रवींद्र कालिया, भारतीय ज्ञानपीठ, नयी दिल्ली
१५. सृजनात्मक लेखन और संचार क्षमता-प्रो. जयमोहन, एम.एस/डॉ. सुमा.एम.एस, वाणी प्रकाशन, नयी दिल्ली
१६. हिंदी पत्रकारिता कल और आज- डॉ. ऋचा, शर्मा नमन प्रकाशन, नई दिल्ली
१७. आधुनिक पत्रकारिता के विविध आयाम- डॉ. बी.आर. बारड/डॉ. डी.एम. दोमडिया, रावत प्रकाशन, नयी दिल्ली

प्रश्नपत्र का स्वरूप एवं अंक विभाजन

समय : 2 घंटे

कुल अंक 60

प्र. क्र. 1) इकाई III पर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न	
अ) बहुपर्यायी प्रश्न (आठ में से छः)	06
आ) एकवाक्यीय उत्तरवाले प्रश्न (आठ में से छः)	06
प्र. क्र. 2) इकाई III पर आधारित दीर्घोत्तरी प्रश्न (दो में से एक)	12
प्र. क्र. 3) इकाई I पर आधारित लघुत्तरी प्रश्न (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 4) इकाई II पर आधारित लघुत्तरी प्रश्न (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 5) इकाई III पर आधारित टिप्पणियाँ (3 में से 2)	12

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विश्वविद्यालय, जलगाँव
मानविकी विद्याशाखा
Choice Based Credit System (CBCS)
रूचि आधारित साख्र पद्धति पाठ्यक्रम
बी.ए. द्वितीय वर्ष - तृतीय सत्र
DSC-1 (C) A HINDI : कथेत्तर गद्य विधाएँ

◆ पाठ्यक्रम के उद्देश्य :-

- 1) कथेत्तर गद्य विधा का विकासात्मक परिचय प्रस्तुत कराना।
- 2) कथेत्तर गद्य विधा की कालजयी रचनाओं से छात्रों को परिचित कराना।
- 3) कथेत्तर गद्य विधा की रचनाओं के माध्यम से छात्रों में मूल्य संवर्धन कराना।
- 4) कथेत्तर गद्य विधा की रचनाओं के माध्यम से छात्रों में सामाजिक संवेदनशीलता को बढ़ावा देना।

पाठ्यक्रम का स्वरूप

हिंदी अध्ययन मंडल, कबचौउमवि, जलगाँव द्वारा संपादित पाठ्यपुस्तक -
कथेत्तर गद्य विधाएँ (प्रतिनिधि रचना) - वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली।
संपादित पुस्तक में से निम्न प्रतिनिधिक रचनाएँ अध्ययनार्थ रखी गई हैं :-

इकाई - I

- निबंध : राष्ट्र का स्वरूप - डॉ. वासुदेव शरण अग्रवाल
- संस्मरण : तीस बरस का साथी : रामविलास शर्मा - अमृतलाल नागर
- रेखाचित्र : रज़िया - रामवृक्ष बेनीपुरी
- जीवनी अंश : धरती और धान - पांडेय बेचन शर्मा 'उग्र'
- आत्मकथा अंश : चोरी और प्रायश्चित्त - महात्मा गांधी
- रिपोर्ताज : अदम्य जीवन - डॉ. रांगेय राघव
- यात्रा वर्णन : पतझर के पात - अज्ञेय
- व्यंग्य : एक गोप कक्ष - डॉ. शंकर पुणतांबेकर
- डायरी : प्रवास की डायरी - डॉ. हरिवंशराय बच्चन
- संबोधन : युवाओ से - स्वामी विवेकानंद

इकाई - II प्रात्यक्षिक लेखन (कोई चार)

- शरीर के भिन्न-भिन्न अवयवों पर केन्द्रित निबंध लेखन।
- सामाजिक जीवन यापन करते समय जिस किसी ने भी आपको प्रभावित किया हो उससे जुड़ी हुई संस्मरणीय यादों का वर्णन।
- गाँव, गली और मुहल्ले के किसी व्यक्ति का रेखाचित्र।
- व्यक्तिगत जीवन से जुड़ी किसी यात्रा का वर्णन।

- जीवन यापन करते समय बोली गई, सुनी गई या पढ़ी हुई व्यंग्योक्तियों का संकलन एवं अर्थ विवेचन।
- जीवन यापन करते समय आए किसी एखाद् सुखद या दुःखद या अन्य प्रसंग का वर्णन।
- आत्मकथात्मक लेखन।
- गाँव, गली और मुहल्ले में स्थित किसी विशेष व्यक्ति से साक्षात्कार कर उसका लेखन।
- वर्तमान दशक की हिंदी पत्र-पत्रिकाओं में प्रकाशित निबंध, संस्मरण, रेखाचित्र, यात्रा वर्णन, रिपोर्ताज, व्यंग्य, जीवनी और आत्मकथा की आलोचना।

● **संदर्भ पुस्तकें :-**

1. हिंदी आत्मकथाएँ संदर्भ और प्रकृति - डॉ. श्यामसुंदर पाण्डेय, विनय प्रकाशन, कानपुर
2. काव्यशास्त्र : विविध आयाम - संपा. मधु खराटे, विद्या प्रकाशन, कानपुर
3. सुबोध काव्यशास्त्र - डॉ. जालिंदर इंगळे , चंद्रलोक प्रकाशन, कानपुर
4. हिंदी आत्मकथा - डॉ. नारायण शर्मा, पुस्तक संस्थान, कानपुर
5. श्रेष्ठ हिंदी निबंधकार - सुरेश गुप्त, अशोक प्रकाशन, दिल्ली
6. हिंदी व्यंग्य परंपरा में शंकर पुणतांबेकर का योगदान - अनुपमा प्रभुणे, अन्नपूर्णा प्रकाशन, कानपुर
7. अमृतलाल नागर का जीवनपरक उपन्यास - डॉ. सुरेखा झाडे, अमन प्रकाशन, कानपुर
8. रामवृक्ष बेनीपुरी - रामबच्चन राय, साहित्य अकादमी, नई दिल्ली
9. रामवृक्ष बेनीपुरी रचना संचयनी - मस्तराम कपूर, साहित्य अकादमी, नई दिल्ली
10. रांगेय राघव - मधुरेश, साहित्य अकादमी, नई दिल्ली

प्रश्नपत्र का स्वरूप एवं अंक विभाजन

समय : 2 घंटे

कुल अंक 60

प्र. क्र. 1) इकाई I पर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न	
अ) बहुपर्यायी प्रश्न (8में से 6)	06
आ) एकवाक्यीय उत्तरवाले प्रश्न (8 में से 6)	06
प्र. क्र. 2) इकाई I पर आधारित दीर्घोत्तरी प्रश्न (2 में से 1)	12
प्र. क्र. 3) इकाई I पर आधारित लघुत्तरी प्रश्न (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 4) इकाई I पर आधारित टिप्पणियाँ (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 5) इकाई I पर आधारित ससंदर्भ व्याख्या (3 में से 2)	12

(इकाई II यह प्रात्यक्षिक लेखन के लिए है।)

बी.ए. द्वितीय वर्ष - तृतीय सत्र

DSC-1 (C) A HINDI : कथेत्तर गद्य विधाएँ इस पाठ्यक्रम के लिए वैकल्पिक पाठ्यक्रम

DSC - I (C) B Hindi प्रयोजनमूलक हिंदी

पाठ्यक्रम का उद्देश्य :

1. शब्द संसाधन के अंतर्गत छात्रों को मुहावरों का अर्थ बताकर वाक्य में प्रयोग करने का प्रशिक्षण देना।
2. संपादन की कला से छात्रों को अवगत कराना।
3. श्रव्य और दृश्य संचार के विविध माध्यमों से छात्रों को परिचित कराना।
4. मुद्रित माध्यम तथा संक्षेपण और पल्लवन का सामान्य परिचय कराना।

पाठ्यक्रम का स्वरूप

इकाई - I

- शब्द संसाधन : मुहावरों का अर्थ एवं वाक्य में प्रयोग।
- संपादन कला : अर्थ, तत्त्व, प्रकार, संपादकीय लेखन।
- संचार माध्यम और हिंदी भाषा : श्रव्य और दृश्य माध्यम - रेडिओ, दूरदर्शन, सिनेमा, कम्प्यूटर (संगणक), इंटरनेट का सामान्य परिचय, माध्यमों की उपयोगिता और हिंदी भाषा प्रयोग।
- मुद्रित माध्यम : पत्र, पत्रिका, पोस्टर, हैंडबिल में हिंदी भाषा प्रयोग।
- संक्षेपण, पल्लवन।

इकाई - II प्रात्यक्षिक लेखन (कोई चार)

- हिंदी मुहावरों और कहावतों का अर्थ बताकर उनका वाक्य में प्रयोग।
- हिंदी समाचार पत्रों में प्रकाशित संपादकीय लेखन का विवेचन एवं विश्लेषण।
- संपादन कला का अर्थ बताकर स्वरूप का प्रतिपादन।
- संपादन कला के विविध प्रकारों का विवेचन।
- संपादन कला के प्रमुख तत्वों का विवेचन एवं विश्लेषण।
- श्रव्य और दृश्य हिंदी संचार माध्यमों का परिचय।
- आकाशवाणी तथा एफ.एम रेडियों पर प्रसारित होने वाले हिंदी कार्यक्रमों का विवेचन।
- दूरदर्शन पर प्रसारित होने वाले हिंदी कार्यक्रमों का विवेचन।
- वर्तमान दशक में प्रसारित हिंदी सिनेमा की सूची बनाकर उसकी कथा का संक्षिप्त परिचय।
- संगणक प्रणाली के लाभों का विवेचन।
- संचार के विविध माध्यमों में हिंदी के बढ़ते प्रभाव का विश्लेषण।
- मुद्रित माध्यमों में हिंदी भाषा के प्रयोग की बढ़ती संभावनाओं का विवेचन।

* प्रयोजनमूलक हिंदी हेतु मुहावरे नमूना सूची *

मुहावरों की नमूना सूची :

आग में घी डालना - क्रोध को भडकाना
आग लगाना-चुगली करना
अक्ल चरने जाना - बुद्धि नष्ट हो जाना
उलटी - सीधी सुनाना - फटकारना
एक आँख से देखना - समान व्यवहार करना
उँट के मुँह में जीरा - ज्यादा आवश्यकता वाले को कम देना
कमर टूटना - निराश हो जाना
कलई खुलना - भेद खुल जाना
खून के घूँट पीना -सह लेना , गुस्से को पी जाना
गले का हार बनना-अति प्रिय होना
गंगा नहाना-निवृत्त होना
घास खोदना-व्यर्थ समय बिताना
घर का बोझ उठाना-घर बार संभालना
घर सिर पर उठा लेना -शोर मचाना
घाट-घाट का पानी पीना - जगह - जगह घूमना
घोड़े बेचकर सोना - बेफिक्र हो जाना
चाँद पर धूल उड़ाना-निर्दोष व्यक्ति में दोष निकालना
चिराग लेकर ढूँढना -तलाश करना
छक्के छुड़ाना - पराजित करना
छोटा मुँह बड़ी बात करना - हैसियत से बड़ी बात करना
जबान में लगाम न होना - उलटा - सीधा बकना
जान से हाथ धोना- जान गवाना
झक मारना - व्यर्थ में समय गवाना
टॉंग अडाना - बाधा डालना
टका-सा जबाब देना - साफ इंकार करना
ढाक के तीन पात - जैसे के तैसे
तारे गिनना - नींद न आना
दिन काटना - समय बिताना
पट्टी पढ़ाना - बहकाना
बालू की भीत जमाना - असंभव की आशा करना
भीगी बिल्ली बनना - चुपचाप रहना
विष उगलना- किसी के विरुद्ध अनाप-शनाप कहना
आस्थिन का सौंप - विश्वासघाती
आसमान टूटना- विपत्ति में पडना
खिचड़ी पकाना - गुप्त रूप से कार्य करना
गाजर - मूली समझना - अत्यंत शक्तिहीन समझना
टेढी खीर - कठिन कार्य
दाँत खट्टे करना - पराजित करना

दाल न गलना	-	कार्य न बनना
नाक रगडना	-	गिडगिडाना
पासा पलटना	-	परिस्थिति बदलना
बगल झॉकना	-	उत्तर न देना
भण्डा फूटना	-	भेद खुलना
मुँह फुलाना	-	असंतुष्ट होना , नाराज होना
रंग में भंग	-	आनंद में विघ्न
लट्टू होना	-	मुग्ध होना
हाथ मलना	-	पछताना
हवाई किले बनाना	-	निराधार बातें सोचना
अंधे की लकड़ी	-	एकमात्र सहारा
आँखों से गिरना	-	आदर घटना

● **संदर्भ ग्रंथ :**

- 1) मानक हिंदी और भाषा - डॉ. भोलानाथ तिवारी
प्रभात प्रकाशन, नई दिल्ली।
- 2) प्रयोजनमूलक हिंदी अधुनातन आयाम - डॉ. अंबादास देशमुख
शैलजा प्रकाशन, कानपुर
- 3) हिंदी भाषा का प्रयोजनमूलक स्वरूप - डॉ. कैलासचंद्र भाटिया
साहित्य भवन प्रा. लि., इलाहाबाद
- 4) दृश्य-श्रव्य माध्यम लेखन - डॉ. राजेंद्र मिश्र
तक्षशिला प्रकाशन, नई दिल्ली - 2
- 5) प्रयोजनमूलक हिंदी भाग 2 और भाग 3 - डॉ. उर्मिला पाटील
अतुल प्रकाशन, कानपुर
- 6) प्रायोगिक व्याकरण एवं पत्रलेखन - डॉ. गोस्वामी
विद्या प्रकाशन, कानपुर
- 7) वैश्वीकरण और हिंदी मानकीकरण - डॉ. हणमंतराव पाटील
विद्या प्रकाशन, कानपुर

प्रश्नपत्र का स्वरूप एवं अंक विभाजन

समय : 2 घंटे

कुल अंक 60

प्र. क्र. 1) इकाई I पर आधारित हिंदी मुहावरों का अर्थ देकर वाक्य में प्रयोग। (8 में से 6)	12
प्र. क्र. 2) इकाई I पर आधारित दीर्घोत्तरी प्रश्न (2 में से 1)	12
प्र. क्र. 3) इकाई I पर आधारित लघुत्तरी प्रश्न (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 4) इकाई I पर आधारित टिप्पणियाँ (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 5) अ) दिए गए परिच्छेद पर एक तिहाई शब्दों में संक्षेपण करना। आ) दी गई चार उक्तियों में से किसी एक का पल्लवन करना। (इकाई II यह प्रात्यक्षिक लेखन के लिए है।)	06 06

DSC-1(C) A और DSC-1 (C) B

इन प्रात्यक्षिक पाठ्यक्रमों के संदर्भ में

कुछ महत्वपूर्ण सूचनाएँ :-

- प्रस्तुत पाठ्यक्रम की पहली इकाई पर 60 अंकों की लिखित परीक्षा विश्वविद्यालय के द्वारा सत्र के अंत में संपन्न होगी।
- प्रत्येक सत्र में 40 अंक प्रात्यक्षिक परीक्षा के लिए होंगे।
- पाठ्यक्रम के इकाई -II में उल्लेखित विषयों में से किन्हीं चार विषयों पर चार प्रात्यक्षिक छात्रों को प्रात्यक्षिक कापी में लिखने हैं।
- प्रात्यक्षिक कापी के प्रथम पृष्ठ पर छात्र का नाम, कक्षा, रोल नंबर, विषय का नाम तथा प्रात्यक्षिक का शीर्षक स्पष्ट रूप में उल्लेखित हो। प्रथम पृष्ठ पर ही विषय से संबंधित आचार्य का तथा प्रधानाचार्य का नाम तथा हस्ताक्षर होना अनिवार्य है।
- प्रस्तुत प्रात्यक्षिक कापी का मूल्यांकन विषय से संबंधित आचार्य को ही करना है।
- प्रात्यक्षिक लेखन संबंधि मार्गदर्शन हेतु 30 तासिकाओं का प्रावधान है।
- सत्र के अंत में विषय शिक्षक को प्रत्येक छात्र की मौखिक परीक्षा लेनी है जिसे 15 अंक निर्धारित है।
- अंतर्गत अंकों की जानकारी पहले जिस प्रकार प्रधानाचार्य के हस्ताक्षर के साथ विश्वविद्यालय को दी जाती थी उसी परंपरा के अनुसार प्रात्यक्षिक परीक्षा में प्राप्त अंकों का विवरण भी विश्वविद्यालय को प्रेषित करना है।
- मूल्यांकन के पश्चात प्रात्यक्षिक कापी विषय से संबंधित आचार्य को प्रधानाचार्य के पास जमा करनी है।
- प्रात्यक्षिक परीक्षा हेतु निर्धारित 40 अंकों का विभाजन निम्न प्रकार से होगा :-

अंतर्गत प्रात्यक्षिक परीक्षा	प्रात्यक्षिक कापी/फाईल	20
	मौखिक परीक्षा	15
	उपस्थिति	05
	कुल अंक	40

बी.ए. द्वितीय वर्ष - तृतीय सत्र
SEC-1 HINDI : भाषिक संप्रेषण

◆ **पाठ्यक्रम के उद्देश्य :-**

- 1) हिंदी भाषा के भाषिक स्वरूप से छात्रों को परिचित कराना।
- 2) भाषिक संप्रेषण की सैद्धांतिकी से छात्रों को परिचित कराना।
- 3) संप्रेषण के प्रमुख प्रकारों से छात्रों का परिचय कराना।
- 4) मौखिक संप्रेषण के विविध रूपों से छात्रों को अवगत कराना।
- 5) लिखित संप्रेषण के विविध रूपों से छात्रों को अवगत कराना।

पाठ्यक्रम का स्वरूप

इकाई I - भाषिक संप्रेषण :-

अ) हिंदी का भाषिक स्वरूप :

भाषा की परिभाषा एवं स्वरूप, भाषा की विशेषताएँ, भाषा के विविध रूप : मातृभाषा, सृजनात्मक भाषा, संचार भाषा, राजभाषा, राष्ट्रभाषा, विश्वभाषा, भाषा के प्रकार्य।

आ) संप्रेषण का सैद्धांतिक विवेचन :-

संप्रेषण का अर्थ, परिभाषा एवं स्वरूप, संप्रेषण की प्रक्रिया, संप्रेषण का प्रयोजन, संप्रेषण के प्रमुख तत्त्व, संप्रेषण की विशेषताएँ, संप्रेषण का महत्त्व एवं चुनौतियाँ।

इकाई II - संप्रेषण के प्रमुख प्रकार :-

अ) मौखिक संप्रेषण :

मौखिक संप्रेषण अर्थ एवं स्वरूप, मौखिक संप्रेषण हेतु आवश्यक गुण, मौखिक संप्रेषण के लाभ एवं दोष, मौखिक संप्रेषण के प्रकार : संवाद, बातचीत, साक्षात्कार, उद्घोषणा, व्याख्यान, वाद विवाद, वक्तृत्व एवं रेडियो वार्ता।

आ) लिखित संप्रेषण :

अर्थ एवं स्वरूप, अनिवार्य तत्त्व, लिखित संप्रेषण के लाभ एवं दोष, लिखित साहित्य से होनेवाला संप्रेषण, लिखित संप्रेषण के प्रकार : समाचार लेखन, रिपोर्ट लेखन, प्रेस विज्ञप्ति, ई-मेल, ब्लॉग, फेसबुक, ट्विटर, इंस्टाग्राम आदि।

● **संदर्भ पुस्तकें :-**

- 1) संप्रेषण एवं बैंकिंग व्यवस्था - डॉ. सुभाष गौड़, वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली
- 2) व्यावसायिक संप्रेषण - डॉ. अनुपचंद्र पु. भायाणी
- 3) हिंदी भाषा - डॉ. भोलानाथ तिवारी
- 4) हिंदी भाषा का इतिहास - डॉ. भोलानाथ तिवारी

- 5) भाषिकी हिंदी भाषा तथा भाषा विज्ञान - डॉ. अंबादास देशमुख
6) हिंदी भाषा और संप्रेषण - डॉ. सुनील कुलकर्णी

प्रश्नपत्र का स्वरूप एवं अंक विभाजन

समय : 2 घंटे

कुल अंक 60

प्र. क्र. 1) इकाई I पर आधारित दीर्घोत्तरी प्रश्न (2 में से 1)	12
प्र. क्र. 2) इकाई II पर आधारित दीर्घोत्तरी प्रश्न (2 में से 1)	12
प्र. क्र. 3) इकाई I पर आधारित लघुत्तरी प्रश्न (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 4) इकाई II पर आधारित लघुत्तरी प्रश्न (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 5) टिप्पणियाँ	12
अ) इकाई I पर आधारित टिप्पणियाँ (2 में से 1)	06
आ) इकाई II पर आधारित टिप्पणियाँ (2 में से 1)	06

बी. ए. द्वितीय वर्ष - तृतीय सत्र

DSE-I (A) HINDI : काव्यशास्त्र

✦ पाठ्यक्रम के उद्देश्य :-

- 1) काव्यशास्त्र का सामान्य परिचय कराना।
- 2) काव्य की विविध विधाओं से परिचित कराना।
- 3) अलंकारों का परिचय कराना।

पाठ्यक्रम का स्वरूप

इकाई - I

- काव्य तथा साहित्य की परिभाषाएँ - संस्कृत, अंग्रेजी तथा हिंदी की प्रचलित परिभाषाओं की व्याख्या।
- क) काव्य के हेतु।
ख) काव्य के प्रयोजन (भारतीय एवं पाश्चात्य)
(सूक्ष्म अध्ययन अपेक्षित नहीं)

इकाई - II

- काव्य के तत्त्व - भावतत्त्व, बुद्धितत्त्व, कल्पनातत्त्व एवं शैलीतत्त्व
- काव्य के भेद :
अ) भेद का आधार - श्रवणीयता एवं दृश्यात्मकता।
आ) प्रबंधकाव्य : महाकाव्य एवं खंडकाव्य।
मुक्तक काव्य : गीतिकाव्य, गज़ल (स्वरूप एवं अंग)।
मुक्तक एवं प्रबंध काव्य में अंतर।

इकाई - III

- अलंकार -
अ) काव्य में अलंकारों का स्थान
आ) निम्नलिखित अलंकारों का सोदाहरण परिचय
1) अनुप्रास 2) यमक 3) श्लेष 4) उपमा 5) दृष्टांत
6) विरोधाभास 7) अतिशयोक्ति 8) संदेह 9) भ्रांतिमान 10) उदाहरण

संदर्भ ग्रंथ :

1)	साहित्य विवेचन	-	क्षेमचंद्र सुमन, योगेन्द्रकुमार मलिक
2)	काव्यशास्त्र	-	डॉ. भगिरथ मिश्र
3)	काव्य प्रदीप	-	कन्हैयालाल पोद्दार
4)	साहित्यशास्त्र	-	डॉ. चंद्रभानु सोनवणे
5)	काव्यशास्त्र विविध आयाम	-	डॉ. मधु खराटे

प्रश्नपत्र का स्वरूप एवं अंक विभाजन

समय : 2 घंटे

कुल अंक 60

प्र. क्र. 1) इकाई I तथा II पर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न	
अ) बहुपर्यायी प्रश्न (8 में से 6)	06
आ) एकवाक्यीय उत्तरवाले प्रश्न (8 में से 6)	06
प्र. क्र. 2) इकाई I तथा II पर आधारित विकल्पसहित दीर्घोत्तरी प्रश्न	12
प्र. क्र. 3) इकाई I पर आधारित लघुत्तरी प्रश्न	12
प्र. क्र. 4) इकाई II पर आधारित लघुत्तरी प्रश्न (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 5) इकाई III पर आधारित प्रश्न	
अ) काव्य में अलंकारों का स्थान	06
आ) अलंकारों का सोदाहरण परिचय (3 में से 1)	06

बी.ए. द्वितीय वर्ष - तृतीय सत्र
DSE-II (A) HINDI : उपन्यास विधा

◆ **पाठ्यक्रम के उद्देश्य :-**

- 1) हिंदी उपन्यास विधा का विकासात्मक परिचय कराना।
- 2) हिंदी के प्रमुख उपन्यासकारों का सामान्य परिचय देना।
- 3) निर्धारित उपन्यास के माध्यम से छात्रों को मानवीय जीवन में समय का महत्व, व्यक्ति की विश्वव्यापी स्वाधीनता, वृद्धों की समस्या, मूल्य संवर्धन, संयुक्त परिवार आदि से अवगत कराना।
- 4) उपन्यास के माध्यम से सामाजिक उत्तरदायित्व के प्रति छात्रों में एहसास जगाना।

पाठ्यक्रम का स्वरूप

इकाई I -

- उपन्यास विधा का अर्थ, स्वरूप एवं परिभाषाएँ।
- उपन्यास विधा का तात्त्विक विवेचन।

इकाई II -

- हिंदी उपन्यास-साहित्य का विकासात्मक परिचय :- प्रेमचंद पूर्व, प्रेमचंदयुगीन तथा प्रेमचंदोत्तर उपन्यासों का सामान्य परिचय।
- हिंदी उपन्यास विधा में कृष्णा सोबती का योगदान।

इकाई III :-

समय सरगम - कृष्णा सोबती
प्रथम संस्करण 2008 दूसरी आवृत्ति 2014
राजकमल प्रकाशन, 1-बी, नेताजी सुभाष मार्ग,
दरियागंज, नई दिल्ली

● **संदर्भ ग्रंथ :-**

- 1) रांगेय राघव के जीवनीपरक उपन्यास - डॉ. छाया पाटील, विद्या प्रकाशन, कानपुर
- 2) हिंदी के कालजयी उपन्यास - डॉ. ओमप्रकाश त्रिपाठी, विद्या प्रकाशन, कानपुर
- 3) महिला उपन्यासकार : पारिवारिक जीवन के बदलते संदर्भ - डॉ. कल्पना किरण पाटोळे, विद्या प्रकाशन, कानपुर
- 4) कृष्णा सोबती की कथा-भाषा - डॉ. एन. जयश्री, विद्या प्रकाशन, कानपुर

प्रश्नपत्र का स्वरूप एवं अंक विभाजन

समय : 2 घंटे

कुल अंक 60

प्र. क्र. 1) इकाई III पर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न	
अ) बहुपर्यायी प्रश्न (8 में से 6)	06
आ) एकवाक्यीय उत्तरवाले प्रश्न (8 में से 6)	06
प्र. क्र. 2) इकाई III पर आधारित दीर्घोत्तरी प्रश्न (2 में से 1)	12
प्र. क्र. 3) इकाई III पर आधारित लघुत्तरी प्रश्न (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 4) इकाई I और II पर आधारित लघुत्तरी प्रश्न (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 5) इकाई III पर आधारित ससंदर्भ व्याख्या (3 में से 2)	12

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विश्वविद्यालय, जलगाँव
मानविकी विद्याशाखा
Choice Based Credit System (CBCS)
रुचि आधारित साख्र पद्धति पाठ्यक्रम
द्वितीय वर्ष - चतुर्थ सत्र
MIL- II HINDI : लेखन कौशल : मीडिया एवं साहित्य (गीत-नवगीत)

✦ **पाठ्यक्रम के उद्देश्य :-**

- 1) मीडिया लेखन कौशल से छात्रों को अवगत कराना।
- 2) मीडिया लेखन कौशल के विविध प्रकारों से छात्रों को परिचित कराना।
- 3) साहित्य लेखन कौशल से छात्रों को अवगत कराना।
- 4) हिंदी गीत तथा नवगीतों के माध्यम से छात्रों में संवेदनशीलता विकसित कराना।
- 5) हिंदी गीत तथा नवगीतों से छात्रों को परिचित कराना।
- 6) हिंदी गीत तथा नवगीतों के माध्यम से लेखन की सर्जन प्रक्रिया को दर्शाना।

पाठ्यक्रम का स्वरूप

इकाई I - मीडिया लेखन :

- i) प्रिंट माध्यम : फीचर लेखन, यात्रा वृत्तांत, साक्षात्कार, पुस्तक समीक्षा।
- ii) इलेक्ट्रॉनिक माध्यम - रेडियो, दूरदर्शन, फिल्म, पटकथा लेखन।
- iii) सोशल मीडिया : व्हाट्सप, फेसबुक, ट्वीटर, इंस्टाग्राम।

इकाई II - साहित्य लेखन : गीत एवं नवगीत

- i) गीत तथा नवगीत का स्वरूप एवं तात्त्विक विवेचन।
- ii) हिंदी गीत तथा नवगीतों का विकासात्मक परिचय।
- iii) गीत-नवगीत का रचना सौष्ठव : भाषाशैली, गेयता, प्रतीक, बिम्ब, अलंकार और छंद।

इकाई III : हिंदी अध्ययन मंडल, कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विश्वविद्यालय, जलगाँव द्वारा संपादित पाठ्यपुस्तक -

गीत-नवगीत (प्रतिनिधि रचनाएँ)

प्रकाशक : यश पब्लिशर्स एण्ड डिस्ट्रिब्यूटर्स प्रा.लि., नई दिल्ली

निर्धारित गीत एवं नवगीत :-

1. सूर्यकान्त त्रिपाठी 'निराला' - मातृ वन्दना ।
2. माखनलाल चतुर्वेदी - बदरिया थम-थम कर झर री ।
3. हरिवंशराय बच्चन - खेत हरियाए तो मन हरियाए ।
4. गिरिजाकुमार माथुर - आज शरद की पूरनमासी ।
5. देवेन्द्र शर्मा 'इन्द्र' - सूर्य हैं हम ।
6. गुलाब सिंह - उन्हें पुकारों ।
7. अनूप अशेष - बहुत गहरे हैं पिता ।
8. बुद्धिनाथ मिश्र - कोसी गाती ।
9. श्यामसुन्दर दुबे - तीरथ घाट बिकाने ।
10. उमाकान्त मालवीय - गंगोत्री में पलना झूले ।
11. ओमप्रकाश सिंह - रूप तुम्हारा ।
12. श्रीराम परिहार - तम छटेगा ।
13. जीवन नहीं मरा करता है.. - गोपाल दास 'निरज'
14. उतनी दूर पिया तुम मेरे गाँव से - डॉ. कुँअर बेचैन
15. मन समर्पित तन समर्पित - रामावतार त्यागी

संदर्भ पुस्तकें :-

- 1) गीत से नवगीत - डॉ. सुभाष श्रीवास्तव, अभय प्रकाशन कानपुर
- 2) नवगीत एक अनवरत धारा - डॉ. पार्वती गोस्साई, विनय प्रकाशन, कानपुर
- 3) श्रेष्ठ हिंदी गीत संचयन - कन्हैयालाल नंदन, साहित्य अकादमी, नई दिल्ली
- 4) नयी कविता एवं नवगीत - डॉ. गीता अस्थाना, विद्या प्रकाशन, कानपुर
- 5) समकालीन नवगीत का विकास - डॉ. राजेश सिंह, वाणी प्रकाशन, नयी दिल्ली
- 6) नये गीत का उद्भव और विकास - रमेश रंजक, पुस्तकायन प्रकाशन, नयी दिल्ली
- 7) नवगीत संवेदना और शिल्प - डॉ. सत्येन्द्र शर्मा, साहित्य संगम प्रकाशन, इलाहाबाद (प्रयागराज)
- 8) नवगीत सर्जन और समीक्षा - संपादक डॉ. भगवान शरण भारद्वाज, कामायनी प्रकाशन, नयी दिल्ली
- 9) हिंदी नवगीत युगीन संवेदना - डॉ. रामनाराण पटेल, अनुभव प्रकाशन, गाजियाबाद

- 10) हिंदी नवगीत संदर्भ और सार्थकता -संपादन डॉ. वेदप्रकाश/डॉ. रंजना शर्मा, गिरनार प्रकाशन
महेसना
- 11) नवगीत इतिहास और उपलब्धियाँ- डॉ. राजेन्द्र गौतम, शारदा प्रकाशन, नयी दिल्ली
- 12) समकालीन हिंदी कविता का परिप्रेक्ष्य और हिंदी नवगीत - शंभुनाथ सिंह,
संजय बुक सेंटर वाराणसी
- 13) लोकप्रियता के शीखर गीत -सम्पादक डॉ. विष्णु शर्मा,राधाकृष्ण प्रकाशन,नयी दिल्ली
- 14) नवगीत दशक -शंभुनाथ सिंह - पराग प्रकाशन दिल्ली

प्रश्नपत्र का स्वरूप एवं अंक विभाजन

समय : 2 घंटे

कुल अंक 60

प्र. क्र. 1) इकाई III पर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न	
अ) बहुपर्यायी प्रश्न (8 में से 6)	06
आ) एकवाक्यीय उत्तरवाले प्रश्न (8 में से 6)	06
प्र. क्र. 2) इकाई III पर आधारित दीर्घोत्तरी प्रश्न (2 में से 1)	12
प्र. क्र. 3) इकाई I एवं II पर आधारित लघुत्तरी प्रश्न (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 4) तीनों इकाईयों पर आधारित टिप्पणियाँ (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 5) इकाई III पर आधारित ससंदर्भ व्याख्या (3 में से 2)	12

बी. ए. द्वितीय वर्ष - चतुर्थ सत्र
DSC-I (D) A- HINDI : श्रेष्ठ हिंदी एकांकी

◆ **पाठ्यक्रम के उद्देश्य :-**

- 1) एकांकी विधा का विकासात्मक परिचय कराना।
- 2) प्रमुख एकांकीकारों का सामान्य परिचय प्रस्तुत करना।
- 3) एकांकियों के माध्यम से रंगमंचीय प्रभाव को विशद कराना।

पाठ्यक्रम का स्वरूप

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विश्वविद्यालय, जलगाँव के हिंदी अध्ययन मंडल द्वारा संपादित पुस्तक :

श्रेष्ठ हिंदी एकांकी

संपादन : हिंदी अध्ययन मंडल ,कवयित्री बहिणाबाई चौधरी
उत्तर महाराष्ट्र विश्वविद्यालय, जलगाँव
प्रकाशक :लोकभारती प्रकाशन, नई दिल्ली।

इकाई I - निर्धारित एकांकियाँ :-

- दीपदान - रामकुमार वर्मा
- माँ - विष्णु प्रभाकर
- भोर का तारा - जगदीशचंद्र माथुर
- नये मेहमान - उदयशंकर भट्ट
- बहुत बड़ा सवाल - मोहन राकेश
- जान से प्यारे - ममता कालिया
- तौलिया - उपेन्द्रनाथ अशक
- छोटी मछली बड़ी मछली - तेजपाल चौधरी

इकाई - II प्रात्यक्षिक लेखन (कोई चार)

- हिंदी की कालजयी एकांकी का सामान्य परिचय।
- वर्तमान दशक में प्रकाशित एकांकी की कथावस्तु का विवेचन।
- वर्तमान दशक के प्रमुख एकांकीकारों का स्थूल परिचय।
- ऐतिहासिक एकांकी के मंचन में आने वाली समस्याएँ।
- राज्यस्तरीय एवं राष्ट्रीय स्तर पर मंचित होनेवाली एकांकी प्रतियोगिता की रिपोर्ट तैयार करना।

- युवारंग, पुरूषोत्तम करंडक में प्रदर्शित होने वाली हिंदी एकांकी का विवेचन एवं विश्लेषण।
- पाठ्यपुस्तक में समावेशित एकांकी का मंचन कर उसमें रंगमंचीय दृष्टि से आने वाली समस्याओं का विवेचन।
- रेडियो, दूरदर्शन तथा विविध चैनलों पर प्रदर्शित होनेवाली हिंदी एकांकियों का महत्त्व।
- रेडियो, दूरदर्शन तथा विविध चैनलों पर प्रदर्शित होनेवाली हिंदी एकांकियों का जनमानस पर प्रभाव।

● **संदर्भ पुस्तकें :-**

- 1) रामकुमार वर्मा के एकांकी नाटक - डॉ. सर्जेराव जाधव, विनय प्रकाशन, कानपुर
- 2) हिंदी एकांकी - सिद्धार्थ कुमार, राधाकृष्ण प्रकाशन, नई दिल्ली
- 3) एकांकी और एकांकी - डॉ. सुरेन्द्र यादव, तक्षशिला प्रकाशन, नई दिल्ली
- 4) इक्कीस श्रेष्ठ एकांकी - राजपाल गोस्वामी
- 5) हिंदी नाटक आज कल - डॉ. जयदेव तनेजा, तक्षशिला प्रकाशन, नई दिल्ली

प्रश्नपत्र का स्वरूप एवं अंक विभाजन

समय : 2 घंटे

कुल अंक 60

प्र. क्र. 1) इकाई I पर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न	
अ) बहुपर्यायी प्रश्न (8 में से 6)	06
आ) एकवाक्यीय उत्तरवाले प्रश्न (8 में से 6)	06
प्र. क्र. 2) इकाई I पर आधारित दीर्घोत्तरी प्रश्न (2 में से 1)	12
प्र. क्र. 3) इकाई I पर आधारित लघुत्तरी प्रश्न (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 4) इकाई I पर आधारित टिप्पणियाँ (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 5) इकाई I पर आधारित ससंदर्भ व्याख्या (3 में से 2)	12

(इकाई II यह प्रात्यक्षिक लेखन के लिए है।)

बी. ए. द्वितीय वर्ष - चतुर्थ सत्र

DSC-I (D) A - HINDI : श्रेष्ठ हिंदी एकांकी इस पाठ्यक्रम के लिए वैकल्पिक पाठ्यक्रम
DSC -I (D) B - Hindi प्रयोजनमूलक हिंदी

◆ पाठ्यक्रम के उद्देश्य :-

- 1) शब्द संसाधन की जानकारी देना।
- 2) मानक हिंदी और संवैधानिक हिंदी का परिचय कराना।
- 3) कार्यालयीन कार्यव्यवहार एवं पत्रव्यवहार की जानकारी देना।
- 4) फाइलिंग प्रणाली की जानकारी देना।

पाठ्यक्रम का स्वरूप

इकाई I :-

- शब्द संसाधन : अर्थभेदकारी शब्दयुग्म (नमूना सूची संलग्न)
- मानक हिंदी : हिंदी मानकीकरण के प्रयत्न, मानक हिंदी का स्वरूप और नियमावली का परिचय।
- हिंदी का संवैधानिक स्वरूप : अनुच्छेद क्रमांक 343 से 351 का सामान्य ज्ञान। कार्यालयीन हिंदी प्रयोग की समस्याएँ एवं समाधान
- फाइलिंग प्रणाली का ज्ञान : फाइलिंग का स्वरूप, प्रकार, आवश्यकता और विशेषताएँ।
- कार्यालयीन कार्यव्यवहार : प्रविष्टि, अनुभाग - डायरी, मोहर, वितरण, आवती-जावती रजिस्टर, टिप्पण, पत्र का उत्तर, प्रेषण, पावती।
- कार्यालयीन पत्राचार : कार्यालय ज्ञापन, कार्यालय आदेश, प्रतिवेदन, स्मरणपत्र, परिपत्र, संकल्प, प्रेसनोट।

इकाई II :- प्रात्यक्षिक लेखन (कोई चार)

- स्थानीय बोली भाषा के शब्दों का संकलन कर उसका अर्थ बताए।
- केन्द्रिय हिंदी निदेशालय, नई दिल्ली द्वारा प्रकाशित मानक हिंदी संबंधी नियमावली का अध्ययन एवं विश्लेषण।
- हिंदी भाषा के संवैधानिक स्वरूप को प्रतिपादित कर अनुच्छेदों का विवेचन एवं विश्लेषण करें।
- राजभाषा हिंदी के स्वरूप का प्रतिपादन।
- कार्यालयीन कामकाज में फाइलिंग प्रणाली के फायदों का विवेचन।
- फाइलिंग प्रणाली की आवश्यकताओं और विशेषताओं का विवेचन।
- कार्यालयीन कार्यव्यवहार : प्रविष्टि, अनुभाग - डायरी, मोहर, वितरण, आवती-जावती रजिस्टर, टिप्पण, पत्र का उत्तर, प्रेषण, पावती आदि का महत्त्व।

- कार्यालयीन पत्राचार में कार्यालय ज्ञापन, कार्यालय आदेश, प्रतिवेदन, स्मरणपत्र, परिपत्र, संकल्प, प्रेसनोट आदि के महत्व का प्रतिपादन।
- कार्यालयीन पत्राचार के प्रमुख साधन कार्यालय ज्ञापन, कार्यालय आदेश, प्रतिवेदन, स्मरणपत्र, परिपत्र, संकल्प, प्रेसनोट आदि नमूनों का संकलन।
- स्थानीय सरकारी तथा अर्ध सरकारी कार्यालयों को भेट देकर रिपोर्ट तैयार करना।

संदर्भ पुस्तकें :

- १) मानक हिंदी और भाषा - डॉ. भोलानाथ तिवारी
प्रभात प्रकाशन, नई दिल्ली।
- २) प्रयोजनमूलक हिंदी अधुनातन आयाम - डॉ. अंबादास देशमुख
शैलजा प्रकाशन, कानपुर
- ३) हिंदी भाषा का प्रयोजनमूलक स्वरूप - डॉ. कैलासचंद्र भाटिया
साहित्य भवन प्रा.लि. इलाहाबाद
- ४) दृश्य - श्रव्य माध्यम लेखन - डॉ. राजेन्द्र मिश्र
तक्षशिला प्रकाशन, नई दिल्ली -2
- ५) प्रयोजनमूलक हिंदी भाग 2 और भाग 3- डॉ. उर्मिला पाटील
अतुल प्रकाशन, कानपुर
- ६) प्रायोगिक व्याकरण एवं पत्रलेखन - डॉ. गोस्वामी
विद्या प्रकाशन, कानपुर

अर्थ भेदाकारी शब्दयुग्म की नमूना सूची :

अनल	-	आग	अनिल	-	हवा
ईशा	-	ऐश्वर्य	ईषा	-	हल की लंबी लकड़ी
उपल	-	पत्थर	उत्पल	-	कमल
कंगाल	-	गरीब	कंकाल	-	ठठरी, हड्डियों का ढाँचा
दिन	-	दिवस	दीन	-	गरीब
कुल	-	वंश	कूल	-	किनारा
खासी	-	अच्छी	खाँसी	-	एक रोग
गाडी	-	वाहन	गाढी	-	गहरी
गृह	-	घर	ग्रह	-	नक्षत्र
चिर	-	पुराना	चीर	-	कपडा
छत्र	-	छाता	छात्र	-	विद्यार्थी
जलद	-	बादल	जलज	-	कमल
तरंग	-	लहर	तुरंग	-	घोडा
तोश	-	हिंसा	तोष	-	संतोष
दिवा	-	दिन	दीवा	-	दीपक
निशाचर	-	राक्षस	निशाकर	-	चंद्रमा
नीर	-	जल	नीड	-	घोसला
परीक्षा	-	इम्तिहान	परिक्षा	-	कीचड
पानी	-	जल	पाणि	-	कर
बहु	-	बहुत	बहू	-	पुत्रवधू

रंक	-	दरिद्र	रंग	-	वर्ण
शर	-	बाण	सर	-	सरोवर
सदेह	-	देह के साथ	संदेह	-	शक
स्वेद	-	पसीना	श्वेत	-	सफेद
हरि	-	विष्णु	हरी	-	हरे रंग की
आदि	-	आरंभ / इत्यादि	आदी	-	कोई कार्य बारबार करना
अली	-	सखी	अलि	-	भौंरा
अवधि	-	समय	अवधी	-	हिंदी की बोली
अभिराम	-	सुंदर	अविराम	-	निरंतर
अनिष्ट	-	निष्ठाहिन	अनिष्ट	-	हानि, बुराई
कपि	-	बंदर	कपी	-	घिरनी
चिता	-	शमशान की चिता	चीता	-	एक वन्य जीव
कंजर	-	नीच पुरुष	कुंजर	-	हाथी
तरणी	-	नौका	तरुणी	-	युवा स्त्री
देव	-	देवता	दैव	-	भाग्य

प्रश्नपत्र का स्वरूप एवं अंक विभाजन

समय : 2 घंटे

कुल अंक 60

प्र. क्र. 1)	अर्थभेदकारी शब्दयुग्म का अर्थ देकर वाक्य में प्रयोग (8 में से 6)	12
प्र. क्र. 2)	इकाई I पर आधारित दीर्घोत्तरी प्रश्न (2 में से 1)	12
प्र. क्र. 3)	इकाई I पर आधारित दीर्घोत्तरी प्रश्न (2 में से 1)	12
प्र. क्र. 4)	इकाई I पर आधारित लघुत्तरी प्रश्न (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 5)	इकाई I पर आधारित टिप्पणियाँ (3 में से 2)	12

(इकाई II यह प्रात्यक्षिक लेखन के लिए है।)

DSC-1 (C) B HINDI और DSC-I (D) B HINDI

इन प्रात्यक्षिक पाठ्यक्रमों के संदर्भ में

कुछ महत्वपूर्ण सूचनाएँ :-

- प्रस्तुत पाठ्यक्रम की पहली इकाई पर 60 अंकों की लिखित परीक्षा विश्वविद्यालय के द्वारा सत्र के अंत में संपन्न होगी।
- प्रत्येक सत्र में 40 अंक प्रात्यक्षिक परीक्षा के लिए होंगे।
- पाठ्यक्रम के इकाई -II में उल्लेखित विषयों में से किन्हीं चार विषयों पर चार प्रात्यक्षिक छात्रों को प्रात्यक्षिक कापी में लिखने हैं।
- प्रात्यक्षिक कापी के प्रथम पृष्ठ पर छात्र का नाम, कक्षा, रोल नंबर, विषय का नाम तथा प्रात्यक्षिक का शीर्षक स्पष्ट रूप में उल्लेखित हो। प्रथम पृष्ठ पर ही विषय से संबंधित आचार्य का तथा प्रधानाचार्य का नाम तथा हस्ताक्षर होना अनिवार्य है।
- प्रस्तुत प्रात्यक्षिक कापी का मूल्यांकन विषय से संबंधित आचार्य को ही करना है।
- प्रात्यक्षिक लेखन संबंधि मार्गदर्शन हेतु 30 तासिकाओं का प्रावधान है।
- सत्र के अंत में विषय शिक्षक को प्रत्येक छात्र की मौखिक परीक्षा लेनी है जिसे 15 अंक निर्धारित है।
- अंतर्गत अंकों की जानकारी पहले जिस प्रकार प्रधानाचार्य के हस्ताक्षर के साथ विश्वविद्यालय को दी जाती थी उसी परंपरा के अनुसार प्रात्यक्षिक परीक्षा में प्राप्त अंकों का विवरण भी विश्वविद्यालय को प्रेषित करना है।
- मूल्यांकन के पश्चात प्रात्यक्षिक कापी विषय से संबंधित आचार्य को प्रधानाचार्य के पास जमा करनी है।
- प्रात्यक्षिक परीक्षा हेतु निर्धारित 40 अंकों का विभाजन निम्न प्रकार से होगा :-

अंतर्गत प्रात्यक्षिक परीक्षा	प्रात्यक्षिक कापी/फाईल	20
	मौखिक परीक्षा	15
	उपस्थिति	05
	कुल अंक	40

बी.ए. द्वितीय वर्ष - चतुर्थ सत्र
DSC-III (D) HINDI : लघु अध्ययन परियोजना (Project)

◆ **पाठ्यक्रम के उद्देश्य :-**

- 1) छात्रों में अनुसंधान वृत्ति को विकसित कराना।
- 2) छात्रों के लेखन कौशल का विकास साधना।
- 3) परिवेश संबंधी जानकारी से छात्रों को अवगत कराना।
- 4) अनुसंधान प्रविधि एवं प्रक्रिया से छात्रों का परिचय कराना।

पाठ्यक्रम का स्वरूप

परियोजना लेखन संबंधी अध्यापकों द्वारा निम्नलिखित मुद्दों के संदर्भ में छात्रों को मार्गदर्शन करना अपेक्षित है :-

- अनुसंधान से तात्पर्य ?
- प्रकल्प लेखन हेतु विषय का चयन।
- अनुसंधान विषय की परिकल्पना।
- अनुसंधान हेतु आवश्यक सामग्री।
- अनुसंधान हेतु परियोजना पद्धतियाँ।
- प्राप्त जानकारी का लेखन, प्रस्तुतीकरण, विश्लेषण।
- संदर्भ लेखन प्रविधि।
- संदर्भ सूची लेखन।
- परियोजना लेखन की भाषा।
- लघु अध्ययन परियोजना का लेखन का प्रारूप।

● **लघु अध्ययन परियोजना विषयों की नमूना सूची :-**

- 1) लोकभाषाओं का अध्ययन - अहिराणी, गुजर, लेवा, मावची, देहवाली आदि स्थानीय बोलियाँ।
- 2) लोक साहित्य का अध्ययन
- 3) लोक कथाओं का संग्रह
- 4) लोक गीतों का अध्ययन
- 5) संस्कार गीतों का संग्रह
- 6) लोक नाट्यों का अध्ययन
- 7) लोकोक्तियों का संग्रह

- 8) लोकोत्सवों का अध्ययन
- 9) कृषि संबंधी शब्दावली का संग्रह
- 10) नदी से जुड़े संस्कारों एवं पर्वों से संबंधित शब्दावली का संग्रह
- 11) विभिन्न कार्यालयों में प्रयुक्त हिंदी शब्दावली का अध्ययन
- 12) पर्यावरण से संबंधित शब्दों का संग्रह एवं उनका हिंदी अर्थ
- 13) वृक्ष अभिप्राय से संबंधित शब्दों का संग्रह एवं उनका हिंदी अर्थ
- 14) वृक्ष अभिप्राय से संबंधित शब्दावली का अध्ययन
- 15) लोकसंगीत एवं उससे जुड़ी स्वर पंक्तियों का अध्ययन
- 16) ज्ञानपीठ पुरस्कार प्राप्त कृतियों का समीक्षात्मक परिचय
- 17) स्थानीय साहित्यकारों से संवाद अथवा साक्षात्कार
- 18) स्थानीय सांस्कृतिक कार्यक्रमों का प्रतिवेदन
- 19) महाविद्यालय में आयोजित वार्षिकोत्सव तथा अन्य उत्सवों का प्रतिवेदन
- 20) दैनिक समाचार पत्रों की भाषा एवं शब्दावली का अध्ययन तथा विश्लेषण

सूचना : उपर्युक्त विषयों के अतिरिक्त विषय शिक्षक अपने परिवेश संबंधी आवश्यकताओं एवं महत्त्व के अनुसार लघु अध्ययन परियोजना के विषय का चयन कर सकते हैं।

● **लघु अध्ययन प्रकल्प लेखन एवं मूल्यांकन संबंधी महत्वपूर्ण नियमावली :-**

- लघु अध्ययन परियोजना न्यूनतम 30 और अधिकतम 40 पृष्ठों का होना चाहिए।
- लघु अध्ययन परियोजना विद्यार्थी का स्वयं हस्तलिखित होना चाहिए।
- लघु अध्ययन के लिए व्यक्तिगत भेंट, प्रत्यक्ष संवाद, दूरभाष पर चर्चा, साक्षात्कार, प्रश्नावली तैयार कर उत्तर प्राप्त करना, दृश्य-श्रव्य उपकरणों के माध्यम से सामग्री संग्रहित करना आदि माध्यमों तथा अनुसंधान पद्धतियों का उपयोग किया जा सकता है।
- लघु अध्ययन परियोजना के प्रथम पृष्ठ पर विषय से संबंधित आचार्य, विभाग प्रमुख तथा प्रधानाचार्य जी का नाम तथा हस्ताक्षर का उल्लेख अनिवार्य है।

- सत्र समाप्ति के पहले छात्रों को लघु अध्ययन परियोजना संबंधित विषय शिक्षक के पास जमा करना जरूरी है।
- लघु अध्ययन परियोजना का मूल्यांकन संबंधित विषय शिक्षक को ही करना है।
- छात्रों द्वारा जमा किए गए लघु अध्ययन परियोजना को 60 अंक निर्धारित है और उस पर आधारित अंतर्गत परीक्षा हेतु 40 अंक निर्धारित है।
- दोनों प्रकार के मूल्यांकन की स्वतंत्र सूची तैयार कर परंपरागत पद्धति के अनुसार विश्वविद्यालय को प्रेषित करनी है।
- लघु अध्ययन परियोजना लेखन के 100 अंकों का विभाजन निम्न प्रकार से रहेगा :

परियोजना लेखन	परियोजना लेखन फाईल	60 अंक
अंतर्गत 40 अंकों का विभाजन	नियमित उपस्थिति तथा आचरण	10 अंक
	परियोजना लेखन प्रस्तुतीकरण (मौखिकी)	30 अंक
	कुल अंक	100

संदर्भ पुस्तकें :-

- 1) नवीन शोध विज्ञान - डॉ. तिलकसिंह, प्रकाशन संस्थान, नई दिल्ली
- 2) शोध:स्वरूप एवं मानक व्यवहारिक कार्यविधि- बैजनाथ सिंह
- 3) शोध के नए आयाम -डॉ. बी.के.कलासवा
- 4) अनुसंधान प्रविधि और प्रक्रिया - डॉ. मधु खराटे, डॉ. शिवाजी देवरे
- 5) अनुसंधान प्रविधि और प्रक्रिया -डॉ.राजेन्द्र मिश्रा
- 6) शोध प्रविधि और प्रक्रिया - डॉ. हरिश अरोड़ा
- 7) शोध प्रक्रिया - डॉ. सरनामसिंह शर्मा
- 8) अनुसंधान विधि - डॉ. नियमोहन शर्मा
- 9) अनुसंधान सर्जन एवं प्रक्रिया - डॉ. अर्जुन तडवी
- 10) हिंदी अनुसंधान :वैज्ञानिक पद्धतियाँ -डॉ. कैलाशनाथ मिश्र
- 11) अनुसंधान विधि - प्रोफेसर गोविंदकुमार टी. वेकरिया

बी. ए. द्वितीय वर्ष - चतुर्थ सत्र
SEC-II HINDI : अनुवाद विज्ञान

◆ **पाठ्यक्रम के उद्देश्य :-**

- 1) अनुवाद विज्ञान की प्रविधि से छात्रों को अवगत कराना।
- 2) अनुवाद विज्ञान की सैद्धांतिक विवेचन करना।
- 3) साहित्यिक अनुवाद, मशीनी अनुवाद से छात्रों को अवगत कराना।

पाठ्यक्रम का स्वरूप

इकाई I - अनुवाद :-

उत्पत्तिगत अर्थ, अनुवाद का स्वरूप, अनुवाद की परिभाषाएँ : संस्कृत, हिंदी तथा पाश्चात्य विद्वानों द्वारा दी गई परिभाषाएँ, अनुवाद के क्षेत्र, अनुवाद के प्रकार : शाब्दिक अनुवाद, छायानुवाद, सारानुवाद, अनुवाद की प्रक्रिया, अनुवाद प्रविधि, अनुवाद का महत्त्व तथा अनुवादक के गुण।

इकाई II -

अनुवाद वर्गीकरण तथा प्रकार, अनुवाद कार्य में सहायक साधन, अनुवाद के गुण-दोष, अनुवाद पुनरीक्षण एवं मूल्यांकन, हिंदी की प्रयोजनियता में अनुवाद की भूमिका, कार्यालयीन हिंदी और अनुवाद, वैचारिक साहित्य का अनुवाद, मशीनी/कम्प्यूटर अनुवाद, भाषा प्रौद्योगिकी तथा तकनीकी क्षेत्र में अनुवाद, संगणक, भ्रमण-ध्वनि, मराठी तथा अंग्रेजी परिच्छेद का हिंदी अनुवाद।

संदर्भ पुस्तकें :-

- 1) अनुवाद के विविध परिप्रेक्ष्य - डॉ. राम गोपाल सिंह जादौन
- 2) अनुवाद : स्वरूप एवं समस्याएँ - डॉ. गिरीश सोलंकी
- 3) अनुवाद विज्ञान सिद्धांत एवं प्रविधि - भोलानाथ तिवारी
- 4) अनुवाद विज्ञान स्वरूप और समस्याएँ - डॉ. राम गोपाल सिंह जादौन
- 5) अनुवाद अनुभूति और अनुभव - डॉ. सुरेश सिंहल
- 6) अनुवाद और उत्तर आधुनिक अवधारणाएँ - श्रीनारायण समीर
- 7) अनुवाद : अवधारणा एवं विमर्श - श्रीनारायण समीर
- 8) अनुवाद की समस्याएँ - जी. गोपीनाथन्
- 9) अनुवाद : सिद्धांत और प्रयोग - जी. गोपीनाथन्
- 10) अनुवाद की प्रक्रिया, तकनीक और समस्याएँ - श्रीनारायण समीर
- 11) अनुवाद कला : कुछ विचार - आनंद प्रकाश खेमानी
- 12) अनुवाद : सिद्धांत और व्यवहार - एस. के. शर्मा

- 13) विशेषकृत भाषा और अनुवाद - गोपाल शर्मा
- 14) काव्यानुवाद की समस्याएँ - महेंद्र चतुर्वेदी, डॉ. ओमप्रकाश शर्मा
- 15) अनुवाद का समाजशास्त्र - डॉ. सूर्यनारायण रणसुभे
- 16) कार्यालयी हिंदी एवं कार्यालयी अनुवाद तकनीक - संपा. डॉ. सुरेश माहेश्वरी, विकास प्रकाशन, कानपुर
- 17) अनुवाद एवं संचार - डॉ. पूरनचंद टंडन राजपाल, नयी दिल्ली

प्रश्नपत्र का स्वरूप एवं अंक विभाजन

समय : 2 घंटे

कुल अंक 60

प्र. क्र. 1) इकाई I पर आधारित दीर्घोत्तरी प्रश्न (2 में से 1)	12
प्र. क्र. 2) इकाई II पर आधारित दीर्घोत्तरी प्रश्न (2 में से 1)	12
प्र. क्र. 3) इकाई I पर आधारित लघुत्तरी प्रश्न (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 4) इकाई II पर आधारित लघुत्तरी प्रश्न (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 5)	
अ) इकाई I पर आधारित टिप्पणियाँ (2 में से 1)	06
आ) अंग्रेजी अथवा मराठी परिच्छेद का हिंदी में अनुवाद	06

बी.ए. द्वितीय वर्ष - चतुर्थ सत्र
DSE-I (B) HINDI : काव्यशास्त्र

◆ **पाठ्यक्रम के उद्देश्य :-**

- 1) काव्यशास्त्र का सामान्य परिचय कराना।
- 2) गद्य की विविध विधाओं से परिचित कराना।
- 3) शब्दशक्तियों का परिचय कराना।
- 4) छंद एवं रसों का परिचय कराना।
- 5) आलोचना की क्षमता विकसित कराना।

पाठ्यक्रम का स्वरूप

इकाई I :-

- शब्दशक्ति - अभिधा , लक्षणा और व्यंजना का सामान्य परिचय
(उपभेदों का अध्ययन अपेक्षित नहीं)
- गद्य के भेद –
 - उपन्यास एवं कहानी
(स्वरूप एवं तत्त्वों का विस्तृत परिचय)
 - निबंध, संस्मरण, रेखाचित्र, आत्मकथा, जीवनी, एकांकी, दूरदर्शन नाटक, रेडिओ नाटक (स्वरूप एवं तत्त्वों का सामान्य परिचय)

इकाई II :-

- रस -व्याख्या, स्वरूप, रस के अंग, रस के प्रकार - शृंगार, वीर, करुण एवं हास्य रस (सामान्य परिचय)।
- आलोचना - स्वरूप, आवश्यकता एवं आलोचक के गुण ।
(आलोचना के प्रकार अपेक्षित नहीं ।)

इकाई III :-

- छंद -
 - छंद का काव्य में स्थान ।
 - निम्नलिखित छंदों का सोदाहरण परिचय
मात्रिक छंद - दोहा, चौपाई, सोरठा, रोला, हरिगीतिका ।
वार्षिक छंद - इंद्रवज्रा, शिखरिणी, भुजंगप्रयात
वसंततीलिका, कवित्त ।

संदर्भ ग्रंथ :

1)	साहित्य विवेचन	-	क्षेमचंद्र सुमन, योगेन्द्रकुमार मलिक
3)	काव्यशास्त्र	-	डॉ. भगीरथ मिश्र
4)	काव्य प्रदीप	-	कन्हैयालाल पोद्दार
5)	साहित्यशास्त्र	-	डॉ. चंद्रभानु सोनवणे
6)	काव्यशास्त्र विविध आयाम	-	डॉ. मधु खराटे

प्रश्नपत्र का स्वरूप एवं अंक विभाजन

समय : 2 घंटे

कुल अंक 60

प्र. क्र. 1) इकाई I एवं II पर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न	
अ) बहुपर्यायी प्रश्न (8 में से 6)	06
आ) एकवाक्यीय उत्तरवाले प्रश्न (8 में से 6)	06
प्र. क्र. 2) इकाई I पर आधारित दीर्घोत्तरी प्रश्न (2 में से 1)	12
प्र. क्र. 3) इकाई II पर आधारित लघुत्तरी प्रश्न (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 4) इकाई I पर आधारित लघुत्तरी प्रश्न (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 5) इकाई III पर आधारित प्रश्न	
अ) छंद का काव्य में स्थान	06
आ) छंदों का सोदाहरण परिचय (3 में से 1)	06

बी.ए. द्वितीय वर्ष - चतुर्थ सत्र
DSE-II (B) HINDI : नाटक विधा

◆ **पाठ्यक्रम के उद्देश्य :-**

- 1) हिंदी नाटक विधा का विकासात्मक परिचय देना।
- 2) हिंदी नाटक और रंगमंच के परस्पर संबंधों पर प्रकाश डालना।
- 3) धरती आबा नाटक के माध्यम से आदिवासी समाज का चित्रण करना।
- 4) आदिवासी साहित्य और संस्कृति से छात्रों को परिचित कराना।

पाठ्यक्रम का स्वरूप

इकाई I -

- हिंदी नाटक विधा का स्वरूप एवं तत्त्वों का परिचय।
- हिंदी नाटक और रंगमंच
- हिंदी नाटक विधा का विकासात्मक परिचय

इकाई II -

- प्रमुख हिंदी नाटककारों का सामान्य परिचय
- विकास के चरण - भारतेन्दु युग, प्रसाद युग, प्रसादोत्तर युग, स्वातंत्र्योत्तर युग।
- हिंदी नाट्य साहित्य और रंगमंच में हृषीकेश सुलभ का योगदान।

इकाई III - पाठ्यपुस्तक :

धरती आबा - हृषिकेश सुलभ

राजकमल प्रकाशन, नई दिल्ली.

संदर्भ पुस्तकें :-

- 1) नयी सदी के नये नाटक - डॉ. अर्जुन घरत, प्रा.संदिप कदम, शैलजा प्रकाशन, कानपुर
- 2) नये हिंदी लघु नाटक -संपादक नैमिचन्द्र जैन, नॅशनल बुक ट्रस्ट इंडिया, नई दिल्ली
- 3) हिंदी नाटक -बच्चन सिंह, राधाकृष्ण प्रकाशन, नई दिल्ली
- 4) रंग अरंग - हृषिकेश सुलभ, राजकमल प्रकाशन, नई दिल्ली
- 5) रंगमंच का जनतंत्र - हृषिकेश सुलभ, राजकमल प्रकाशन, नई दिल्ली

- 6) आधुनिक भारतीय नाट्य विमर्श -जयदेव तनेजा, अतुल प्रकाशन,कानपुर
- 7) हिंदी नाटक : आज कल -डॉ. जयदेव तनेजा, तक्षशिला प्रकाशन, दिल्ली
- 8) हिंदी रंगकर्म दशा और दिशा -डॉ. जयदेव तनेजा ,तक्षशिला प्रकाशन, दिल्ली
- 9) समकालीन हिंदी रंगमंच - डॉ. रमिता गुरव, विद्या प्रकाशन,कानपुर
- 10) हिंदी नाटक का आत्मसंघर्ष - गिरीश रस्तोगी, लोकभारती प्रकाशन, इलाहाबाद-1

प्रश्नपत्र का स्वरूप एवं अंक विभाजन

समय : 2 घंटे

कुल अंक 60

प्र. क्र. 1) इकाई III पर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न	
अ) बहुपर्यायी प्रश्न (8 में से 6)	06
आ) एकवाक्यीय उत्तरवाले प्रश्न (8 में से 6)	06
प्र. क्र. 2) इकाई III पर आधारित दीर्घोत्तरी प्रश्न (2 में से 1)	12
प्र. क्र. 3) इकाई III पर आधारित लघुत्तरी प्रश्न (3 में से 1)	12
प्र. क्र. 4) इकाई I और II पर आधारित लघुत्तरी प्रश्न (3 में से 2)	12
प्र. क्र. 5) इकाई III पर आधारित ससंदर्भ व्याख्या (3 में से 2)	12

* समकक्ष विषयों की सूची *

तृतीय सत्र (semester III)

अ.क्र	पुराना पाठ्यक्रम	अ.क्र.	नया पाठ्यक्रम
1		1	MIL-I Hindi लेखन कौशल : मीडिया एवं साहित्य (लघुकथा)
2	HIN-231-A हिंदी सामान्य -3 (G-3)	2	DSC-I (C) A Hindi कथेत्तर गद्य विधाएँ
3	HIN-231-B प्रयोजनमूलक हिंदी - 3 (G-3)	3	DSC -I (C) B Hindi प्रयोजनमूलक हिंदी (वैकल्पिक)
4		4	SEC - I Hindi भाषिक संप्रेषण
5	HIN-232 - काव्यशास्त्र - हिंदी विशेष -1 (S-1)	5	DSE - I (A) Hindi काव्यशास्त्र
6	HIN-233 - उपन्यास विधा - हिंदी विशेष-2 (S-2)	6	DSE -II (A) Hindi उपन्यास विधा (समय सरगम)

चतुर्थ सत्र (semester IV)

अ.क्र	पुराना पाठ्यक्रम	अ.क्र.	नया पाठ्यक्रम
1		1	MIL-II Hindi लेखन कौशल : मीडिया एवं साहित्य (गीत-नवगीत)
2	HIN-241-A हिंदी सामान्य -4 (G-4)	2	DSC-I (D) A Hindi श्रेष्ठ हिंदी एकांकी
3	HIN-241-B प्रयोजनमूलक हिंदी - 4 (G-4)	3	DSC-I (D) B Hindi प्रयोजनमूलक हिंदी (वैकल्पिक)
4		4	DSC- III (D) Hindi लघु अध्ययन परियोजना (Project)
5		5	SEC-II Hindi अनुवाद विज्ञान
6	HIN-242 - काव्यशास्त्र - हिंदी विशेष -3 (S-3)	6	DSE - I (B) Hindi काव्यशास्त्र
7	HIN-243 - नाटक विधा - हिंदी विशेष-4 (S-4)	7	DSE -II (B) Hindi नाटक विधा (धरती आबा)

डॉ. सुनील बाबुराव कुलकर्णी

अध्यक्ष, हिंदी अध्ययन मंडल

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विश्वविद्यालय, जलगाँव

!! अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत !!

***Kavayitri Bahinabai Chaudhari
North Maharashtra University, Jalgaon***

Faculty - Humanities

Subject - History

Revised Syllabus

for

B. A. Second Year

Semester - III

(With effect from Academic Year 2019-20)

Choice Based Credit System (CBCS)

**Kavayitri Bahinabai Chaudhari
North Maharashtra University, Jalgaon**

Structure of S. Y. B. A. (Faculty of Humanities) Under CBCS Pattern (2019 - 2020)

Semester	Discipline Specific Core Course DSC	Ability Enhancemen t Compulsory Courses AEC	Skill Enhancemen t Course SEC	Discipline Specific Elective Courses DSE	Generic Elective GE
III Credits : 18 (07 Papers)	Compulsory English (03) MIL 1 (03) DSC 1 C (02) DSC 2 C (02)	-----	SEC 1 (02)	DSE 1 A (03) DSE 2 A (03)	-----
IV Credits : 20 (08 Papers)	Compulsory English (03) MIL 2 (03) DSC 1 D (02) DSC 2 D (02) DSC 3 D (02)	-----	SEC 2 (02)	DSE 1 B (03) DSE 2 B (03)	----- -

टिपा :

१. MIL ही अनिवार्य अभ्यासपत्रिका आहे. द्वितीय वर्षास प्रवेशित प्रत्येक विद्यार्थ्यांने मराठी, हिंदी, संस्कृत, पाली, अर्धमागधी यांपैकी महाविद्यालयात शिकवल्या जाणाऱ्या इंग्रजी व्यतिरिक्त कोणत्याही एका भाषा विषयाच्या MIL मधील अभ्यासपत्रिकेची निवड करणे अनिवार्य आहे.
२. DSE 1, 2 मध्ये इतिहास या विषयाच्या अभ्यासपत्रिकांची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी DSC मधील इतिहास विषयाच्या कोणत्याही एका उपलब्ध अभ्यासपत्रिकेची निवड करणे अनिवार्य आहे.
३. DSE 1, 2 मध्ये इतिहास या विषयाच्या अभ्यासपत्रिकांची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी चौथ्या सत्रात DSC 3 मधील लघुअभ्यास प्रकल्प या अभ्यासपत्रिकेसाठी इतिहास या विषयाची निवड करणे अनिवार्य आहे. प्रकल्प लेखनाची ही अभ्यासपत्रिका फक्त चौथ्या सत्रासाठी आहे.
४. SEC च्या सत्र तीन व चार यांमधील अभ्यासपत्रिकांसाठी विद्यार्थी महाविद्यालयात उपलब्ध विषयांपैकी कोणत्याही विषयाची निवड करू शकतील.
५. विद्यापीठ परीक्षा ६० गुणांची आणि अंतर्गत / प्रॅक्टिकल ४० गुणांची या प्रमाणे स्वरूप असेल.

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester - III & IV Papers w.e.f. June 2019

Equivalence for Semester - III

Sr.No.	Code	CBCS Pattern 2019-20	Old Pattern 2018
1	DSC-HIS-231	History of the Marathas (AD 1605 - AD 1750)	HIS-231 G-2 Rise of Maratha Power (1630-1674)
2	DSE-HIS-232	History of United States of America (AD 1776 - AD 1945)	HIS-232 A, S-1 Modern India (1757-1805) HIS - 232 B, S-1 History of U.S.A. (1776 -1914)
3	DSE HIS-233	History of Ancient India (BC 3000 to BC 600)	HIS-233-S-2 History of Ancient India- (BC 3000-BC 400)
4	SEC-HIS-234	Research Methodology in History	-----
5	DSC-HIS-230	Social Formations and Cultural Patterns of the Ancient World	HIS- 231 B, G-2 History of Civilization (1453-1815)

Equivalence for Semester - IV

No.	Code	CBCS Pattern 2019-20	Old Pattern 2018
1	DSC- HIS-241	History of the Marathas (A.D. 1605- A.D. 1750)	HIS-241 G-2 Rise of Maratha Power (1674-1707)
2	DSE- HIS - 242	History of United States of America (A.D. 1776- A.D. 1945)	HIS-242 A, S-1 Modern India (1805-1857) HIS -242 B, S-1 ,History of U.S.A. (1914-1970)
3	DSE- HIS-243	History of Ancient India (B.C. 600 - A.D. 1206)	HIS-243 S-2 History of Ancient India- (BC 400 - AD 1206)
4	SEC-HIS-244	An Introduction of Archives in India	-----
5	DSC-HIS-245	Project Work of Subject Opted in DSE 1 B & 2 B- Papers of Special Subject	-----
6	DSC-HIS-240	Social Formation and Cultural Patterns of the Medieval World	HIS-242 G-2 History of Civilization (1453-1815)

Kavayitri Bahinabai Chaudhari
North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester III

Choice Based Credit System

DSC - HIS - 231 History of the Marathas (A.D.1605-1750 A.D.)

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits : 02

Objectives :-

- 1 To Create and enhance interest about regional History among the students.
 - 2 To acknowledge students how Shivaji Maharaj created the empire in adverse circumstances.
 - 3 To motivate students for the research work of the Maratha History
 - 4 Useful for the preparation of the competitive examinations.
-
- 1 विद्यार्थ्यांमध्ये प्रादेशिक इतिहासाविषयी गोडी निर्माण करणे.
 - २ शिवाजी महाराजांनी विपरीत परिस्थितीत स्वराज्याची निर्मिती केली याचे ज्ञान विद्यार्थ्यांना देणे.
 - ३ विद्यार्थ्यांना मराठ्यांच्या इतिहासाविषयी संशोधनाला प्रेरित करणे.
 - ४ विविध स्पर्धा परीक्षांच्या तयारीसाठी उपयुक्त.

Kavayitri Bahinabai Chaudhari
North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester III
Choice Based Credit System
DSC-HIS-231 History of the Marathas (A.D.1605-1750 A.D.)

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits : 02

Chapter 1 Rise of Maratha Power 15

- a) Causes
- b) Role of Shahaji Raje Bhosle and Jijabai

Chapter 2 Shivaji Maharaja's Relation with Various dynasty 15

a) Shivaji's Relation with the Adilshahi

- i. Javali Incident
- ii. Afzalkhan Episode
- iii. Siddi Jauhar and expedition to Panhala

b) Shivaji's Relation with the Mughals

- i. Invasion of Shaistekhan
- ii. First Invasion of Surat
- iii. Expedition of Mirza Raje Jaysing & Treaty of Purandar
- iv. Visit to Agra and Escape

c) Karnataka Expedition

Chapter 3 Shivaji's Administration 15

- i. Coronations
- ii. Civil Administration
- iii. Military Administration
- iv. Judicial Administration
- v. Religious Policy

निवड आधारीत श्रेयांक पध्दत

व्दितीय वर्ष कला (इतिहास) तृतीय सत्र

DSC- HIS - 231 मराठ्यांचा इतिहास (इ.स. १६०५ ते (इ.स. १७५०)

विद्यापीठ परीक्षा गुण : ६०

अंतर्गत / प्रात्यक्षिक गुण : ४०

घडयाळी तास - ४५

श्रेयांक : ०२

प्रकरण १	मराठा सत्तेचा उदय	१५
	अ) कारणे	
	ब) शहाजी राजे भोसले व जिजाबाई यांची भूमिका	
प्रकरण २	शिवाजी महाराजांचे विविध राज्यांशी असलले संबंध	१५
	अ) शिवाजी महाराज आदिलशाही संबंध	
	i जावळी प्रसंग	
	ii अफजलखान प्रसंग	
	iii सिद्दी जोहर व पहाळ्याचा वेढा	
	ब) शिवाजी मुघल संबंध	
	i शाहीस्तेखान स्वारी	
	ii सुरतेची पहिली स्वारी	
	iii मिर्झा राजा जयसिंगची मोहिम व पुरंदर तह	
	iv आग्रा भेट आणि सुटका	
	क) कर्नाटक स्वारी	
प्रकरण ३	शिवाजी महाराजांचे प्रशासन	१५
	i. राज्याभिषेक	
	ii. मुलकी प्रशासन	
	iii. लष्करी प्रशासन	
	iv. न्यायालयीन धोरण	
	v. धार्मिक धोरण	

Books for Study & References

1. Aapte B.K. : A History of Maratha Navy and Merchant Ships
2. Brijkishor : Tarabai and Her Times
3. Chitanis K.N. : Medieval Indian Ideas and Institutions
4. Chitanis K.N. : Socio Economical History of Medieval India
5. Desai S.V. : Social Life in Maharashtra under the Peshvas
6. Dr. Balkrishna : Shivaji The Great
7. Grant Duff : History of Marathas. Vol. I, II, III
8. Gune V. T. : Judicial System of the Marathas
9. Hatakar V.G. : The Maratha & The French
10. Kadam V.S. : Maratha Confederacy
11. Kulkarni A.R. : Maharashtra in the Age of Shivaji
12. Kulkarni G.T. : The Mughal Maratha Relations. Twenty Five Fateful Years (1682-1707)
13. Mahajan T.T. : Court & Administration of Justice under Shivaji
14. Mujumdar R.C. : The History and Culture of the Indian People The Maratha Supremacy
15. Nadkarni R.V. : Rise and Fall of Maratha Empire
16. Pagadi Setu Madhavrao: Maratha . Mughal Relation (1680-1707)
17. Pagadi Setu Madhavrao: Shivaji
18. Parvate T.V. : Portuguese-Relationship
19. Pisurlekar Pandurang: Portuguese-Maratha Relations
20. Ranade M. G. : Rise of Maratha Power, Bombay, 1900
21. Sardesai G.S. : Main Currents of Maratha History
22. Sardesai G.S. : New History of Marathas. Vol. I, II, III
23. Sarkar J.N. : House of Shivaji
24. Sarkar J.N. : Shivaji & His Times
25. Sen S.N. : Administrative System of the Marathas
26. Sen S.N. : Foreign Biographies of Shivaji
27. Nilkanth.S. The Great Maratha Empire
28. Rande M.G. : Rise of Maratha Power
29. पवार जयसिंगराव : मराठी साम्राज्याचा उदय आणि अस्त
३०. पवार जयसिंगराव : महाराणी ताराबाई
३१. पाटील सुलोचना : मराठ्यांच्या इतिहासातील कर्तबगार कस्त्रया
३२. दीक्षित नी.सी. : मराठे व ब्रिटिशकालीन भारत
३३. शाह जी.बी. : महाराष्ट्रातील उपेक्षित किल्ल्यांचा इतिहास
३४. शाह जी.बी. : दुर्ग जागले जागले
३५. बैसाणे अनिल / पाटील सुभाष : मराठाकालीन समाज आणि अंधश्रध्दा
३६. फाटक न. र. मराठ्यांच्या सत्तेचा उत्कर्ष
३७. अहिरे सुनंदा, शिवकालीन इतिहास
३८. पवार जयसिंगराव : छत्रपती शिवाजी महाराज
३९. पाटील मधुकर, मराठा सत्तेचा उदय
४०. शहा जी. बी., वाघ डी.एन., : मराठ्यांचा इतिहास,
४१. शहा जी. बी., : महाराष्ट्रातील किल्ले आणि सांस्कृतिक योगदान,
४२. पाटील संजय जिभाऊ: मराठ्यांचा इतिहास, अथर्व धुळे,
४३. पवार जयसिंगराव : संताजी घोरपडे
४४. पगडी सेतू माधवराव : मोगल आणि मराठे
४५. सरदेसाई गो.स. : मराठी रियासत, खंड १ ते ८
४६. कुलकर्णी अ. रा. शिवकालीन महाराष्ट्र
४७. खरे ग.ह., कुलकर्णी अ.रा., मराठ्यांचा इतिहास खंड १ ते ३

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester - III
Choice Based Credit System

DSE-HIS-232 History of United States of America (A.D.1776 - A.D. 1945)

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits : 03

Objectives :-

- 1) To understand the importance of America (USA) in the world history.
 - 2) To study the foreign policy of America (USA).
 - 3) Focus on the Role of America (USA) in world politics.
 - 4) To evaluate the progressive era of America (USA) and its important the world.
 - 5) To study and the Role of America between two world wars.
 - 6) Focus on the Human Rights Movement in America (USA).
-
- १) जागतिक इतिहासात अमेरीकेच्या इतिहासाचे महत्त्व जाणून घेणे.
 - २) अमेरीकेचे परराष्ट्रीय धोरण अभ्यासणे.
 - ३) अमेरीकेच्या जागतिक राजकारणातील भूमिकेवर प्रकाश टाकणे.
 - ४) अमेरीकेतील प्रागतिक युग आणि जगावर झालेला प्रागतिक युगाचा प्रभाव.
 - ५) दोन जागतिक महायुद्धादरम्यान अमेरीकेच्या भूमिका अभ्यासणे.
 - ६) अमेरीकेतील मानवी हक्क चळवळीवर प्रकाश टाकणे.

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester - III
Choice Based Credit System

DSE-HIS-232 History of United States of America (A.D. 1776 - A.D. 1945)

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits : 03

Chapter 1 : The Background **15**

- a) Settlement and colonization of Europeans in America
- b) Colonial Society
- c) Indentured labour White and Black

Chapter 2 : Making of the Republic **15**

- a) Causes of American Independence war.
- b) Declaration of Independenc
- c) Features of Constitution of America

Chapter 3 : Evolution of American Democracy **15**

- a) Jefferson Era
- b) Judiciary : Role of the Supreme Court
- c) War of 1812
- d) Monroe Doctrine and Manifesto Destiny

निवड आधारित श्रेयांक पद्धत
द्वितीय वर्ष कला - इतिहास - तृतीय सत्र
DSE-HIS-२३२ अमेरिकन संघराज्याचा इतिहास (इ.स. १७७६ - इ.स.१९४५)

विद्यापीठ परीक्षा गुण : ६०
अंतर्गत / प्रात्यक्षिक गुण : ४०

घडयाळी तास - ४५

श्रेयांक : ०३

-
- प्रकरण १) पार्श्वभूमी** १५
- अ) वसाहती आणि युरोपीयनांचे अमेरिकेतील वसाहतीकरण
ब) वसाहतकालीन समाज
क) मजुरांमधील करारनामा - गोरे आणि काळे
- प्रकरण २) गणतंत्राची निर्मिती** १५
- अ) अमेरिकेच्या स्वातंत्र्य युद्धाची कारणे
ब) स्वातंत्र्याचा जाहीरनामा.
क) अमेरिकन राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये
- प्रकरण ३) अमेरिकन लोकशाहीचे मुल्यांकन** १५
- अ) जेफरसन युग
ब) न्यायसंस्था - सर्वोच्च न्यायालयाची भूमिका
क) १८१२ चे युद्ध
ड) मनरो तत्त्व आणि दैवयोगाचे प्रकटीकरण

Books for Study and References :

1. Andre, Maurois - A New History of the United States
2. Beard, Charles - An Economic Interpretation of the Constitution of the United States (Free Press, 1986)
3. Beard, Charles & Mury R. - History of the United States
4. Bemis, S.F.- A Diplomatic History of the United States
5. Bemis, S.F.- United States as a World Power
6. Black & Black - Contemporary America
7. B. P. Dalal, Alimpses of American History, Vol I & II, Vora & co. Publishers Pvt. Ltd., Bombay, 1976.
8. Brown, Dee. - An Indian History of the American West, Bury My Heart at Wounded Knee (WSP, 1984)
9. Carnoll, Peter and David Noble - Free and Unfree : A New History of the United States
10. Commager - Oxford History of U.S.A.
11. Current, Williams & Friedel - A History of the United States Since 1865
12. Dulles, Foster R. - The United States Since 1865
13. Epton, H.W. - History of the United States America
14. Faulkner, H.U.- American Political & Social History
15. Faulkner, H.U.- Economic History of the United States of America
16. Foner, Eric - America's Black Past
17. Franklin, John Hope - From Slavery to Freedom (Knopf, 1979)
18. Friedel, Frank -America in the 20th Century
19. Gerald N. Grob and George A Billias, Interpretations of American History, The free Press, New York, 1967.
20. Grobb, Gerals and George A. Billias- Interpretation of American History : Patterns and Perspectives, 2 Vol. (Free Press, 1987)
21. Haries, Owen (ED.) - America's Purpose : New Vision of U.S. Foreign Policy (S.G.Wasani, New Delhi -1991)
22. Harold C. Syrett, American Historical Documents, Barnes & Boble, New York, 1970.
23. Hick, John D. - The Federation Union : A History of U.S.A. Since 1865
24. Hofstadter, Richard - The Age of Reform Bryan to FDR (Random, 1960)
25. Kaushik, R.P. - Significant Themes in American History (Ajantha, Delhi, 1983)
26. Kennedy, David M., Thomas Bailey and Mel Piehl - The Brief American Pageant (Health & Co., 1986)
27. Kristol, Irving, Gordon Wood al. - America's Continuing Revolution (Am. Enterprises, 1975)
28. La, Feber, Walter - America, Russia & The World War, 1945-1990, (McGraw Hill Inc., 1991)
29. Parkes, H.B. - The United States - A History
30. Pratt - W.A. - History of the United States Foreign Policy
31. Randall, James etc. - The Civil War and Reconstruction (Health & Co., 1969)
32. Richard N. Current and other, The Essentials of American History, Alfred A. Knopf, New York, 1976.
33. R. K. Mujumdar, A. N. Strivastva, Hisotry of United States of America (from colonization to 1865 A.D.), Surjeet Books Depot. Delhi, 1977.
34. R. K. Mujumdar, A. N. Strivastva, History of United States of America (From 1845 to Present day), Surjeet Book Depot, Delhi, 1977.
35. Schiesinger - The Rise of Modern America
36. Shihan, Donald - The Making of American History : The Emergence of a Nation, Vol. I & II

37. Spanier, John - American Foreign Policy Since World War-II
38. Stmap, Kenneth - The Peculiar Institution, Slavery in the Ante-bellum South (Random, 1989)
39. Swami / Pandey -History of America
40. Tripathi, Dwijendra and S.C.Tiwari - Themes and Perspectives in American History
41. Turner, Frederick Jackson - The Frontier in American History (Krieger, 1976)
42. Zane L. Milletr, The Urbanization of Modern America A Brief History, Harcourt Brace Jovanovich, INC., Yew York, 1973
43. देशपांडे सु.ग.,अमेरिकेचा इतिहास, भाग १ व २ शारदा प्रकाशन, नांदेड, १९७९
४४. देशपांडे सुधाकर, अमेरिकेचा इतिहास, व्हीनस प्रकाशन, पुणे १९७९
४५. कोठेकर शांता, अमेरिकच्या संघराज्याचा इतिहास, व्ही साईनाथ प्रकाशन, नागपूर, १९९९
४६. कठारे अनिल, आधुनिक अमेरिका (१९७६ ते १९९०) कल्पना प्रकाशन, नांदेड १९९९
४७. पाटील संजय जिभाऊ, अमेरिकेचा इतिहास, अथर्व धुळे,
४८. फ्रॅंकलीन ईश्वर (अनु.) गाडगीळ पां.वा.,अमेरिकेचा संक्षिप्त इतिहास, बोरा अँण्ड कंपनी, मुंबई १९६१
४९. मोरवंचीकर रा.श्री.,आधुनिक अमेरिका, पिंपळापुरे, नागपूर, १९९२
५०. भवरे व देवपुजारी, अमेरिकेचा इतिहास, नागपूर, १९७३
५१. पाटील एम.पी. युध्दोत्तर अमेरिका, टुमन ते बुश, मंगल प्रकाशन, कोल्हापूर २०१०
५२. वक्कानी नी.आ.,आधुनिक अमेरिकेचा इतिहास
५३. वधर य.ना., अमेरिकेचा इतिहास
५४. गोखले रामचंद्र महादेव, अमेरिका आणि रशिया (शासनसंस्थांचे तुलनात्मक विवेचन), कॉन्टिनेन्टल पुणे
५५. बाचल वि.मा.,आंतरराष्ट्रीय संबंध
५६. पाटील मधुकर व्ही., आधुनिक जगाचा इतिहास
५७. गोरे ना.ग.,अमेरिकन संघराज्याचा इतिहास
५८. कदम य.ना.,आधुनिक जग, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर २००१
५९. कामत अशोक, दुसऱ्या महायुध्दोत्तर जग

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester - III
Choice Based Credit System
DSE-HIS-233 History of Ancient India (B.C 3000 to B.C 600)

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits : 03

Objectives:

To acquaint the students with different sources of Ancient Indian History. To enable the students to understand the Political, Socio-Economic and Cultural Developments in the Periods under study and appreciate the rich Cultural Heritage in India.

To Survey the Sources of History of Ancient India. The Course intends to Provide and Understanding of the Social, Economic, Religious and Institutional Bases of Ancient India.

विद्यार्थ्यांना प्राचीन भारतीय इतिहासाच्या साधनांची ओळख व्हावी. भारताच्या सांस्कृतिक वारसाच्या अभ्यासातून राजकीय, सामाजिक, आर्थिक व सांस्कृतिक विकासाची ओळख व्हावी.

प्राचीन भारताच्या साधनांचा शोध घेता यावा. संबंधित कोर्समधून विद्यार्थ्यांना प्राचीन भारताच्या सामाजिक, आर्थिक, धार्मिक व संस्थात्मक गोष्टींविषयी माहिती व्हावी

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester - III
Choice Based Credit System
DSE-HIS-233 History of Ancient India (B.C 3000 - B.C 600)

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits : 03

Chapter 1: Sources of Ancient India.	15
a) Literary.	
b) Archaeological.	
c) Epigraphical.	
d) Numismatics	
Chapter 2: The Harappan Civilization. (Indus Valley Civilization)	15
a) Origin & Extent.	
b) Town Planning.	
c) Agrarian Base, Craft Productions & Trade.	
d) Social, & Religious Life.	
e) Decline of Harappan Civilization.	
Chapter 3: Vedic Period	15
a) Vedic Age	
i) Vedic Literature.	
ii) Political & Social Life.	
iii) Economical & Religious Life.	
b) Jainism and Buddhism	15
i) Lord Mahavir: Jainism and its doctrines	
ii) Gautam Buddha: Buddhism and its doctrines.	

निवड आधारित श्रेयांक पद्धत
द्वितीय वर्ष कला - इतिहास - तृतीय सत्र
DSE-HIS-233 प्राचीन भारताचा इतिहास (इ.स.पू. ३००० - इ.स.पू. ६००)

विद्यापीठ परीक्षा गुण : ६०

अंतर्गत / प्रात्यक्षिक गुण : ४०

घडयाळी तास - ४५

श्रेयांक : ०३

प्रकरण १ : साधने

१५

- अ) वाङ्.मयीन
- ब) पुरातत्वीय
- क) शिलालेखीय
- ड) नाणकशास्त्र

प्रकरण २ : हडप्पा (सिंधु) संस्कृती

१५

- अ) उदय व प्रसार
- ब) शहर नियोजन
- क) शेती, हस्तउद्योग व व्यापार
- ड) सामाजिक व धार्मिक जीवन
- इ) हडप्पा (सिंधु) संस्कृतीचा न्हास

प्रकरण ३ : वैदिक काळ

१५

अ) वैदिक काळ

- i) वैदिक वाङ्.मय
- ii) राजकीय व सामाजिक जीवन
- iii) आर्थिक व धार्मिक जीवन .

ब) जैन धर्म व बौद्ध धर्म

- i) भगवान महावीर : जैन धर्म व त्यांची शिकवण.
- ii) गौतम बुद्ध - बौद्ध धर्म व त्यांची शिकवण.

Books for Study and References :

1. Sharma R. S. - **Indian's Ancient Past**, New Delhi, oup, 2007.
2. Sharma R. S. - **Material Culture & Social Formations in Ancient India**, 1983.
3. Sharma R.S. - **Looking for the Aryas**, Delhi, Orient Longman Publishers, 1995.
4. Agrawal D.P. - **The Archaeology of India**, 1985.
5. Bridget & F. Raymond Allchin – **The Rise of Civilization in India & Pakistan**, 1983.
6. Basham A.L. **The Wonder that was India**, 1971.
7. Chakrabaati D.K.- **The Oxford Companion to Indian Archaeology**, New Delhi, 2006.
8. Raychaudhari H.C. – **Political History of Ancient India**, Rev. ed. with Commentary by B. N. Mukharjee, 1996.
9. Sastri K.A.N. ed. **History of South India**, OUP, 1996.
10. Upinder Singh **A History of Ancient & Early Medieval India**, 2008.
11. Romila Thapar **Early India from the Origins to AD 1300**, New Delhi: Penguin, 2003.
12. Irfan Habib - **People's History** – Vol. – 1, Pre History, 2001.
13. Chakaravarti Uma **The Social Dimensions of Early Buddhism**, 1997.
14. Champakalakshmi R. **Trade, Ideology & Urbanization : South India 300 BC - AD 1300**, 1996.
15. Rajan Gurukkal **Social Formation of Early South India**, 2010.
16. **Huntington S.**- The Art of Ancient India : Buddhist, Hindu, Jain, 1985.
17. New York: Weather Hill, 1985.
18. Ray H.P. **The Winds of Change: Buddhism and the Maritime Links of Early South Asia**: New Delhi Oxford University Press, 2010.
१९. आचार्य धनंजय -**भारताचा इतिहास (प्रारंभ ते १५२६)** श्री साईनाथ प्रकाशन,
२०. कठारे अनिल - **प्राचीन भारताचा इतिहास, प्राचीन भारताचा इतिहास व संस्कृती**, विद्या बुक्स पब्लिशर्स, औरंगाबाद
२१. पाटील संजय जिभाऊ -**प्राचीन भारताचा इतिहास**, अथर्व प्रकाशन, धुळे,
२२. केलारकर श.गो **प्राचीन भारताचा राजकीय सामाजिक सांस्कृतिक इतिहास (आरंभापासून ते १२०५ पर्यंत)**
२३. गायधनी र. ना. **प्राचीन भारताचा सांस्कृतिक इतिहास**, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन,
२४. गाठळ साहेबराव - **भारताचा इतिहास, (इ. स. ३०० ते इ. स. ६५०)** कलास प्रकाशन, औरंगाबाद .
२५. माडीकर मदन - **प्राचीन भारताचा इतिहास**, विद्या बुक्स पब्लिशर्स, औरंगाबाद १९९७.
२६. मोरवंचीकर रा. श्री. - **प्राचीन भारत**, विद्या बुक्स पब्लिशर्स, औरंगाबाद १९९२.
२७. शहा जी. बी. **प्राचीन भारताचा राजकीय सांस्कृतिक इतिहास**, प्रशांत प्रकाशन,
२८. अजय अशोक पाटील- **सिंधू संस्कृती - भारतीय इतिहासातील एक सोनेरी पान** अथर्व प्रकाशन,
२९. रडे क.रा.- **प्राचीन भारत, (आरंभापासून ते १२००)** प्रशांत प्रकाशन,
३०. रायचौधरी हेमचंद्र - **प्राचीन भारताचा राजकीय इतिहास**, डायमंड प्रकाशन,
३१. जोशी पी. जी. - **प्राचीन भारताचा इतिहास**, के सागर
३२. सावंत गो. तु. - **प्राचीन भारत**, शेट पब्लिशर्स, मुंबई, १९९१.
३३. देशमुख मा. म. - **प्राचीन भारताचा इतिहास**, विश्वभारती नागपूर, १९९१.
३४. भिडे गजानन व पाटील - **प्राचीन भारताचा इतिहास**.
३५. डॉ.सूर्यकांता अजमेरा- **प्राचीन भारतीय तत्त्वज्ञान - आधुनिक काळाची गरज**
३६. भिडे गजानन - **प्राचीन भारतीय राजकीय व सांस्कृतिक इतिहास**.
३७. देगलूरकर - **प्राचीन भारतीय इतिहास व संस्कृती**.

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester - III
Choice Based Credit System

SEC-HIS-234 Research Methodology in History

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits : 02

Objectives :

The paper is designed to provide adequate conceptual base, bring better understanding of history and its forces, help interrogate existing paradigms and challenge the outdated, help in developing critique, help research in terms of formulating hypotheses and develop broad frames of interaction with other social sciences and attain certain level of Interdisciplinary approach.

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester - III
Choice Based Credit System
SEC-HIS-234 Research Methodology in History

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits : 02

Chapter : 1. Basic Term and Types of Research 15

- A) Types of research -
Exploratory, descriptive, analytical/explanatory, experimental,
interdisciplinary, multidisciplinary,
- B) Sources -
Primary, secondary, archival, audio-visual material, numismatic,
epigraphic

Chapter : 2 Design of Research and Hypothesis 15

- A) Research Design
 - (1) Preliminary Process
 - (i) Choice of Subject
 - (ii) Preparation of Outline
 - (iii) Method of note taking
- B) Hypothesis Definition, characteristic of good hypothesis and its importance

Chapter : 3 Research Methodologies 15

- (A) Analytical Process
 - (i) Heuristics
 - (ii) Hermeneutics
- (B) Synthetic Process
 - (i) Determining Particular facts
 - (ii) Grouping of Facts
 - (iii) Constructive Presentation of Fact
- (C) Concluding Process
 - (i) Valid Generalization
 - (ii) Footnotes
 - (iii) Bibliography

निवड आधारित श्रेयांक पद्धत
द्वितीय वर्ष कला - इतिहास - तृतीय सत्र

SEC-HIS-234 इतिहास संशोधन पद्धती

विद्यापीठ परीक्षा गुण : ६०

अंतर्गत / प्रात्यक्षिक गुण : ४०

घडयाळी तास - ४५

श्रेयांक : ०२

प्रकरण - १ संशोधनाची मुलभूत संकल्पना व प्रकार

१५

- अ. संशोधनाचे प्रकार - शोधात्मक, वर्णणात्मक, विश्लेषात्मक, प्रायोगिक, आंतरविद्याशाखीय, बहुविद्याशाखीय
- ब. स्रोत - प्राथमिक, द्वितीय, पुराभिलेखीय, दृक-श्राव्य, नाणकशात्र, आलेखात्मक

प्रकरण - २ संशोधनाची रूपरेषा आणि गृहितके

१५

- अ. संशोधनाची रूपरेषा -
१. विषयाची निवड
 २. संशोधन आराखडयाची तयारी
 ३. टिपणे घेण्याच्या पध्दती
- ब. गृहितकाची व्याख्या - उत्तम गृहितकांची वैशिष्ट्ये आणि महत्त्व

प्रकरण ३ संशोधन पद्धती

१५

अ. विश्लेषणात्मक प्रक्रिया

१. अनुमानीय
२. अन्वयार्थ

ब. संश्लेषणात्मक प्रक्रिया

१. तथ्यांची निवड
२. तथ्यांची बांधणी
३. तथ्यांचे रचनात्मक सादरीकरण

क. निष्कर्षात्मक प्रक्रिया

१. वैध सामान्यीकरण
२. तळटिपा
३. संदर्भसूची

Books for Study and References :

- 1) Ackroyd, Stephen & John Hughes, 1992, *Data Collection in Context*, New York, Longman.
- 2) Alkin, Marvin C. & Lewis C. Solomon (eds), 1983, *The Costs of Evaluation*, Beverly Hills, CA, Sage.
- 3) Alwin, Duane F. (eds), 1978, *Survey Design and Analysis: Current Issues*, Beverly Hills, CA, Sage.
- 4) Babbie, Earl, 1989, *Survey Research Methods* (2nd edn), Belmont, CA, Wadsworth.
- 5) Babbie, Earl, 2007, *The Practice of Social Research* (11th edn), Belmont, CA, Wadsworth.
- 6) Bailey, Kenneth D., 1978, *Methods of Social Research* (3rd edn), New York, Free Press.
- 7) Barton, Ruth, 1988, *Understanding Social Statistics: An Introduction to Descriptive Statistics*, Perth
- 8) Publication Unit, Division of Arts, Education and Social Sciences, Curtin University of Technology.
- 9) Bernard, H. Russell, 1994, *Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches*(2nd edn), Thousand Oaks, CA, Sage.
- 10) Bernard, H. Russell, 2000, *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*, Thousand Oaks, CA, Sage.
- 11) Bilson, Andy (ed.), 2005, *Evidence-based Practice in Social Work*, London, Whiting & Birch.
- 12) Black, James A. & Dean J. Champion, 1976, *Methods and Issues in Social Research*, New York, Wiley.
- 13) Blaikie, Norman, 2007, *Approaches to Social Enquiry* (2nd edn), Cambridge, Polity Press.
- 14) Bogdan, Robert & Sari Knopp Biklen, 1992, *Qualitative Research for Education: An Introduction to Theory and Methods* (2nd edn), Boston, Allyn & Bacon.
- 15) Bradburn, M. Norman & Seymour Sudman, 1979, *Improving Interview Method and Questionnaire Design*, London, Jossey-Bass.
- 16) Brinberg, David & Joseph E. McGreth, 1985, *Validity and the Research Process*, Beverly Hills, CA, Sage.
- 17) Bulmer, Martin (eds), 1977, *Sociological Research Methods: An Introduction*, London, Macmillan.
- 18) Burns, Robert B., 1997, *Introduction to Research Methods* (2nd edn), Melbourne, Longman eshire.
- 19) Butcher, Judith, 1981, *Copy-Editing: The Cambridge Handbook for Editors, Authors and Publishers* (2nd edn), Cambridge, Cambridge University Press.
- 20) Carr, Wilfred & Steven Kemmis, 1986, *Becoming Critical: Education, Knowledge and Action Research*, Melbourne, Deakin University.
- 21) Cherry, Nita, 2002, *Action Research: A Pathway to Action, Knowledge and Learning*, Melbourne, RMIT Publishing.
- 22) *The Chicago Manual of Style* (14th edn), 1993, Chicago and London, University of Chicago Press.
- 23) Cohen, Morris R. & Ernest Nagel, 1966, *An Introduction to Logic and Scientific Methods*, London Routledge & Kegan Paul.
- 24) *Collins Dictionary of the English Language*, 1979, Sydney, Collins.
- 25) Commonwealth of Australia, 2002, *Style Manual* (6th edn), Milton, Wiley Australia.
- 26) Cozby, C. Paul, 1985, *Methods in Behavioral Research*, London, Mayfield.
- 27) Crano, William D. & Marilynne B. Brewer, 2002, *Principle and Methods of Social Research* (2nd edn), London, Lawrence Erlbaum.
- 28) Creswell, John W., 2003, *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*(2nd edn), Thousand Oaks, CA, Sage.
- 29) Creswell, John W., 2007, *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Approaches*(2nd edn), Thousand Oaks, CA, Sage.
- 30) Crotty, Michael, 1998, *The Foundations of Social Research*, St Leonards, NSW, Allen
- 31) Chitnis K.N. *Research Methodology in History*, University of Pune.
- 32) मालशे स. गं, **शोधनिबंधाची लेखनपद्धती**, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई २०१४.
- ३२) पॉल ऑलिव्हर, (अनु.) **तुमचे प्रबंध लिखाण**, सेज, नवी दिल्ली, अथर्व पब्लिकेशन्स, जळगाव २०१७.
- ३३) आगलावे प्रदिप, **संशोधन पद्धती आणि तंत्रे**, श्री. विद्या नागपूर
- ३४) झीना ओ लिअरी, (अनु.) **संशोधन प्रकल्प कसा करावा**, सेज, नवी दिल्ली, अथर्व पब्लिकेशन्स, जळगाव २०१७.
- ३५) पॅम डेनिकोलो आणि लुसिंडा बेकर, (अनु.) **संशोधन प्रस्ताव विकसित करणे**, सेज, नवी दिल्ली, अथर्व जळगाव २०१७
- ३६) जॉन डब्ल्यू क्रेसवेल (अनु.) **संशोधन संरचना**, सेज, नवी दिल्ली, अथर्व पब्लिकेशन्स, जळगाव २०१७.
- ३७) ब्राऊन व्हर्जिनिया, **यशस्वी गुणात्मक संशोधन**, सेज, नवी दिल्ली, अथर्व पब्लिकेशन्स, जळगाव २०१७.
- ३८) कुमार रणजित, **संशोधन पद्धती**, सेज, नवी दिल्ली, अथर्व पब्लिकेशन्स, जळगाव २०१७.
- ३९) देव प्रभाकर, **इतिहास एक शास्त्र**,

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester - III
Choice Based Credit System

DSC-HIS-230 Social Formation and Cultural Patterns of the Ancient World

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits : 02

Objectives :

- 1) To introduce the student for the culture of medieval world
- 2) To highlight Economic development in Europe
- 3) To get acquainted with basic concepts, the ories and methodology of social Philosophy.
- 4) To enable the students to understand the Economic, Religion, Societies and Cultural Development of Medieval World.

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester -III
Choice Based Credit System, Semester System
DSC-HIS-230

Social Formation and Cultural Patterns of the Ancient World

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours : 45

Credits : 02

Chapter 1: Roman Republic **15**

- a) Particpate and Empire and slave society in Ancient Rome
- b) Agrarian economy, Urbanisation, trade

Chapter 2 : Religion and culture in ancient Rome **15**

Chapter 3 : Crises of the Roman Empire **15**

निवड आधारित श्रेयांक पद्धत
द्वितीय वर्ष कला - इतिहास - तृतीय सत्र

DSC-HIS २३० सामाजिक बांधणी आणि प्राचीन जगातील सांस्कृतिक पध्दती

विद्यापीठ परीक्षा गुण	: ६०		
अंतर्गत / प्रात्यक्षिक गुण	: ४०	घडयाळी तास - ४५	श्रेयांक : ०२
<hr/>			
प्रकरण १ रोमन प्रजासत्ताक			१५
अ. प्राचीन रोममध्ये राजे आणि गुलाम समाजाचा सहभाग			
ब. कृषी, अर्थव्यवस्था, नागरिकरण, व्यापार			
प्रकरण २ प्राचीन रोममधील धर्म आणि संस्कृती			१५
प्रकरण ३ रोमन राजांचे संघर्ष			१५

Books for Studies and References :

- 1) A. S. Altekar, State and Government in Ancient India, Motilal Banarasidas, Delhi 1958.
- 2) B. Kumar, Encyclopedic study of world History, Kunal Books, New Delhi, 2012
- 3) Burns and Ralph : World Civilizations, Cambridge History of Africa, Vol. I
- 4) Craig, A.M. Graham, W.A. Kagan, D. Ozment, S., and Turner, F.M., The Heritage of world Civilization, 2 Vols, Macmillian, 1986
- 5) Davies H.A., An outline History of the world, Oxford University Press, London, 1964
- 6) Durant Will, The study of civilization, Vol. I (our oriental Heritage)
- 7) George W. Southgate, An Introduction to world History, J. M. Dent & Sons Ltd., London, 1956.
- 8) Gerrit P. Judd, A History of Civilization, Collier- Macmillian, New York, 1966 Reprinted 1967.
- 9) Ghoshal U. N., A History of Indian Political Ideas : A The Ancient period an the Period of Transition to the middle ages, oxford University Press, London, 1969.
- 10) Nanda S.P., History of the world, Dominant Publishers and distributors Pvt. Ltd., New Delhi, 2007
11. ओतुरकर व इतर, जगाचा संक्षिप्त इतिहास, अनाथ विद्यार्थीगृह प्रकाशन, पुणे
१२. कोसांबी डी.डी., प्राचीन भारतीय संस्कृती व सभ्यता, डायमंड, पुणे
१३. कोलारकर श.गो., पाश्चिमात्य जग, मंगेश प्रकाशन, नागपूर
१४. मराठे डी.एस., जगाचा इतिहास, देशमुख आणि कं.
१५. पवार जयसिंगराव, मानव जातीचा इतिहास, अजब पुस्तकालय, कोल्हापूर
१६. विश्वकोश खंड १ ते १५ म.रा.वि.नि.मं.मुंबई
१७. डायमंड सामाजिक ज्ञानकोश खंड ३
१८. एच. लाल, भारत के आदिनिवासियों का इतिहास, आकांक्षा प्रकाशन, दिल्ली
१९. अग्रवाल सुजीत, विश्व इतिहास का सर्वेक्षण, विश्वभारती पब्लिकेशन, नई दिल्ली

प्रश्नपत्रिका स्वरुप
(CBCS पॅटननुसार)
वर्ग - एस. वाय. बी. ए

वेळ - २ तास

गुण - ६०

सूचना :-

१. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
२. सर्व प्रश्नांना बंधनकारक आहेत.

प्रश्न १ ला. एका वाक्यात उत्तरे लिहा (नऊ पैकी कोणतेही सहा)

गुण- १२

- १
- २
- ३
- ४
- ५
- ६
- ७
- ८
- ९

प्रश्न २ रा. तीन ते चार वाक्यात उत्तरे लिहा. (सहा पैकी कोणतेही चार)

गुण- १२

- १
- २
- ३
- ४
- ५
- ६

प्रश्न ३ रा. थोडक्यात उत्तरे लिहा. (पाच पैकी कोणतेही तीन)

गुण- १२

- १
- २
- ३
- ४
- ५

प्रश्न ४ था. टिपा लिहा (चार पैकी कोणतेही दोन)

गुण- १२

- १
- २
- ३
- ४

प्रश्न ५ वा. दीर्घोत्तरी उत्तर लिहा (तीन पैकी कोणतेही एक)

गुण- १२

१.
२.
३.

!! अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत !!

***Kavayitri Bahinabai Chaudhari
North Maharashtra University, Jalgaon***

Faculty - Humanities

Subject - History

Revised Syllabus

for

B. A. Second Year

Semester - IV

(With effect from Academic Year 2019-20)

Choice Based Credit System(CBCS)

**Kavayitri Bahinabai Chaudhari
North Maharashtra University, Jalgaon**

Structure of S. Y. B. A. (Faculty of Humanities) Under CBCS Pattern (2019 - 2020)

Semester	Discipline Specific Core Course DSC	Ability Enhancemen t Compulsory Courses AEC	Skill Enhancemen t Course SEC	Discipline Specific Elective Courses DSE	Generic Elective GE
III Credits : 18 (07 Papers)	Compulsory English (03) MIL 1 (03) DSC 1 C (02) DSC 2 C (02)	-----	SEC 1 (02)	DSE 1 A (03) DSE 2 A (03)	-----
IV Credits : 20 (08 Papers)	Compulsory English (03) MIL 2 (03) DSC 1 D (02) DSC 2 D (02) DSC 3 D (02)	-----	SEC 2 (02)	DSE 1 B (03) DSE 2 B (03)	-----

टिपा :

१. MIL ही अनिवार्य अभ्यासपत्रिका आहे. द्वितीय वर्षास प्रवेशित प्रत्येक विद्यार्थ्यांने मराठी, हिंदी, संस्कृत, पाली, अर्धमागधी यांपैकी महाविद्यालयात शिकवल्या जाणाऱ्या इंग्रजी व्यतिरिक्त कोणत्याही एका भाषा विषयाच्या MIL मधील अभ्यासपत्रिकेची निवड करणे अनिवार्य आहे.
२. DSE 1, 2 मध्ये इतिहास या विषयाच्या अभ्यासपत्रिकांची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी DSC मधील इतिहास विषयाच्या कोणत्याही एका उपलब्ध अभ्यासपत्रिकेची निवड करणे अनिवार्य आहे.
३. DSE 1, 2 मध्ये इतिहास या विषयाच्या अभ्यासपत्रिकांची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी चौथ्या सत्रात DSC 3 मधील लघुअभ्यास प्रकल्प या अभ्यासपत्रिकेसाठी इतिहास या विषयाची निवड करणे अनिवार्य आहे. प्रकल्प लेखनाची ही अभ्यासपत्रिका फक्त चौथ्या सत्रासाठी आहे.
४. SEC च्या सत्र तीन व चार यांमधील अभ्यासपत्रिकांसाठी विद्यार्थी महाविद्यालयात उपलब्ध विषयांपैकी कोणत्याही विषयाची निवड करू शकतील.
५. विद्यापीठ परीक्षा ६० गुणांची आणि अंतर्गत / प्रॅक्टिकल ४० गुणांची या प्रमाणे स्वरूप असेल.

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

Syllabus of S.Y.B.A. History

Semester - III & IV Papers w.e.f. June 2019

Equivalence for Semester - III

Sr.No.	Code	CBCS Pattern 2019-20	Old Pattern 2018
1	DSC-HIS-231	History of the Marathas (A.D. 1605 - A.D. 1750)	HIS-231 G-2 Rise of Maratha Power (A.D.1630- A.D. 1674)
2	DSE-HIS-232	History of United States of America (A.D. 1776 - A.D. 1945)	HIS-232 A, S-1 Modern India (A.D.1757- A.D.1805)
			HIS-232 B, S-1 History of U.S.A(A.D.1776 - A.D.1914)
3	DSE HIS-233	History of Ancient India (B.C. 3000 - B.C. 600)	HIS-233-S-2 History of Ancient India- (B.C. 3000-B.C. 400)
4	SEC-HIS-234	Research Methodology in History	-----
5	DSC-HIS-230	Social Formations and Cultural Patterns of the Ancient World	HIS- 231 B, G-2 History of Civilization (A.D.1453- A.D.1815)

Equivalence for Semester - IV

No.	Code	CBCS Pattern 2019-20	Old Pattern 2018
1	DSC- HIS-241	History of the Marathas (A.D. 1605- A.D. 1750)	HIS-241 G-2 Rise of Maratha Power (A.D.1674- A.D.1707)
2	DSE- HIS -242	History of United States of America (A.D. 1776- A.D. 1945)	HIS-242 A, S-1 Modern India (A.D.1805- A.D.1857)
			HIS -242 B, S-1 ,History of U.S.A. (A.D.1914- A.D.1970)
3	DSE- HIS-243	History of Ancient India (B.C. 600 - A.D. 1206)	HIS-243 S-2 History of Ancient India- (B.C. 400 - A.D. 1206)
4	SEC-HIS-244	An Introduction of Archives in India	-----
5	DSC-HIS-245	Project Work of Subject Opted in DSE 1 B & 2 B- Papers of Special Subject	-----
6	DSC-HIS-240	Social Formation and Cultural Patterns of the Medieval World	HIS-242 G-2 History of Civilization (A.D.1453- A.D.1815)

Kavayitri Bahinabai Chaudhari
North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester IV
Choice Based Credit System
DSC - HIS - 241 History of the Marathas (A.D.1605 - A.D 1750)

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits : 02

Objectives :-

1. To Create and enhance interest about regional History among the students.
2. To acknowledge students how Shivaji Maharaj created the empire in adverse circumstances.
3. To motivate students for the research work of the Maratha History
4. Useful for the preparation of the competitive examinations.
५. विद्यार्थ्यांमध्ये प्रादेशिक इतिहासाविषयी गोडी निर्माण करणे.
६. शिवाजी महाराजांनी विपरीत परिस्थितीत स्वराज्याची निर्मिती केली याचे ज्ञान विद्यार्थ्यांना देणे.
७. विद्यार्थ्यांना मराठ्यांच्या इतिहासाविषयी संशोधनाला प्रेरित करणे.
८. विविध स्पर्धा परीक्षांच्या तयारीसाठी उपयुक्त.

**Kavayitri Bahinabai Chaudhari
North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester - IV
Choice Based Credit System
DSC - HIS - 241 History of the Marathas (A.D.1605- A.D.1750)**

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits : 02

Chapter 1	Chhatrapati Sambhaji	15
	a. Achivements of Sambhaji	
	b. Chhatrapati Sambhajis Relation with Mughal, Siddi, Portuguese, British	
Chapter 2	Marathas War of Independence	15
	a. Contribution of Rajaram Maharaj, Maharani Tarabai, Santaji Ghorpade, and Dhanaji Jadhav	
	b. Significance of Marathas War of Independence	
Chapter 3	Chhatrapati Shahu Maharaj and Rise of Peshwas	15
	Balaji Vishwanath	
	a. Bajirao - I (Peshwa) Achivement of North and Saouth	
	b. Balaji Bajirao Achivement of North and Saouth	

निवड आधारीत श्रेयांक पध्दत
व्दितीय वर्ष कला - इतिहास - चतुर्थ सत्र

DSC - HIS - 241 मराठयांचा इतिहास (इ.स. १६०५ - इ.स. १७५०)

विद्यापीठ परीक्षा गुण : ६०

अंतर्गत / प्रात्यक्षिक गुण : ४०

घडयाळी तास - ४५

श्रेयांक : ०२

प्रकरण १ छत्रपती संभाजी

१५

- अ) छत्रपती संभाजी महाराजांचे कार्य
- ब) मोगल, इंग्रज, सिद्दी व पोर्तुगीज संबंध

प्रकरण २ मराठा स्वातंत्र्य युध्द

१५

- अ) राजाराम महाराज, महाराणी ताराबाई, संताजी घोरपडे व धनाजी जाधव यांची कामगिरी
- ब) मराठा स्वातंत्र्य युध्दाचे महत्त्व

प्रकरण ३ शाहु महाराज व पेशवाईचा उदय

१५

- अ) बाळाजी विश्वनाथाची कामगिरी
- ब) बाजीराव पहिला - उत्तर व दक्षिणेतील कामगिरी
- क) बाळाजी बाजीराव - उत्तर व दक्षिणेतील कामगिरी

Books for Study & References :-

1. Aapte B.K. : A History of Maratha Navy and Merchant Ships
2. Brijkishor : Tarabai and Her Times
3. Chitanis K.N. : Medieval Indian Ideas and Institutions
4. Chitanis K.N. : Socio Economical History of Medieval India
5. Desai S.V. : Social Life in Maharashtra under the Peshvas
6. Dr. Balkrishna : Shivaji The Great
7. Grant Duff : History of Marathas. Vol. I, II, III
8. Gune V.T. : Judicial System of the Marathas
9. Hatakar V.G. : The Maratha & The French
10. Kadam V.S. : Maratha Confederacy
11. Kulkarni A.R. : Maharashtra in the Age of Shivaji
12. Kulkarni G.T. : The Mughal Maratha Relations. Twenty Five Fateful Years (1682-1707)
13. Mahajan T.T. : Court & Administration of Justice under Shivaji
14. Mujumdar R.C. : The History and Culture of the Indian People The Maratha Supremacy
15. Nadkarni R.V. : Rise and Fall of Maratha Empire
16. Pagadi Setu Madhavrao : Maratha . Mughal Relation (1680-1707)
17. Pagadi Setu Madhavrao : Shivaji
18. Parvate T.V. : Portuguese-Relationship
19. Pisurlekar Pandurang : Portuguese-Maratha Relations
20. Ranade M.G. : Rise of Maratha Power, Bombay, 1900
21. Sardesai G.S. : Main Currents of Maratha History
22. Sardesai G.S. : New History of Marathas. Vol. I, II, III
23. Sarkar J.N. : House of Shivaji
24. Sarkar J.N. : Shivaji & His Times
25. Sen S.N. : Administrative System of the Marathas
26. Sen S.N. : Foreign Biographies of Shivaji
27. Nilkanth.S. : The Great Maratha Empire
28. Rande M.G. : Rise of Maratha Power
२९. पवार जयसिंगराव : मराठी साम्राज्याचा उदय आणि अस्त
३०. पवार जयसिंगराव : महाराणी ताराबाई
३१. पाटील सुलोचना : मराठ्यांच्या इतिहासातील कर्तबगार कस्त्रया
३२. दीक्षित नी.सी. : मराठे व ब्रिटिशकालीन भारत
३३. शाह जी.बी. : महाराष्ट्रातील उपेक्षित किल्ल्यांचा इतिहास
३४. शाह जी.बी. : दुर्ग जागले जागले
३५. बैसाणे अनिल / पाटील सुभाष : मराठाकालीन समाज आणि अंधश्रद्धा
३६. फाटक न. र. मराठ्यांच्या सत्तेचा उत्कर्ष
३७. अहिरे सुनंदा, शिवकालीन इतिहास
३८. पवार जयसिंगराव : छत्रपती शिवाजी महाराज
३९. पाटील मधुकर, मराठा सत्तेचा उदय
४०. शहा जी. बी., वाघ डी.एन., : मराठ्यांचा इतिहास,
४१. शहा जी. बी., : महाराष्ट्रातील किल्ले आणि सांस्कृतिक योगदान,
४२. पाटील संजय जिभाऊ: मराठ्यांचा इतिहास, अथर्व धुळे,
४३. पवार जयसिंगराव : संताजी घोरपडे
४४. पगडी सेतू माधवराव : मोगल आणि मराठे
४५. सरदेसाई गो.स. : मराठी रियासत, खंड १ ते ८
४६. कुलकर्णी अ. रा. शिवकालीन महाराष्ट्र
४७. खरे ग.ह., कुलकर्णी अ.रा., मराठ्यांचा इतिहास खंड १ ते ३

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester - IV
Choice Based Credit System

DSE - HIS - 242 History of United States of America (A.D. 1776 - A.D.1945)

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits: 03

Objectives :-

- 1) To understand the importance of America (USA) in the world history.
 - 2) To study the foreign policy of America (USA).
 - 3) Focus on the Role of America (USA) in world politics.
 - 4) To evaluate the progressive era of America (USA) and its important the world.
 - 5) To study and the Role of America between two world wars.
 - 6) Focus on the Human Rights Movement in America (USA).
-
- १) जागतिक इतिहासात अमेरीकेच्या इतिहासाचे महत्त्व जाणून घेणे.
 - २) अमेरीकेचे परराष्ट्रीय धोरण अभ्यासणे.
 - ३) अमेरीकेच्या जागतिक राजकारणातील भूमिकेवर प्रकाश टाकणे.
 - ४) अमेरीकेतील प्रागतिक युग आणि जगावर झालेला प्रागतिक युगाचा प्रभाव.
 - ५) दोन जागतिक महायुद्धादरम्यान अमेरीकेच्या भुमिका अभ्यासणे.
 - ६) अमेरीकेतील मानवी हक्क चळवळीवर प्रकाश टाकणे.

**Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester - IV
Choice Based Credit System**

DSE - HIS 242 History of United States of America (A.D.1776- A.D. 1945)

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits: 03

Chapter 1: Capitalism of USA

15

- a) Rise and Growth of Industrialization.
- b) Labour Movements
- c) Plantation Economy
- d) Slave Society and Culture - Resistance of Slave

Chapter 2 : Civil War

15

- a) Causes of Civil War.
- b) Civil War
- c) Impact of Civil War.

Chapter 3: America and World Wars

15

- a) Theodore Roosevelt and its policy
- b) Woodrow Wilson and role of USA in World War - I
- c) Causes and Impact of Great Deal on U.S.A.
- d) New Deal Programme
- e) Impact of Great Depression on USA

निवड आधारीत श्रेयांक पध्दत
व्दितीय वर्ष कला- इतिहास - चतुर्थ सत्र

DSE -HIS -242 अमेरिकन संघराज्याचा इतिहास (इ.स. १७७६ - इ.स.१९४५)

विद्यापीठ परीक्षा गुण : ६०

अंतर्गत / प्रात्यक्षिक गुण : ४०

घडयाळी तास - ४५

श्रेयांक : ०३

प्रकरण १ : अमेरिकेचा भांडवलशाहीवाद १५

- अ. औद्योगिकरणाचा उदय आणि विकास
- ब. कामगार चळवळी
- क. मळयांची (शेती) अर्थव्यवस्था
- ड. दास समाज आणि संस्कृती - दासांचा प्रतिकार

प्रकरण २ : यादवी युध्द १५

- अ. यादवी युध्दाची पार्श्वभूमी
- ब. यादवी युध्द
- क. यादवी युध्दाचे परिणाम

प्रकरण ३ : अमेरिका आणि जागतिक युध्दांचा काळ १५

- अ. थिओडोर रूझवेल्ट आणि त्याचे धोरण
- ब. वुड्रो विल्सन आणि पहिल्या महायुध्दातील अमेरिकेची भुमिका
- क. जागतिक महामंदीची कारणे आणि अमेरिकेवरील त्याचे परिणाम
- ड. न्यू डील कार्यक्रम
- इ. दुसऱ्या महायुध्दातील अमेरिकेची भुमिका

Books for Study and References :

1. Andre, Maurois - A New History of the United States
2. Beard, Charles - An Economic Interpretation of the Constitution of the United States (Free Press, 1986)
3. Beard, Charles & Mury R. - History of the United States
4. Bemis, S.F.- A Diplomatic History of the United States
5. Bemis, S.F.- United States as a World Power
6. Black & Black - Contemporary America
7. B. P. Dalal, Alimpses of American History, Vol I & II, Vora & co. Publishers Pvt. Ltd., Bombay, 1976.
8. Brown, Dee. - An Indian History of the American West, Bury My Heart at Wounded Knee (WSP, 1984)
9. Carnoll, Peter and David Noble - Free and Unfree : A New History of the United States
10. Commager - Oxford History of U.S.A.
11. Current, Williams & Friedel - A History of the United States Since 1865
12. Dulles, Foster R. - The United States Since 1865
13. Epton, H.W. - History of the United States America
14. Faulkner, H.U.- American Political & Social History
15. Faulkner, H.U.- Economic History of the United States of America
16. Foner, Eric - America's Black Past
17. Franklin, John Hope - From Slavery to Freedom (Knopf, 1979)
18. Friedel, Frank -America in the 20th Century
19. Gerald N. Grob and George A Billias, Interpretations of American History, The free Press, New York, 1967.
20. Grobb, Gerals and George A. Billias- Interpretation of American History : Patterns and Perspectives, 2 Vol. (Free Press, 1987)
21. Haries, Owen (ED.) - America's Purpose : New Vision of U.S. Foreign Policy (S.G.Wasani, New Delhi -1991)
22. Harold C. Syrett, American Historical Documents, Barnes & Boble, New York, 1970.
23. Hick, John D. - The Federation Union : A History of U.S.A. Since 1865
24. Hofstadter, Richard - The Age of Reform Bryan to FDR (Random, 1960)
25. Kaushik, R.P. - Significant Themes in American History (Ajantha, Delhi, 1983)
26. Kennedy, David M., Thomas Bailey and Mel Piehl - The Brief American Pageant (Health & Co., 1986)
27. Kristol, Irving, Gordon Wood al. - America's Continuing Revolution (Am. Enterprises, 1975)
28. La, Feber, Walter - America, Russia & The World War, 1945-1990, (McGraw Hill Inc., 1991)
29. Parkes, H.B. - The United States - A History
30. Pratt - W.A. - History of the United States Foreign Policy
31. Randall, James etc. - The Civil War and Reconstruction (Health & Co., 1969)
32. Richard N. Current and other, The Essentials of American History, Alfred A. Knopf, New York, 1976.
33. R. K. Mujumdar, A. N. Strivastva, Hisotry of United States of America (from colonization to 1865 A.D.), Surjeet Books Depot. Delhi, 1977.
34. R. K. Mujumdar, A. N. Strivastva, History of United States of America (From 1845 to Present day), Surjeet Book Depot, Delhi, 1977.
35. Schiesinger - The Rise of Modern America
36. Shihan, Donald - The Making of American History : The Emergence of a Nation, Vol. I & II
37. Spanier, John - American Foreign Policy Since World War-II
38. Stmap, Kenneth - The Peculiar Institution, Slavery in the Ante-bellum South (Random, 1989)
39. Swami / Pandey -History of America

40. Tripathi, Dwijendra and S.C.Tiwari - Themes and Perspectives in American History
41. Turner, Frederick Jackson - The Frontier in American History (Krieger, 1976)
42. Zane L. Milletr, The Urbanization of Modern America A Brief History, Harcourt Brace Jovanovich, INC., Yew York, 1973
43. देशपांडे सु.ग.,अमेरिकेचा इतिहास, भाग १ व २ शारदा प्रकाशन, नांदेड, १९७९
४४. देशपांडे सुधाकर, अमेरिकेचा इतिहास, व्हीनस प्रकाशन, पुणे १९७१
४५. कोठेकर शांता, अमेरिकेच्या संघराज्याचा इतिहासस, व्ही साईनाथ प्रकाशन, नागपूर, १९९९
४६. कठारे अनिल, आधुनिक अमेरिका (१९७६ ते १९९०) कल्पना प्रकाशन, नांदेड १९९९
४७. पाटील संजय जिभाऊ, अमेरिकेचा इतिहास, अथर्व धुळे,
४८. फ्रँकलीन ईश्वर (अनु.) गाडगीळ पां.वा.,अमेरिकेचा संक्षिप्त इतिहास, बोरा अँण्ड कंपनी, मुंबई १९६१
४९. मोरवंचीकर रा.श्री.,आधुनिक अमेरिका, पिंपळापुरे, नागपुर, १९९२
५०. भवरे व देवपुजारी, अमेरिकेचा इतिहास, नागपूर, १९७३
५१. पाटील एम.पी. युध्दोत्तर अमेरिका, टुमन ते बुश, मंगल प्रकाशन, कोल्हापूर २०१०
५२. वक्कानी नी.आ.,आधुनिक अमेरिकेचा इतिहास
५३. वधर य.ना., अमेरिकेचा इतिहास
५४. गोखले रामचंद्र महादेव, अमेरिका आणि रशिया (शासनसंस्थांचे तुलनात्मक विवेचन), कॉन्टिनेन्टल पुणे
५५. बाचल वि.मा.,आंतरराष्ट्रीय संबंध
५६. पाटील मधुकर व्ही., आधुनिक जगाचा इतिहास
५७. गोरे ना.ग.,अमेरिकन संघराज्याचा इतिहास
५८. कदम य.ना.,आधुनिक जग, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर २००१
५९. कामत अशोक, दुसऱ्या महायुध्दोत्तर जग

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester - IV
Choice Based Credit System
DSE-HIS- 243 History of Ancient India (B.C 600 - A.D 1206)

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits: 03

Objectives :

To acquaint the students with different sources of Ancient Indian History. To enable the students to understand the Political, Socio-Economic and Cultural Developments in the Periods under study and appreciate the rich Cultural Heritage in India.

To Survey the Sources of History of Ancient India. The Course intends to Provide and Understanding of the Social, Economic, Religious and Institutional Bases of Ancient India.

विद्यार्थ्यांना प्राचीन भारतीय इतिहासाच्या साधनांची ओळख व्हावी. भारताच्या सांस्कृतिक वारसाच्या अभ्यासातून राजकीय, सामाजिक, आर्थिक व सांस्कृतिक विकासाची ओळख व्हावी.

प्राचीन भारताच्या साधनांचा शोध घेता यावा. संबंधित कोर्समधून विद्यार्थ्यांना प्राचीन भारताच्या सामाजिक, आर्थिक, धार्मिक व संस्थात्मक गोष्टींविषयी माहिती व्हावी

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester - IV
Choice Based Credit System, Semester System

DSE- HIS-243 History of Ancient India (B.C 600 - A.D 1206)

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits : 03

Chapter 1 : The Mauryan & Post Mauryan Period. 15

- a) Chandragupta & his Achievement
- b) Ashoka & his Achievement
- c) Political, Social & Economical Life
- d) Decline of Mauryan Empire.
- e) Post Mauryan Dynasties – Shunga, Kushanas & Satavahanas.

Chapter 2: Gupta Empire & Vardhana Dynasty. 15

a) Gupta Empire

- i) Achievement of Chandragupta I, Samudragupta & Chandragupta II.
- ii) Political, Social & Economical Life.
- iii) Classical Age.

b) Vardhana Dynasty & Rajput Age

- i) The Age of Harshavardhana
- ii) Religious Policy
- iii) The Rise of Rajputas

Chapter 3: South India 15

- i) Rashtrakutas
- ii) Chalukyas of Badami.
- iii) Pallavas.
- iv) Cholas.

निवड आधारीत श्रेयांक पध्दत
व्दितीय वर्ष कला -इतिहास- चतुर्थ सत्र

DSE - HIS - 243 प्राचीन भारताचा इतिहास (इ.स.पू. ६०० - इ.स. १२०६)

विद्यापीठ परीक्षा गुण : ६०

अंतर्गत / प्रात्यक्षिक गुण : ४०

घडयाळी तास - ४५

श्रेयांक : ०३

प्रकरण १ : मौर्य साम्राज्य व मौर्योत्तर काळ

१५

- अ. सम्राट चंद्रगुप्त व त्यांची कामगिरी
- ब. सम्राट अशोक व त्यांची कामगिरी
- क. राजकीय, सामाजिक व आर्थिक जीवन
- ड. मौर्य साम्राज्याचा ऱ्हास

प्रकरण २ : गुप्त साम्राज्य व वर्धन घराणे

१५

अ. गुप्त साम्राज्य

- १ चंद्रगुप्त पहिला, समुद्रगुप्त आणि चंद्रगुप्त दुसरा यांची कामगिरी
- २ राजकीय, सामाजिक व आर्थिक जीवन
- ३ सुवर्ण युग

ब. वर्धन घराणे आणि राजपूत काळ

- १ सम्राट हर्षवर्धन व त्यांची कामगिरी
- २. धार्मिक धोरण
- ३. राजपूतांचा उदय

प्रकरण ३ : दक्षिण भारत

१५

- अ. राष्ट्रकुट घराणे
- ब. बदामीचे चालुक्य घराणे
- क. पल्लव घराणे
- ड. चोल घराणे

Books for Study and References :

1. Sharma R.S. - **Indian's Ancient Past**, New Delhi, oup, 2007.
2. Sharma R.S. - **Material Culture & Social Formations in Ancient India**, 1983.
3. Sharma R.S. - **Looking for the Aryas**, Delhi, Orient Longman Publishers, 1995.
4. Agrawal D.P. - **The Archaeology of India**, 1985.
5. Bridget & F. Raymond Allchin – **The Rise of Civilization in India & Pakistan**, 1983.
6. Basham A.L. - **The Wonder that was India**, 1971.
7. Chakrabaati D.K.- **The Oxford Companion to Indian Archaeology**, New Delhi, 2006.
8. Raychaudhari H.C. -**B Political History of Ancient India**, Rev. ed. With Commentary by B. N. Mukharjee, 1996.
9. Sastri K.A.N. - ed. **History of South India**, OUP, 1996.
10. Upinder Singh -**BA History of Ancient & Early Medieval India**, 2008.
11. Romila Thapar - **Early India from the Origins to AD 1300**, New Delhi: Penguin, 2003.
12. Irfan Habib - **Peoples History** – Vol. – 1, Pre History, 2001.
13. Chakaravarti Uma -**The Social Dimensions of Early Buddhism**, 1997.
14. Champakalakshmi R. -**Trade, Ideology & Urbanization : South India 300 BC -AD 1300**, 1996.
15. Rajan Gurukkal -**Social Formation of Early South India**, 2010.
16. **Huntington S.**- The Art of Ancient India : Buddhist, Hindu, Jain, New York : Weather Hill, 1985.
17. Ray H.P. **The Winds of Change: Buddhism and the Maritime Links of Early South Asia**: New Delhi Oxford University Press, 2010.
१९. आचार्य धर्नजय -**भारताचा इतिहास (प्रारंभ ते १५२६)** श्री साईनाथ प्रकाशन,
२०. कठारे अनिल - **प्राचीन भारताचा इतिहास, प्राचीन भारताचा इतिहास व संस्कृती**, विद्या बुक्स पब्लिशर्स, औरंगाबाद
२१. पाटील संजय जिभाऊ -**प्राचीन भारताचा इतिहास**, अथर्व प्रकाशन, धुळे,
२२. केलारकर श.गो **प्राचीन भारताचा राजकीय सामाजिक सांस्कृतिक इतिहास (आरंभापासून ते १२०५ पर्यंत)**
२३. गायधनी र. ना. **प्राचीन भारताचा सांस्कृतिक इतिहास**, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन,
२४. गाठाळ साहेबराव - **भारताचा इतिहास, (इ. स. ३०० ते इ. स. ६५०)** कलास प्रकाशन, औरंगाबाद .
२५. मार्डीकर मदन - **प्राचीन भारताचा इतिहास**, विद्या बुक्स पब्लिशर्स, औरंगाबाद १९९७.
२६. मोरवंचीकर रा. श्री. - **प्राचीन भारत**, विद्या बुक्स पब्लिशर्स, औरंगाबाद १९९२.
२७. शहा जी. बी. **प्राचीन भारताचा राजकीय सांस्कृतिक इतिहास**, प्रशांत प्रकाशन,
२८. अजय अशोक पाटील- **सिंधू संस्कृती - भारतीय इतिहासातील एक सोनेरी पान** अथर्व प्रकाशन,
२९. रडे क.रा.- **प्राचीन भारत, (आरंभापासून ते १२००)** प्रशांत प्रकाशन,
३०. रायचौधरी हेमचंद्र - **प्राचीन भारताचा राजकीय इतिहास**, डायमंड प्रकाशन,
३१. जोशी पी. जी. - **प्राचीन भारताचा इतिहास**, के सागर
३२. सावंत गो. तु. - **प्राचीन भारत**, शेट पब्लिशर्स, मुंबई, १९९१.
३३. देशमुख मा. म. - **प्राचीन भारताचा इतिहास**, विश्वभारती नागपूर, १९९१.
३४. भिडे गजानन व पाटील - **प्राचीन भारताचा इतिहास**.
३५. डॉ.सूर्यकांता अजमेरा- **प्राचीन भारतीय तत्त्वज्ञान - आधुनिक काळाची गरज**
३६. भिडे गजानन - **प्राचीन भारतीय राजकीय व सांस्कृतिक इतिहास**.
३७. देगलूरकर - **प्राचीन भारतीय इतिहास व संस्कृती**.

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester - IV
Choice Based Credit System

SEC-HIS-244

An Introduction to Archives in India

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits : 02

Objectives :

1. To create awareness among the students about the role of Archives in the preservation of Heritage.
2. To introduce the importance of Archives in study of History.
3. To create awareness to conserve the historical records in their local areas.
4. To create interest of students to pursue career in the field of Archives.
5. To encourage students to visit Archives.

उद्दिष्टे-

१. ऐतिहासिक कागदपत्रे संरक्षणामध्ये पुराभिलेखागारांची भूमिका विद्यार्थ्यांना अवगत करून देणे.
२. इतिहासाच्या अभ्यासात पुराभिलेखागारांचे महत्त्व स्पष्ट करणे.
३. स्थानिक परिसरातील ऐतिहासिक कागदपत्रांच्या संरक्षणासाठी जागृती निर्माण करणे.
४. भारतातील पुराभिलेखागारांमधील रोजगाराकरिता विद्यार्थ्यांना प्रवृत्त करणे.
५. पुराभिलेखागारांना भेटी देण्यासाठी विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहित करणे.

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester - IV
Choice Based Credit System

SEC-HIS-244 An Introduction to Archives in India

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits : 02

Chapter 1. Archives

15

- I. Definition
- II. Rise and development of Archives in India
- III. Historical Importance of Archives

Chapter 2. Management of Archives

15

- I. Classification of Records
- II. Conservation and Preservation of Records
- III. Digital Archives

Chapter 3. Some Famous Archives in India and Maharashtra

15

- I. National Archives, New Delhi
- II. Pune Archives, Pune (Peshawa Daftar, Pune)
- III. Maharashtra State Archives, Mumbai (Bombay Archives, Mumbai)
- IV. Itihasacharya V. K. Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule

निवड आधारित श्रेयांक पद्धत
द्वितीय वर्ष कला - इतिहास- चतुर्थ सत्र
SEC - HIS - 244 भारतातील पुराभिलेखागारांचा (दफ्तरखाने) परिचय

विद्यापीठ परीक्षा गुण : ६०
अंतर्गत / प्रात्यक्षिक गुण : ४० घडयाळी तास - ४५ श्रेयांक : ०२

प्रकरण १ : पुराभिलेखागार (दफ्तरखाने) १५

- अ. व्याख्या
- ब. भारतातील पुराभिलेखागारांचा उदय आणि विकास
- क. पुराभिलेखागारांचे ऐतिहासिक महत्त्व

प्रकरण २ : पुराभिलेखागारांचे व्यवस्थापन १५

- अ. पुराभिलेखांचे (दस्तावेज) वर्गीकरण
- ब. पुराभिलेखांचे (दस्तावेज) जतन आणि संरक्षण
- क. डिजिटल पुराभिलेखागार

प्रकरण ३ : भारत व महाराष्ट्रातील काही प्रसिध्द पुराभिलेखागार १५

- अ. राष्ट्रीय पुराभिले खागार, नवी दिल्ली
- ब. पुणे पुराभिलेखागार, पुणे (पेशवे दफ्तर, पुणे)
- क. महाराष्ट्र राज्य पुराभिलेखागार, मुंबई (मुंबई पुराभिलेखागार, मुंबई)
- ड. इतिहासाचार्य वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे

Books for Study and References :

1. Balloffet Nelly, Hille Jenny and Judith Reed- *Conservation and Preservation of Records Archives*, American Library Association, Chicago, 2015.
2. Basu Purnendu- *Archives and Records, What are They?* The National Archives of India, New Delhi, 1969.
3. Cook Michael- *The Management of Information from Archives*, Gower, Hampshire, 1999.
4. Dobрева, Milena and Ivacs Gabriella- *Digital Archives: Management, Use and Access*, Facet Publishing, London, 2015.
5. Forde Helen and Rhys- Lewis Jonathan, *Preserving Archives*, Facet Publishing, London, 2013.
6. Ghose Salien- *Archives in India, History and Assets*, Firma KL Mukhopadhyay, 1963.
7. Harinarayan Nilam- *The Science of Archives Keeping*, the State Archives, Hyderabad, 1969.
8. Jenkinson Hilary- *A Manual of Archive Administration*, Oxford, Clarendon Press, London, 1922.
9. John Ridener- *From Folders to Post Modernism: A Concise History of Archival Theory*, 2009
10. Johnson Charles- *The Care of Documents and Management of Archives*, Society for Promoting Christian Knowledge, London, 1919.
11. Kunte B. G. (Ed.)- *Handbook of Bombay Archives*, Dept. of Archives, Govt. of Maharashtra, Bombay, 1970.
12. Posner Earnest- *Archives in the Ancient World*, Harvard University Press, 1972.
13. Sengupta, S.- *Experiencing History Through Archive*, Delhi: Munshiram Manoharlal.2004.
14. Stielow Frederick J.- *Building Digital Archives, Descriptions, and Displays*, Neal-Schuman Publishers, New York, 2003.
१५. डोगरे वंसत - पुराभिलेखागार (दफ्तरखाने) अथर्व प्रकाशन, धुळे,
१६. खोबरेकर वि. गो.- महाराष्ट्रातील दफ्तरखाने, वर्णन आणि तंत्र, महाराष्ट्र राज्य साहित्य व संस्कृती मंडळ, मुंबई, १९८८.
१७. गायकवाड, हनमाने, सरदेसाई- ऐतिहासिक कागदपत्रे व स्थळे यांचा अभ्यास, एम. व्ही. फडके आणि कं. कोल्हापूर, १९८०.
१८. ढवळीकर मधुकर- पुराभिलेख विद्या,
१९. देसाई संजीव प.- अभिलेख व्यवस्थापनाची मार्गदर्शिका, संपा. भास्कर धटावकर, मुंबई, पुराभिलेख विभाग, महाराष्ट्र शासन, १९८८.
२०. पुणे पुराभिलेखागार (पेशवे दफ्तर)- इमारत शताब्दी स्मरणिका, १ सप्टेंबर १९९१, मुंबई, पुराभिलेख विभाग, महाराष्ट्र शासन, १९९१.
२१. महाजन शांताराम गजानन- दफ्तरखाने व वस्तुसंग्रहालये, विद्यार्थीगृह प्रकाशन, पुणे, २००७.
२२. सावंत बी. एस., जाधव व्ही. के.- मराठ्यांचा प्रशासकीय आणि सामाजिक, आर्थिक इतिहास, विद्या प्रकाशन, नागपूर, १९९७.

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. (History)
Semester - IV
Choice Based Credit System
DSC-HIS-245 Minor Study Project
(Project Work of Subject Opted in DSE 1B & 2B Papers of Special Subject)

Project Marks	: 60		
Project Internal/Practical	: 40	Clock Hours :45	Credits : 02

१) कोर्सचे स्वरूप:-

प्राजेक्ट कोर्स /पेपर ज्या विद्यार्थ्यांनी DSE1,2, (A) आणि DSE1,2(B) हे विषय निवडलेले असतील त्यांना DSE 3D (02) हा लघु अभ्यास प्रकल्प अनिवार्य आहे.

२) प्रकल्प विषयांची उद्दीष्टे :-

लघु अभ्यास प्रकल्प विषयामुळे विद्यार्थ्यांमधील संशोधनवृत्तीस चालना मिळेल. अविष्कार, इंद्रधनुष्य या सारख्या स्पर्धेत सहभागी होता येईल. तसेच संशोधन म्हणजे काय? संशोधनासाठी विषयाची निवड कशी केली जाते? संशोधनाची उद्दीष्टे, गृहीतके कसे मांडले जातात? संशोधनासाठी प्रश्नावली कशी तयार केली जाते? संशोधनासाठी मुलाखत कशी घ्यावी? याबाबत नवी दृष्टी प्राप्त होईल. तसेच प्रदत्त (data) कसा संकलित करावा आणि त्याचे विश्लेषण (analysis) कसे करावे याचे देखील ज्ञान प्राप्त होईल.

३) संशोधन विषयाची निवड :-

अभ्यास प्रकल्पाचे विषय त्या त्या महाविद्यालयाच्या परिसरातील, तालुक्यातील, जिल्ह्यातील तसेच विद्यापीठ परिक्षेत्रातील संशोधनाची गरज लक्षात घेऊन विषयांचे स्वरूप राहिल.

४) प्रदत्त (data) संकलनाचे स्वरूप :-

प्रदत्त /तथ्य संकलनासाठी त्या-त्या विषयानुरूप संशोधन पध्दतीचा उपयोग करावा. त्यासाठी क्षेत्रीय प्रयोग, क्षेत्रीय अभ्यास, प्रश्नावली, मुलाखत, सर्वे, निरीक्षण पध्दती, क्षेत्राला भेट देणे, व्यक्ति अभ्यास (Case Study), प्रयोग शाळेतील प्रयोग, इत्यादी पध्दती वापरता येतील.

५) प्रकल्प लिखाणाची शैली :-

प्रकल्प लिखाणाचे स्वरूप त्या विषयाच्या संशोधन प्रणालीला अनुसरूनच असावे. प्रकल्पाचे लिखाण ३० ते ४० पानापर्यंत व हस्तलिखित असावे. प्रकल्प लिखाणाबाबत देखील प्रत्येक अभ्यास मंडळाने अभ्यासकम्रात कोणकोणते मानदंड/ निकष (Norms) वापरले गेले पाहिजेत याचा स्पष्ट उल्लेख करावा. सर्व अभ्यास मंडळानी आपल्या विषयातील लघुशोध प्रकल्प (Minor Research Project) कसे सादर केले जातात. तो आराखडा समोर ठेवून अभ्यासक्रम तयार करावा.

६) प्रकल्पाची अंतर्गत परीक्षेचे स्वरूप :-

अंतर्गत परीक्षा ४० गुणांची राहिल. विषयशिक्षकांने त्याचे मुल्यमापन खालीलप्रमाणे करावयाचे आहे.

विद्यार्थ्यांची उपस्थिती व वर्तन-	-	१० गुण
सादरीकरण (Presentation) P.P.T Viva - Voce	-	३० गुण
एकुण	-	४० गुण

७) बहिस्थ ६० गुणांचे स्वरूप :-

६० गुण हे प्रकल्प लिखाणासाठी आहेत. प्रकल्प शिक्षकांने प्रकल्प लिखाण तपासून प्रकल्प मा. प्राचार्यकडे जमा करावे व ६० पैकी गुणदान करून तक्ता महाविद्यालयाच्या प्राचार्यकडे हस्तांतरीत करावा.

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. (History)
Semester - IV
Choice Based Credit System
DSC-HIS-245 Minor Study Project
(Project Work of Subject Opted in DSE 1B & 2B Papers of Special Subject)

Project Marks : 60

Project Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits : 02

अभ्यास प्रकल्पाचे विषय :

१. आपल्या परिसरातील एखादया किल्ल्याची ऐतिहासिक ओळख, त्याचे महत्त्व व सद्य स्थिती
२. आपल्या परिसरातील स्वातंत्र्य सैनिकांच्या कार्याची ऐतिहासिक ओळख
३. आपल्या परिसरातील ऐतिहासिक महत्त्वाच्या धार्मिक स्थळाला अभ्यास भेट, त्याची ओळख, त्याची ओळख, त्याचा पूर्वइतिहास महत्त्व व सद्य स्थिती.
४. असिरगड किल्ला आणि त्याचे ऐतिहासिक महत्त्व
५. अजिठा व वेरुळ लेण्यातील शिल्पकला, चित्रकला, स्थापत्यकला
६. आपापल्या परिसरातील लेण्यांचा ऐतिहासिक अभ्यास
७. आपापल्या परिसरातील ऐतिहासिक महत्त्वाच्या गाव, शहरांबद्दल ऐतिहासिक माहिती संकलन
८. आपापल्या परिसरातील जुन्या शैक्षणिक संस्थांच्या वाटचालीचा अभ्यास.
९. आपल्या परिसरातील उद्योगपतींचे जीवनकार्याचा आढावा
१०. आपल्या परिसरातील ब्रिटीशकालीन वास्तूंचा ऐतिहासिक अभ्यास
११. आपल्या परिसरातील स्वातंत्र्य लढा- एक अभ्यास
१२. संगणकाच्या मदतीने ऐतिहासिक माहितीचे संकलन
१३. आपापल्या परिसरातील सामाजिक सांस्कृतिक केंद्राची ओळख
१४. आपल्या परिसरातील स्वातंत्र्य लढयात महिलांचे योगदान
१५. स्वातंत्र्य आंदोलनात दलित आदिवासींचा सहभाग
वरीलप्रमाणे लघुअभ्यास प्रकल्पांसाठी विषय असावेत.

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Syllabus of S.Y.B.A. History
Semester - IV
Choice Based Credit System
DSC-HIS- 240 Social Formation and Cultural Patterns of the Medieval World

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits : 02

Objectives :-

- 1) To introduce the student for the culture of medieval world
- 2) To highlight Economic development in Europe
- 3) To get acquainted with basic concepts, the ories and methodology of social Philosophy.
- 4) To enable the students to understand the Economic, Religion, Societies and Cultural Development of Medieval World.

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

Syllabus of S.Y.B.A. History

Semester - IV

Choice Based Credit System

DSC-HIS- 240 Social Formation and Cultural Patterns of the Medieval World

Uni. Exam. Marks : 60

Internal/Practical : 40

Clock Hours :45

Credits : 02

Chapter 1 : Economic Development in Europe from the 7th to the 14th Centuries. 15

- a) Organization of Production
- b) Towns and trade
- c) Technological Development
- d) Crisis of Feudalism

Chapter 2 : Religion and Culture in Medieval Europe 15

Chapter 3 : Societies in Central Islamic Lands. 15

- a) The tribal background, Capitals State, Rise of Sultanates
- b) Religious development, The origins of Shariah, Minah, Sufism
- c) Urbanization and Trade.

निवड आधारित श्रेयांक पद्धत
द्वितीय वर्ष कला - इतिहास - चतुर्थ सत्र
DSC- HIS - 240 सामाजिक बांधणी आणि मध्ययुगीन जगातील सांस्कृतिक पध्दती

विद्यापीठ परीक्षा गुण : ६०

अंतर्गत / प्रात्यक्षिक गुण : ४०

घड्याळी तास - ४५

श्रेयांक : ०२

प्रकरण १ : सातव्या ते चौदाव्या शतकातील युरोपमधील आर्थिक विकास १५

- अ. उत्पादन संस्था
- ब. शहर आणि व्यापार
- क. तांत्रिक विकास
- ड. सामंतवादाचे संकट

प्रकरण २ : मध्ययुगीन युरोपातील धर्म आणि संस्कृती १५

प्रकरण ३ : मध्य इस्लामिक भूभागातील समाज १५

- अ. आदिवासी पार्श्वभूमी, खलिफा, राजधानी राज्ये, सल्तनततेचा उदय
- ब. धार्मिक विकास, शरियाची उत्पत्ति, मिन्हा, सुफीवाद
- क. शहरीकरण आणि व्यापार

Books for Study and References :

1. A . S. Altekar, State and Government in Ancient India, Motilal Banarasidas, Delhi 1958.
2. B. Kumar, Encyclopedic study of world History, Kunal Books, New Delhi, 2012
3. Burns and Ralph : World Civilizations, Cambridge History of Africa, Vol. I
4. Craig, A.M. Graham, W.A. Kagan, D. Ozment, S., and Turner, F.M., The
5. Heritage of world Civilization, 2 Vols, Macmillian, 1986
6. Davies H.A., An outline History of the world, Oxford University Press, London, 1964
7. Durant Will, The study of civilization, Vol. I (our oriental Heritage)
8. George W. Southgate, An Introduction to world History, J. M. Dent & Sons Ltd., London, 1956.
9. Gerrit P. Judd, A History of Civilization, Collier- Macmillian, New York, 1966 Reprinted 1967.
10. Ghoshal U. N., A History of Indian Political Ideas : A The Ancient period an the
11. Period of Transition to the middle ages, oxford University Press, London, 1969.
12. Nanda S.P., History of the world, Dominant Publishers and distributors Pvt. Ltd., New Delhi, 2007
१३. ओतुरकर व इतर, जगाचा संक्षिप्त इतिहास, अनाथ विद्यार्थीगृह प्रकाशन, पुणे
१४. कोसांबी डी.डी., प्राचीन भारतीय संस्कृती व सभ्यता, डायमंड, पुणे
१५. कोलारकर श.गो., पाश्चिमात्य जग, मंगेश प्रकाशन, नागपूर
१६. मराठे डी.एस., जगाचा इतिहास, देशमुख आणि कं.
१७. पवार जयसिंगराव, मानव जातीचा इतिहास, अजब पुस्तकालय, कोल्हापूर
१८. विश्वकोश खंड १ ते १५ म.रा.वि.नि.मं.मुंबई
१९. डायमंड सामाजिक ज्ञानकोश खंड ३
२०. एच. लाल, भारत के आदिनिवासियों का इतिहास, आकांक्षा प्रकाशन, दिल्ली
२१. अग्रवाल सुजीत, विश्व इतिहास का सर्वेक्षण, विश्वभारती पब्लिकेशन, नई दिल्ली.

प्रश्नपत्रिका स्वरूप
(CBCS पॅटननुसार)
वर्ग - एस. वाय. बी. ए

वेळ - २ तास	गुण - ६०
सूचना :-	
१. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.	
२. सर्व प्रश्नांना बंधनकारक आहेत.	
प्रश्न १ ला. एका वाक्यात उत्तरे लिहा (नऊ पैकी कोणतेही सहा)	गुण- १२
१	
२	
३	
४	
५	
६	
७	
८	
९	
प्रश्न २ रा. तीन ते चार वाक्यात उत्तरे लिहा. (सहा पैकी कोणतेही चार)	गुण- १२
१	
२	
३	
४	
५	
६	
प्रश्न ३ रा. थोडक्यात उत्तरे लिहा. (पाच पैकी कोणतेही तीन)	गुण- १२
१	
२	
३	
४	
५.....	
प्रश्न ४ था. टिपा लिहा (चार पैकी कोणतेही दोन)	गुण- १२
१	
२	
३	
४	
प्रश्न ५ वा. दीर्घात्तरी उत्तर लिहा (तीन पैकी कोणतेही एक)	गुण- १२
१.	
२.	
३.	

**Kavayitri Bahinabai Chaudhari
North Maharashtra University,
Jalgaon**

**S. Y. B.A
(Semester III & IV)
Syllabus of Geography
(Under the Faculty of Science)**

Choice Based Credit System (CBCS)

With effect from June-2019

Structure of S.Y.B.A. under CBCS pattern- Geography w.e.f. June-2019

Semester	Discipline Specific Core Courses DSC	Ability Enhancement Compulsory Course AEC	Skill Enhancement Course SEC	Discipline Specific Elective Courses DSE	Generic Grade GE
III Credits: 18 (07 Papers)	Compulsory English (Credits 03) MIL 1 (Credits 03) DSC1 C (Credits 02)** DSC 2 C (Credits 02)**	-----	SEC 1 (Credits 02)	DSE 1 A (Credits 03) DSE 2 A (Credits 03)	-----
IV Credits: 20 (08 Papers)	Compulsory English (Credits 03) MIL 2 (Credits 03) DSC 1 D (Credits 02)** DSC 2 D (Credits 02)** DSC3 D (Credits 02)*	-----	SEC 2 (Credits 02)	DSE 1 B (Credits 03) DSE 2 B (Credits 03)	-----

Gg. 231 **(DSC)** Sem. III General Cartography **(DSC1 C)**

Gg. 241 **(DSC)** Sem. IV Human Geography **(DSC1 D)**

Gg. 232 **(DSE 1 A)** Sem. III Geography of Tourism

Gg. 242 **(DSE 1 B)** Sem. IV Geography of India

Gg. 233 **(DSE 2 A)** Sem. III Practical Geography (Scale and Map Projection)

Gg. 243 **(DSE 2 B)** Sem. IV Practical Geography (Surveying)

Gg. 234 **(SEC 1)** Sem. III Regional Planning and Development

Gg. 244 **(SEC 2)** Sem. IV Remote Sensing and GPS Based Project Report

Gg. 245 **(DSC 3 D)** Sem. IV Minor Study Project

In semester IV, DSC 3 D will be Minor Study Project of DSE 1 B and 2 B (Papers of Special Subject)

* In Sem. IV, DSC 3D will be Minor Study Project of DSE 1 B & 2 B (Papers of specific subject)

** For all other DSC Papers there will be 01 Credit for Practical. (01 Credits of Practical= 02 Hours)

सूचना

1. MIL हि अनिवार्य अभ्यासपत्रिका आहे. द्वितीय वर्षात प्रवेशित प्रत्येक विद्यार्थ्यांने मराठी, हिंदी, संस्कृत, पाली, अर्धमागधी यापैकी महाविद्यालयात शिकवल्या जाणाऱ्या इंग्रजी व्यतिरिक्त कोणत्याही एका भाषा विषयाच्या MIL मधील अभ्यासपत्रिकेची निवड करणे अनिवार्य आहे.
2. DSE 1, 2 मध्ये भूगोल या विषयाच्या अभ्यासपत्रिकांची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी DSC मधील भूगोल विषयाच्या उपलब्ध सामान्य नकाशाशास्त्र (General Cartography- Sem: III) आणि मानवी भूगोल (Human Geography- Sem: IV) अभ्यासपत्रिकेची निवड करणे अनिवार्य आहे.
3. DSE 1, 2 मध्ये भूगोल या विषयाच्या अभ्यासपत्रिकांची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी चौथ्या सत्रात DSC 3 मधील लघुअभ्यास प्रकल्प (**Minor Study Project**) या अभ्यासपत्रिकेसाठी भूगोल या विषयाची निवड करणे अनिवार्य आहे. प्रकल्पलेखनाची हि अभ्यासपत्रिका फक्त चौथ्या सत्रासाठी आहे.
4. SEC च्या सत्र तीन व चार यांमधील अभ्यासक्रमांसाठी विद्यार्थी महाविद्यालयात उपलब्ध विषयांपैकी कोणत्याही विषयाची निवड करू शकतात.
5. विद्यापीठ परीक्षा **60 गुणांची** आणि अंतर्गत/प्रात्यक्षिक परीक्षा **40 गुणांची** असेल.

Equivalence courses for SYBA Geography Students

S.Y.B.A Geography (Old Courses)	New Syllabus of S.Y.B.A Geography W.E.F. June 2019
Gg: 211(A) - Sem. III - G2: Human Geography OR Gg: 211(B) – Sem. III - G2: Geography of Resources	Gg. 231 (DSC) Sem. III General Cartography
Gg: 221(A) - Sem. IV - G2: Economic Geography OR Gg: 221(B) - Sem. IV - G2: Geography of Water Resource	Gg. 241 (DSC) Sem. IV Human Geography
Gg: 212(A) - Sem. III - S1: Geography of Tourism - I OR Gg: 212(B) - Sem. III - S1: Physical Geography of Maharashtra	Gg. 232 (DSE 1 A) Sem. III Geography of Tourism
Gg: 222 (A)- Sem. IV - S1: Geography of Tourism - II OR Gg: 222(B) - Sem. IV - S1: Economic Geography of Maharashtra	Gg. 242 (DSE 1 B) Sem. IV Geography of India
Gg: 213 - Sem. III - S2: Practical Geography – I (Scale and Map Projections)	Gg. 233 (DSE 2 A) Sem. III Practical Geography (Scale and Map Projection)
Gg: 214 - Sem. IV - S2: Practical Geography – II (Cartographic Techniques, Surveying and Excursion / Village / Project Report)	Gg. 243 (DSE 2 B) Sem. IV Practical Geography (Surveying)
--	Gg. 234 (SEC 1) Sem. III Regional Planning and Development
--	Gg. 244 (SEC 2) Sem. IV Remote Sensing and GPS Based Project Report
--	Gg. 245 (DSC 3 D) Sem. IV Minor Study Project <i>In semester IV, DSC 3 D will be Minor Study Project of DSE 1 B and 2 B (Papers of Special Subject)</i>

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

Under Faculty of Science and Technology

S.Y.B.A. SEMESTER- III

New Syllabus (CBCS Pattern)

(with effect from: June 2019)

DSC-C (Gg.231): GENERAL CARTOGRAPHY

Total Credits – 2

Internal Marks - 40

Total Clock Hours – 45

External Marks – 60

Objectives:

To acquaint the knowledge about practical and theoretical understanding of Cartographical concepts

Unit	Topic	Sub-Topics	Hours	Marks
I	Practical Component	<p>A) Representation of Data: Symbols, dots, Choropleth, Isopleths and Flow Diagram.</p> <p>B) Practical Component <i>(Every candidate shall complete the 04 practicals prescribed in the practical component or candidates also perform any practical apart from following practicals from practical component related to concerned course based on regional requirement or importance with the prior permission of course teacher. (Overall 04 practicals must be performed)</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Reading of Map Scale2. Actual measurements of land as per scale3. Draw a simple graphical Scale4. Map labeling5. Draw the major parallels of latitudes on the world map6. Draw the major meridians of longitudes on the world map7. Draw the great circle on the map8. Prepare a one air route on a world map9. Filling the major city/canal/capital on the world map10. Draw the weather symbols11. Prepare star diagram12. Draw the cylindrical equal area projection13. Draw the combined line and bar graph14. Construct the conical projection15. Interpretation of thematic map16. Analyzed of weather data17. Criteria of forecasting of weather	30	
II	Introduction of cartography And Maps	<p>(A) Define the cartography</p> <p>(B) Explain the history of cartography in modern India</p> <p>(C) Types of Map</p> <p>(i) Thematic Map</p>	05	15

		(ii) Topological Map (D) Elements Map (E) Uses of Maps in various fields		
III	Maps & Scale	(A) Definition of scale (B) Methods of representing of scale (a) Numerical Scale (b) verbal Scale (c) Graphical Scale (C) Conversion Scale (British & Metric System) (D) Conversion of Nautical Mile in feet & Meters	05	25
IV	Map Projection	(A) Introduction (i) Definition of map & globe (ii) Definition of map projection (B) Classification of map projection (according to constructional approach) (i) Perspective projection (ii) Non- perspective projection (C) Criteria for choice of following projections a) Developable Surface b) Source of Light c) Position of Developable Surface Projections i, Zenithal Gnomonic projection ii, Zenithal stereographic projection iii, Cylindrical equal area Projection iv, Conical Projection with one standard parallel v, Bonne's projection (D) Properties and Uses of following projection i, Zenithal Gnomonic projection ii, Zenithal stereographic projection iii, Cylindrical equal area Projection iv, Conical Projection with one standard parallel v, Bonne's projection	05	20
Total			45	60

Instructions:

I. Nature of Practical Exam. (Internal Practical Test Exam):-

Practical Exam is of 40 marks (Internal Exam) in each semester. ---

A. Submission of Practical journal = 20 Marks (Each Practical 05 Marks (4×5=20))

B. Oral Exam (at semester end) = 15 Marks

C. Attendance & Behavior = 05 Marks

Total = 40 Marks

2. Every candidate shall complete the 04 practicals entering these practicals in the laboratory journal, which shall be produced at the time of Internal test exam along with the certificate sign by course teacher, head of the department and Principal of the concern college.
3. Practical examination (Internal Test Exam) is to be conducted at the end of the semester prior to the 15 days before theory exam.
4. U.A. Question Paper should be based on Unit No. II, III and IV only.

University Assessment (U.A.)	60
College Assessment (C.A.) (Internal Practical Test Exam)	40

References: -

1. Dent B. D., 1999: *Cartography: Thematic Map Design, (Vol. 1), McGraw Hill.*
 2. Gupta K. K and Tyagi V. C., 1992: *Working with Maps, Survey of India, DST, New Delhi.*
 3. Mishra R. P. and Ramesh A., 1989: *Fundamentals of Cartography, Concept Publishing.*
 4. Robinson A., 1953: *Elements of Cartography, John Wiley.*
 5. Sharma J. P., 2010: *Prayogic Bhugol, Rastogi Publishers.*
 6. Singh R. L. and Singh R. P. B., 1999: *Elements of Practical Geography, Kalyani Publishers*
 7. Singh R. L., 1998: *Prayogic Bhoogol Rooprekha, Kalyani Publications.*
 8. Steers J. A., 1965: *An Introduction to the Study of Map Projections, University of London*
-

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

Under Faculty of Science and Technology

S.Y.B.A. SEMESTER- IV

New Syllabus (CBCS Pattern)

(with effect from: June 2019)

DSC-D (Gg. 241): HUMAN GEOGRAPHY

Total Credits – 2

Internal Marks - 40

Total Clock Hours – 45

External Marks – 60

Unit No.	Unit	Sub Unit	Hours	Marks
1	Practical Component	<p>Practical Component <i>(Every candidate shall complete the 04 practicals prescribed in the practical component or candidates also perform any practical apart from following practicals from practical component related to concerned course based on regional requirement or importance with the prior permission of course teacher. (Overall 04 practicals must be performed)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Calculate child women ratio of the District/Tahsil/Village. 2. Age Sex pyramid 3. Dependency ratio 4. Population growth rate 5. Density of population 6. Fertility rate 7. Mortality rate 8. Study of settlement of any region (Size, Location, Work etc.) 9. Study of health facilities of tribal people 10. Study of mode of life of local tribes 11. Distribution of population 12. Occupational structure 13. Educational structure 14. Socio-economic condition of local area 15. Economic status according to income 	30	
2	Introduction to Human Geography	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definitions, Nature and Scope of Human Geography. 2. Branches of Human Geography 3. Determinism and Possibilism 4. Stop and Go Determinism 	05	15
3	The Race of Mankind, Religion and Language	<ol style="list-style-type: none"> 1. Meaning and definition of race 2. Physical basis of racial groups 3. Classification of World Races (Caucasoid, Mongoloid, Negroid, Australoid) 4. Ethnic groups in India. 5. Major religion in the world and their distribution 6. Major languages in India (Hindi, Marathi, Gujrathi and Tamil) 	05	25

4	Population and Settlement	A) Population: 1. Factors affecting population distribution 2. Distribution of population and growth of Population: Global and National	05	20
		B) Settlement: 1. Definitions of Rural and Urban Settlement 2. Types of Settlements: Rural & Urban 3. Process of Urbanization 4. Patterns of Rural Settlement.		
Total			45	60

Instructions:

I. Nature of Practical Exam. (Internal Practical Test Exam):-

Practical Exam is of 40 marks (Internal Exam) in each semester. ---

A. Submission of Practical journal = 20 Marks (Each Practical 05 Marks (4×5=20))

B. Oral Exam (at semester end) = 15 Marks

C. Attendance & Behavior = 05 Marks

Total = 40 Marks

2. Every candidate shall complete the 04 practicals entering these practicals in the laboratory journal, which shall be produced at the time of Internal test exam along with the certificate sign by course teacher, head of the department and Principal of the concern college.
3. Practical examination (Internal Test Exam) is to be conducted at the end of the semester prior to the 15 days before theory exam.
4. U.A. Question Paper should be based on Unit No. II, III and IV only.

University Assessment (U.A.)	60
College Assessment (C.A.) (Internal Practical Test Exam)	40

Reference Books:

1. Barrett H. R., 1995: Population Geography, Oliver and Boyd.
2. Carter Harold (1977): The study of Urban Geography
3. Clarke, J.I. (1992): Population Geography, Pergamon Press, Oxford.
4. Hans Raj (1978): Fundamentals of Demography
5. Hornby, F. William and Jones, M. (1987): An Introduction to Population Geography, Cambridge University Press, Cambridge.
6. Hudson F.S. (1976): Geography of Settlements
7. Liendsor, J. M. (1997): Techniques in Human Geography, Routledge.
8. Majid Husain, Human Geography,
9. Michael E. and E. Hurse: Transportation Geography

10. Pollard A. H. and Farhat Yusu: Demographic Techniques
11. Singh, R. L. Reading in Rural Settlement Geography
12. Yeats, M. H. (1974). An introduction to Quantitative Analysis in Human Geography.
13. ए. के. खातीब., मानवी भूगोल,
14. डॉ. व्ही. जे. पाटील आणि डॉ. आर. व्ही. भोळे, मानवी व आर्थिक भूगोल,
15. डॉ. नामदेव नरसिंगराव गजरे - मानवी भूगोल, प्रशांत पब्लिकेशन, जळगाव
16. Bhaise S. D. and Mhaski D. A – Loksankhya Bhugol (Marathi Medium) : Atharva Publication, Jalgaon
17. Bhaise S. D. and Mhaski D. A – Medical Geography (Marathi Medium) : Atharva Publication, Jalgaon

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

Under Faculty of Science and Technology

S.Y.B.A. SEMESTER- III

New Syllabus (CBCS Pattern)

(with effect from: June 2019)

Gg. 232 (DSE 1 A): GEOGRAPHY OF TOURISM

Total Credits – 3.

Internal Marks - 40

Total Clock Hours – 45

External Marks – 60

Objectives

1. To develop and communicate basic conceptual frame work of Geo Tourism.
2. To realize its potentials and against achieved in the Indian context.
3. To understand the various Geo tourism.
4. To know the role and responsibilities, economic growth of Tourism industry in India.
5. To evaluate the role of various organization of tourism.
6. To know the importance of the sustainable tourism.
7. To develop Socio cultural aspects for the Tourism geography.

Sr. No.	Topic	Sub Topics	Hours	Marks
1	Introduction to Tourism Geography	<p>(A) Introduction to Tourism Geography i) Concept of Tourism, ii) Definition of tourism, iii) Nature and scope of tourism geography, iv) Role of geography in tourism, v) Components and characteristics of tourism geography.</p> <p>(B) Factors affecting on Tourism. 1) Physical – i) Relief, Beaches, Waterfall, Mountain & Hot – spring ii) Climate – Hill station, Health resort iii) Vegetation – National park, Sanctuaries 2) Cultural – i) Religious and pilgrim centres ii) Historical monuments iii) Archaeological sites. 3) Economic – i) Accommodation ii) Transportation</p>	12	16

2	Recent Trends and Types of Tourism	A) Regional Tourism; i) Domestic- (India) a) Geographical (Hill Station)- Darjeeling b) Historical- Ajanta c) Educational- Kolkata & Pune d) Beaches- Goa ii) Eco-tourism –Sanctuaries, Forts Capital & historical places and national park (M.P., Gujarat & Maharashtra) iii) Sustainable Tourism - Agro tourism, heritage tourism & Adventure tourism B) Role of MICE (Meetings, Incentives, Conventions and Exhibitions) in Tourism C)Types of Tourism: Cultural Tourism, Medical Tourism, Pilgrimage & Eco tourism	10	16
3	Impact of Tourism	A) Economy – i) Employment ii) Increased trade iii) Inflation of land values iv) Increased revenue v) Effect of foreign exchange B) Society – i) Regional language ii) Cultural change iii) Crime & gambling iv) Establish new colonies C) Environment – i) Land ii) water iii) Noise iv) Air	12	14
4	Tourism in India	A) National tourism policy in India B) Infrastructure & support system for tourism C)Tourism development in Konkan region D)Tourism development in Khandesh region: case study of Patna Devi, Toranmal and Pal.	11	14

Weightage of Marks

Unit No	Marks	Hours
1	16	12
2	16	10
3	14	12
4	14	11
University Exam	60	-
Internal examination	40	-

Reference Books

1. Dhar, P.N. (2006) International Tourism: Emerging Challenges and Future Prospects. Kanishka, New Delhi.
2. Hall, M. and Stephen, P. (2006) Geography of Tourism and Recreation Environment, Place and Space, Routledge, London.
3. Kamra, K. K. and Chand, M. (2007) Basics of Tourism: Theory, Operation and Practise, Kanishka Publishers, Pune.
4. Page, S. J. (2011) Tourism Management: An Introduction, Butterworth Heinemann- USA. Chapter 2.
5. Raj, R. and Nigel, D. (2007) Morpeth Religious Tourism and Pilgrimage Festivals Management: An International perspective by, CABI, Cambridge, USA, www.cabi.org
6. Tourism Recreation and Research Journal, Center for Tourism Research and Development, Lucknow
7. Singh Jagbir (2014) "Eco-Tourism" Published by - I.K. International Pvt. Ltd. S- 25, Green Park Extension, Uphaar Cinema Market, New Delhi, India (www.ikbooks.com).
8. Sing R.L (1985): Regional Geography of India,
9. Sheth – Tourism Management (New Delhi Sterling) Sustainable tourism development guide for local planner by WTO
10. Dixit M : Tourism Geography and Trends Royal Publication
11. Bhatia – Tourism development New Delhi Sterling.

Marathi Medium Books

1. Suryawanshi D.S, Pryatan Bhugol, Pritam Prakashan Jalgaon
2. Shinde S B, Pryatan Bhugol, Phadke Prakashan Kolhapur
3. Bhatewal D.P. & Baviskar V. R., Paschim Bhartacha Sanskrutik ani Paryatan Bhogol, Atharva Publication, Jalgaon
4. Gharpure V.T. Pryatan Bhugol Vidya prakashan Nagpur
5. Bhagwat and Joshi Pryatan Bhugol Murlidhar Prakashan pune
6. Wagh & Sonawane Pryatan Bhugol Atharva Prakashan Jalgaon
7. Nagtode Pardhi D A Pryatan Bhugol pimpalapur Prakashan Nagpur
8. Sambhaji Patil Pravas vyawasthapan and Pryatan udyog Atharva Publication Jalgaon
9. Bhatewal D.P. & Baviskar V. R., Paryatan Bhugol, Prashant Publication, Jalgaon
10. Khatib K.A Pryatan Bhugol Ajab Pustakalaya Kolhapur

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

Under faculty of Science and Technology

S.Y.B.A. SEMESTER- IV

New Syllabus (CBCS Pattern)

(with effect from: June 2019)

Gg. 242 (DSE 1 B): GEOGRAPHY OF INDIA

Total Credits – 3.

Internal Marks - 40

Total Clock Hours – 45

External Marks – 60

Objectives:

- i. To make the students able to understand Geographical Personality of India.
- ii. To study minerals and power resources in the specific regions of India.
- iii. To study the nature of industries and their development in India.
- iv. To aware the students about agricultural and demographic problems and make them able to find remedial measures on those problems.

Unit	Topic	Sub Topics	Hours	Marks
1	Geographical personality of India	A) Introduction: i) Location, extent and Geographical area ii) Administrative divisions of India iii) Adjoining countries B) Physiography: i) Physiographic divisions of India (a) The Northern Mountainous Region- Himalaya (b) The Northern Indian Plain (c) The Peninsular plateau (d) Coastal Plains (e) Indian Islands C) Drainage: i) Drainage system (a) Himalayan Drainage system (b) Peninsular Drainage system	10	14
2	Climate, Soils and Natural Vegetation	A) Climate i) Characteristics of climate ii) Factors affecting on climate iii) Seasons and rainfall distribution B) Soils: i) Major soil types in India ii) Soil Erosion and conservation in India C) Vegetation: i) Major Types and Distribution of natural vegetation ii) Economic importance of forest	12	16
3	Population and Agriculture	A) Population: i) Growth of population in India Since 1901 ii) Factors affecting the distribution of population in India (Physical and Cultural) iii) State – wise Density distribution of	12	15

		Population in India. iv) Sex Ratio - its regional variation and associate problems of low Sex Ratio. B) Agriculture: i) Study of geographical condition, Production and distribution of following crops: a) Rice b) Cotton ii) Agro-climatic Regions of India		
4	Resources and Industries	A) Mineral and Power Resources: Production and distribution of following resources: i) Iron ore ii) Bauxite iii) Coal iv) Hydel Power B) Industries: i) Distribution and Production of following Industries. a) Cotton Textile industries b) Sugar Industries ii) Major Industrial Belts in India. iii) Industrial Policy of India	11	15

Weightage of Period and Marks

Unit No.	Hours	Marks
1	10	14
2	12	16
3	12	15
4	11	15

University Assessment (U.A.) = 60

College Assessment (C.A.) = 40

References:

- 1) Dastane, "Bharat Ek Pahani", Dastane Ramchandra and Company.
- 2) Gharpure V.T. (2004): "Bharatacha Bhugol", Pimplapure Prakashan, Nagpur (Marathi Medium)
- 3) Hussain M. (1992): "Geography of India", Tata MacGraw Hill Education.
- 4) Miller F.P. and et. Al. (2009): "Geography of India", Alphascript Publishing.
- 5) Nag P. and Sengupta S.: "Geography of India", Concept Publishing Company.
- 6) Patil V.J., Sandanshiv L.P. & Mrs. Jangale P.P. (2017): "Physical Geography of India", Prashant Publication, Jalgaon (MS).
- 7) Patil V.J., Sandanshiv L.P. & Mrs. Jangale P.P. (2017): "Economic Geography of India", Prashant Publication, Jalgaon (MS).

- 8) *Puranik Madhav (2005): "Bharatacha Bhugol", Vidya Prakashan, Nagapur.*
- 9) *Rana, Tejbir Singh (2015): "Diversity of India", R.K. Book, Delhi.*
- 10) *Sandanshiv L.P. and et. al. (2015): "NET/ SET Geography", Prashant Publication, Jalgaon (Marathi).*
- 11) *Sinnggh Jasbir, "An Agricultural Atlas of India: A Geographical Analysis". Tata MacGraw Hill Education.*
- 12) *Sinha B.N., "Industrial Geography of India.*

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

Under faculty of Science and Technology

S.Y.B.A. SEMESTER- III

New Syllabus (CBCS Pattern)

(with effect from: June 2019)

Gg. 233 (DSE 2 A): PRACTICAL GEOGRAPHY

(Scale and Map Projections)

(Work load – 06 Periods per week per batch of 12 students)

Total Credits – 3.

Internal Marks - 40

Total Clock Hours – 90

External Marks – 60

Objectives

1. To give basic information about various tools and techniques used in making maps.
2. To understand the concept of scale at the initial stage
3. To know how to draw the maps on various scale
4. To acquaint the students with basic of Scale, Map Projections and cartographic Techniques
5. To enable the students to use Scale Map Projections and cartographic techniques

Sr.No.	Unit	Sub Unit	Hours
1	Scale	Definition of Map Scale Methods of Scale Representation Conversion of Scale (British & Metric System) 1. Verbal Scale to R.F. 2. R. F. to Verbal Scale Construction of scales 1. Simple Graphical Scale 2. Time and Distance Scale 3. Comparative Scale	30
2	Classification of Map Projection	A. Maps and Globe : Definition, Meaning B. Classification and Types of Map C. Importance and use of maps D. Need and Use of Map Projections E. Classification of Map Projection on the basis of their development 1. Perspective Projections 2. Non Perspective Projections 3. Conventional Projections	25
3	Construction of Map Projections	A. Zenithal Polar Projection 1. Zenithal Polar Gnomonic Projection 2. Zenithal Polar Stereographic Projection B. Cylindrical Projection 1. Cylindrical Equal Area Projection	

		2. Mercator's Projection 3. Introduction to Universal Transverse Mercator's (UTM) Projection C. Conical Projection 1. Conical Projection with one Standard Parallel 2. Bonne's Projection. D. Choice of Map Projections	35
--	--	--	----

Weightage of Marks

Unit	Unit	Weightage
1	Scales	20
2	Map Projections	10
3	Construction of Map Projections	30
	University Assessment (U.A.)	60
	College Assessment (C.A.)	40
	Total Marks	100

Internal Practical Test Exam.

- 1) Attendance and Behavioral: 10 Marks
 2) Internal Test : 30 Marks

Total : 40 Marks

References Books

- Dent B. D., 1999: Cartography: Thematic Map Design, (Vol. 1), McGraw Hill.
- Gupta K. K and Tyagi V. C., 1992: Working with Maps, Survey of India, DST NewDelhi.
- Mishra R. P. and Ramesh A., 1989: Fundamentals of Cartography, ConceptPublishing.
- Sharma J. P., 2010: Prayogic Bhugol, Rastogi Publishers.
- Singh R. L. 1979: Elements of Practical Geography, Kalyani publishers, New DelhiPublishers
- Singh R. L., 1998: Prayogic Bhoogol Rooprekha, Kalyani Publications.
- Sharma J. P., 2010: PrayogicBhugolRastogiPublishers,Meerut.
8. Singh R.L.and Singh R.P.B., 1999: Elements of Practical Geography, Kalyani Publishers.
- Singh RL&Rana PB Singh (1991)Prayogtmak Bhugol ke Mool Tatva, Kalyani Publishers, New Delhi
- Steers J. A., 1965: An Introduction to the Study of Map Projections, University ofLondon.
- Kennedy, M., Kopp, S. 2001. Understanding Map Projections, Esri Press.
- Kimerling, A.J., Buckley, A.R., Muehrcke, P.C., Muehrcke, J.O. 2011. Map Use: Reading, Analysis, Interpretation, 7th ed, Esri Press.
- Monkhouse, F.J., Wilkinson, H.R. 1971. Maps and Diagrams: Their Compilation and Construction, 3rded (2017 reprint), Alphaneumera-Kolkata.
- Monkhouse F.J. and Wilkinson H.R., 1973: Maps and Diagrams, Methuen, London.
- Geore p. Kellaway 1979: Map Projection B.I.Publicationsnew Delhi
- Pearson II, F. 1990. Map Projections: Theory and Applications 2nd ed, CRC Press.
- Robinson, A.H., Morrison, J.L., Phillip, C.M., Kimerling, A.J., Guptill, S.C. 1995. Elements of Cartography, 6th ed, JohnWiley.
- Robinson A.H., 2009: Elements of Cartography, John Wiley and Sons, New York.

19. Sarkar, A. 2015. Practical Geography: A Systematic Approach, 3rd ed, Orient Blackswan Private Ltd.
20. Singh, R.L., Singh, R.P.B. 2008. Elements of Practical Geography, Kalyani Publishers.
21. Anson R. and Ormelling F.J., 1994: International Cartographic Association: Basic Cartographic Vol. Pregmen Press.
22. Gupta K.K. and Tyagi, V. C., 1992: Working with Map, Survey of India, DST, New Delhi.
23. Rhind D.W. and Taylor D.R. F., (eds.), 1989: Cartography: Past, Present and Future, Elsevier, International Cartographic Association.

Websites

- a) Geological Survey of India: www.gsi.gov.in
- b) Indian National Cartographic Association: www.incaindia.org
- c) Indian Naval Hydrographic Department: www.hydrobharat.nic.in
- d) National Bureau of Soil Survey and Land Use planning: www.nbsslup.in
- e) Survey of India: www.surveyofindia.gov.in

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

Under faculty of Science and Technology

S.Y.B.A. SEMESTER- IV

New Syllabus (CBCS Pattern)

(with effect from: June 2019)

Gg. 243 (DSE 2 B): PRACTICAL GEOGRAPHY

(Surveying)

(Work load – 06 Periods per week per batch of 12 students)

Total Credits – 3.

Internal Marks - 40

Total Clock Hours – 90

External Marks – 60

Objectives

1. To acquire knowledge of survey language and sense of technique of surveying.
2. To know the scale and distance of surveying.
3. To know how to draw layout by surveying of region.
4. To acquaint the students with basic knowledge and technique of ground survey.
5. To acquire the knowledge of survey instruments.
6. To provide basic information about mechanism of survey instruments.
7. To acquaint the knowledge how to use survey instruments.
8. To know the importance of surveying and survey instruments.

Unit	Topic	Sub-Topic	Hours
1.	Introduction to Surveying	A) Introduction to Surveying: Definitions B) Basic principles of surveying. C) Types of Survey: a) Plane Survey b) Geodetic Survey D) Classification of Survey: a) According to purpose: 1) Topographical 2) Cadastral 3) Geodetic 4) Engineering 5) Railway 6) Military b) According to instruments used: 1) Chain or Tape Survey 2) Compass Survey 3) Levelling Survey 4) Theodolite Survey E) Various Methods of deciding North direction: True, Magnetic and Grid North.	30

2.	Plane Table Survey	A) Plane Table Survey. B) Necessary Equipments of Plane Table Survey: 1) The plane table with a tripod stand 2) Alidade 3) Chain or Tape 4) Spirit level 5) Trough Compass 6) Ranging Rods 7) Plumb bob 8) Drawing essential: Paper, pencil, rubber, drawing pins, pencil, sharpener, scale etc. C) Methods of Plane Table Survey: 1) Radiation Method 2) Intersection Method D) Advantages and Disadvantages of Plane Table Survey. E) At Least Experiment of Actual Measurement of Piece of Land or Ground.	40
3.	Study Tour/ Village Survey	Tour / Excursion or Village Survey Report	20

Weightage of Marks

Unit No	Weightage
1	15
2	25
3	20
Total	60

University Assessment (U.A)	60
College Assessment (C.A)	40
Total Marks	100

Internal Practical Test Exam.

- 1) Attendance and Behavioral: 10 Marks
 2) Internal Test : 30 Marks

Total : 40 Marks

Note: The educational tour or village survey should be conduct and organized by the directions of Maharashtra Govt. rules and regulations.

Reference Books:

1. Monkhouse, F.X.J. & Wilkinson, H.R.(1971): Maps & Diagrams, London Methuen
2. Mishra, R.P and Ramesh A. (2000): Fundamental of Cartography, Concept Publishing Company, New Delhi.
3. Robinson, A.H. & Sleep, R.D.(1969): Elements of Practical Geography. New York, John Wiley
4. Singh Gopal (1996): Map Work and Practical Geography, Vikas Publishing House Pvt. Ltd., New Delhi
5. Singh, R.C. and Dutta (1993): Elements of Practical Geography, Kalyani Publications, New Delhi
6. Singh, Lekhraj & Singh Raghunandan (1973): Map work and Practical, Central Book Deopt. Allahabad
7. Singh, R.L. and Singh, R.P.B. (1997): Elements of Practical Geography, Kalyani Publishers, New Delhi.
8. Sing, R.L.& Kanaujia L.R.S.(1963): Map Work and Practical Geography, Allahabad Central Book Depot
9. Gopal Sing (1973): Map work and Practical Geography, Vikas Publication, Ravindra Mansion, Ram Nagar, New Delhi-110055
10. Dr. D. Y. Ahirrao and Dr. E. K. Karanjkehele, (2002) : Pratyakshik Bhugol, Sudarshan – Nashik
11. Dr. P. G. Saptarshi and Dr. S. R. Jog, Statistical Methods.
12. T. P. Kanetkar and S. V. Kulkarni, (1986) : Surveying and Leveling, Pune Vidyarthi Griha Prakashan – Pune
13. डॉ. अर्जुन कुंभार – प्रात्यक्षिक भूगोल, सुमेरू प्रकाशन, डोंबिवली.
14. डॉ. अहिरराव, करंजखेले (2002) – प्रात्यक्षिक भूगोल, सुदर्शन प्रकाशन, नाशिक.

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

Under faculty of Science and Technology

S.Y.B.A. SEMESTER- III

New Syllabus (CBCS Pattern)

(with effect from: June 2019)

Gg. 234 (SEC 1): REGIONAL PLANNING AND DEVELOPMENT

Total Credits – 2.

Internal Marks - 40

Total Clock Hours – 60

External Marks – 60

Objectives:

1. Student will become well aware about the Regional Planning and Development.
2. Students will get the knowledge of planning, its limitation.
3. Students will be able to participate in planning and regional development.
4. Students will get knowledge about various approaches and models of regional planning and development.
5. Students will be aware of the Special area development plans and Agro Ecological Zones of Maharashtra.

Sr. No.	Topic	Sub Topics	Hours	Marks
1	Regional Planning	A. Concept, Need of regional Planning. B. Characteristics of Regional Planning C. Types of regional planning- Short and long term, physical and economic, developmental and imperative, regional, national, international level planning. D. Approaches to regional planning- Export based, growth based, input based.	18	18
2	Regional Development	A. Concept of growth and development. B. Measures of Regional development. (Indicators-Economic, Social and Environmental)	12	12
3	Models of regional planning and Development	A. Regional Development models – Rastows Model of economic development. B. Models for regional planning- Growth Pole Theory in Indian context.	12	12

4	Regional Planning and Development in India	<p>A. Regional Planning- Special Area Development Plans in India; WGDP (Western Ghats Development Programme) The Success Story and the Failures, Backward Regions of India.</p> <p>B. Regional planning in India. (Through five years plans)</p> <p>I) Rural development planning.</p> <p>II) Tribal area development planning.</p> <p>A. Regionalization of Maharashtra for Planning (Agro Ecological Zones)</p> <p>B. NITI Aayog</p>	18	18
----------	---	---	-----------	-----------

References:

1. Blij H. J. De,(1971): Geography: Regions and Concepts, John Wiley and Sons.
2. Claval P.I,(1998): An Introduction to Regional Geography, Blackwell Publishers, Oxford and Massachusetts.
3. Friedmann J. and Alonso W. (1975): Regional Policy - Readings in Theory and Applications, MIT Press, Massachusetts.
4. Gore C. G.,(1984): Regions in Question: Space, Development Theory and Regional Policy, Methuen, London.
5. Gore C. G., Köhler G., Reich U-P. and Ziesemer T., (1996): Questioning Development; Essays on the Theory, Policies and Practice of Development Intervention, Metropolis- Verlag, Marburg.
6. Haynes J., (2008): Development Studies, Polity Short Introduction Series.
7. Johnson E. A. J.,(1970): The Organization of Space in Developing Countries, MIT Press, Massachusetts.
8. Peet R.,(1999): Theories of Development, The Guilford Press, New York.
9. UNDP (2001-04): Human Development Report, Oxford University Press.
10. World Bank (2001-05): World Development Report, Oxford University Press, New

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

Under faculty of Science and Technology

S.Y.B.A. SEMESTER- IV

New Syllabus (CBCS Pattern)

(with effect from: June 2019)

Gg. 244 (SEC 2): REMOTE SENSING AND GPS BASED PROJECT REPORT

Total Credits – 2.

Internal Marks - 40

Total Clock Hours – 60

External Marks – 60

Objectives:

1. To understand the principles of Remote Sensing.
2. To acquaint the students with fundamental concepts of Aerial Photography.
3. To introduce students with advance techniques for data collection.
4. To learn principles and applications of GPS.
5. To learn basics of GPS based survey.

No.	Topic	Sub-Topics	Hours	Marks
1	Introduction to Remote Sensing	A) Introduction, Definition and Need of Remote Sensing B) Process of Remote Sensing in brief C) Applications of Remote Sensing D) Advantages and Limitations of Remote Sensing	16	14
2	Basic Principles of Remote Sensing	A) Sources of Energy and Radiation Principles B) Electromagnetic Spectrum C) EMR interaction with Atmosphere- Scattering, Absorption, Reflection D) EMR interaction with earth's surface features- Reflection, Absorption, Emission and Transmission	16	16
3	Types of Remote Sensing and Aerial Photography	A) Classification Based on Energy Source - Active and Passive remote Sensing B) Classification Based on Platforms – Air and Space Born a. Sensors – Major Types b. Orbital Characteristics Satellites C) Introduction, Types (Vertical and Low Oblique and High Oblique)and Scale of Aerial Photographs	18	20
4	GPS based Project Report	A) Introduction and Segments of GPS B) Applications of GPS C) GPS based Project Report a) Preparing GPS for data collection	10	10

		b) Input in GPS (Way points and Routes) c) Getting data from GPS to GIS d) Output as map or layout (Surfer, Easy GPS etc. software's)		
--	--	---	--	--

Weightage of Marks		
Units	Hours	Marks
1	16	14
2	16	16
3	18	20
4	10	10
Total	60	60
University Assessment	--	60
College Assessment	--	40
Total Marks	--	100

References:

English Medium -

- 1) Bhatta, Basudeb (2011) Remote Sensing and GIS, Oxford University Press, New Delhi.
- 2) Jensen, J.R. 2000, Remote Sensing of the Environment: An Earth resource Perspective. Prentice Hall.
- 3) Joseph George, 2003, Fundamentals of remote sensing. Universities Press
- 4) Lillesand, T.M., and Kieffer, R.M., 1987, Remote Sensing and Image Interpretation, John Wiley.
- 5) Sabbins, F.F., 1985, Remote sensing Principles and interpretation. W.H.Freeman&company
- 6) American society for Photogrammetry and Remote Sensing, 1999, Remote Sensing for the Earth Sciences, Manual of Remote Sensing, 3rd ed., vol. 3, Wiley, New York.

Marathi Medium -

- 1) Dr. Shrikant Karlekar (2007) "Bhougholic Mahiti Pranali" Diamond Publication Pune.
- 2) Dr. Shrikant Karlekar (2007) "Dursavedan" Diamond Publication Pune.
- 3) Dr. D. S. Suryawanshi (2018) "Geoinformatics" Prashant Publications, Jalgaon.
- 4) Dr. D. S. Suryawanshi and Dr. S. C. Ahire (2019) – Geoinformatics, Prashant Publication, Jalgaon

KAVAYITRI BAHINABAI CHAUDHARI NORTH MAHARASHTRA UNIVERSITY, JALGAON
S.Y.B.A. GEOGRAPHY – CBCS PATTERN
 Semester – IV
 Discipline Specific Core Course (DSC)
Gg. 245 (DSC 3D): MINOR STUDY PROJECT
 W.E.F. – June 2019

Total Credits: 2

Total Clock Hours: 60

Objectives:

1. To motivate the students towards Research.
2. To understand the various problems in the field of Geography.
3. To introduce research methodology and to inculcate research aptitude.
4. To enhance analytical thinking and report writing ability of the students.

<i>This is theory part introduce to the students by allotted guide teacher and guiding to the students on selected research problem.</i>		
Unit	Sub Unit	Marks
Introduction to the Research	-Define Research. -Research Motivation. -Types of Research. -Significance of Research. -Defining Research Problem. -Objectives of the Research. -Hypothesis. -Research Methodology. -Research Methods -Data Collection- Primary & Secondary -Tools & Techniques -Analysis & Interpretation. -References. -Project Report Writing.	---

Minor Study Project.		
Unit	Sub Unit	Marks
Minor Study Project <i>one project offers to maximum 5 students (one group)</i>	<i>-The Minor study report on various geographical topics (especially related to the problems in concerned local region i.e. Village/Tahsil/District/Khandesh level) will be a comprehensive work based on conceptual aspects, field work and analysis of primary and secondary data in the laboratory.</i> <i>-Students are required to select an exploratory topic of geographical importance based on empirical evidences of literature. They are expected to carry out field work & generate primary data or collect secondary data, analyze it & prepare a Project Report to submit at the time of examination.</i>	60

General Guide Lines for the Writing Project Report:-

- The final project report should cover the following aspects.
 - Introduction to the problem.*
 - Aims and objectives of the study.*
 - Methodology*
 - Analysis, description and interpretation.*
 - Results*
 - Conclusions*
 - Bibliography*
 - Appendices*
- Every table, figure, maps, photograph should have a caption and with references.
- The list of references should be given at the end and all the references should be complete in all respects (author(s) name, year, title of the article or book, name of the journal, name of the publisher of the book and place of publication, volume of journal and page numbers).

Example- Wagh, S. A. (2015) : Physical Geography, Atharva Publications, Jalgaon
Wagh, S. A. And Patil, M. B. (2019) : Gender Disparity in Maharashtra : A Geographical Analysis, Ajanta Research Journal, Vol. III, Issue I, January-March 2019, Pp. 55-63.
- The total number of pages should be **minimum 30 and maximum 40**, including text, figures, tables, photographs, references and appendices.
- The medium of writing will be Marathi and English. Project report should be **Hand written only**, computer typing strictly prohibited.
- At the time of viva-voce presentation may be given with the help of equipments which are available in the respective department.

Internal Marks

Attendance & Behavior	10
Presentation with PPT OR (Viva-Voce)	30
Total Internal Marks	40

External Marks

Project Report	60
-----------------------	-----------

Important Notes:

- Assessment of the project by guide teacher. One Copy of the Project and Sealed Mark list submit to the College Principal by guide teacher after conducting viva-voce.
- Allocate of Guide Teacher at the start of Sem-III by Head of the concerned department through discussion with all other teachers as per their area of specialization/ interest.

3. Allotted guide teacher should assist the students for selecting research problem, construct objectives and hypothesis and guiding on related topics from beginning of the Sem-III.
4. Guide teacher is expected to guide the students **in his/her regular periods of the week** for data collection, data interpretation and writing project report.
5. Introduce theory part related to research methodology within allotted regular periods.

- **Suggested Topic for Minor Study Project :-**

Maximum 05 students should have select one topic of their interest through discussion with concern guide teacher. The following inventory is for the convenient only. A guide teacher is free to choose any other topic related to Geography apart from the list given below.

- **Population Geography-**

1. Sex Ratio
2. Population Growth
3. Population Distribution
4. Population Characteristics
5. Literacy
6. Occupational Structure
7. Social study
8. Migration
9. Tribal/Rural/Urban Population Problems

- **Agricultural Geography-**

1. Land Use
2. Crop Combination/Diversification
3. Cropping Pattern
4. Agricultural Production
5. Irrigation System
6. Agricultural Market
7. Farming
8. Soil
9. Live stock Farming

- **Economic Geography-**

1. Human Occupations
2. Trade and Transport
3. Globalization
4. Agricultural Economy
5. Regional Development

- **Settlement Geography-**

1. Settlement Pattern
2. Rural Settlement study
3. Urban Settlement study
4. Tribal Settlement study

5. Rural Service Centre
 6. Urban Sprawl
 7. Problems of villages/cities
- **Human Geography-**
 1. Human Race
 2. Food Security
 3. Poverty
 - **Geomorphology/Physical Geography-**
 1. Geomorphic study
 2. Watershed Management
 3. Groundwater
 4. Morphometric Analysis
 5. Endogenic Forces
 6. Exogenic Forces
 - **Biogeography/Phytogeography-**
 1. Natural Vegetation
 2. Wildlife
 3. Forest
 4. Biodiversity
 - **Medical Geography-**
 1. Health status
 2. Malnutrition
 3. Fertility/Mortality
 - **Social and Cultural Geography-**
 1. Religion Composition
 2. Social Aspects
 3. Language
 4. Cultural Aspects
 - **Environmental Geography-**
 1. Environmental Issues
 2. Global Warming
 3. Climate Change
 4. Ozone Depletion
 5. Hazards
 6. Pollution
 7. Natural Resources
 8. Water Scarcity
 - **Remote Sensing and GIS-**
 1. Application of Remote Sensing in....
 2. Analysis with the help of GIS

References:-

1. Archer J.E. & dalton T.H. (1968): *The fields work in Geography*, E.t. Batsford Ltd.,London.
2. Dikshit, R. D. 2003. *The Art and Science of Geography: Integrated Readings*. Prentice-Hall of India, New Delhi.
3. Johnes, P.A. (2008): *Field Work in Geography*, Longman.
4. Karlekar, S. N. (2006) : *Research Techniques in Geography*, Diamond Publications, Pune
5. Kothari C.R.(1996): *Research Methodology*, Vishwas Prakashan, New Delhi.
6. Misra R.P. (1991): *Research Methodology in Geography*, concept pub. New Delhi.
7. Ranjeet Kumar : *Research Methodologya Step-By-Step Guide For Beginners*, Sage Publication
8. Pandey, Prabhat & Pandey, Meenu Mishra : *Research Methodology: Tools And Techniques*, Bridge Center, 2015
9. Sudhir Bodhankar and Vivek Aloni (2007) : *Samajik Sanshodhan Paddhati*, Sainath Prakashan, Nagpur
10. Pradip Aaglave- *Samajik Sanshodhan Paddhati*

Nature of Question Paper (CBCS Pattern Class S.Y.B.A.)

Time: 2 Hours

Total Marks: 60

Instructions:

1. All questions have equal marks.
 2. All questions are compulsory
 3. Draw neat and labeled diagram wherever necessary.
 4. Use of map stencil is allowed.
 5. Figures to right indicate full marks.
-

Q.-1 Answer in one sentence: (Any 6 out of 9) 12 Marks

- a) _____
- b) _____
- c) _____
- d) _____
- e) _____
- f) _____
- g) _____
- h) _____
- i) _____

Q.-2 Write answer in 3 to 4 sentences. (Any 4 out of 6) 12 Marks

- a) _____
- b) _____
- c) _____
- d) _____
- e) _____
- f) _____

Q.-3 Answer briefly. (Any 3 out of 5) 12 Marks

- a) _____
- b) _____
- c) _____
- d) _____
- e) _____

Q.-4 Write Notes (Any 2 out of 4) 12 Marks

- a) _____
- b) _____
- c) _____
- d) _____

Q.-5 Write Answer in Detail (Any 1 out of 3) 12 Marks

- a) _____
- b) _____
- c) _____

॥ अंतरी पेटवू ज्ञान ज्योत ॥

(NAAC ACCREDITED)

Kavayitri Bahinabai Chaudhari
North Maharashtra University,
Jalgaon

Revised Syllabus
For
Political Science
(S.Y.B.A)

CBCS. Semester Pattern
(Choice Based Credit System)
Semester III & IV

Academic Year 2019-2020

Under the Faculty of Humanities

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University ,Jalgaon

‘A’ Grade NAAC Re-Accredited (3rd Cycle)

Structure of S.Y.B.A. Under CBCS Pattern – Political Science W.E.f. June – 2019

Semester	Discipline Specific Core Courses DSC	Ability Enhancement Compulsory Course AEC	Skill Enhancement Course SEC	Discipline Specific Elective Courses DSE	Generic Grade GE
III Credits: 20 (08 Papers)	Compulsory English (Credits 03) MIL 1 (Credits 03)** DSC1C (2)DSC 2 C (02) DSC3C (Credits 02)**	-----	SEC 1 (Credits 02)	DSE 1 A (Credits 03) DSE 2 A (Credits 03)	-----
IV Credits: 22 (09 Papers)	Compulsory English (Credits 03) MIL2 (Credits 03) DSC 1 D (Credits 02)** DSC 2 D (Credits 02)** DSC 3 D (Credits 02)** DSC4D(02)	-----	SEC 2 (Credits 02)	DSE 1 B (Credits 03) DSE 2 B (Credits 03)	-----

- **In Sem IV DSC 4 D Will be Project Work of DSE1 A & 2B (Paper of Special Subject)**
- **G.K. Paper is Non Creditable & Consider For Semester IV**
- **24 Credits (for graduation level) is must for M.A admission**

Pol – (DSC 1 C) Sem III Introduction to Administration of Maharashtra

Pol – (DSC 1 D) Sem IV Introduction to Local District Administration of Maharashtra.

Pol – (DSE 1 A) Sem. III Reading Mahatma Gandhi

Pol – (DSE 1 B) Sem. IV Reading Dr.Ambedkar.

Pol – (DSE 2 A) Sem. III Government and Politics of America

Pol – (DSE 2 B) Sem. IV Government and Politics of China

Pol – (SEC 1) Research Methodology in Political Science.

Pol – (SEC 2) Election Management

Pol – (DSC 4 D) Sem. IV Project Work of DSE 1 B and 2 B (Papers of Special Subject)

सूचना

1. MIL अनिवार्य अभ्यासक्रम आहे. द्वितीय वर्षात प्रवेशित प्रत्येक विद्यार्थ्यांने मराठी, हिंदी, संस्कृत, पाली, अर्धमागधी यापैकी महाविद्यालयात शिकविल्या जाणाऱ्या इंग्रजी व्यतिरिक्त कोणत्याही एका भाषा विषयाच्या MIL मधील अभ्यासक्रमाची निवड करणे अनिवार्य आहे.
2. DSE 1, 2 मध्ये राज्यशास्त्र या विषयाच्या अभ्यासपत्रिकांची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी DSC मधील राज्यशास्त्र विषयाच्या उपलब्ध Introduction to Administration of Maharashtra Sem III आणि Introduction to Local District Administration of Maharashtra Sem. IV अभ्यासक्रमाची निवड करणे अनिवार्य आहे.
3. DSE 1, 2 मध्ये राज्यशास्त्र या विषयाच्या अभ्यासपत्रिकांची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी चौथ्या सत्रात DSC 4 D मधील Project Research work (Study) या अभ्यासक्रमासाठी राज्यशास्त्र या विषयाची निवड करणे अनिवार्य आहे. प्रकल्पलेखनाचा हा अभ्यासक्रम फक्त चौथ्या सत्रासाठीच आहे.
4. SEC च्या सत्र तीन व चार यांमधील अभ्यासक्रमांसाठी विद्यार्थी महाविद्यालयात उपलब्ध असणाऱ्या विषयांपैकी कोणत्याही विषयाची निवड करू शकतात.
5. विद्यापीठ परीक्षा 60 गुणांची आणि अंतर्गत / प्रात्यक्षिक परीक्षा 40 गुणांची असेल.
6. ज्या विद्यार्थ्यांना स्पेशल / इतर विषयात M.A. करावयाचे असेल त्यांनी पदवी स्तरावर त्या विषयात 24 क्रेडीट मिळविणे अनिवार्य आहे.

K.B.C.N.M. University, Jalgaon
S.Y.B.A. Political Science W.e.f. 2019-20
Syllabus CBCS (New) & Old Structure Sem III
Sem. III Old & New (CBCS) Course Syllabus
Equivalence courses for SYBA Political Science Students

No.	Old Course Sem III SYBA	No.	New Course Sem III CBCS SYBA
1	Pol-232 Spl- 1 Modern Political Ideologies	1	Pol -232 DSE 1 A (03) Reading Mhatama Gandhi
2	Pol-233 Spl- 2 Indian Political Thought	2	Pol-233 DSE 2 A (03) Government and Politics of America
3	Pol 231 Gen II – Social Political Movement in Maharashtra OR (Optional) Gen II – Political Thought of Mahatma Gandhi	3	Pol-231 DSC 1 C (02) Introduction to Administration of Maharashtra

K.B.C.N.M. University, Jalgaon
S.Y.B.A. Political Science W.e.f. 2019-20
Syllabus CBCS (New) & Old Structure Sem IV
Sem. IV Old & New (CBCS) Course Syllabus
Equivalence Courses for SYBA Political Science Students

No.	Old Course Sem IV SYBA	No.	New Course Sem IV CBCS SYBA
1	Pol-242 Spl. 3 – Modern Political Ideologies	1	Pol-242 DSE 1 B – (03) Reading Dr.Ambedkar
2	Pol-243 Spl. 4 – Indian Political Thought	2	Pol-243 DSE – 2 B – (03) Government and Politics of China
3	Pol-241 Gen III – Administration of Maharashtra OR (Optional) Gen III – Political Thought of Vinoba Bhave	3	Pol-241 DSC 1 D – (02) Introduction to Local & District Administration of Maharashtra

Minor Research Project For Semester IV DSC 4D

Non- Equivalence Courses :-

1. Sem. III SEC-1(2) Pol-234 –Research Methodology In Pol-Sci.
2. Sem.IV SEC-2(2) Pol-244-Election Management.
3. Sem.IV DSC-4D (2) Pol-245-Minor Study Project Work(Research)

K.B.C.N.M. University, Jalgaon
S.Y.B.A. Political Science W.e.f. 2019-20
Syllabus CBCS (New) Structure of Sem III & IV

No.	Sem III SYBA (New CBCS)	No.	Sem IV SYBA (New CBCS)
1	DSE 1 A (03) Reading Mhatama Gandhi	1	DSE 1 B – (03) Reading Dr. Ambedkar
2	DSE 2 A (03) Government and Politics of America	2	DSE – 2 B – (03) Government and Politics of China
3	DSC 1 C General (02) Introduction to Administration of Maharashtra	3	DSC 1 D General– (02) Introduction to Local & District Administration of Maharashtra
4	DSC 2C Other sub general	4	DSC 2D Other sub general
5	DSC 3C Other sub general	5	DSC 3D Other sub general
		6	DSC 4 D – (02) Minor Study Research Project Work
6	SEC- 1 (02) Research Methodology in Political Science	7	SEC – 2 (02) Election Management
7	Compulsory English (03)	8	Compulsory English (03)
8	MIL 1 (03) Any one language	9	MIL 1 (03) Any one language
		10	G.K.Non credit paper

- Practical – 40 Marks – CBCS Pattern

Sem III SYBA – 40 Marks DSC 1, 2 (C, C) Credit 02 Per Course

Sem IV SYBA – 40 Marks DSC 1, 2 (D, D) Credit 02 Per Course

K.B.C.N.M. University, Jalgaon
Syllabus for S.Y.B.A. (CBCS Pattern)
Political Science, Semester III

Paper Code : DSE – 1A Reading Mahatma Gandhi
(With Effect from June 2019)

Credits : 03
Lectures : 60

Total Clock Hours-45

Total Marks 100

Internal 40
External 60

Objectives : This paper is necessary for understand the basic -fundamental concepts of ethics, values, humanity, culture, faith, truth and satyagraha. Students also learn actual meaning of Ahimsa, peace, social harmony for betterment of human life. Theory of Gandhi is essential for society, today we see that bad elements are around us and therefore Gandhism is the answer and solution for different problems of society. Students are motivated to do research in Gandhian Philosophy and enhance interest about Gandhian thought.

Chapter :- I Gandhiji's Main Concept

Period 15

- i. Truth - Meaning and Types.
- ii. Non Violence - Meaning, Types, Role of Non Violence in World Peace.
- iii. Satyagrah - Meaning, Types and Means of Satyagrah.
- iv. Trustship - Meaning and Objectives.
- v. Hind Swaraj and Nationalism.
- vi. Evaluation.

Chapter :- II Theory of State and Religion

Period 15

- i. Village Self Sufficiency and Gramrajya.
- ii. Sarvodaya - Meaning, Principles, Importance.
- iii. Religion and Politics.
- iv. Hindu - Muslim Unity.
- v. Morality.
- vi. Evaluation.

Chapter :- III Thought of Gandhiji Regarding Social Welfare Period 15

- i. Untouchability and Communal Harmony.
- ii. Gandhi's Views on - i) Women ii) Education.
- iii. Capitalism and Civilization.
- iv. Gandhiji's Views on Health Cleanliness.
- v. Gandhi's Views on Farmer, Worker, Tribal Community and Minorities
- vi. Evaluation.

क.ब.चौ.उ.म. विद्यापीठ, जळगाव
एस.वाय.बी.ए. (CBCS Pattern) अभ्यासक्रम
राज्यशास्त्र - सत्र - 3

Paper Code : DSE - 1A Reading Mahatama Gandhi
(महात्मा गांधीचे अध्ययन)
(जून 2019 पासून)

Credits : 03
तासिका : 60

एकूण गुण 100
अंतर्गत गुण 40
बहिस्थ गुण 60

Total Clock Hours - 45

प्रकरण पहिले - म. गांधीच्या प्रमुख संकल्पना

Period 15

- 1) सत्य - अर्थ, प्रकार
- 2) अहिंसा - अर्थ, प्रकार, जागतिक शांततेतील अहिंसेची भूमिका
- 3) सत्याग्रह - अर्थ, प्रकार, सत्याग्रहाची साधने
- 4) विश्वस्त संकल्पना - अर्थ, उद्दिष्ट्ये
- 5) हिंद स्वराज्य, राष्ट्रवाद
- 6) मूल्यमापन

प्रकरण दुसरे - राजकीय व 'धर्मा' बाबतचे विचार

Period 15

- 1) स्वालंबी खेडे आणि ग्रामराज्य
- 2) सर्वोदय - अर्थ, तत्वे व महत्त्व
- 3) धर्म आणि राजकारण
- 4) हिंदु-मुस्लिम ऐक्य
- 5) नैतिकता
- 6) मूल्यमापन

प्रकरण तिसरे - म. गांधीचे सामाजिक कल्याणासंबंधीचे विचार

Period 15

- 1) अस्पृश्यता व जातिय ऐक्य
- 2) महिला व शिक्षणासंबंधीचे विचार
- 3) भांडवलवाद, नागरीकरण
- 4) आरोग्य व स्वच्छता
- 5) शेतकरी, कामगार, आदिवासी जमात, अल्पसंख्यांक संबंधी विचार
- 6) मूल्यमापन

Reference Books: -

1. An Autobiography : M.K. Gandhi, Navjivan Ahmadabad
2. The Story of my experiments : M.K. Gandhi
With truth
3. Hind Swaraj : M.K. Gandhi, Navjivan
4. Hindu Dharma : M.K. Gandhi, Navjivan
5. Economic Philosophy of : S.S. Gupta, Navjivan
Mahatma Gandhi
6. Gandhi and his Religion : P.A. Raju, Navjivan
7. Gandhi on Women : Pushpa Joshi, Navjivan
8. Gandhian Philosophy of : S.N. Sinha, Navjivan
Saryodaya
9. Gandhian Satyagraha and His : B.R. Varma, Navjivan
Technique
10. Gandhis Social Philosophy : B.N. Ganguli, Vikas Pub. Delhi
11. Gandhiji Today : S.V.Prabhath, Serial Pub, Delhi 2010
12. Mahatma Gandhi : Vinod Tiwari, Raja Pocket
Books, Delhi, 2003
13. Values System: Thoughts of Gandhi : Dr Panjab Chavan and
others, Nirmal Pub, Nanded
14. सर्वोदय : महात्मा गांधी, नवजीवन, अहमदाबाद
15. ग्रामस्वराज्य : महात्मा गांधी, नवजीवन, अहमदाबाद
16. मेरे सपनो का भारत : महात्मा गांधी, नवजीवन, अहमदाबाद
17. गांधीजी प्रमीत उद्योग-व्यवसाय : गंगाधर महाम्बरे
18. गांधी : नलिनी पंडीत
19. राजकीय विचार प्रणाली : डॉ. शुभांगी राठी, कैलाश प्रकाशन, औरंगाबाद
20. भारतीय राजकीय विचार : डॉ. पी. डी. देवरे, डॉ. निकुभ, प्रशांत प्रकाशन
जळगाव 2012
21. म.गांधी - मुल्यव्यवस्था : डॉ. पंजाव चव्हाण (संपादक) निर्मल प्रकाशन,
नांदेड 2012

K.B.C.N.M. University, Jalgaon
Syllabus for S.Y.B.A. (CBCS Pattern)
Political Science, Semester III

Paper Code : DSE – 2A Government and Politics of America
(With Effect from June 2019)

Credits : 03
Lectures : 60

Total Clock Hours 45

Total Marks 100

Internal 40
External 60

OBJECTIVES : Today, America is Financially –tecnologically sound and super power nation in the world. This country is having veto power, in this context students should proper understand that what elements are useful for development and how American government is working in constitutional framework ? Students are also learn history, constitution, judiciary (Judicial Review Provision), rights, administration and politics of America. And therefore this paper is essential for perception of comparative study of govt and politics of America-China.

Chapter – I : Constitution of America

Period 15

1. Historical Background
2. Nature of the Constitution
3. Silent features of American Constitution and Amendment
4. Fundamental Rights – Meaning and Features.
5. Federalism – Structure, Function and Power.

Chapter – II : Government and Administration of America

Period 15

- A. American Legislature – Historical background.
 - i. Senate – Structure, Power, Function and Role.
 - ii. House of representative - Structure, Power, Function and Role.
 - iii. Civil Services – Growing Function, Role in the Policy making & Execution.
- B. American Executive –
 - i. President : Election, Power, Function and Role.
 - ii. Council of Minister : Election, Power, Function and Role.
 - iii. State Government : Governer, Legislature.
- C. Judiciary :
 - i. Role of Judiciary – Structure , Types, Function and Authority.

- ii. Jurisdiction and Judicial Review.
- iii. Relations between executive and legislature, Recent trends.

Chapter – III . Political Parties and Party system of America Period 15

- i. Political Party – Historical background, Types, Role, Function and Recent Trends.
- ii. Interest group and Social movement - Historical background, Types, Role, Function.
- iii. Role of Social Media and IT (Information Technology).

क.ब.चौ.उ.म. विद्यापीठ, जळगाव
एस.वाय.बी.ए. (CBCS Pattern) अभ्यासक्रम
राज्यशास्त्र - सत्र - 3

Paper Code : DSE - 2A Government and Politics of America
(अमेरिकेचे शासन आणि राजकारण)
(जून 2019 पासून)

Credits : 03
तासिका : 60

एकूण गुण 100
अंतर्गत गुण 40
बहिस्थ गुण 60

Total Colck Hours : 45

प्रकरण 1 ले - अमेरिकेची राज्यघटना:

Period 15

1. राज्यघटनेचे स्वरूप,
2. ऐतिहासिक पार्श्वभूमी,
3. अमेरिकन राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये, घटना दुरुस्ती प्रक्रिया,
4. मूलभूत हक्क - अर्थ आणि वैशिष्ट्ये
5. संघराज्यवाद - रचना, कार्य आणि सत्ता,

प्रकरण 2 रे अमेरिकेचे शासन आणि प्रशासन :

Period 15

अ) अमेरिकन कायदेमंडळ - ऐतिहासिक पार्श्वभूमी

1. सिनेट - रचना, अधिकार, कार्य आणि भूमिका
2. प्रतिनिधीगृह - रचना, अधिकार, कार्य आणि भूमिका
3. प्रशासकीय सेवा - कार्य, कार्यातील वाढ, निर्णयनिर्धारण व अंमलबजावणी मधील भूमिका

ब) अमेरिकन कार्यकारी मंडळ :

1. राष्ट्राध्यक्ष - निवड, अधिकार, कार्य आणि भूमिका
2. सल्लागार मंत्रिमंडळ - निवड, अधिकार, कार्य आणि भूमिका
3. राज्य सरकार - राज्यपाल, कायदेमंडळ

क) अमेरिकन न्यायमंडळ :

1. न्यायालयांची भूमिका - रचना, प्रकार, कार्य आणि अधिकार
2. न्यायालयाचे कार्यक्षेत्र व न्यायीक पुनर्विलोकन
3. कायदेमंडळ व कार्यकारी मंडळातील संबंध, आधुनिक प्रवाह

प्रकरण 3 रे - राजकीय पक्ष व अमेरिकन पक्ष पध्दती :

Period 15

1. राजकीय पक्ष - ऐतिहासिक पार्श्वभूमी, प्रकार, भूमिका, कार्य व आधुनिक प्रवाह
2. हितसंबंधी गट व सामाजिक चळवळी - ऐतिहासिक पार्श्वभूमी, प्रकार, भूमिका, कार्य व आधुनिक प्रवाह
3. प्रसार माध्यमांची भूमिका, माहिती व तंत्रज्ञान

Reference Books :-

1. The Constitution :- by Thomas Jefferson
2. U. S. Constitution And Other Writing :- by Editors of Thunder Bay Press
3. American Government and Politics
A Concise Introduction :- Robert Singh
4. Encyclopedia of the American Constitution .
5. The U.S. Constitution A to Z :- Maadex, Robert L.,2nd edition,2010.
6. The Administrative Threat :- Philip Hamburger
7. Buereacracy :- James Q. Willson
8. Buereacracy in America :- Joseph Postell
9. U.S.Constitution for Dummies, 2nd edition :- Dr.Micael Arnheim, Dummies
Publication.
10. Democracy in America :- Alexis DE Tocqueville
11. The Bill of Rights and Amendments to
the Constitution :- James Madison , Mike Vendetti
12. The American Judiciary :- Simon E. Baldwin
13. Divided We Fall : The Case for an
American Multy Party System :- Kathleen Larkin
14. Living Legislation : Durability, Change,
and the Politics of American Lawmaking:- by Jeffery A. Jenkins
15. The Effect of Congressional Legislation
on Innovation in American Corporation :- by Wendy Vidlak
16. तुलनात्मक राजकीय व्यवस्था :- प्रा.चि.ग. घांगरेकर, मंगेश प्रकाशन,
नागपूर
17. अमेरिका आणि रशिया :- प्रा.आर.एम. गोखले, कॉन्टिन्टेल
प्रकाशन, पुणे
18. तीन राज्यघटना :- कृ.दि. बोराळकर
19. तीन राजकीय व्यवस्था :- मा. चि.ग. घांगरेकर, विद्या प्रकाशन,
नागपूर
20. आधुनिक राजकीय व्यवस्था :- प्रा. रा.ज. लोटे, पिंपळापुरे प्रकाशन,
नागपूर
21. प्रमुख देशांची शासनपध्दती :- डॉ. शांताराम भोगले, विद्या प्रकाशन,
नागपूर
22. तैलनिक राज्यशास्त्र :- डॉ. शुभदा गिरी रावल-ठाकरे, श्रीविद्या
प्रकाशन, पुणे

KB.C.N.M. University, Jalgaon
Syllabus for S.Y.B.A. (CBCS Pattern)
Political Science, Semester III

Paper Code : DSC – 1C Introduction to Administration of Maharashtra
(With Effect from June 2019)

Credits : 02
Lectures : 60

Total Clock Hours 45

Total Marks 100
Internal 40
External 60

Objectives: This paper is essential for students of any faculty – discipline. Because it is not only useful for G.K. but also necessary for admiring the history and administration of our region. We should learn about how our administration is going on, what is the role of administrator of all internal sections, features of govt, internal branches of administration, structure of govt etc. As well as this paper will help to create further administrators.

Chapter :- I Introduction of Maharashtra **Period 15**

- i. Background of Maharashtra –
Historical, Geographical, Socio-Economical and Political.
- ii. History of Establishment in Maharashtra.
- iii. Administration of Maharashtra-Silent Features.
- iii. Re-organisation of Administrative, Division and Districts of Maharashtra.

Chapter :- II State Secretariat (Mantralaya) **Period 15**

- i. Introduction and Organisation.
- ii. Importance and Functions of Secretariat
- iii. Role of Chief Secretary of state
- iv. Directorate – Features and their functions.

Chapter :- III District Administration **Period 15**

- i. Meaning, Importance.
- ii. Objectives and functions.
- iii. District Collector -Power and Function, Position and his Changing role.
- iv. Law and Order -Meaning, Principles, Methods and Agencies.

क.ब.चौ.उ.म. विद्यापीठ, जळगाव
एस.वाय.बी.ए. (CBCS Pattern) अभ्यासक्रम
राज्यशास्त्र - सत्र - 3

Paper Code : DSC - 1C Introduction to Administration of Maharashtra

‘महाराष्ट्राच्या प्रशासनाची ओळख’
(जून 2019 पासून)

Credits : 02
तासिका : 60

एकूण गुण 100
अंतर्गत गुण 40
बहिस्थ गुण 60

Total Colck Hours - 45

प्रकरण पहिले - महाराष्ट्राची ओळख

Period 15

1. महाराष्ट्राची पार्श्वभूमी - ऐतिहासिक, भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक आणि राजकीय
2. महाराष्ट्र राज्य स्थापनेचा इतिहास
3. महाराष्ट्राचे प्रशासन : ठळक वैशिष्ट्ये
4. महाराष्ट्राचे पुनर्रचित प्रशासकिय विभाग आणि जिल्हे

प्रकरण दुसरे - राज्य सचिवालय (मंत्रालय)

Period 15

1. परिचय आणि रचना
2. सचिवालयाची कार्ये आणि महत्त्व
3. राज्याच्या मुख्य सचिवांची भूमिका
4. संचालनालय - वैशिष्ट्ये आणि कार्ये

प्रकरण तिसरे - जिल्हा प्रशासन

Period 15

1. अर्थ, महत्त्व
2. उद्देश आणि कार्ये
3. जिल्हाधिकारी - अधिकार, कार्ये
जिल्हाधिकाऱ्याचे स्थान (दर्जा) आणि बदलती भूमिका
4. कायदा आणि सुव्यवस्था : अर्थ, तत्त्वे, पध्दती आणि अभिकरणे

Reference Books:

1. Indian Administration : Avasthi & Avasthi
2. Indian Administration : N. Jayapalan
3. Indian Administration : Ashok Chanda
4. Social Reformers of Maharashtra : Y.D. Phadake
5. Dalit Movement in India : Jogdand Pralhad
6. Farmers Movement in India : M.V. Nadkarni
7. Politics in Maharashtra : Thakkar Usha & Kulkarni
Mangesh
8. Indian Administration : S.R. Maheshwari, Orient
Longman
9. महाराष्ट्रातील सामाजिक- राजकीय चळवळी व प्रशासन : डॉ. शुभांगी राठी, अथर्व प्रकाशन,
जळगाव, आवृत्ती 2014

10. कामगार चळवळीचा इतिहास : द्वा.भ. कर्णिक
11. मुस्लिम समस्या स्वरुप व उपाय : हमीद दलवाई
12. शेतकरी संघटना, विचार व कार्यपध्दती : शरद जोशी
13. महाराष्ट्र शासन : प्रा.के.आर. बंग, विद्या बुक पब्लिशर्स
14. महाराष्ट्र शासन : डॉ. नंदकुमार नाईक, विद्या बुक पब्लिशर्स
15. महाराष्ट्र शासन आणि राजकारण : प्रा.के.एस. भिवसनकर
16. महाराष्ट्र शासन : प्रा.चि.ग. घागरेकर, विद्या प्रकाशन,
नागपुर
17. महाराष्ट्र शासन : प्रा.व्ही.के. सलगरे, कल्पना प्रकाशन,
नांदेड
18. महाराष्ट्र शासन आणि जिल्हा प्रशासन : प्रा.सतिष ठोंबरे, विद्याभारती प्रकाशन,
लातूर
19. महाराष्ट्राचे राजकारण : राजकीय प्रक्रियेचे
स्थानिक संदर्भ : संपा. सुहास पळशीकर, नितीन बिरमल
प्रतिमा प्रकाशन, पुणे
20. आधुनिक महाराष्ट्राचे राजकारण : व.म. सिरसीकर, कॉन्टीनेंटल प्रका. पुणे
21. महाराष्ट्रातील राष्ट्रवादाचा विकास : नलिनी पंडीत, ग्रंथाली, पुणे
22. महाराष्ट्राचे शासन व राजकारण : विलास पाटील, फडके प्रकाशन,कोल्हापूर
23. महाराष्ट्र राज्याची संघटना : डॉ. सुर्यकांत गडकरी
24. जिल्हा प्रशासन : डॉ. अर्जुनराव दर्शनकार
25. भारतीय संविधान (भाग 1, भाग 2) : डॉ.डी.एस. निकुंभ, डॉ. सुरेंद्र मोरे, प्रशांत
पब्लिकेशन, जळगाव
26. महाराष्ट्राचा सामाजिक व राजकीय विकास : डॉ. शुभांगी राठी, साहित्य सेवा प्रकाशन,
औरंगाबाद
27. विसाव्या शतकातील महाराष्ट्र : य.दि. फडके
28. भारतीय राजकीय विचारवंत : बी.वाय. कुलकर्णी, विद्याभारती प्रकाशन,
लातूर
29. महाराष्ट्र प्रशासन : डॉ. निकुंभ डी. एस, डॉ. विजय तुंटे
प्रशांत प्रकाशन, जळगांव 2014
30. **Dr. Pramod Pawar**,Vijay Tunte,Indian Government and Politics(Marathi
Edition),Prashant Pub,Jalgaon,2018(Marathi Edition).
31. Vijay Tunte and Sandip Nerkar :Indian Constitution Part 1,2,Prashant
Pub,Jalgaon(Marathi Edition).

K.B.C.N.M. University, Jalgaon
Syllabus for S.Y.B.A. (CBCS Pattern)
Political Science, Semester III
Paper Code : SEC 1

Introduction of Research Methodology in Political Science
(With Effect from June 2019)

Credits : 02
Lectures : 60

Total Clock Hours 45

Total Marks 100

Internal 40
External 60

OBJECTIVES :This paper is attempt to discuss the main concepts and methodology of research.Political science is the part of social science/humaniteis. And therefore under graguate students should lern suitable research topic for further research work,ability to write a research proposal/report.National education policy(2019) has decide to enhance quality research and publication.In this context,at UG level students should admire and proper understanding methodology and hard work for quality.

Chapter :- I Introduction of Research Methodology Period 15

- i. Meaning, Definition, Objective & Significance
- ii. Characteristics of Research Methodology
- iii. Challenges and Problems in Research Methodology

Chapter – II : Research Methodology Period 15

- i. Steps in Research Methodology-Meaning and Steps
- ii. Hypothesis - Meaning, Definition and importance
- iii. Objectives - Meaning, Definition and importance
- iv. Differences Between Questionnaire and Scheduled.

Chapter :- III Report writing in Research Methodology Period 15

- i. Data Collection - Meaning, Definition and importance
- ii. Sampling Method - Meaning, Definition and importance
- iii. Report Writing - Meaning, Definition and importance
- iv. Conclusion and Bibliography methods.

क.ब.चौ.उ.म. विद्यापीठ, जळगाव
एस.वाय.बी.ए. (CBCS Pattern) अभ्यासक्रम
राज्यशास्त्र - सत्र - 3

Paper Code : SEC - 1 Research Methodology in Political Science
(राज्यशास्त्रातील संशोधन पध्दती)
(जून 2019 पासून)

Credits : 02
तासिका : 60

एकूण गुण 100
अंतर्गत गुण 40
बहिस्थ गुण 60

Total Clock Hours : 45

प्रकरण पहिले - संशोधन पध्दतीची ओळख

1. अर्थ, व्याख्या, उद्देश आणि महत्व
2. संशोधन पध्दतीची वैशिष्ट्ये
3. संशोधन पध्दतीची आव्हाने आणि समस्या

प्रकरण दुसरे - संशोधन पध्दती

1. संशोधन पध्दतीच्या पायऱ्या (टप्पे) - अर्थ, पायऱ्या
2. गृहीतकृत्ये - अर्थ, व्याख्या आणि महत्व
3. वस्तुनिष्ठता - अर्थ, व्याख्या आणि महत्व
4. प्रश्नावली आणि अनुसूची यातील फरक

प्रकरण 3 रे - संशोधन पध्दतीतील लेखन अहवाल

1. संशोधन सामग्री- अर्थ, व्याख्या आणि महत्व
2. नमुना निवड- अर्थ, व्याख्या आणि महत्व
3. अहवाल लेखन- अर्थ, व्याख्या आणि महत्व
4. निष्कर्ष आणि संदर्भ ग्रंथ सुची पध्दत

Reference Books:

1. Research methodology - Methods and Technic : C.R. Kothari
2. Methodology of research in Social Science : Krishaswamy O.R.
3. Research methodology – Guide for Researchers in Management and Social Science : Tylor
4. Methodologies in Research : Ronald Yesudhas
5. Research Methodology – Logic Methods and Cases : Sameer S. Phanse
6. Research Methodology – Concepts and cases : Deepak Chawala
7. Research Methodology : Panneerselvam
8. Research Methodology – A Step by Step Guide for Beginners, 29 : Kumar
9. Research Methodology : Dr. Kirti Gupta
10. Research Methodology – A Theoretical Approach : D. Napoleon
11. Research Methodology in Social Science- Practical Guide : Kanil Bagchi Kanak
12. Hypothesis Testing and Model Selection in the Social Science : Manoj Dayal
13. समाजशास्त्रीय संशोधनाचा तत्व व पध्दती : रा.ना. घाटोळे
14. सामाजिक संशोधन पध्दती : पु.ल. भांडारकर
15. समाजशास्त्रीय संशोधन पध्दती : व्ही.एन. गजेंद्रगड, एस.बी. घुगरे
16. डॉ. विजय जरारे : सामाजिक शास्त्रातील संशोधन पध्दती, अद्वैत प्रकाशन, अकोला, 2004
17. डॉ. प्रदिप अगलावे : सामाजिक शास्त्रातील संशोधन, पध्दती साईनाथ प्रकाशन, नागपूर
18. Ranjait Kumar : Research Methodology, Sage Pub, Delhi.

(Marathi Edition)

K.B.C.N.M. University, Jalgaon
Syllabus for S.Y.B.A. (CBCS Pattern)
Political Science, Semester IV

Paper Code : DSE – 1B Reading Dr.Ambedkar
(With Effect from June 2019)

Total Marks 100

Credits : 03

Lectures : 60

Total Clock Hours 45

Internal 40

External 60

Objectives : This paper attempts to discuss the main concepts and philosophy of Dr.Ambedkar. Work and ideology of Dr.Ambedkar is essential for elimination of poverty, caste, untouchability, varna, discrimination in society. His contribution to entire society is highly appreciated by world. And therefore students should learn philosophy of constitution, equality, women's liberty, democracy, thought of religion is essential for development and betterment of human life. It is also useful to enhance ability for thinking different way with human kind and values.

Chapter I : Main Concept's of Dr.Ambedkar

- i. Background of Indian Society, Cast, Varna and Untouchability.
- ii. Indian Constitution, Constitutionalism.
- iii. Social Thoughts – Equality, Fundamental Rights
- iv. Social Justice and Reservation
- v. Women's Liberty, Hindu Code Bill
- vi. Evaluation.

Chapter II :- Political & Religion Thought.

- i. Liberalism, Nation, Nationalism.
- ii. Democracy, Parliamentary Democracy
- iii. State Socialism.
- iv. Secularism, Thought on Hindu Religion
- v. Buddhist Religion & Conversion of Religion
- vi. Evaluation.

Chapter III :- Thought of Dr.Ambedkar

- i. Thought on Education.
- ii. Views on Labour Organization
- iii. Views on Political Parties, Freedom of Press.
- iv. Views on Population Control, Economical Thought
- v. Thought on Agriculture, Water Policy.
- vi. Evaluation.**

क.ब.चौ.उ.म. विद्यापीठ, जळगाव
एस.वाय.बी.ए. (CBCS Pattern) अभ्यासक्रम
राज्यशास्त्र - सत्र - 4

Paper Code : DSE - 1B

Reading Dr. Ambedkar
(डॉ. आंबेडकर यांचे अध्ययन)
(जून 2019 पासून)

Credits : 03

तासिका : 60

एकूण गुण 100

अंतर्गत गुण 40

बहिस्थ गुण 60

Total Clock Hours : 45

प्रकरण पहिले - डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या मुख्य संकल्पना

1. भारतीय समाजाची पार्श्वभूमी, जात, वर्ण आणि अस्पृश्यता
2. भारतीय राज्यघटना आणि राज्यघटनावाद
3. सामाजिक विचार- समता, मूलभूत हक्क
4. सामाजिक न्याय, आरक्षण (राखीव जागा)
5. महिलांचे स्वातंत्र्य, हिंदू कोड बिल
6. मूल्यमापन

प्रकरण दुसरे - राजकीय व धार्मिक विचार

1. उदारमतवाद, राष्ट्र, राष्ट्रवाद
2. लोकशाही, संसदीय लोकशाही
3. राज्य समाजवाद
4. धर्मनिरपेक्षता, हिंदू धर्मासंबंधी विचार
5. बौद्ध धर्म आणि धर्मांतर
6. मूल्यमापन

प्रकरण तिसरे - डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे विचार

1. शिक्षण विषयक विचार
2. कामगार संघटना विषयक विचार
3. राजकीय पक्ष आणि वृत्तपत्रांचे स्वातंत्र्य विषयक विचार
4. लोकसंख्या नियंत्रण आणि आर्थिक विचार
5. कृषीविषयक आणि जलनिती विषयक विचार
6. मूल्यमापन

Reference Books:

1. B.R. Ambedkar : Writing & Speeches of Dr. B.R. Ambedkar Vol. 1 to 4
2. D.R. Jatava : The Political Philosophy of B.R. Ambedkar
3. Bharill Chandra : Social & Political Ideas of B.R. Ambedkar
4. Dhanjay Keer : Dr. Ambedkar Life & Mission
5. D. Lokande : Bhimrao Ramji Ambedkar : A Study in social Democracy
6. भालचंद्र मुणगेकर : भारतातील आर्थिक सुधारणा आणि दलित - एक आंबेडकर दृष्टीकोन
7. जगन्नाथ कराड : आरक्षण : धोरण आणि वास्तव
8. वसंत वाघमारे : जातिव्यवस्था : निर्मिती व स्वरूप
9. सुखदेव थोरात : डॉ. आंबेडकर नियोजन, जल व विद्युत: भूमिका व योगदान
10. झुंबरलाल कांबळे : महाडचा मुक्तिसंग्राम आणि नानासाहेब टिपणीस
11. रावसाहेब कसबे : आंबेडकर आणि मार्क्स
12. भा.ल. भोळे : डॉ. आंबेडकर वैचारिक वारसा
13. सुखदेव थोरात : खाजगी क्षेत्रात आरक्षण धोरण का व कसे ?
14. य. दि. फडके : राखीव जागांची शंभर वर्ष
15. चांगदेव खैरमाडे : डॉ. आंबेडकर : विचारमंथन
16. रमेश चव्हाण : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा शोध व बोध
17. भालचंद्र फडके : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर
18. राहुल निकम : आवास योजना आणि अनुसूचित जाती/जमातीचा विकास, प्रशांत प्रकाशन जळगांव 2017
19. R.K. Ankodia, Dr. Hemlata Anakodia: B.R. Ambedkar and His Ideology, Sublime Pub, Jaipur, 2010.
20. Pagare: Ambedkarwadi Bhumikecha Vaishvik Jagar, Varad Pub, Jalgaon 2014

K.B.C.N.M. University, Jalgaon
Syllabus for S.Y.B.A. (CBCS Pattern)
Political Science, Semester IV

Paper Code : DSE – 2B Government and Politics of China
(With Effect from June 2019)

Total Marks 100

Credits : 03

Internal 40

Lectures : 60

Total Clock Hours 45

External 60

Objectives:

Today, China is large Financially –tecnologically sound and super power nation in the world. This country is having veto power, in this context students should proper understand that what elements are useful for development and how Chinas government is working in constitutional framwork, stuedents can also lern history, constitution, judiciary, rights, administration and politics of China. And therefore this paper is essential for perception of comparative study of govt and politics of China-America.

Chapter I :- Constitution of China

Period 15

- i. Historical Background
- ii. Nature of the Constitution
- iii. Silent features of Chinas Constitution and Amendment Process.
- iv. Consttutional Rights – Meaning and Features
- v. Traditional Fedralism – Structure, Function and Power

Chapter II :- Government and Administration of China Period 15

1. Legislature – Structure, Function's and Role of China
Legislation
2. Executive – Structure, Functions and Role of Executive
3. Judiciary – Structure, Function and Role of Judiciary
4. Military Administration – Structure, Function and Role of Military
Administration

Chapter III :- Political Parties and Party System of China Period 15

- A) Political Party :- Historical Background, Types, Role Function and Recent Trends
- B) Interest Group and Social Movementss – Historical Background, Types, Role, Function.
- C) Political Party in China :-
 - i. National Communist Party of China(**CPC**)
 - ii. China Democratic League (**CDL**)
 - iii. Chinas Nationalist Party (**CNP**)
 - iv. China Association for Promoting Democracy(**CAPD**)
 - v. Chinas Peasants and Workers Democratic Party(**PWDP**).

क.ब.चौ.उ.म. विद्यापीठ, जळगाव
एस.वाय.बी.ए. (CBCS Pattern) अभ्यासक्रम
राज्यशास्त्र - सत्र - 4
Paper Code : DSE - 2B Government and Politics of China
(चीनचे शासन आणि राजकारण)
(जून 2019 पासून)

Credits : 03
तासिका : 60

एकूण गुण 100
अंतर्गत गुण 40
बहिस्थ गुण 60

Total Clock Hours : 45

Period 15

प्रकरण पहिले - चीनची राज्यघटना

1. ऐतिहासिक पार्श्वभूमी
2. राज्यघटनेचे स्वरूप
3. चीनच्या राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये आणि घटना दुरुस्तीची प्रक्रिया
4. घटनात्मक हक्क- अर्थ आणि वैशिष्ट्ये
5. पारंपारिक संघराज्यवाद- रचना, कार्य आणि अधिकार

प्रकरण दुसरे - चीनचे शासन आणि प्रशासन

Period 15

1. कायदेमंडळ- रचना, कार्य व भूमिका
2. कार्यकारी मंडळ- रचना, कार्य व भूमिका
3. न्याय व्यवस्था- रचना, कार्य व भूमिका
4. सैनिक प्रशासन- रचना, कार्य व सैनिकी प्रशासनाची भूमिका

प्रकरण तिसरे - राजकीय पक्ष आणि पक्ष पध्दती

Period 15

1. राजकीय पक्ष- ऐतिहासिक पार्श्वभूमी, प्रकार, भूमिका, कार्य आणि आधुनिक प्रवाह
2. हितसंबंधी गट आणि सामाजिक चळवळी- ऐतिहासिक पार्श्वभूमी, प्रकार, भूमिका, कार्य आणि आधुनिक प्रवाह
3. राजकीय पक्ष -
 1. नॅशनल कम्युनिस्ट पार्टी ऑफ चायना (CPC)
 2. चायना डेमाकेट्रीक लिग (CDL)
 3. चायना नॅशनलिस्ट पार्टी (CNP)
 4. चायना असोसिएशन फॉर प्रमोटिंग डेमॉक्रेसी (CAPA)
 5. चायना पिझंटस अॅण्ड वर्करस् डेमॉक्रेटीक पार्टी(PWDP)

Reference Books :-

1. China's Governmentalities – Governing Change, Changing government – Elaine Jeffreys.
2. Grassroots Political Reform in Contemporary China – Elizabeth J. Perry
3. When China Rules the World – the End of the Western World and the birth of a New – Martin Jacques.
4. The Penguin History of Modern China – The Fall and Rise of a Great Power – Jonathan Fenby.
5. Interest Group and the New Democracy Movement in Hong Kong – Sonny Shiu-Hing Lo.
6. Citizenship, Identity and Social Movements in the New Hong Kong – Wai Man Lam.
7. On China – Henry Kissinger.
8. Dragon on Our Doorstep- Managing China Through- Military Power- Pravin Sawhney.
9. East Asia- Development and Challenges – Series on Contemporary China – Yongnian Zheng.
10. Local Government and Politics in China- Young Zhong.
11. Civil Litigation in China and Europe- C. H. (Remco) Van Rhee.
12. Transforming Rural China – How Local Institutions Shape Property Rights in China – Jou Jay Chen.
13. The Search for Deliberative Democracy in China – Ethan J. Leib
14. Electoral Politics in Post – 1997. Hong Kong- Protest, Patronage and the media – Stan Hok. Wui Wong.

K.B.C.N.M. University, Jalgaon
Syllabus for S.Y.B.A. (CBCS Pattern)
Political Science, Semester IV

**Paper Code : DSC – 1D Introduction to Local and District Administration
of Maharashtra**
(With Effect from June 2019)

Credits : 02
Lectures : 60

Total Clock Hours 45

Total Marks 100

Internal 40
External 60

OBJECTIVES: This paper is attempts to discuss about local and district administration of Maharashtra. It is very useful for MPSC/UPSC/Other exams,purpose/aim of this paper is understanding the core of administration and enhance ability to get proper knowledge of rural – urban administration.

Chapter I :- Rural and Urban Administration in Maharashtra. Period 15

- A. Rural Administration-** Meaning, Importance, Historical Background
 1. Gram Panchayat – Role of Gramsevak.
 2. Panchayat Samiti – Role of Block Development Officer(BDO).
 3. Zilla Parishad- Role of Chief Executive Officer(CEO).
- B. Urban Local Administrtation-** Meaning, Importance, Historical Background
 1. Municipalty – Role of Chief Officer(CO).
 2. Muncipal Corporation – Role of Commissioner.
 3. Other Urban Local Administration – Structure, Function ,Approch.

Chapter II :- Law and Order : Period 15

- i. Meaning, Importance, Historical Background
- ii. Relevance of Law and Order.
- iii. District Police Superintendent of Police(SP) – Position , Role and Function.
- iv. Deputy District Superintendent of Police (DYSP) – Position,Role and Functions.

Chapter III :- Constitutional and Legal Board of Maharashtra(Structure and Functions) Period 15

- i. Tribble Development Board of Maharashtra.
- ii. Marathwada Statutory Development Board (MSDB)
- iii. Mahatma Fule , Annasaheb Patil,Anna Bhau Sathe Development Board .
- iv. Minorities Development Board of Maharashtra.

क.ब.चौ.उ.म. विद्यापीठ, जळगाव
एस.वाय.बी.ए. (CBCS Pattern) अभ्यासक्रम
राज्यशास्त्र - सत्र - 4

Paper Code : DSC - 1D Introduction to Local and District Administration of
Maharashtra
(महाराष्ट्रातील स्थानिक आणि जिल्हा प्रशासनाची ओळख)
(जून 2019 पासून)

Credits : 02
तासिका : 60

एकूण गुण 100
अंतर्गत गुण 40
बहिस्थ गुण 60

Total Clock Hours : 45

प्रकरण पहिले - महाराष्ट्रातील ग्रामीण आणि शहरी प्रशासन

अ) ग्रामीण स्थानिक प्रशासन

1. अर्थ, महत्व, ऐतिहासिक पार्श्वभूमी
2. ग्रामपंचायत - ग्रामसेवकांची भूमिका
3. पंचायत समिती - गटविकास अधिकाऱ्यांची भूमिका (बी.डी.ओ)
4. जिल्हा परिषद - मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्यांची भूमिका (सी.ई.ओ)

ब) शहरी स्थानिक प्रशासन

1. अर्थ, महत्व, ऐतिहासिक पार्श्वभूमी
2. नगरपालिका- मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्याची भूमिका (सी.ओ)
3. महानगरपालिका - आयुक्तांची भूमिका
4. इतर शहर स्थानिक संस्थांचे प्रशासन - रचना, कार्य, दृष्टीकोन

प्रकरण दुसरे - कायदा आणि सुव्यवस्था

1. अर्थ, महत्व, ऐतिहासिक पार्श्वभूमी
2. कायदा व सुव्यवस्थेचे महत्व
3. जिल्हा पोलीस अधिक्षक - स्थान, कार्य व भूमिका
4. जिल्हा पोलीस उप अधिक्षक - स्थान, कार्य व भूमिका

प्रकरण तिसरे - महाराष्ट्रातील संवैधानिक आणि कायदेशीर विकास मंडळे

1. आदिवासी विभाग विकास मंडळ
2. मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळ
3. महात्मा फुले, आण्णासाहेब पाटील, अण्णा भाऊ साठे विकास महामंडळ
4. महाराष्ट्र अल्पसंख्याक विकास महामंडळ

Reference Books:

1. Avasthi & Avasthi : Indian Administration
2. N. Jayapalan : Indian Administration
3. Ashok Chanda : Indian Administration
4. S.R. Maheshwari : Indian Administration
5. Dr. A.Y. Dashankar : Panchayat Raj and Urban Administration Kailash Pub. Aurangabad
6. S.R. Nigam : Local Government
7. B.S. Bhargava : Panchayat Raj System & Political Parties
8. Bhattnagar : Rural Local Government in India
9. Ram Reddy : Local Government in India
10. M.P. Sharma : Local Self Government in India
11. Avasthi : Municipal Administration In India
12. Ashok Mukhopadhyay : Municipal Govt. & Urban Development
13. प्रा.के.आर. बंग : महाराष्ट्र शासन, विद्या बुक पब्लिशर्स, औरंगाबाद
14. डॉ. नंदकुमार नाईक : महाराष्ट्र शासन, विद्या बुक पब्लिशर्स, औरंगाबाद
15. प्रा.चि.ग. घांगरेकर : महाराष्ट्र शासन, विद्या प्रकाशन, नागपूर
16. प्रा.व्ही.के. सलगर : महाराष्ट्र शासन, कल्पना प्रकाशन, नांदेड
17. प्रा. सतीश ठोंबरे : महाराष्ट्र प्रशासन आणि जिल्हा प्रशासन, विद्याभारती प्रकाशन, लातूर
18. डॉ. शुभांगी राठी : महाराष्ट्राचा सामाजिक व राजकीय विकास साहित्य सेवा प्रकाशन, औरंगाबाद
19. डॉ. डी. एस. निकुंभ, डॉ. सुरेद्र मोरे : भारतीय संविधान भाग-1, 2, प्रशांत पब्लिकेशन, जळगाव
20. महाराष्ट्र प्रशासन : डॉ. दिलीपसिंह निकुंभ, डॉ. विजय तुंटे
21. प्रा.के.आर. बंग : कर्मचारी वर्ग प्रशासन आणि वित्तीय प्रशासन
22. राहुल निकम : आवास योजना आणि अनुसूचित जाती/जमातीचा विकास, प्रशांत प्रकाशन, जळगांव 2017

K.B.C.N.M. University, Jalgaon
Syllabus for S.Y.B.A. (CBCS Pattern)
Political Science, Semester IV

Paper Code : DSC – 4 D Minor Research Study Project
(With Effect from June 2019)

Credits : 02
Lectures : 60

Total Clock Hours 45

Total Marks 100

Internal 40
External 60

❖ **Objectives :**

- 1) To provide an overview of scientific research in Political Science
- 2) To impart knowledge and develop skill about writing research report
- 3) To understand basic methods of research.

❖ **Minor Research Study Project:**

Students should prepare a minor study project on any topic in Pol-
Sci with following research methodology and subjects:

- 1) Problems formulation
- 2) Importance of research topic
- 3) Objectives
- 4) Hypothesis
- 5) Tools
- 6) Research Methodology
- 7) Review of literature
- 8) Scope, Limitations, Sample Selection
- 9) Conclusion
- 10) References and Bibliography.

❖ Minor Research Project Topics (For Writing) :

- 1) Indian Democracy
- 2) Nature of Indian society(Caste,Varna,Untouchabilty)
- 3) Contribution of Dr Ambedkar in Indian constitution
- 4) Theory of social justice
- 5) Recent reservation movement
- 6) Womens liberty in society and polites
- 7) Relevance of Nationalism
- 8) The changing nature of parliamentary democracy
- 9) Thought of Dr Ambedkar regarding state socialism
- 10) Secularism
- 11) Role and ideology of political party(National/State)
- 12) Recent issues on Agriculture,Water,population
- 13) History of China
- 14) Features of Chinas constitution
- 15) Military administration of China
- 16) National communist party of china
- 17) Federalism: India and China comparative perception
- 18) Political Leaders of China(Role and Fuction)
- 19) Types of political party(India/China)
- 20) Role of chinas judiciary in present era.
- 21) Any other sub- topics of related paper.

Note:

- 1) Students should write research project either in their own hand writing or computer typing.(Page limit-25 to 40)
- 2) Students should submit research project at the time external examination and project duly sign by concerned teacher and head.
- 3) Students should present his/her research Project by oral and power point presentation (PPT) or by poster.

➤ Marks distribution for internal examination :

Project Report and Presentation	Students attendance and performance	Total
30 Marks	10	40

➤ Marks Distribution for external examination

Report writing	Presentation	Viva-voce	Total
40 Marks	10 Marks	10 Marks	60

क.ब.चौ.उ.म. विद्यापीठ, जळगाव
एस.वाय.बी.ए. (CBCS Pattern) अभ्यासक्रम
राज्यशास्त्र - सत्र - 4

Paper Code : DSC - 4D Minor Research Study Project Work
(लघु संशोधन अध्ययन प्रकल्प)
(जून 2019 पासून)

Credits : 02
तासिका : 60

एकूण गुण 100
अंतर्गत गुण 40
बहिस्थ गुण 60

Total Clock Hours : 45

उद्दीष्टे :

1. राज्यशास्त्राच्या विद्यार्थ्यांना विषयाच्या उपयोजितेची ओळख व्हावी.
2. अहवाल लेखन करतांना ज्ञानात वाढ आणि लेखन कौशल्य वृद्धीगत व्हावे.
3. संशोधनातील पायाभूत संकल्पना समजून घेणे.

प्रात्यक्षिक परीक्षेचे स्वरूप :

अंतर्गत परीक्षेतील गुणांचे वितरण

प्रकल्प अहवाल आणि सादरीकरण	विद्यार्थ्यांची उपस्थिती आणि योगदान	एकूण
30 गुण	10 गुण	40 गुण

बाह्य परीक्षेतील गुणांचे वितरण

अहवाल लेखन	सादरीकरण	मुलाखत	एकूण
40 गुण	10 गुण	10 गुण	60

सूचना :

1. प्रकल्प लेखनाचे विषय उपरोक्त इंग्रजीत दिले आहे.
2. विद्यार्थी - संशोधक आपले प्रकल्प लेखन स्वतःच्या अक्षरात अथवा संगणकीकृत देणे आवश्यक आहे. पृष्ठ संख्येची मर्यादा 25 ते 40 इतके असावी.
3. विद्यार्थी - संशोधकाने प्रकल्प लेखन अहवाल बाह्य परीक्षेच्या वेळी संबंधीत विषय शिक्षक व विभाग प्रमुखाच्या स्वाक्षरीने जमा करावे.
4. विद्यार्थ्यांने आपले संशोधन प्रकल्पाचे सादरीकरण हे पी. पी. टी अथवा पोस्टरद्वारे करावे.

Reference Books :

1. Research methodology - Methods and Technic : C.R. Kothari
2. Methodology of research in Social Science : Krishaswamy O.R.
3. Research methodology – Guide for Researchers in Management and Social Science : Tylor
4. Methodologies in Research : Ronald Yesudhas
5. Research Methodology – Logic Methods and Cases : Sameer S. Phanse
6. Research Methodology – Concepts and cases : Deepak Chawala
7. Research Methodology : Panneerselvam
8. Research Methodology – A Step by Step Guide for Beginners, 29 : Kumar
9. Research Methodology : Dr. Kirti Gupta
10. Research Methodology – A Theoretical Approach : D. Napoleon
11. Research Methodology in Social Science- Practical Guide : Kanil Bagchi Kanak
12. Hypothesis Testing and Model Selection in the Social Science : Manoj Dayal
13. समाजशास्त्रीय संशोधनाचा तत्व व पध्दती : रा.ना. घाटोळे
14. सामाजिक संशोधन पध्दती : पु.ल. भांडारकर
15. समाजशास्त्रीय संशोधन पध्दती : व्ही.एन. गजेंद्रगड, एस.बी. घुगरे

K.B.C.N.M. University, Jalgaon
Syllabus for S.Y.B.A. (CBCS Pattern)
Political Science, Semester IV

Paper Code : SEC – 2 Election Management
(With Effect from June 2019)

Credits : 02
Lectures : 60

Total Clock Hours 45

Total Marks 100

Internal 40
External 60

Objectives:

This paper is attempts to discuss about principles,structure,debate and practices of election mangement.It will be useful for proper understanding the process of election and magement.As well as admire the concepts and thoughts of election administration.Each and every one has envole in electioin process so we should get more information through this paper.

Chapter – I : Election Management and Structure. Period 15

- i. Meaning and Definition of Election Management
- ii. Election Commission – Structure, Power, Function and Financial Provision.
- iii. Code of Conduct for Election
- iv. Electoral Reform-Direction of Election Process
- v. Management and Structure of Polling Booth.

Chapter – II : Election Process and Campaign Period 15

- i. Voter Ragistration System.
- ii. Documental Proof.
- iii. Process of Nomination for Candidates in Election
- iv. Terms and Conditions for Recognition to Political Parties.
- v. Voter Awarness Campaign- Election Propoganda use of Information Technology in Election.

Chapter – III : Election Methods and Political Participation Period 15

- i. Direct Voting and Indirect Voting.
- ii. Methods of Political Participation.
- iii. Affected factors for voter Behaviour.
- iv. Voter Apathy- Nature, Causes and Remedies.
- v. Obstacles of Political Participation.

क.ब.चौ.उ.म. विद्यापीठ, जळगाव
एस.वाय.बी.ए. (CBCS Pattern) अभ्यासक्रम
राज्यशास्त्र - सत्र - 4

Paper Code : DSC - SEC – 2 Election Management
(निवडणूक व्यवस्थापन)
(जून 2019 पासून)

Credits : 02
तासिका : 60

एकूण गुण 100

अंतर्गत गुण 40

बहिस्थ गुण 60

Total Clock Hours : 45

प्रकरण 1 ले - निवडणूक व्यवस्थापन आणि संरचना

1. निवडणूक व्यवस्थापनाचा अर्थ, व्याख्या
2. निवडणूक आयोग- संरचना, अधिकार, कार्य आणि वित्तीय तरतुद
3. निवडणूकीसाठीची आचारसंहिता
4. निवडणूक सुधारणा - निवडणूक प्रक्रियेची दिशा
5. मतदान कक्षांचे व्यवस्थापन व रचना

प्रकरण 2 रे - निवडणूक प्रक्रिया आणि प्रचारतंत्र (अभियान)

1. मतदार नोंदणी पध्दती
2. कागदपत्री ओळखीचा पुरावा
3. उमेदवाराच्या प्रतिनिधीत्वाची नामनिर्देशनाची कार्यपध्दती
4. राजकीय पक्षाच्या नोंदणीच्या अटी व शर्ती
5. मतदार जागृती अभियान - निवडणूकीच्या प्रचार तंत्रात माहिती तंत्रज्ञानाचा उपयोग

प्रकरण 3 रे - मतदान पध्दती आणि राजकीय सहभाग

1. प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष मतदान
2. राजकीय सहभागाची पध्दत
3. मतदार वर्तनावर प्रभाव टाकणारे घटक
4. मतदार उदासिनता- स्वरूप, कारणे आणि उपाय
5. राजकीय सहभागातील अडथळे

Reference Books:

1. Bhambri Chander Prakash, (2007), Democracy in India, National Book Trust, New Delhi, India.
2. Shurma K.N., Political Psychology, Print Well Pubication, Jaipur.
3. वर्मा ज्योती, (2007), सामजिक जानांकिके, डिस्कवरी पब्लिसिंग हाऊस, नई दिल्ली.
4. बुथ लेवल अधिकारियोंके लिए हॅन्डबुक, (2011) भारत निर्वाचन आयोग, निर्वाचन सदन, अशोक रोड नई दिल्ली.
5. वाधवा शालिनी, (2003), भारतीय राजनीतिशास्त्र का विकास, अर्जुन पब्लिशिंग हाऊस, नई दिल्ली.
6. भोळे. भा.ल., भारतीय राजनीतिशास्त्र का विकास, अर्जुन पब्लिशिंग हाऊस, नई दिल्ली.
7. पटवे दिपक, (2012), चला राजकारणात, राजहंस प्रकाशन, पुणे.
8. जाधव तुकाराम व शिरपूरकर महेश, भारतीय संविधान व भारतीय राजकारण, युनिक अॅकॅडमी, पुणे.
9. जोशी सुधाकर, भारतीय शासन आणि राजकारण, विद्या बुक्स पब्लिशर्स, औरंगाबाद.
10. व्होरा राजेंद्र व पळशिकर सुहास (संपादक), लेले चित्रा (अनुवाद), भारतीय लोकशाही : अर्थ आणि व्यवहार, डायमंड पब्लिकेशन्स, पुणे, प्रथम मराठी आवृत्ती 2010.
11. यादव योगेंद्र, पळशीकर सुहास व डिसुजा पिटर, (2011), लोकशाही जिंदाबाद, समकालिन प्रकाशन, पुणे.
12. निकालजे तुषार, (2016), भारतीय निवडणूक प्रणाली : स्थित्यंतरे व आव्हाने, हरिती पब्लिकेशन्स, पुणे
13. बिथॅम डेव्हिड व केव्हीन बॉयल, महंदळे लिना (संपादक), (2009), लोकशाही 80 प्रश्न आणि उत्तरे, नॅशनल बुक ट्रस्ट, नवी दिल्ली, इंडिया.
14. एरंडे वि.ल., (2000), भारतीय लोकशाही : अपेक्षा आणि वास्तव, निर्मल प्रकाशन, नांदेड.
15. शिंदे सुनिल व बालासाहेब किलचे, (2015), महाराष्ट्रातील राजकीय पक्षांचे सत्तापरिवर्तन : 2014, साधना पब्लिकेशन्स, परभणी
- 16 .Tushar Nivurti Nikalaje, Indian Election Method, Hariti Pub, Pune (Marathi Edition)

Nature of Question Paper (CBCS Pattern Class S.Y.B.A.)

Time : 2 Hours

Total Marks : 60

Instruction :

1. All questions have equal marks.
2. All questions are compulsory
3. Draw neat and labeled diagram wherever necessary.
4. Use of map stencil is allowed.
5. Figures to right indicate full marks.

Q. 1 Answer in one sentence : (Any 6 out of 9) 12 Marks

- a) _____
- b) _____
- c) _____
- d) _____
- e) _____
- f) _____
- g) _____
- h) _____
- i) _____

Q. 2 Write answer in 3 to 4 sentences. (Any 4 out of 6) 12 Marks

- a) _____
- b) _____
- c) _____
- d) _____
- e) _____
- f) _____

Q. 3 Answer briefly. (Any 3 out of 5) 12 Marks

- a) _____
- b) _____
- c) _____
- d) _____
- e) _____

Q. 4 Write Notes. (Any 2 out of 4) 12 Marks

- a) _____
- b) _____
- c) _____
- d) _____

Q. 5 Answer in Detail (Any 1 out of 3) 12 Marks

- a) _____
- b) _____
- c) _____
- d) _____

**Kavayitri Bahinabai Chaudhari North
Maharashtra University, Jalgaon**

**ECONOMICS
(HUMANITIES)**

With effect from June 2019

**Revised Syllabus for S.Y.B.A.(III and IV Sem)
Semester Pattern**

**CHOICE BASED CREDIT SYSTEM (CBCS)
Under Graduate Programme (U.G. Course)
(60:40 PATTERN)
W.e.f. June-2019**

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

FACULTY OF HUMANITIES – STRUCTURE OF S.Y.B.A. UNDER C.B.C.S. PATTERN

w.e.f. June 2019

SUBJECT: ECONOMICS

Semester / Credit	Discipline Specific Core Course (D.S.C.)	Ability Enhancement Compulsory Course (AEC)	Skill Enhancement Course (SEC)	Discipline Specific Elective Course (DSE)	Generic Elective (GE)
III Sem. Credits : 18 (07 Papers)	Comp. English (03) Mil 1 (03) DSC Eco 231 C- (02) ** General Paper DSC C - (02) ** General Paper	-	SEC- Eco 234 (02) Research Methodology for Economics-I	DSE Eco 232 A (03) Agricultural Economics-I DSE Eco 233 A (03) Advanced Macro Economics-I	
IV Sem. Credits :20 (08 Papers)	Comp. English (03) Mil 2 (03) DSC Eco 241 D- (02) ** General Paper DSC D - (02) ** General Paper DSC 3 D – (02) * Minor Study Project	-	SEC-Eco 244 (02) Research Methodology for Economics-II	DSE Ecvo 242 B (03) Agricultural Economics-II DSE Eco 243 B (03) Advanced Macro Economics-II	-
Total Credits :- 38					
Total Credits = 20+18=38					

*In Sem. IV DSC 3D will be Minor study project of DSE 1B & 2B (Papers of Special Subject)

** For all other DSC Paper there will be 01 Credit for Practical (01 Credit Practical = 02 Hours)

EQUIVALENCE

Semester	Existing Pattern w.e.f. 2014-15	Marks	CBCS Pattern w.e.f. June 2019	Marks
III	Compulsory English	100	Compulsory English	100
	-----	----	MIL 1 (Compulsory Course)	100
	Special Paper S-1 Eco-232 - Advanced Micro Economics-I	100	DSE Eco 232 A Agricultural Economics-1	100
	Special Paper S-2 Eco-233- Advanced Macro Economics-I	100	DSE Eco 233 A Advanced Macro Economics-I	100
	General Paper G-2 Eco-231- Indian Economics Since 1980-I	100	DSC Eco 231 C Indian Economics Since 1980-I	100
	-----	----	SEC Eco 234 (Research Methodology In Economics-I)	100
HOME ECONOMICS				
	HEco-231- Population	200	DSC H Eco 231 C Population	100
	Total Marks	600	Total Marks	700

Semester	Existing Pattern	Marks	CBCS Pattern	Marks
IV	Compulsory English	100	Compulsory English	100
	-----	----	MIL 2 (Compulsory Course)	100
	Special Paper S-1 Eco-242 - Advanced Micro Economics-II	100	DSE Eco 242 B Agricultural Economics-II	100
	Special Paper S-2 Eco-243- Advanced Macro Economics-II	100	DSE Eco 243 B Advanced Macro Economics-II	100
	General Paper G-2 Eco-241- Indian Economics Since 1980-II	100	DSC Eco 241 D Indian Economics Since 1980-II	100
	-----	----	SEC Eco 244 (Research Methodology In Economics-II)	100
	-----	----	DSC Eco 245 D (Minor Study Project)	100
HOME ECONOMICS				
	HEco-241- Marriage & Family in India	200	DSC H Eco 241 D Marriage & Family in India	100
	Total Marks	600	Total Marks	800

Kavyitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

S.Y.B.A. - CBCS Pattern

Proposed Syllabus w.e.f. June-2019

SEMISTER-III&IV

- 1. Paper course no. DSC Eco 231 C & DSC Eco 241 D**
 - 2. Paper title: Indian Economy Since 1980-I&II**
 - 3. Credit-2 Total Periods -60/ Clock Hours 45**
 - 4. External Marks 60+Practical marks 40=Total Marks 100**
 - 5. Objectives of paper :**
 1. To enable students to have understanding the various issues of Indian Economy.
 2. To develop the analysing capability in the context of current Indian Economic Problems.
 3. To able the students for appearing the MPSC, UPSC and other competitive Examinations.
-

SEMISTER-III

DSC Eco 231 C - INDIAN ECONOMY SINCE 1980-I

- 1. Indian Economy and Human Resources in India. (Periods-20)**
 - 1.1. Basic Features of Indian economy.
 - 1.2. India's recent position in the world Economy
 - 1.3. Meaning of Human Resource.
 - 1.4. Population in India-Size and Growth.
 - 1.5. Causes of the rapid growth of population.
 - 1.6. Problems of over population.
 - 1.7. Recent National Population Policy.
 - 1.8. Poverty and Unemployment.
 - 1.8.1. Poverty- Meaning and types.
 - 1.8.2. Measurements of Poverty in India
 - 1.8.3. Unemployment- Meaning and types.
 - 1.8.4. Policies for removing Unemployment and poverty.
- 2. Infrastructure in India. (Periods-20)**
 - 2.1. Irrigation-sources, water management.
 - 2.2. Energy-sources, Crises of Energy.
 - 2.3. Transport-Types of Transport,
 - 2.4. Problems of transports.
 - 2.5. Communication and Information Technology-Types of communication.
 - 2.6. Role of Information Technology in Indian Development.
- 3. Basic Issues in Agriculture. (Periods-20)**
 - 3.1. Role of Agriculture in Indian Economy.
 - 3.2. Nature of Indian Agriculture.
 - 3.3. Recommendations of Swami Nathan Commission on Agriculture.
 - 3.4. Agricultural Finance-Importance and Sources.
 - 3.5. Agricultural Marketing-Defects and Reforms.
 - 3.6. Farmers Suicides- Causes and Measures

SEMISTER-III

PRACTICAL

DSC Eco-231 D : INDIAN ECONOMY SINCE 1980-II

1. Study of the World Economy and Indian Economy
2. Study of the Human Resource
3. Population family size
4. Causes of the rapid growth of population
5. Study of over population – Problem
6. Interview of Poor and Unemployed person
7. Study of Poverty (Family)
8. Meaning and Types of Unemployment
9. Removing of Unemployment and poverty
10. Sources of Irrigation
11. Sources & Crises of Energy
12. Problems of Transports
13. Types of Communication
14. Importance and Role of Agriculture in Indian Economic Development
15. Interview of Agriculture Farmer
16. Recommendation of Swami Nathan Commission on Agriculture
17. Study of Agriculture Finance
18. Defects of Agriculture Marketing
19. Causes of Farmers Suicide

Note : Subject teacher are permitted to take other practical (from syllabus) than those mention above.

SEMISTER-IV
DSC Eco 241 D : INDIAN ECONOMY SINCE 1980-II
(60-40)=100 Marks

- 1. Industrial Development and issues and Co-operative sector in India. (Periods-20)**
 - 1.1 .Role of Industrialization in Economic Development.
 - 1.2 .Large scale industries-(Cotton, Jute, Iron&Steel, Sugar industries) Meaning, Role and Problems.
 - 1.3 .Small scale Industries- Meaning, Role and Problems.
 - 1.4 .Public Sector Enterprises-Meaning, Role and Problems.
 - 1.5 .Industrial Disputes- Meaning, Causes and Measures.
 - 1.6 .New Industrial Policy-1991.
 - 1.7.Meaning, Features and Objectives and Defects of Co-operative System.
 - 1.8. Co-operative Banking-Structure and Functions.
- 2. Changes in Planning in India. (Periods-20)**
 - 2.1. Economic Planning-Meaning, Objectives.
 - 2.2. Achievements and Failures of Economic Planning.
 - 2.3. 12th five year plan-Recourse allocation and Limitations
 - 2.4. NITI Aayog-Establish, Objectives.
 - 2.5. Differences between planning commission and NITI Aayog.
 - 2.6. Structure of NITI Aayog.
- 3. Recent Changes in Indian Economy. (Periods-20)**
 - 3.1. Direct Cash Transfer Scheme- Advantages and Limitation.
 - 3.2. Jan Dhan Yojna- Objectives, Features and Benefits.
 - 3.3. Mudra Bank Yojna - Objectives, Features and Benefit.
 - 3.4. Demonetization- Meaning, Merits and Demerits.
 - 3.5. Make in India -Introduction and Objectives.
 - 3.5. Advantages and Challenges of Make in India.

References:-

1. Indian Economy, Problems, Development and Planning (2019), A.N.Agrawal, Vishwa Prakashan, New Delhi.
2. Indian Economy (2019), S.K.Mishra and V.K. Puri, Himalaya Publication House, New Delhi.
3. Rural Development in India, Vasant Desai, Himalaya Publication House, New Delhi.
4. Indian Economy(2019), Professor (Dr.) N. L. Chavhan, Prashant Publications, Jalgaon
5. Indian Economy(2019), Gaurav Dutt, Mahajani, S. Chand Publications, New Delhi
6. भारतीयअर्थव्यवस्था, डॉ. एन.एल. चव्हाण, प्रशांतपब्लिकेशन, जळगांव.
7. भारतीयअर्थव्यवस्था आणि सहकार, धूतकलकर्णी, पिंपळपुरेपब्लिशर्स, नागपूर.
8. सहकार, भोसले, काटे, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.
9. भारतीयअर्थव्यवस्था-देसाई, भालेराव, निराली प्रकाशन, पुणे.
10. भारतीयअर्थव्यवस्थेची परिदृष्ट्ये, डॉ. डी. आर. जगताप, डॉ. डी. जी. पाटील, प्रशांतपब्लिकेशन, जळगांव.
11. अर्थसंवाद, विविध अंक.
12. <https://wikipedia.org>

SEMISTER-IV

PRACTICAL

DSC Eco-241 D : INDIAN ECONOMY SINCE 1980-II

1. Role and Importance of Industrialization In Indian Economic Development
2. Problems of Large Scale Industry (Anyone)
3. Problems of Small Scale Industry (Anyone)
4. Visit to Small Scale Industry
5. Causes of Industrial Disputes and remedies
6. Defects of Co-operative System
7. Study of Co-operative Banking Functions
8. Visit and Interview Any Co-Operative Bank and Report Writing
9. Objective and Achievement of Economic Planning
10. Study of 12th Five Year Plan
11. NITI Aayog Establish – Objective and Structure
12. Study of Direct Cash Transfer Scheme and Its Advantages
13. Study of Jan Dhan Yojana – Objectives and Benefits
14. Study of Mudra Bank Yojana - Objectives and Benefits
15. Study of Demonetization - Merit and Demerits
16. Study of Make in India - Advantages and Challenges

Note : Subject teacher are permitted to take other practical (from syllabus) than those mention above.

Kavyitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

S.Y.B.A. - CBCS Pattern

Proposed Syllabus w.e.f. June-2019

SEMISTER-III&IV

- 1. Paper course no. DSE Eco 232 A & DSE Eco 242 B**
 - 2. Paper title: Agricultural Economics –I&II**
 - 3. Credit-3 Total Periods -60/ Clock Hours 45**
 - 4. External Marks 60+Internal marks 40=Total Marks 100**
-

SEMISTER-III

DSE Eco 232 A - AGRICULTURAL ECONOMICS-I

Unit I- Introduction to Agricultural Economics (Periods-20)

- a) Agricultural Economics: Definition and meaning; nature scope and Importance.
- b) Role of Agriculture sector in Economic Development. (Special Reference to Indian Economy)
- c) Dependency between Agriculture and Industry.

Unit II –Land holding & Organization (Periods-20)

- a) Types of land holding(Basic holding optimum holding, family holding, operating holding, marginal and small size holding, medium and large size holding)
- b) Size, productivity and efficiency of land holding.
- c) Farm organization: peasant/ farming, capitalist farming, state farming, collective farming, cooperative farming, group farming, contract farming, organic farming.
- d) Most suitable farm organization for Indian Agriculture.

Unit III –Risk and uncertainty in agriculture (Periods-20)

- a) Differences between risk and uncertainty, types of uncertainty, measures to deal with uncertainty.
- b) Instability of agriculture: Types of instability in agriculture (Price instability, income instability)
- c) Types of fluctuation and their causes (Long term movement, cyclical fluctuation, seasonal fluctuation, annual fluctuation, irregular fluctuations.)

SEMISTER-IV
DSE Eco 242 B - AGRICULTURAL ECONOMICS- II

Unit I- Agricultural price policy in developing countries **(Periods-20)**

- a) Objectives of agricultural price policy.
- b) Bases of price fixation.
- c) Price policy for agricultural inputs.
- d) Consumer protection and agricultural price policy.
- e) Agricultural price policy in India : Agricultural price policy before 1965, positive Agricultural price policy after 1965 (Agricultural prices commission, objectives of Agricultural price policy in India, Important constituents of Agricultural price policy in India, fixation of minimum support prices, distinction between support prices and procurement prices)
- f) Recent price policy of India (Reforms period)

Unit II–Agricultural marketing system and mechanization **(Periods-20)**

- a) Importance of an efficient system of agricultural marketing.
- b) Efficiency criteria for agricultural marketing.
- c) Efficiency of the Indian agricultural marketing.
- d) Mechanization in agriculture, meaning, Desirability of mechanization of Indian agriculture, arguments for and against.

Unit III - Agricultural Labour **(Periods-20)**

- a) Meaning of Agricultural labour, classification of Agricultural labour.
- b) Growth in the number of Agricultural labours in India and its causes.
- c) Minimum wages of Agricultural labour.
- d) Migration of Agricultural labours.
- e) Problems and difficulties of Agricultural labours, suggestion to solve the problems of Agricultural labours.

References: -

- 1) Mishra Jayprakash (2007) Agricultural Economics, Sahitya Bhavan Prakashan, Agra.
- 2) Soni R., (2007) Agricultural Economics, Vishal Pub. Co. ND.
- 3) Gupta P. (2013) Agricultural Economics, Vrunda Pub. ND.
- 4) Desai S.M. (1991) Agricultural Economics & Indian Agriculture, NiraliPrakashan, Pune.
- 5) Professor (Dr.) N. L. Chavhan, Dr. Manoj Gaikwad (2019), Agricultural Economics, Prashant Publications, Jalgaon.
- 6) KayandePatil (2007) Agricultural Economics, Chaitanya Pub., Nashik.
- 7) Narkhede V.P. (2015) Agricultural Economics, Atharv Pub. Jalgaon.

Kavyitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

S.Y.B.A. - CBCS Pattern

Proposed Syllabus w.e.f. June-2019

SEMISTER-III&IV

- 1. Paper course no. DSE Eco 233 A & DSE Eco 243 B**
 - 2. Paper title: Advanced Macro Economics-I&II**
 - 3. Credit-3 Total Periods -60 Clock Hours 45**
 - 4. External Marks 60+ Internal marks 40 Total Marks=100**
 - 5. Objectives of paper :**
 1. To acquaint the student knowledge of Macroeconomics concept and theories.
 2. To acquaint the student knowledge of Macroeconomics problem and policies.
 3. To develop the analysing capacity in applying theories to real life situation.
-

SEMISTER-III

DSE Eco 233 A - ADVANCED MACRO ECONOMICS-I

Chapter No 1 – Introduction of Macro Economics

- 1.1 Meaning, Nature and Scope of Macro Economics
- 1.2 Scope of Macro Economics
- 1.3 Importance and limitations of Macro - Economics
- 1.4 Macro – Economics Paradox
- 1.5 National Income
 - a) Meaning and Definition of National Income
 - b) Concepts of National Income
 - i. Gross National Product (GNP) and Net National product (NNP)
 - ii. Gross Domestic Product (GDP)
 - iii. Personal Income and Disposable Income
 - iv. Per Capita Income
- 1.6 Methods of measurement of National Income
 - i. Methods of Measurements of National Income
 - ii. Difficulties in Measurements of National Income
 - iii. Difficulties of Measurements of National Income in a Developing Economy
 - iv. Importance of National Income
- 1.7 Circular Flow of National Income

Chapter No. 2 The Classical View and Theory of Employment and output.

- 2.1 Classical Approach: Say's Law of Market
- 2.2 Criticism of Classical Theory
- 2.3 The Modern Keynesian General Theory of Employment
 - a) Principle of Effective Demand
 - b) Aggregate Demand and Aggregate Supply Function.
 - c) Under Employment equilibrium

Chapter No. 3 Consumption and Investment

- 3.1 Meaning of Consumption Function and Saving Function
Concept of APC, MPC, APS, MPS

- 3.2 Investment Function
 - a) Meaning of Investment Function
 - b) Autonomous and Induced Investment
 - c) Relation between Marginal Efficiency of Capital (MEC) and Investment
 - d) Relation the rate of Interest of Interest and Investment
- 3.3 Principles of Multiplier
 - a) Meaning and Definition of Multiplier
 - b) Process and leakages of Multiplier
- 3.4 Principles of Accelerator
 - a) Meaning of Accelerator
 - b) Working of Accelerator
 - c) Importance and limitations of Accelerator.

SEMESTER-III

DSE Eco 243 B - ADVANCED MACRO ECONOMICS-II

Chapter No. 1 Money, Banking and Demand for Money (Periods-20)

- 1.1 Meaning and Nature of Money Supply
- 1.2 RBI's Measurements of Money stock
- 1.3 Banking –
 - a) Multiple credit creation of commercial banks
 - b) Limitations of credit creation
 - i. Weapons of credit control
 - ii. Qualitative credit control
 - iii. Quantitative credit control
 - c) Concept of SLR, PLR, Repo-rate NPA
- 1.4 Demand for Money
 - a) Concept of demand for Money
 - b) Motivatives of Demand for Money
- 1.5 Quantitative Theory of Money
 - a) Fishers Approach
 - b) Cambridge Approach

Chapter No 2 Trade Cycle and Inflation (Periods-20)

- 2.1 Trade cycle – meaning features
- 2.2 Phases of Trade cycle
- 2.3 Inflation – Meaning and Types of Inflation
- 2.4 Demand pull Inflation and costpush Inflation
- 2.5 Causes and effects of Inflation
- 2.6 Deflation Meaning and Effects
- 2.7 Stagflation

Chapter No 3 Macro Economics Policies (Periods-20)

- 3.1 Meaning and objectives of Macro Economics policies
- 3.2 Phillips curve.
- 3.3 Supply side Economics.
 - i. The Central Theme
 - ii. Tax Cut
 - iii. Aggregate Supply
- 3.4 The Laffer curve

Reference Books

1. Macro Economics : Theory and policy, Ackley (1976), Macmillan Publishing Company, New York
2. Macro Economics : N. Gregory Mankiv Thompson Press
3. Monetary Economics: Gupta S. B. – (1994), S. Chand and Company New Delhi.
4. Positive Economics, R.G. Lipsey, VII edition
5. Macro Economics Theory and Policy, H. Ahuja, S. Chand and Company Ltd., 9th edition.
6. Monetary Economics Theory, M. L. Jahingan.
7. Macro Economics : Prof Ram Deshmukh
8. Samagralakshi Arthashastra – Professor (Dr.) N. L. Chavhan, Prashant Publications, Jalgaon
9. Reserve Bank Bulletins
10. Macro Economics : Dr. S.N. Kulkarni, Dr. Lila Kulkarni,
11. Macro Economics Analysis – Prof. D.G.Patil, Dr. Dilip Jagtap, Prashant Publication, Jalgaon
12. Macro Economics – Dr. Sumitra Pawar, Prashant Publication, Jalgaon
13. Macro Economics – Prof. Dange, Phadake Prakashan Kolhapur

Kavyitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

S.Y.B.A. - CBCS Pattern

Proposed Syllabus w.e.f. June-2019

SEMISTER-III&IV

- 1. Paper course No. SEC Eco 234 & SEC Eco 244**
 - 2. Paper title: Research Methodology For Economics-I&II**
 - 3. Credit-3 Total Periods -60/ Clock Hours 45**
 - 4. External Marks 60+Internal marks 40=Total Marks 100**
-

SEMISTER-III

(SEC Eco 234) RESEARCH METHODOLOGY FOR ECONOMICS-I

- 1. Introduction to Research** **(Periods-20)**
 - 1.1. Introduction
 - 1.2. Meaning and Definition of research
 - 1.3. Types of Research
 - 1.4. Economics Research
 - 1.4.1. Meaning and Definition of Economics Research
 - 1.4.2. Objective
 - 1.4.3. Nature of Economics Research
 - 1.4.4. Importance and Limitation of Economics Research
- 2. Research Design** **(Periods-20)**
 - 2.1. Meaning of Research Design
 - 2.2. Necessary of Research Design
 - 2.3. Need of Research Design
 - 2.4. Characteristics of Good Necessary of Research Design
 - 2.5. Type of Research Design
 - 2.6. Research Hypothesis
 - 2.6.1. Definition
 - 2.6.2. Characteristics
 - 2.6.3. Importance
- 3. Data Collection** **(Periods-20)**
 - 3.1. Meaning of Definition of Data
 - 3.2. Type of Data Collection
 - 3.2.1. Primary Data
 - a) Interview- Meaning, Characteristics, Type, Limitations.
 - b) Questionnaire- Meaning, Nature, Objective, Types, Ideal Questionnaire, Structure of Questionnaire, Merits and demerits.
 - c) Observation- Meaning, Types, Merits and demerits of each type, Process of observation, precaution of take for observation.
 - d) Schedule- Meaning, Types, Process Merits and demerits.
 - e) Survey Method- Meaning, Types, Process Merits and demerits.

SEMISTER-IV
(SEC Eco 244) RESEARCH METHODOLOGY FOR ECONOMICS-II

1. Data Collection **(Periods-20)**

- 1.1. Secondary data collection
- 1.2. Types of secondary data
- 1.3. Merits and demerits of secondary data
- 1.4. Case study
 - 1.4.1. Meaning of case study, Nature and Characteristics, Types of case study, Merits and demerits.
- 1.5. Historical method
 - 1.5.1. Tools of historical methods
 - 1.5.2. Precaution for historical methods

2. Research and Sampling **(Periods-20)**

- 2.1. Meaning and definition of Sampling
- 2.2. Selection and Size of Sampling
- 2.3. Census v/s sampling method
- 2.4. Types of sampling
 - 2.4.1. Random sampling – Meaning, Merits and demerits.
 - 2.4.2. Simple random sampling
 - 2.4.3. Systematic random sampling
 - 2.4.4. Stratified random sampling
- 2.5. Two stage sampling
 - 2.5.1. Non random sampling
- 2.6. Purposive sampling
- 2.7. Quota sampling

3. Data Analysis **(Periods-20)**

- 3.1. Definition, Nature, Importance
- 3.2. Classification- Meaning, function, Types
- 3.3. Tabulation- Meaning, Part of table, Types
- 3.4. Frequency distribution, Cumulative frequency, Meaning of class boundaries, Midpoint.
- 3.5. Graph and diagram- Meaning and types of graph,
Meaning and types of diagram-pie diagram
- 3.6. Research Report
 - 3.6.1. Meaning
 - 3.6.2. Types of Research Report
 - 3.6.3. Element of Research Report

References:

- 1) Kothari C.R. – Research Methodology, Methods & Technique.
- 2) Dipak Charvala&NeenaSodi- R.M. Concept & Case.
- 3) M.Weber–The methodology & social science.
- 4) Gupta S.C. – Fundamental of Statistics.
- 5) आगवाले डॉ. प्रदीप -संशोधन पध्दतीशास्र व तंत्रे -विद्या प्रकाशन.
- 6) कुंभोजकर जी.व्ही. -संशोधन पध्दतीशास्र व संख्याशास्र- फडके प्रकाशन.
- 7) कुलकर्णी डी. बी. ढमेढरे एस. व्ही. अर्थशास्त्रीयसंशोधन पध्दती –डायमंड प्रकाशन.
- 8) घाटोळे रा. ना.-समाजशास्त्रीय संशोधन तत्वे & पध्दती – मंगेश प्रकाशन.

Kavyitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

S.Y.B.A. - CBCS Pattern

Proposed Syllabus w.e.f. June-2019

SEMISTER-III&IV

1. Paper course no. DSC H Eco 231 C & DSC H Eco 241 D

2. Paper title: Population

3. Credit-3 Total Periods -60/ Clock Hours 45

4. External Marks 60+Practical marks 40=Total Marks 100

5. Objectives of paper :

1. To make the student aware of the problem of population and incurable disease.
 2. To enable students to have understanding of family and marriage.
-

SEMISTER-III

DSC H Eco 231 C – POPULATION

Chapter – 1 Introduction to Demography and Basic Concepts (Periods-20)

- 1.1 Meaning and Definition of Demography
- 1.2 Nature and Scope of Demography
- 1.3 Importance of Demography
- 1.4 Relation of Demography with other Social Sciences(Economics, Sociology & Geography)
- 1.5 **Basic Concepts of Population**-Under Population, Optimum Population, Over Population
- 1.6 **Fertility** – concept- measures – affecting factors
- 1.7 **Mortality**- concept- measures – affecting factors
- 1.8 **Population Density**- Types – Determinants

Chapter – 2 Theories of Population and Characteristics of Population in India (Periods-20)

- 2.1 **The Malthusian Theory of Population** –The theory-postulates-criticisms
- 2.2 **The Theory of Optimum Population** – The Theory-Assumptions-Criticisms
- 2.3 **The Theory of Demographic transition** – Introduction –Explanation-its criticisms
- 2.4 Size & Growth of Population in India
- 2.5 **Causes of Population growth in India**- Causes of high birth rate and Causes of decline in death rate
- 2.6 Problems of population growth in India
- 2.7 Measures to control population in India
- 2.8 Age & sex composition of population in India

Chapter – 3 Migration, Urbanization in India and Human Resource Development (Periods-20)

- 3.1 **Migration** – Meaning & Features
- 3.2 Causes and Effects of Migration
- 3.3 **Urbanization in India** – Definition & Trends
- 3.4 Problems associated with urbanization in India
- 3.5 Concept, Indicators and Importance of human resource development
- 3.6 Education in India & human resource development
- 3.7 Education policy in India
- 3.8 Health and Nutrition

SEMISTER-III
PRACTICAL
DSC HECO-231 C – POPULATION

1. Demography – Nature and Scope
2. Density of Population – Types and Determinants
3. The Theory of Demographic Transportation
4. Measures to Control Population growth in India
5. Migration : Causes & effects
6. Problems associated with Urbanization in India
7. Education Policy in India

Note : Subject teacher are permitted to take other practical (from syllabus) than those mention above.

SEMESTER IV
DSC H Eco 241 D - MARRIAGE & FAMILY IN INDIA

Chapter – 1 Marriage and Types of Marriage **Periods – 20**

- 1.1 Meaning & Definition of Marriage
- 1.2 Objectives of Marriage
- 1.3 Characteristics of Marriage
- 1.4 Functions of Marriage
- 1.5 Origin of marriage
- 1.6 **Various aspects of Marriage** – Hindu Religion, Christian Religion & Muslim Religion(Only Introductory)
- 1.7 Ancient types of Hindu Marriage
- 1.8 **Monogamy and Polygamy**
- 1.9 **Endogamy** – Types – Causes - **Exogamy** – Types- Causes

Chapter -2 Selection of Marriage Partners, Divorce and Family **Periods – 20**

- 2.1 **Selection of mates in modern society** - Courtship selection - Dating method in selection of marriage partner
- 2.2 **Divorce** – Causes, Effects and Solutions
- 2.3 Changing nature of marriage
- 2.4 **Family** - Meaning & Definition of family
- 2.5 **Characteristics of family** a) General b) Distinctive
- 2.6 **Functions of family** – a) Primary b) Secondary
- 2.7 **Matriarchal family** – meaning – characteristics
- 2.8 **Patriarchal family** – meaning – characteristics

Chapter – 3 Joint and Nuclear (Modern) Family **Periods – 20**

- 3.1 **Joint Family** – meaning & definition - Characteristics of Joint family
- 3.2 Merits and Demerits of Joint family
- 3.3 Causes of disorganization of Joint family
- 3.4 **Nuclear Family** – Meaning & Definition - Characteristics of Nuclear family
- 3.5 Merits and Demerits of nuclear family
- 3.6 **Changing nature of family**
 - A) Change in structure of family
 - B) Change in functions of family

References:-

1. Demography– Jhingan, Bhatt and Desai
2. Indian Economy – Mishra & Puri
3. Indian Economy – Dutt & Sundaram
4. The Family – William & Puri
5. Marriage & Family in India – K. M. Kapadia
6. Introduction of Family – C. N. Shankarrao
7. Social Problem and social disorganization in India – Dr. C. B. Mamoria
८. लोकसंख्याशास्त्र, डॉ.दा.धो.कांचोळे
९. लोकसंख्या आणि विकास, डॉ.दा.धो.कांचोळे
१०. भारतीय अर्थव्यवस्था, डॉ.एन.एल.चव्हाण
११. भारतीय अर्थव्यवस्था-एक दृष्टीक्षेप - डॉ. जगताप, डॉ. वाणी, डॉ. जंगले, डॉ. पाटील
१२. विवाह आणि कौटुंबिक संबंध - फरकांडे, गोंगे
१३. समाजव्यवस्था, कुटुंब, विवाह व नाती-गोती -जाधव, पाटील, टन्नु, चौधरी
१४. सामाजिक संस्था - कुलकर्णी आणि गंधेवार

१५. सामाजिक संस्था - भोईटे, गोडबोले
१६. संस्थांचे समाजशास्त्र - कुलकर्णी, गंधेवार
१७. भारतीय समाज-संरचना आणि समस्या - डॉ.प्रदीप आगलावे
१८. भारतीय समाजरचना-पारंपरिक, आधुनिक - प्रकाश बोबडे
१९. लोकसंख्याशास्त्र आणि लोकसंख्या शिक्षण - डॉ.सतिश श्रीवास्तव

SEMESTER IV
PRACTICAL
DSC HECO - 241 D MARRIAGE & FAMILY IN INDIA

1. Objectives of Marriage
2. Functions of Marriage
3. Endogamy and Exogamy
4. Divorce : Clauses & Effects
5. Functions of Family
6. Characteristics of Joint Family
7. Changing Nature of Family

Note : Subject teacher are permitted to take other practical (from syllabus) than those mention above.

MINOR STUDY REPORT
DSC ECO 245 D
ADVANCE MACRO ECONOMICS – I & II

1. The Analytical study of Indias National Income.
2. The empirical Studay of Macroeconomics PardoX (each Paradox)
3. The Study of Lacial Per Capita income.
4. The Empirical Study of lacial National Income.
5. The empirical Study of Circulation Flow of National Income.
6. The Case Study of Says Market Law.
7. The Study of 2008 economic Cricis in USA.
8. The Case study of Consumer Consumption function.
9. The Role of RBI in money Supply – Case study.
10. The empirical Study of credt creation of commercial Banks.
11. The Micro Study of RBI Monetary Policy.
12. The Role of REPO and Reverse REPO in Credit control.
13. The case study of Indias Trade cycle.
14. The study Recent position of Indias Inflation.
15. The study of local Employment and Unemployment.
16. The study of NPA in local Banks.
17. The study of Employment Generation schems.
18. The case study of phillips curue.
19. The study of supply side Economics.

AGRICULTURAL ECONOMICS – I & II

1. The study of Inter dependency between local Agriculture and Industry (sugar Industry, Agro processing Industry, Banana Chip etc.)
2. The study of local contract farming (performance, problemsetc.)
3. Problems of small size of land holding.
4. The Role of organic farming in Public Health.
5. An Analytical study of co-operative farming.
6. study of Agriculture productivity and their impacton farmars income.
7. The study of Government measures to improve Agriculture productivity (Green Revolution, Irrigation, Marketing etc.)

8. The problems and prospects of large size of land holding (case study)
9. The Study of Types of Uncertainty in Agriculture.
10. An Analytical study of Government measures to deal with uncertainty.
11. The Study of Reasons for greater price fluctuation (Local Study)
12. The Analysis of Agricultural cost of production and prices (Local area study – various crops)
13. The Impact of price policy on Agriculture product (Local study)
14. The survey of consumers protection - Reference to Agri. Prices.
15. The study of Indias support price policy (Analytical study)
16. The study of Agriculture product Economics (Sugar cane, Cotton,Banana, Jwar, Bajara,Maka,
17. Pulses,Wheat etc.)
18. The study of cotton monopoly procurement prices.
19. Is it need support price for Banana! Micro study.
20. The Role of Shetkari Sahakari Sangh in Agri. Sector .
21. The Role of Krushi Utppanna Bazar Samittee in Agri. Marketing
22. The Role of Mechanization in Agriculture and their impact.
23. Micro study of Agriculture labour.
24. The impact of poverty alleviation programme on supply of Agriculture labour.
25. The impact of minimum wege policy on Agri. Labour.
26. The impact of seasanal wages of Agri. Labour on farmaras economy.

**KAVAYITRI BAHINABAI CHAUDHARI
NORTH MAHARASHTRA UNIVERSITY, JALGAON**

**Revised Syllabus for
S.Y.B.A.
Sociology**

Choice Base Credit System Pattern (CBCS)

Semester System
For Semester III & Semester IV

(With Effect From June, 2019)

Under the Faculty of Humanities

Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

(NAAC Re-accredited 'A' Grade University)

KAVAYITRI BAHINABAI CHAUDHARI
NORTH MAHARASHTRA UNIVERSITY, JALGAON
FACULTY OF HUMANITIES
STRUCTURE OF S.Y.B.A. UNDER CBCS PATTERN
(YEAR 2019-2020)

Semester	Discipline Specific Core Course DSC	Ability Enhancement compulsory Courses AEC	Skill Enhancement Course SEC	Discipline Specific Elective courses DSE	Generic Elective GE
III Credits: 18 (07 Papers)	Compulsory English (03) MIL 1 (03) DSC 1 C (02) DSC 2 C (02)	-----	SEC 1 (02)	DSE 1 A (03) DSE 2 A (03)	-----
IV Credits : 20 (08 Papers)	Compulsory English (03) MIL 2 (03) DSC 1 D (02) DSC 2 D (02) DSC 3 D (02) *	-----	SEC 2 (02)	DSE 1 B (03) DSE 2 B (03)	-----

* In Sem. IV, DSC 3 D will be Minor Study Project of DSE 1 B & 2 B (Papers of Special subject).

**KAVAYITRI BAHINABAI CHAUDHARI
NORTH MAHARASHTRA UNIVERSITY, JALGAON**

Revised Syllabus for

S.Y.B.A.

Sociology

Choice Base Credit System Pattern (CBCS)

Semester System

For Semester III & Semester IV

(With Effect From June, 2019)

Under the Faculty of Humanities

Semester - III

Sr.No.	Paper Code No.	Title of the Paper
1	DSE-SOC 1 A (232)	Foundation of Sociological Thought
2	DSE-SOC 2 A (233)	A) Tribal Society in India OR
	DSE-SOC 2 A (233)	B) Social Demography
3	DSC-SOC 1 C (231)	Indian Society : Issues and Problems
4	SEC-SOC 1 (234)	Research Methodology in Sociology

Semester - IV

Sr.No.	Paper Code No.	Title of the Paper
1	DSE-SOC 1 B (242)	Foundation of Sociological Thought
2	DSE-SOC 2 B (243)	A) Tribal Society in India OR
	DSE-SOC 2 B (243)	B) Social Demography
3	DSC-SOC 2 C (241)	Indian Society : Issues and Problems
4	SEC-SOC 2 (244)	Research Methodology in Sociology
5	DSC-SOC (245)	Minor Study Project

Equivalence Syllabus of S.Y.B.A. Sociology

Choice Base Credit System Pattern (CBCS)

(With Effect From June, 2019)

Sem.	Old Paper Code	Old Title of the Paper	New Paper Code	New Title of the Paper
III	SOC:G:2 (231)	General paper - II Indian Society : Issues and Problems	DSC-SOC 1 C (231)	Indian Society : Issues and Problems - I
IV	SOC. G:2 (241)	General Paper - II Indian Society : Issues and Problems	DSC-SOC 2 C (241)	Indian Society : Issues and Problems - II
III	SOC : S1 (232)	Special Paper - I Foundation of Sociological Thoughts	DSE-SOC 1 A (232)	Foundation of Sociological Thought - I
IV	SOC : S1 (242)	Special Paper - I Foundation of Sociological Thoughts	DSE-SOC 1 B (242)	Foundation of Sociological Thought - II
III	SOC:S2 (A) 233	Population and Society	DSE-SOC 1 A Part I (233)	Social Demography - I
IV	SOC:S2 (A) 243	Population and Society	DSE-SOC 1 B Part II (243)	Social Demography - II
OR				
III	SOC:S2 (B) 233	Tribal Society in India	DSE-SOC 2 A Part I (233)	Tribal Society in India - I
IV	SOC:S2 (B) 243	Tribal Society in India	DSE-SOC 2 B Part II (243)	Tribal Society in India - II

Non Equivalent course			
Semester	Paper No.	Paper Code	Name of the Course
SEM -III	SEC-SOC 1 (02)	SOC 234	Research Methodology
SEM -IV	SEC-SOC 2 (02)	SOC 244	Research Methodology
SEM -IV	DSC 3 D (02)	SOC 245	Minor Study Project

Dr. R. L. Bhadane
Chairman, BOS Sociology
K.B.C.N.M.U. Jalgaon

Kavyitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

Revised Syllabus for S.Y.B.A. Sociology CBCS Pattern

(With Effect from June-2019)

DSE-SOC 1 A (232) - Foundation of Sociological Thought

Sem-III DSE-SOC 1 A (232) Part - I

(Total Marks – 60, Credit: 03 and Total 45 Clock Hour)

Objectives :

1. To familiarize the students with the Social, Political, Economic and Intellectual Context's in which sociology emerged as a distinctive discipline.
2. To Understand the development of Sociological Thought.
3. Understand their Continuing relevance to Contemporary Concerns.

Course Content:

I. Introduction :

- a) Meaning of Sociological Thought.
- b) Brief Development of Sociological Thought.
- c) Brief Development of Sociological Thought in India.
- d) Characteristic's of Sociological Thought.

II. AugusteComte :

- a) Law of three stages (Human Progress)
- b) Hierarchy of Sciences.
- c) Social Static's and Social Dynamic's
- d) Positivism

III. Herbert Spencer :

- a) Concept and Theory of Social Evolution.
- b) Organism Theory of Society.
- c) Types of Society (Militant and Industrial)

Kavyitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

Revised Syllabus for S.Y.B.A. Sociology CBCS Pattern

(With Effect from June-2019)

DSE-SOC 1 B (242)- Foundation of Sociological Thought

Sem- IV DSE-SOC 1 B (242) Part - II

(Total Marks – 60, Credit: 03 and Total 45 Clock Hour)

Course Content:

I. Emile Durkheim:

- A. Division of Labour and Social Solidarity.
- B. Theory of Suicide.
- C. Types of Suicide
- D. Theory of Religion.

II. Max Weber :

- A. Definition of Sociology - II) Sociology of Religion.
- B. Social Action . Types of Social Action.
- C. Authority - Meaning and Types of Authority
- D. Ideal Types.

III. Karl Marx:

- A. Historical Materialism.
- B. Theory of Class and Class Conflict
- C. Concept of Socialism.
- D. Alienation - Concept and Types.

Reference Book :

- 1) Coser Lewis. A. 1979 : Master of Sociological thought, Har Court Brace Jovanovich, New York.
- 2) Aron Raymond 1967 : Main Currents in Sociological Thought. Vol-I & II Harmordgworth, Middlesex, Penguin Book.
- 3) Bogardus E. S. : The Development of Sociological Thought.
- 4) Fletcher, Ronald. 1994 : The Making of Sociology. Vol. Ist&IInd. Rawat Publication,. Jaipur.
- 5) Seitlin Irving. 1998 : Rethinking Sociology : A Critique of Contemporary Theory, Rawat pub. Jaipur.
- 6) Morrison Ken, Marx, Durkheind, Weber - 1995 :- Formation of Modern Social Thought. Sage London.
- 7) Mukharjee R. N. : History of Sociology : Social Conditioning and Emerging Trends, New Delhi.
- 8) Singh Yogendra. 19896. Indian Sociology : Social Conditioning and Emerging Trends, New Delhi.
- 9) Ritser, Gorge - 1996 Sociological Theory. New Delhi : Tata MC Graw hill.
- 10)Dube S. C. 1972. Indian Society : National Book Trust.
- 11)Dhanagare D. N. : themes and Perspectives in Indian Sociology.
- 12)Desail A. R. 1987 - Social Background of Indian Nationalism. Popular Publication.
- 13) नी. आ. 1981 आ. विद्यापीठ ग्रंथ निर्मिती मंडळ, नागपुर, पुणे
- 14) ए. के. कुलकर्णी प्रगत आ. विद्या प्रकाशन, नागपुर
- 15) ए. गजेंद्रगड, ए. ल. क. 2000: समाकालीन आ. फडके प्रकाशन का.
- 16) ए. आगलावे, ए. श्री साईनाथ प्रकाशन, नागपुर
- 17) तलंगवाड, घोटके, आ. -नानोदय प्रकाशन, औरंगा.

Kavyitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

Revised Syllabus for S.Y.B.A. Sociology CBCS Pattern

(With Effect from June-2019)

DSE-SOC 2 A (233) - Tribal Society in India

Sem. -III DSE-SOC 2 A Part - I

(Total Marks – 60, Credit: 03 and Total 45 Clock Hour)

Objectives :

- 1) To provide a comprehensive profile of Tribal people in India.
- 2) To understand the Demographic Features, Social Structure and cultural patterns
- 3) To understand the problems of Tribal people
- 4) To familiarize students with the welfare policies, development issues and Tribal communities.

Course Content:

Unit - 1 : The concept of Tribal

- A. Meaning and characteristics of Tribal.
- B. Classification of Indian Tribes.
- C. Major Tribes in Khandesh-Bhil, Kokni, Pawra and Tadvi.
- D. Socio-Cultural profile of Tribes in Khandesh.
- E. Changing nature of Tribal Society in India.

Unit - 2.Socio-Cultural Profile.

- A. Cultural Tradition and Festival.
- B. Youth Dormitories.
- C. Population Distribution of Tribes in Maharashtra.
- D. Socio-Cultural impact on Tribes in Khandesh.
- E. Changing nature of Tribal culture.

Unit - 3. Tribal Social Institution

- A. Marriage-Meaning and Types of Tribal Marriage.
- B. Changing Nature of Tribal Marriage system.
- C. Family - Meaning and characteristics of Tribal Family.
- D. Changing nature of Tribal family.
- E. Religion-Forms of Tribal Worship.
- F. Religious impact on Tribal Society.

Kavyitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

Revised Syllabus for S.Y.B.A. Sociology CBCS Pattern

(With Effect from June-2019)

DSE-SOC 2 B (243) - Tribal Society in India

Sem. -IV DSE-SOC 2 B (243) Part - II

(Total Marks – 60, Credit: 03 and Total 45 Clock Hour)

Unit - 1 :Major Problems of Tribal Society in India

- a) Social Problems.
- b) Economical problems.
- c) Health problems.
- d) Educational Problems.

Unit - 2.Major problems of Tribes in Khandesh

- a) Malnutrition.
- b) Migration
- c) Displacement.
- d) Illiteracy and superstitions.

Unit - 3. Tribal Development

- a) Concept of Tribal Development.
- b) Constitutional provisions and Legal Reforms for Tribal Development.
- c) Tribal Sub-plans.
- d) Changing nature of Tribal Economy.

REFERENCES

1. Bose N. K. (1967) culture and Society in India, Asia Publishing house.
2. Sing K. S. (1985) Tribal Society, Tribal Movements in India, Vol. I & II, New Delhi.
3. Dr. G. S. Ghurye. The Scheduled Tribes.
4. B. D. Sharma : Tribal Development.
5. Tribal Development in India, R. N. Patil, Basantilal Jena, Ashish Publishing House.
6. Jaiswal H. K. : Demographic Structure of Tribal Society.
7. > विलास संगवे - आदिवासींचे सामाजिक जीवन.
8. > सुधाकर • - ३ - ३०० - ३०० - ३०० - ३००, चिन्मय प्रकाशन, औरंग.
9. > गोविंद गारे - ३०० - ३०० - ३०० - ३००.
10. > गोविंद गारे - ३०० - ३०० - ३०० - ३००, अमृत प्रकाशन.
11. > गोविंद गारे - ३०० - ३०० - ३०० - ३०० आणि संस्कृती.
12. > म आग - ३०० - ३०० - ३०० - ३००, आईनाथ प्रकाशन, नागपुर

Kavyitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Revised Syllabus for S.Y.B.A. Sociology CBCS Pattern
(With Effect from June-2019)
Sem. -III (Special Paper II (A))
DSE-SOC 2 A Part-I (233)- Social Demography
(Total Marks – 60, Credit: 03 and Total 45 Clock Hour)

Objectives :

1. To under the influence of population on social phenomena
2. To acquaint students the demographic features and trends of Indian Society Vis a Vis World Population. 3
3. To Understand Population control in Terms of Social needs.
4. To Appreciate Population Control Measures and their implementation.

Course Content:

Unit No - 1 - Introduction to Social Demography

- A. Nature & Scope of Population Study
- B. Relation between Population and social Sciences (Sociology, Geography, Economics)
- C. The Relation between Population & Society
- D. Relevance of Population Study in Modern Society.

Unit No. 2 - Sources of Demographic Data

A) Census

1. Meaning of Census
2. Ancient and Modern Concept of Census.
3. Characteristics and types of Census
4. Recent Trends in Process of Census.
5. Importance of Census.

B) Vital Registration System

1. A Brief History
2. Vital Events
3. Vital Registration System
4. Importance of Vital Registration System.

C) Dual Report System.

D) Sample Survey

E) Population Register

Unit-3- Basic Demographic Concepts & Population Process

A. Fertility

1. Definition of Fertility
2. Factors of Fertility
3. Causes of High Fertility.

B. Mortality

1. Meaning of Mortality
2. Causes of High Mortality.
3. Factors Affecting on Mortality.

C. Migration

1. Meaning and Types of Migration
2. Causes of Migration.

Kavyitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Revised Syllabus for S.Y.B.A. Sociology CBCS Pattern
(With Effect from June-2019)
(Special Paper II (B))

DSE-SOC 2 B (243) - Sem.-IV Part - II - Social Demography
(Total Marks – 60, Credit: 03 and Total 45 Clock Hour)

Course Content

Unit No-1- Population Theories

- A. Malthusian theory of Population Growth.
- B. Optimum Population Theory
- C. Theory of Demographic Transition.
- D. Population Theory-Karl Marks.

Unit No. - 2- Nature of India's Population

- A. Socio-Demographic Characteristics of India's Population
- B. History of Population growth in India.
- C. Causes of Population growth in India.
- D. Effects of Population growth on socio-economic developments.
- E. Decreasing sex-ratio in India.

Unit No.3-3 Population Planning and Policy in India.

- A. Population Policy of the Government of India-Meaning, Types and Features of India's Population Policy.
- B. the Family Welfare Programme in India., Its Success and Failures.
- C. Population Policy after Cairo-summit.

REFERENCES

1. Census of Indian Reports.
2. Bose, Ashish 1991. Demographic Diversity of India, Delhi. B. R. Publishing Corporation.
3. Rajendra Sharma 1997. Demography and Population Problems, New Delhi.
4. Premi, M. K. 1983. An introduction to Social Demography. Vikas Publishing House, New Delhi.
5. BhendeAshsa&Kanitkar Tara. Population Studies in India.
6. Chandrashekhar S. 1974. Infant Mortality population growth and Family Planning in India. London : George Alten&Unwin Ltd.
7. रमणणा, सामाजिक लोकसंख्या
8. डॉ.एस.एन. कुलकर्णी, लोकसंख्याशास्त्र आणि लोकसंख्या शिक्षण.
9. कांचोळे - लोकसंख्या
10. लोकसंख्याशास्त्र, रचनाप्रकाशन, 2003

Kavyitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Revised Syllabus for S.Y.B.A. Sociology CBCS Pattern
(With Effect from June-2019)

DSC-SOC 1 C (231) - Indian Society : Issues and Problems
Sem. -III Part - I

(Total Marks – 60, Credit: 02 and Total 45 Clock Hour)

External Marks 60+ Practical Marks 40 = Total 100

Objectives:

- 1) To Sensitive the student to the Emerging social issues in India.
- 2) To Enable them to acquire sociological understanding of these issues and problems over and above their commonsense understanding.
- 3) To empower them to deal with these issues and problems.

Course Content:

Unit No - 1 - Social Problems and Social Disorganization

- a) Social Problem Meaning and Nature
- b) Causes of social problems
- c) Social disorganization meaning and nature
- d) Causes of social disorganization.

Unit No. 2 - Problems of Woman

- a) Dowry System - Meaning, Causes and Consequence, Remedies
- b) Divorce - Meaning, Causes and Consequence
- c) Domestic Violence - Meaning, Causes and Consequence
- d) Domestic Violence Act. 2005

Unit No. 3 - Current issues in India

- a) Problems of Farming
- b) Farmers Suicide nature and causes
- c) Remedies

DSC 1 C – Indian Society issues & Problems – Part I
SEM III
Internal Exam syllabus practical & Marks evaluation

Instructions:

- 1) Students should complete four practical in journal
- 2) Oral exam will be conducted before 15 days of the University theory examination.

Nature of Practical exam and Marks

Journal	Oral Exam	Attendance & Performance	Total Marks
20 (5 X 4) Marks	15 Marks	05 Marks	40

Topics for the practical

- 1) A case study of dowry system in your area.
- 2) Study on divorce in rural/tribal society.
- 3) Study of farmer problems in your area.
- 4) A case study of farmer's suicide
- 5) Visit to slum area
- 6) Study of Self Help Groups (Bachat Gat)
- 7) Domestic violence in rural area
- 8) Study of Joint family
- 9) Survey of tribal society
- 10) Visit to Primary Health Centre in your area
- 11) Visit to De-addiction centre in your area (Vyasana Mukti Kendra)
- 12) Visit to small industry
- 13) Survey of family welfare programme.
- 14) Study of deserted women
- 15) Study of Asha workers

Kavyitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

Revised Syllabus for S.Y.B.A. Sociology CBCS Pattern

(With Effect from June-2019)

DSC-SOC 2 C (241) - Indian Society : Issues and Problems

Sem. - IV Part - II

(Total Marks – 60, Credit: 02 and Total 45 Clock Hour)

Course Content:

Unit No - 1 - Problems of Youth

- A. Unemployment - Meaning and Types, Causes and Consequence, Remedies
- B. Alcoholism - meaning, causes and Consequences, Remedies
- C. Drugs addictions -

Unit No. 2 - Disorganization Problems

- A. Juvenile delinquency - Meaning and nature, Causes and Remedies
- B. White Collar Crime - Meaning, Types
- C. Cyber Crime - Meaning, Nature and Causes

Unit No. 3 - National Problems

- A. Problems of Population Growth in India Causes, Consequences and Remedies
- B. Terrorism - Meaning, Types, Causes and Remedies
- C. Corruption - Meaning, Causes and Remedies

DSC 2 C – Indian Society issues & Problems – Part II
SEM IV

Internal Exam syllabus practical & Marks evaluation

Instructions:

- 3) Students should complete four practical in journal
- 4) Oral exam will be conducted before 15 days of the University theory examination.

Nature of Practical exam and Marks

Journal	Oral Exam	Attendance & Performance	Total Marks
20 (5 X 4) Marks	15 Marks	05 Marks	40

Topics for the practical

- 1) Study of megapoli and metropolitan city
- 2) Survey of fertility rate in your area
- 3) Study on student unrest
- 4) Study on employment
- 5) Hygienic survey of tribal, rural people
- 6) Study of alcoholic labours, students, farmers etc
- 7) Study on corruption/White collar crime
- 8) Study of Cyber crime and youth
- 9) Study on migration – tribal and rural to urban
- 10) Study on unemployment
- 11) Problems of female students in rural and tribal area
- 12) Visit to tourist centre
- 13) Survey of infant mortality rate
- 14) Survey of fertility rate
- 15) Visit to Remand Home and Observation Home

REFERENCES

1. G. R. Madan - Indial Social Problems
2. C. B. Memoria - Indian Social Disorganization and Social Problems
3. Ram Ahuja - social Problems in India, Rawat Publication, Jaypur.
4. >00प्रदीप आग>0040- 300 कीय समाजसंरचना आणि 00 0000, 000 सार्इनाथ प्रकाशन, नागपुर
5. 00 <00.एन. गंदे00 00- 300 0000 00माजवादातील विषय आणि 00 0000, 300 00भारती प्रकाशन, »000000
6. 300 की. ख>000- 00रतीय समाज आणि 00 0000, »0000>0000 00-लशिंग 00/0000
7. सुमन पाटे - 00रतीय सामाजिक 00 0000
8. नरेंद्र जाधव - शेतक- 000000 00 000000 (000000)
9. नंदिता गांधी - स्त्रीसंघर्षाची न000 1000 पॉप्युलर प्रकाशन 000000
10. मंजुषा गोसावी, समकालीन 00रतातील नागरी 000000, डायमंड प्रकाशन, पुणे

Kavyitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
Revised Syllabus for S.Y.B.A. Sociology CBCS Pattern
(With Effect from June-2019)
SEC-SOC - 1 (234) - "Research Methodology in Sociology"
Sem. -III SEC-SOC 1 (234) Part - I
(Total Marks – 60, Credit: 02 and Total 45 Clock Hour)

Course Content:

Chapter 1 - Introduction of Social Research.

- A. Meaning and Nature of Social Research.
- B. Significance and Steps in Social Research.

Chapter 2 - Essential Stages in Social Research.

- A. Technique of formulation of Research Problem
- B. Hypothesis Building

Chapter 3 – Techniques of Research Design

- A. Meaning of Research Design
- B. Techniques of Research Design

References

1. Bajaj and Gupta, 1972. Elements of statistics, New Delhi : R Chand and Co.
2. Beteille, A and T.N. madam, 1975. Encounter and Experience: Personal Accounts of Field Work, New Delhi: Vikas Publishing House
3. Jayaram N. 1989. Sociology : Methods and Theory, Madras : Macmillan
4. Punch, Keith. 1996. Introduction to Social Research, London: Sage
5. Srinivas, M.N. and A.M. Shah. 1979. Field Worker and the field, Delhi : Oxford
6. Kothari, C.R. 1989. Research Methodology : Methods and Techniques, Bangalore, Wiley Eastern
7. Young, P.V. 1988 Scientific social Surveys and research, New Delhi : Prentice Hall
8. W.J. Goode, P.K. Hatt, Methods in Social Research
9. P.s. Wiikinson and P.L. Bhandarkar, Methodology and Techniques of Social Research.
10. रणजित कुमार, (2016), संशोधन पद्धती, Sage Bhasha Publication
11. व्हर्जिनिया ब्राऊन, (2016), यशस्वी गुणात्मक संशोधन, Sage Bhasha Publication
12. फ्रेडरिक कूलिज, (2016), संख्याशास्त्राची तोंडओळख, Sage Bhasha Publication
13. झीना ओ'लिअरी, (2016), संशोधन प्रकल्प कसा करावा, Sage Bhasha Publication
14. जॉन डब्ल्यू क्रेसवेल, (2017), संशोधन संरचना, Sage Bhasha Publication
15. शार्लिन नॅगी हेस-बिबर, (2017) गुणात्मक संशोधनाची कार्यपद्धती, Sage Bhasha Publication
16. डेव्हिड सिल्वरमन, (2019), गुणात्मक संशोधन, Sage Bhasha Publication

Kavyitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

Revised Syllabus for S.Y.B.A. Sociology CBCS Pattern

(With Effect from June-2019)

SEC-SOC - 2 (244) - "Research Methodology in Sociology"

Sem. - IV SEC-SOC 2 (244) Part - II

(Total Marks – 60, Credit: 02 and Total 45 Clock Hour)

Course Content:

Chapter 1 - Sampling Techniques.

A. Meaning and types of sampling (in operative nature)

Chapter 2 - Data Collection.

Tools of Data Collection:

- Observation, Questionnaire, Schedules, Interview

Chapter 3 - Data Processing and Interpretation

A. Coding, Tabulation and Interpretation.

B. Research Report Writing

References

1. Bajaj and Gupta, 1972. Elements of statistics, New Delhi : R Chand and Co.
2. Beteille, A and T.N.madam,1975. Encounter and Experience: Personal Accounts of Field Work,New Delhi: Vikas Publishing House
3. Jayaram N.1989.Sociology : Methods and Theory, Madres : Macmillan• Punch,Keith.1996.Introduction to Social Research, London: Sage
4. Srinivas, M.N. and A.M. Shah.1979.Field Worker and the field, Delhi : Oxford
5. Kothari, C.R. 1989.Research Methodology : Methods and Techniques,Banglore,Wiley Eastern
6. Young, P.V.1988 Scientific social Surveys and research, New Delhi : Prentice Hall W.J.Goode, P.K.Hatt, Methods in Social Research
7. P.s. Wiikinson and P.L. Bhandarkar, Methodology and Techniques of Social• Research.
8. रणजित कुमार, (2016), संशोधन पद्धती, Sage Bhasha Publication
9. व्हर्जिनिया ब्राऊन, (2016), यशस्वी गुणात्मक संशोधन, Sage Bhasha Publication
10. फ्रेडरिक क्लिज, (2016), संख्याशास्त्राची तोंडओळख, Sage Bhasha Publication
11. झीना ओ'लिअरी, (2016), संशोधन प्रकल्प कसा करावा, Sage Bhasha Publication
12. जॉन डब्ल्यू क्रेसवेल, (2017), संशोधन संरचना, Sage Bhasha Publication
13. शार्लिन नॅगी हेस-बिबर, (2017) गुणात्मक संशोधनाची कार्यपद्धती, Sage Bhasha Publication
14. डेव्हिड सिल्वरमन , (2019), गुणात्मक संशोधन, Sage Bhasha Publication

Kavyitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

Revised Syllabus for S.Y.B.A. Sociology CBCS Pattern

(With Effect from June-2019)

DSC – 3 D (245) "Minor Study Project"

*In Sem. IV, DSC 3 D (245) will be Minor Study Project of DSE 1 B & 2 B (Papers of Special Subject)

(Total Marks -60, 02 Credits and Total - 45 Clock Hour)

Objectives:

- 1) To sensitize the students the emerging social issues, problems and change in Institutions in India.
- 2) To develop research skills & knowledge.

Minor Research Project:

Students should prepare a small research project on any topic in sociology with following research steps.

- 1) Problem
- 2) Importance of topic
- 3) Objectives
- 4) Hypotheses
- 5) Tools
- 6) Methodology
- 7) Results
- 8) Conclusion
- 9) Limitation
- 10) References

Minor Research Project Topics

- 1) Tribal society
- 2) Rural society
- 3) Urban society
- 4) Industrial social life & problems
- 5) Current issues
- 6) Case studies

Nature of internal exam of project –

Student's Attendance and Behavior	10 Marks
Presentation P.P.T. Viva-Voce	30 Marks
Total	40 Marks

Notes:-

- 1) Students should submit the project before 15 days of main theory university exam.
- 2) Minor research project should be submitted in 30 to 40 pages in own handwriting.

S.Y.B.A. Sociology C.B.C.S. Pattern (Since 2019-2020)

Nature of Question paper

Time : 02 Hours

Marks: 60

- 1) All questions carry equal marks.
- 2) All questions are compulsory.

Question no. 1. Write answers in one sentence. (6 out of 9)

Marks – 12

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.

Question no. 2 Write answer in three to four sentences (4 out of 6)

Marks – 12

1.
2.
3.
4.
5.
6.

Question no. 3 Write short answers (3 Out of 5)

Marks – 12

1.
2.
3.
4.
5.

Question no. 4 Write short notes (2 out of 4)

Marks – 12

1.
2.
3.
4.

Questions no. 5 Write broad answers (1 out of 3)

Marks – 12

1.
2.
3.